
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google[™] books

<https://books.google.com>

ANDOVER-HARVARD LIBRARY

AH 5CMU A

**HARVARD DEPOSITORY
SPECIAL COLLECTION
CIRCULATION RESTRICTED**

816.9
Turk, Arme
1857

816.9
Turk, Ann
1857

יהוה

INSTITVTIO THEOLOGICA

ANDOVER FVNDATA MDCCCVII.

ΑΚΡΟΤΩΝΙ

ΘΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Books of Herodotus

(Armeno - Turkish)

ՔՐԻՍԹՈՍՆԸ ՏԻՆՈՆՏԷ

ԵՅՆ ՈՒ ԵՏԼԹԻԼԻՐԻՆ

ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

“Հէր շէյի Բեճրիւղէ էրիւ” էյի օլանը հըճը
էրիւ” : Ե. Թե” . Ե . 21 : “Վէ Եեհոսի
Տասաւարըն” վէ հէր շէյի էրիւ” էիւ չէ չէ
ընէ” տիւրիւրիւ Բեհուր հըճընէ տիւրիւ
էլ-հըյէյէ” : Տիւ . Ե . 14 :

ՍԹԱՄՊՕԼՏԱ

ՀԻՐԱԿԹԻ ՀԱՐԱԿԻ ԳԱՍՄԱՌԱՆԵՍԻՏԷՏԷ

ԲԱԳ ՕԼՈՒՆԾՈՒԷ

1857

Մ ՈՒ Գ Ա Տ Է Մ Կ

ԻՇԳՈՒ քիթապըն իւնվանի՝ Օնտա տէրճ օլունմա-
ղա մէրամ օլունան նէ օլտուղունու քիֆայէթ միգտարի ա-
շիքեար իտէր : Զօգ քիմսէլէր զանն իտէրլէր քի , շիմտի-
քի հալտէ Գրիսթիանլարըն պէյնինտէ պուլունան հէփ
այինլէր վէ Թալիմաթլէր Աղիզ քիթապլարտան ալընմը-
լար , վէ ճիւմլէտի՝ քէնտի քիլիսէլէրինին հիւքմ ու նու-
ֆուզու իւզէրինէ մէպնի օլտուգլարը կիպի՝ Առաքեալա-
րըն տախի հիւքմ ու նուֆուզու իւզէրինէ մէպնի տիրլէր :
Իմտի միւլհաղա օլունտու քի , ալէսսէվի դապուլ օլուն-
մուշ ատէթլէրին վէ պիր չօգ Թալիմաթլէրին նէ զէմանտէն
պէրու վէ նէ վէճ՝ իլէ պաշլանտըղլարընըն վէ իճրա օլուն-
տուգլարընըն Թարիֆի պու միսիլու քիմսէլէրէ ֆայտէլի
օլաճագ տըր . իհթիմալ քի՝ պունլարտան պազըլարը
քէնտիլէրին սայքի Ալլահ Թարաֆընտան Թային օլուն-
մուշ ֆարզլար նազարը իլէ պագմաղա Թալիմ օլունտուգ-
լարը պունճէ շէյլէրին փէք չօղու՝ Գրիստոստան՝ վէ Գը-
րիստոսուն Առաքեալլարընըն վէֆաթընտան պիր դաչ
եիւզ սէնէ սօղրա քիւլլիւյէն ինսան նուֆու-
զու իլէ իճատ օլտուգլարընը կէօրմէյիլէ Թաճիւպ իտէ-
ճէքլէր : Լաքին պու պէյլէ տիր . վէ պիղ Թէվարիխտէ
պուլունան շէյլէրին հիյէթինի Թէպտիլ իտէմէզիւզ : Պի-
զիմ մէրամըմը՝ պու միսիլու քիմսէլէրի պաթըլ կէօսթէր-
մէք եախօտ ինճիթմէք տէյիլ տիր . իլլա արզումուղ պու
տուր քի , Օնլարը՝ զայէթ մուհիմ մատտէլէրէ ահեահ
իտէլիմ :

Ախէր չօգ քիմսէլէր տախի վար տըրքի , շիմտիքի
մէվճուտ քիլիսէ ատէթլէրինտէն վէ զիւլիւմլէրինտէն պիր

չօղու Աւարեալարըն զէմանրնաւան սօղրա արիւղ օլմուչ օլտուղարընը պիւրիւնը , լաքին նէ զէման վէ նէ սեպէպ . տէն էօթիւրիւ վէ քիմէրին վատիթասի իլէ խիտալ օլոմա . տուղլարընը պիւմէղէր : Իմտի ումարըղ քի , հէփ պու միսիլու քիմսէլէրէ պու քիթապտա իշար օլոման խապէր մադպուլ օլաճադ տըր . չիւն քի պու խապէրլէր՝ հանկը ֆրըդատան՝ եանի Բում՝ էրմէնի՝ Գաթուլլը վէ Փրօթէս . Թան ֆրըդատան օլտուղլարը նազար օլոմամայարադ՝ էն ալէա վէ միւթէպէր Թարիխ միւէրրիսլէրինտէն ալէնմըչ տըրլար :

Պիղիմ՝ ոստէճէ մերամըմըղ կէրչէքիլի՝ “ Բրիստոստա օլտուղու կիպի ” պէյան իթմէք տիր : Վէ իշպու սահիֆէլէրի Թահրիր իտէն միւէլլիֆին նէյաղը՝ փաք վէ տաֆի Ին՝ ճիլ կէրչէքիլիին աշքեսար վէ դապուլ օլոմամասընա՝ սահիֆէի մէղքիւրէլէրին պիր Թարղ իլէ վէսիլէ օլմալէրի տիր :

ՔՐԻՍԹՈՒԱՆ ՏԻՆԻՆՏԵ ԱՅՆ ՈՒ

ԱՏԵԹԼԵՐԻՆ ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

ՏԻՊԱՃԻ

ԻՇԳՈՒ քիթապտա Թէֆթիշէ ալընան այինէր վէ
Թալիմաթլէրին էքսէրիաի՝ փէք աղըր վէ աղար աղար սա-
պիթ օլմուչար տըր : Օնլար իպթիտա աղտան պաշայըպ՝
ճնտան սօղրա ճնլորա իլալէլէր օլունտու . վէ պաղը մա-
հալլէրտէ իշթահար պուլմուչար խտի , վէ ախէր մահալ-
լէրտէ պուլմամըչարըտը . վէ պաղը քիմնէլէրտէն վէ քիլի-
սէլէրտէն գապուլ օլունուպ՝ ախէրլէրտէն ըէտտ օլունուր-
լարըտը : Պունուն պիր Թապի պէյլէ օլաճաղը աշիքէար
տըր . վէ պու խուսուստա՝ Ալլահն Քէլամընտան ըուխ-
տաթի գաթի իլէ սապիթ օլունմուշշէյլէրտէ վագի օլմա-
ղա մէմիւլ խտէ պիլտիյիմիզ կիպի օլմուշ տուր : Լաքին
հէման պու վուգուլաթ՝ ճնլարն իճատընըն վագթընը
Թատգիգան Ֆերդ խտէ պիլմէրտէ պիր կիւճիւք հուսուլէ
կէթիրիր : Պու Թագտիրտէ՝ հէփ պու միաիլու մատտէլէ-
րին խտիսպի՝ ալէսսէվի սապիթ օլունմաղա պաշատըզլարը
վագթը սայըլմըռ տըր . չիւն քիլաէնին ճնլարը գապուլ
իթտիյի զէման Ֆիլ վագի օ տուր :

Ճէհտ իյնէմիշիւք քի, ԹէՖԹիշ օլունան հեր պիր խուսուս սլապընտա պիղարազ վէ սահին Թարիֆ վերէլնմ. վէ քէնտի ագլումըզըն իճատը օլարագ Թէվարիխտէ պուլունմայան չէյլէր Թագտիմ իԹմէտիյիմիզէ՝ օգույանը գանտրումագ իչլան՝ քիլիսէ հայրապետլերինտէն վէ ախէր ինանըլմազա շայան միւթէպէր միւէլլիֆլէրտէն իսթիխ-րաճէր կէԹիրմիշիզ: Պու միսիլու տահա չօգ իսթիխրաճ ու շահատէԹլէր կէԹիրիլէ պիլլի իտի. լաքին հեր պիր մագուլ վէ պիղարազ ֆիքրի գանտրումազա քիֆայէթ իտէր միգտարի կէԹիրիմիշ տիր: Էյէր իշպու միւէլլիֆլէրի տօղրու իսթիմալ իԹտիյիմիզէ շիւպհէ իտէն օլուր իսէ, իշարէթ իԹտիյիմիշ շահատէԹլէրտէն գուլաղունգանարագ՝ օլ միւէլլիֆլէրին Թէլիֆաթլերինէ պագսըն, վէ պուլաւ-ճագ տըր քի, ծնլարըն ճիւմլէսի՝ շահատէԹ տէյիւ կէԹիրիլէ միշ օլտուգլարը խուսուսլարը սապիթ իտէրլէր, վէ ծնլարը եաղնը իսթիխրաճ իԹմէմիշիզ:

Իսթիմալ տըր քի, այն ու ատէԹլէրի՝ տին ծնլարա մերպուլթ կիպի՝ ազլմֆարզլէր սայանլար՝ պիղի Քրիսթիանըզա՝ տէյիլ խըզմէթ իԹմիշ իշա ծնա ազլմ զիյան իԹմիշ սայաճագլար: լաքին էյէր էյյլէ քիմնէլէր պուլուն-նուրլարսա, ծնլարա ըիճա իտէրիզ, քի Քրիստոստուն տի-նինին բահանի օլտուղունու խաթըրլարընա կէԹիրտինլէր: Օ տէյօր քի, “Ալլահ բուհ տուր. վէ կերէք տիր քի՝ ծնա սէճտէ գըլանլար բուհ իլէ վէ կերէքլէք իլէ սէճտէ գըլ-սընլար”, : Յով. . Դ. 24 : Վէ Ալլահըն Բէլամընտա պու տախի եաղըլմը տըր քի, Բապպ ինսանըն պագտըլը կիպի պագմազ, զիրա ինսան կէօրիւնէնէ պագար, ամմա Բապպ եիւրէյէ պագար: Շէմ. Ժ. 7 : Վէ էկերչի ազլմ սալթանաթ ու կէօսթէրիշ իլէ օլուպ՝ եաղնըզ տիշարտան կէօրիւնէն վէ եիւրէքտէն կէլէյէն իպատէԹլէրի ըհտտ իտէրէք Թէքտիր իԹմէք իչլան՝ էֆէն տիմիզ իշպու գուլվէԹի սէօղլէրի գուլլանմը տըր. “ Էյ միւրայըլար՝ Եսայի սիզին հագգընըզա էյի վիւյղամպէր-լիք էտիպ տէմիշ տիր. Պու գալմ պանա տուտագլար իլէ իզգէթ էտէր. ամմա ծնլարըն եիւրէյի՝ պէնտէն ուղագ տըր. հէմ ատէմ Թէնպիհլերինի Թալմլէրինի էյրէտէ-րէք՝ պանա նաֆիլէ իպատէթ էտէրլէր”: Մաքի. Ժ. Ե.

7—9 : Աղիւղ Քիթապլար հէր եհրտէ էօյրէտիր.քի , ի-
պատէթ մագպուլ օլմագ իշ'նն՝ եիւրէքտէն սատըր օլմալը
տըր . վէ պիզն՝ ալտանըպ տիշարըքի կէօրիւնէն սուրէթ-
լէրի՝ եիւրէքտէն կէլէն իպատէթ սայմագտան սագընտը-
րըր : Եհհուտիլէրին դապաշտթը պու իտիր.քի , բուհանի
իպատէթին եհրինէ՝ եիւրէքտէն կէլմէյէն այն ու սուրէթ-
լէրի գամուշարըր : Քրիստոսուն վէ օնուն Առաքեալա-
րընըն տինի՝ այն ու ատէթ սուրէթլէրի խոսուսունտա
ղայէթ սատէ իտի . վէ օնլարըն ագապինճէ օլան տէհրտէ
տախի Քրիսթիանըդ էօյլէ իտի : Պիզնմ տախի կէօսթէր-
մէյէ ճէհտ իթտիյիմիզ պու միսիլու տին տիր : հէր պիր
ատէմին եիւրէյինէ իլդա իթմէյէ մէրամ իլլէտիյիմիզ տին
պու տուր , վէ պունու իթմէյէ էլիմիզտէն կէլտիյի դա-
տար սայ ու իհթիմամ իտէրիդ . չիւնքի Ալլահըն Քէլա-
մընտան թաշգիդան էօյրէնմիշիզ .քի , ինսանը ենլըն ըղ
պու գուրթարա պիր :

Իմտի իշպու սահիֆէլէրտէ տիրլիւ տիրլիւ այն ու ա-
տէթլէրին վէ պազը թալիմաթլէրին ասլընը վէ պաշան-
կըճընը իղլէյէրէք՝ օնլարըն Քրիստոստան եիւղլէրճէ սէ-
նէլէր սօղրա փէյաա օլտուգլարընը , վէ Քրիստոս
քէնտի տինին տիւնեատա պրագաղըղ զէման՝ օնլարըն օ
տինին Փարզարընտան օլմատըլլարընը իսպաթ իթտիյի-
միզտէ , սահիհ տինտարըղըն տօսթլարը տէյիլ կիպի սա-
յըլամազըղ : Պիր շէյտէն՝ քէնտինին օլմայան պիր շէյի
գալորմագ՝ օնա տիւլմէնլիք իթմէք տէյիլ տիր , իլա սա-
հիհան օնա տօսթլուգ իթմէք տիր . վէ իշպու խըղմէթտէ
պիզնմ թուլթաղոլմուլ թարաֆ պու տուր : Պիզ՝ սա-
հիհ տինտարըղըն էն խիլիւսի վէ գալի թէսահիւպ իտի-
ճիլէրինտէն իզ : Քրիստոս վէ օնուն շաիրտէրի պիզէ
էյրէթմիշէր տիր.քի , պու տիւնեատէ սահիհ ըահաթլըգ
էլէ կէթիրմէնին՝ վէ ախրէթտէ էպէտի սատէթէ էրմէ-
նին եալընըղ էօլու պու տուր : Ալէ պունտան պէօյլէ հէր
պիր ատէմին խիլիւսանէ տինտար օլմասը՝ քէնտինին պօր-
ճու վէ քէնտինէ Ալլահըն պիր քէրէմի սայարըղ : Ալէ
պուրատա սալթ պունու կէօսթէրիլիզ .քի , սահիհ աղիւղ-
լիք քէնտի թապիլաթընտա պիր թագըմ այն ու ատէթ վէ
բուսուլմաթլարտան իպարէթ օլմատըղ կիպի՝ քէզալիք

Քրիստոստան իւշ եիւզ երլ սօղոյայա դատար աղիզլիք օն-
լարտան իպարէթ տիր տէյիւ ապլա սայըմամըշտը , վէ
• կիւնէրտէ շէհիտէր կիսի տին ուղուրունա գանլարընը
տէօքէն սալիհ Քրիսթիանլար՝ օնլարըն խուսուսունսա
ասլա պիր խապէրէրի եօղուտու , վէ պու տինեատա
օնլարսըզ եաշատըլար վէ էօլտիւէր , վէ օնլարսըզ խէլաս
պուլտուլար :

Պ Ա Պ Պ Ի Ր Ի Ն Ճ Ի

Ե Օ Ր Թ ՈՒ Լ Ա Ր Ը Ն Զ ՈՒ Հ ՈՒ Ր ՈՒ

Ի Շ Պ ՈՒ մատակեն թէ ֆթիշենէ՝ պիր գաչ միւլ-
հաղալար իլէ պաշարը :

Ա . Պ ու եօրթուլարն թութումաւնա Գրիսփոս
էաթփ ծառն Առաքեալաւըն էր ի Ռեմիւնի գիր : Լեկեր-
ջի ծնլարաւն փէք աղը՝ Առաքեալաւըն զէմանընա եազըն
օլան վազըթլարտա թութուլորուտու իսէ տէ , Ա
ռաքեալաւըն էմրի իլէ նուֆուզ պուլուպ մուգարէր
օլմուշ աշխիլէրիտի : Իշարէթէ շայան պիր մատակի
սահիհէ տիր քի , շաբաթըն՝ շիւպհէսիզ Գրիստոս
Էֆէնտիմիզըն էմրի իլէ քէնտի գլամընըն զերրի
իշիւն՝ հաֆթանըն եէտինձի կիւնիւնտէն իք կիւ-
նիւնէ թէպաիլ օլունմասընտան մաստա՝ Էֆէնտիմիզ
քէնտի էօմրիւնտէ՝ քէնտի մէվլուտու՝ իպէնձէ չէք-
մէսի՝ վէֆաթը վէ կէօյէ չըգմասը միսիլլու վուգու
պուլմուշ աղիմ՝ վուգուլաթլէրին հիշ պիրինին զերրի
իշիւն պիր կիւն թային վէ թախսիս իթմէմիշիտի : Է-
կերջի իշպու վուգուլաթլէր՝ տիւնեանըն իւզէրինտէ վու-
գու պուլմուշ վուգուլաթլէրին էն աղիմի վէ աճա-
յիպի իտի , վէ ծնլարըն պաղըսը Գրիսթիանը-
լըն թէմէլի իտիլէր իսէ տէ , հիշ պիր եերաէ՝ Էֆէն-
տիմիզըն օլ վուգուլաթլէրին մախսուսէն թային օլուն-
մուշ պիր կիւնտէ զերր օլունմասընը թալապ իյլէտի-
յինի օգումայօրուզ : Օնուն՝ նէ պիր եօրթու կիւնիւ-
նէ տէ պիր օրուճ եա փէրհիզ կիւնիւ թային վէ թախ-
սիս իթտիյի վար տըր . վէ պէօյլէ իթմէսինէ հէր նէ
սէպէպի վար իտի իսէ , վէ պաղըլարընա հէր
նէ գատար աճայիպ կէօրիւնէ պիլիւր իսէ տէ , պու

Ճիւղէ սահիհի պու տուր : Վէ Բրիստոս Էֆէնտիմի-
զին հագգընա իշպու տէտիյիմիզ՝ Առաքեալարըն հագ-
գընտա տախի այնի պէյլէ տիր :

Հագիգաթ կերէք Էֆէնտիմիզ վէ կերէք օնուն Ա-
ռաքեալարը՝ խալգա թալիմ ու նասիհաթ իթմէք պա-
պընտա Եէհուտիլէրին պէյլիք պայրամլարընտան պա-
զըսընն քէնտիլէրինէ իհար իթտիքէրի ֆուրսաթլա-
ւը էլէ ալըս՝ պու խուսուս իչին օ միսիլու պայրամ-
լարտա սինակոկլարա վէ հէլքէլէ կիտէրլէրիտի . լաքին
պոււնտան՝ քէնտիլէրինէ թապի օլանլար տախի մութ-
լադա պէյլէ իթմէյէ պօյունլարընա ֆարզ օլտուղու
աղնաշլմազ : Պիլ ագա՝ Պօղոս Առաքեալ Բրիսթիան-
լարտա՝ պազը մախսուս կիւնլէրին թութուլմասը՝ վէ պու-
նուն կիպի ախէր Եէհուտի այինլէրինին ֆարզի ային կիպի
սագլանմասընա տայիր պիր գուվլէթլի մէյլ կէօրտիյի
թագտիրտէ , շիտտէթ իլէ պունա գարշը տուրտու : Օգու
Կօ . Բ . 16 : Գալ . Դ . 9—11 : Բօ . ԺԴ . 5 : Օ-
նուն պազը մէքթիւպլէրինին էն չօգ մէրամը՝ իշպու մէյլէ
գարշը իտի : Օ՝ Բրիսթիանլարըն պու միսիլու պիր պէնտ
իլէ պաղը օլտուղլարընը աալա իսթէմէզիտի . իլա իս-
թէրիտի , քի օնլար՝ ինճիլին քէնտիլէրէ իհասն իլէտիյի
սէրպէսթիլէթի իճրա իթսինլէր :

Իմտի եօրթու կիւնլէրի՝ տինտարըղը արթըրաճագ պիր
թարզ իլէ թութուլտուգլարը թագտիրտէ՝ օնլարըն հագ-
գընտա հէր նէ սէյլէնէ պիլիր իսէ , պու սահիհ տիր քի ,
Ահտի ճէտիտտէ օնլարըն թութուլմասը պիր պօրճ տէյիւ
թէնպիհ օլունմամըշտըր : Բրիստոս Էֆէնտիմիզին մէվ-
լուտունուն եա վէֆաթընըն եա Ազիլ Բուհուն էնմէսինին
զլքրինէ՝ սահիհան տինտար պիր թարզ իլէ պիր կիւն
թութմասը պիր Բրիսթիան ճէմաաթընա միւնասիպ
պիր շէյ օլտուղունու ինքեար իթմէզիզ : լաքին պուրատա
սիզ պու խուսուսուն միւնասիպէթի եախօտ միւնասիպէթ-
սիզլիյի իւղէրինէ միւզաքէրէ իթմէյօրուզ . պիզիմ պու-
րատա սասիթ իթմէյէ մէրամիլէտիյիմիզ սալթ պու
թէք քէօշէ տիր , քի եօրթու թութմասը հագ-
գընտա Ահտի ճէաիտտէն տօղրու տօղրոյա աշիքեար պիր
խապաթ կէթիրիլէմէզ :

Բ . Առաքեալսարնն ագապինձէ իւք քիլիսէլէրոտէ՝
 Կիրակի կիւնիւնտէն մաատա՝ հէփ եօրթուլարնն թութուլ-
 մասը՝ իւլլէնէ հէր իւլի հիւսնիւ ըիւսնա մերպուի պիւ լէ
 “այլը ըսը : Օ եօրթուլարը թութմասը հէր քէստէն պիր
 ֆարդի ային միսիլու մաթլու պ ոլունմազըտը : Էֆէնտի-
 միզին՝ 440 իլէ 450 սէնէսի պէյնիւնտէ պիր Քիւլիւն Լարիի
 թէլիֆ իտէն Սոկրատէս մուէրրիւ տէր քի , “ Կէրէք Պօ-
 ղոս վէ կէրէք Աւետարանիչէր՝ քէնտիլէրինտէն թալիմօ-
 լունմուշ քիմսէլէրին պոյնունա պունձիլէյին պիր գուլլւ ք
 պոյունտուրուղու գօմատըլար . իլլա Պասեքի վէ ախէր
 եօրթուլարը թութմասընը ճիւմլէնին իրատէթինէ պը-
 րագորըլար : Շէյլէ քի օնլարը՝ Մոզեսին նօմսու Եւ-
 հուտիլէրին իւզէրինէ օլտուղու միսիլու ճէզլար վէ թէհ-
 տիտլէր իլէ զօր իլէ գապուլ իթաիրմէք իչին՝ իշպու ային-
 լէրին խուսուսունտա կէրէք Էֆէնտիմիզ վէ կէրէք օնուն
 Առաքեալսարը պիր նօմս վէրմէտիլէր , (ա) : Վէ իշպու
 մուէրրիսին պու սէյլէտիլէրի՝ Նիկեփորոստան տախի
 թաստըք օլունուրըլար (բ) : Ախէր հայրապետէր տախի
 հէման պունուն այնի ըէյ ու զիւլմէր թագրիր իտէրլէր :
 Պագ Կղեմէս Աղէքսանդրացինին (գ)՝ Որոգինէսին (դ)՝
 Ոսկեբերանըն (է)՝ Հերենիմոսուն (զ)՝ Օգոստինոսուն (է)՝
 վէ ախէր հայրապետէրին թէլիֆաթլէրինէ , քի մահալ-
 լէրի աշաղտէ իշարէթ օլունուր : Տէօրտիւնձիւ տէհրէ գա-
 տար՝ եանի Էֆէնտիմիզին 300 իլէ 400 սէնէլէրինին մապէյ-
 նինէ գատար՝ պու պապտէ պիր շուրութ վէ գանուն եօլ
 իքէն , պազը պէլտէ սինթօսլարընտա՝ մէսէլա 334 թա-
 րիխինտէ Սարգիա՝ 361 թարիխինտէ Լաւոդիկիա վէ 308
 թարիխինտէ Իլիպէր նամմահալտէ գուրուլան սինթոս-
 լարտա (ը) պազը եօրթուլարնն թութուլմասընը պօրձ վէ
 ֆարդ իտէն գանունլար գօնուլտու :

Գ . Եօրթուլարնն սայըսը Իպիֆա իէք ալ իփի : Քրիսթի-

(ա) Սոլ . Քիւլ . Թար . Քիւլ . 5 , պ . 22 : (բ) Քիւլ .
 Թար . Քիւլ . 12 , պ . 32 : (գ) Պագ օնուն Սլոմալա 8 ,
 Պապ 7 : (դ) Որոգ . Կիւլ . Գարլը . 8 . Պալ 21—23 : (է) Սոլ .
 Վալ , ա . Պէնպէլ . Իւլէրինէ : (զ) Հէրան . Շէրհ Գաւ . 4 :
 (է) Օգոս . Սէք . 118 : (ը) Սինթոս Իլիպէր . Գան . 21 :
 Սինթ . Սարդ . Գան . 11 : Սինթ . Լաւոդ . Գան . 29 :

ան թարիխներն 254 սենեպինտէ վէֆաթ իտէն Որոգինէսին զէմաննա գատար ումումի եօրթու՝ պէջիւք ճումանա կիւնիւ վէ Պասէք վէ Պենտեկոստէ՝ վէ տայիմա պու նէվ եօրթուլարտան սայրլան Վիրակի կիւնիւնտէն մաատա եօրթու եօլուտու (ա) : Վէ տէօրտիւնձիւ տէհրտէ՝ Բրիստոսուն մէվլուտունուն եօրթուսունու տախի պուլուրուզ : Տէօրտիւնձիւ տէհրտէն սօզրա եօրթուլար չօզալմաղա պաշլատը . վէ օլ զէմանտէն պէրու ահէսթէ ահէսթէ չօզալմաատա օլուպ՝ Թաքի փէք չօգ օլմուշար արը : Ալթընձը վէ եէտինձի վէ սէքիզինձի տէհրլէրտէ օլ տէրէձէ դալէթ չօգ օլմուշարըտը , քի չօգլարը շէքվա իթմէյէ պաշլամըլարըտը :

Եօրթուլարըն իշպու չօզալմասընա՝ չօգ սէպէպլէր վէրլէ պիլիը : Մէշհուր միւլէլիֆլէրին պիլի (բ)՝ սայիը պիը չօգ սէպէպլէրտէն մաատա՝ իշպու պէյան օլունանլարը վէրիը , քի էսքի զէմանտա օլան աղիզլէրին սէնէվի կիւնիւ նիւն զէքրի , Վոստանգիւնոս իմիէրաթորուն պազը Թանգլմաթը , Հերետիկոսլարըն՝ Ուղապիսուլարտան ֆարգը եօրթուլար Թային իթմէլէրի իլէ՝ օնլարտան կէրի գալմամանըն աղղուտու , չօգ ախէր եօրթուլարըն իճատընա սէպէպ օլան Բրիստոսուն մէվլուտունուն Թային օլմասը , վէ իւշիւնձիւ վէ տէօրտիւնձիւ տէհրին Բրիսթիանլարընըն փուլթփէրէսթ եօրթուլարընա վէ Եհհուտի ատէթլէրինէ օլան մէյլէրինի աղիլանէ գանտըրմագ խուսուտու իտիլըր . Բրիսթիանլարտա պու միսիլլու գալի մէյիլլէր պուլունտուզու՝ Հայրապետլէրին Թէլիֆաթլէրինտէն (գ)՝ վէ օլ էյամլէրին սինօթուլարընըն՝ մէսէլա Լաւոգիկէա վէ Իլիպէր սինօթուլարընըն գանունլարընա (դ) մուրաճաաթ օլունմաղըլա աշիքէար օլուր : Յուստինոս վկայ (ե) վէ Ամբրոսիոս (զ) միսիլլու Բրիսթիան տինիներն հիմայէթի պապընտա եազան Հայրապետլէրին Թարիֆինէ կէօրէ օլ

(ա) Որոգ . Վեւ . Գաւււ . 8 : (բ) Միկէւ . Բրիսթ . Էդի . Բէվաթի . Ճիւ . Բ . . . 88 : (գ) Ուկէ . Լաւ 1 , 6 , 52 : Տիփոս Իւլէրինէ վալ : (դ) Լաւոգ . Սին . Գաւ . 27 , 37 , 39 : Իւիւ . Սին . Գաւ . 47 , 50 : (ե) Օնսան Ճէվապ . ա . Բաւէ 6 , 10 , 16 , 32 չոպար Իյլէ : (զ) Աթր . Փոսթիւր . Գաւււ . 1 , 2 , 5 :

զէմաննն հէյքէլսիղ՝ մեղպահարը՝ գուրպանսըզ վէ զայնթ
սատէ ոլան Բրիսթիան իպատէթի իլէ՝ օնտան սողըաքի
վազըթլարըն խալքը գանաաթ իթմէզ օլմազա պաշլամը
կէօրիւնիւր : Ենի Բրիսթիան եօրթուլարը իճատը իլէ՝
վէ Եհհուտի հէմ փուլթիէրէսթ եօրթուլարընը Բրիսթի-
ան եօրթուլարընա թէպտիլ իթմէյիլէ , ումարլարըտը քի՝
Բրիստոսուն տինինէ՝ ճիսմանի եիւրէյէ կերէքլիյին
սատէ պէյանի վէրէպլիլէճէյինտէն տահա թէսիրլի կէօրիւ-
նիւր պիր սալթանաթլը սուրէթ վէ տահա ճէլպ իտիճի
պիր հիյէթ վէրէճէքլէր : Վէ պունտան պէօյլէ ալթընճը
տէհրտէ՝ օնտան ագտէմ ֆասիտ տէյիւրէտտ օլունան Եհ-
հուտի վէ փուլթիէրէսթ այինլէրինտէն պիր չօղու՝ Բրիս-
թիան իպատէթինէ իտիալ օլունտու : Պէօյիւք թապիր
օլունան Գրիգորիոս Փափա՝ պունու պիր թէմէլլի գանուն
պիլէ սայարըտը , “ Բի փուլթիէրէսթլէրին եօրթուլարը
Բրիսթիան եօրթուլարընա թէպտիլ օլունմալը , վէ չօգ
խուսուլարտա օնլարըն այնի իճրա օլունմալը տըր ” (ա) :
Հէմ պէշինճի տէհրտէ եազան թէոդորէտոսուն տախի թէ-
լիֆաթլէրինտէն ալլիքար տըր քի , շէհիտլէրին եօրթուլարը
խուսուլունտա իշպոււ ատէթ օնուն զէմաննտա պիլէ իճրա
օլունուրուտու (բ) : Իշպոււ մատտէ իւղէրինէ 11ինճի վէ
12նճի սահիֆէլէրտէ տահա շահատէթլէր պուլունուր :

ՖԱՍԼ 1

Պատէ՛ վէ Պէնպէլոսպէ Եօրթուլարը :

Իշպու իքի եօրթուլարըն զուհուրի պէրապէր օլմուշ
կէօրիւնմէսի իլէ , օնլարը պէրապէր զիքը իտէրիզ : Պու
իքի եօրթուլու պիրիտի Բրիստոսուն վէֆաթ վէ գըյամ
իթմէսինին՝ վէ օպլիւրի Ազիզ Բուհուն Արաքեալլարըն իւ-
ղէրինէ էնմէսինին զիքրի իչիւն՝ կէօրիւնիւր քի չօգ էսքի
զէմանտա թուլթարլարտը : Պու եօրթուլարըն իլք տէհր-

(ա) Պէօյիւք Գրիգ . Մէք . 71 : (բ) Թէոդ . շէհի .
իւղէր . 1 , 8 :

տէ մէջճուտ օլտուլունա չօգ իսպաթլար վար . վէ իհթի մալքի՝ Առաքեալլարըն զէմանընտա պիլէ թուլթարլարտը : Պու եօրթուլարըն՝ Առաքեալլարտան թային օլմուշ օլտուլու հիշ պիր վէճհ իլէ իսպաթ օլունամաղ . լաքին շու գտտարը իգրար օլունմալը տըր քի , օնլարըն՝ Գրիսթիան Գիլիսէսինին պաչանկըճը էանասընտա գապուլ օլունմասը Առաքեալլարըն ըիզասը իլէ օլմալը տըր : Իկերչի Առաքեալլար օնլարը Գրիսթիանլարա ֆարզ տէյիւ պաղլամատըլար իսէ տէ , կէօրիւնիւր քի օնլար՝ Ինճիլին իքի թէմէլի վէ ազիմ թալիմաթը եախօտ վուգուաթի՝ եանի Գրիստոս Էֆէնտիմիզին իսքէնճէլէքի վէ վէֆաթը վասիթասը իլէ օլան քէֆարէթի՝ վէ Ազիլ Բուհուն էնմէսինի ինսանլարըն ֆիքրի իւզերինէ տահա գուվէթլի սիւր թէսիւր իթմէք իչին պու եօրթուլարըն սագլանմասընա ըիզա վերմիշլէր իտի :

Պու իքի եօրթուլարըն Գրիսթիանլըզըն պու գատար էսքի զէմանընտա իհտաս օլունմասընա՝ Գիլիսէ միւէրրիւլէրինին վերտիյի սէպէպլէր պունլար տըր : Եէհուտիլէրին Պասեք վէ Պենտեկոստէ եօրթուլարը՝ իլք Գրիսթիանլարըն պու եօրթուլարը հէման օլթուլթուտըլարը կիւնտէ կէլրլէր իտի : Պու սահիհ տիր քի՝ Պաղէստինտէ՝ վէ պէլքի ախէր մէմլէքէթլէրտէ տախի Գրիսթիանլըվա տէօնէն Եէհուտիլէր՝ հէլքէլին պօզուլմատընա գատար՝ պու Եէհուտի եօրթուլարընը թուլթարլարտը : Իլք Գրիսթիանլարտան զայէթ չօղլարը՝ Եէհուտիլէքտէն տէօնմէ իտիլէր . վէ պու եօրթուլարըն սագլանմասը քէնտիլէրինէ սըգը եասագ օլմամաղըլա՝ օնլարը պիր սուրէթտէ սագլամաղա մայիլ օլաճագլարընա շիւպհէ եօգ տուր : Վէ պունտան պէջլէ պու եօրթուլարըն՝ իշպու Գրիսթիան օլմուշ Եէհուտիլէրտէն օնլարըն թային օլունմուշ շէյլէրին զիքրինէ սագլանալաճագլարը եէրինէ՝ Գրիստոսուն վէֆաթ վէ գլլամիթմէսի՝ վէ Ազիլ Բուհուն մախսուսէն միւճիւզաթը թէսիրաթլարընըն զիքրինէ թուլթուլաճաղը՝ մատտէնին թապիաթընտան արիլ իտէն պիր վուգուաթ իտի : Տէմէք քի՝ պու եօրթուլար՝ հալի իլէ Գրիսթիան եօրթուլարընա թէպտիլ օլաճագլարըլար : Օնլար՝ Եէհուտի եօրթուլարընա իպրէ-

Թէն օլուսչարութիւն , վէ պունտան՝ տէնէ պիլիւրքի , անըզ
զուհուրու՝ Եհհուտիւրտէ պաշամըշտը : Վէ Պասէքաէ
պօղաղանըպ եէնէն Պասէք գուզուսունուէն նիշանէ օլուպ՝
օնուն իլէ պէյան իթմէյէ մէրամ օլունան Բրիստոս օլու-
զու իշին , Պօղոս Առաքեալն պու պապտէ “ Պասէքիմիզ
Բրիստոս” պիզիմ իշին գուրպան օլունտու ,” (Ա Գորնի .
Ե . 7) տէտիյինէ միւթապըգ , օնուն վէ ֆաթըտախի իշպու
Պասէք եօրթուսունտա զիքր օլունմասը միւնասիպ վէ ույ-
զուն կէօրիւնիւր իտի : Վէ Բրիսթիան Բիլիսէսինին իլք
Թէմէլլէնմէսի՝ պիր կիւնտէ իւչ պին քիմէնէն տէօնմէսի
իլէ օլ Ազիզ Բուհուն աճայըպ պիր Թարզիլէ Էնտիյի վա-
գըթ (Բէս . Բ . 41) պաշամըշ սայըրա պիլտիյի իշին ,
իշպու ազիմ ժուգուաթըն զիքրի՝ Եհհուտիւրտէ Պենտէկոս-
տէսի իլէ զիքր օլունմաղա մէրամ օլունան ժուգուաթըն
զիքրինտէն Էվա սայըրա :

Իլք զէմանէր Բրիսթիանլարը՝ Բրիստոսուն գըյամը
ղայէթ ազիմ պիր ժուգուաթ սայտըգլարը իշին՝ Պասէք
եօրթուսունու պէօյիք Թազիմ իլէ սադլարլար ըտը : Քը-
րիստոսուն գըյամ իթմէսի օնլարն՝ հէմտախի Պօղոս Ա-
ռաքեալն գըթընտա Բրիսթիանըգ պինասընըն Թէմէլ
Թաշըսը սայըրըրտը : Պագ Ա Գորնի . ԺԵ : Օնլարըն ի-
մանը վէ հէփ իւմիտլէրի՝ պու ժուգուաթըն սահիհլէյի
իւզէրինէ պինա օլունմուշուտու : Բրիստոս՝ Էօլլւմիւն՝
մէզարըն՝ շէլթանըն վէ գարանըղըն հէփ գուվլէթլէրինին
իւզէրինէ զալիպ պունուն վասիթասի իլէ կէօրիւնտիւ : Ին-
սանըն ֆիտասընըն ազիմամէլլի՝ պունուն վասիթասի իլէ
Թէքմիլ օլունտու : Պունուն իշին օնլար իշպու կիւնիւ
սըտգ իլէ պու գատար ազիմ սայարլար իտի : Գրիգոր
Նազիանցի պու կիւնիւ “ Կիւնլէրին քաթիշահ” Էօրիւտարըն
Էօրիւտա (ա) Թէսմիյէ իտէր : Վէ Ոսկեբերան օնա՝ Ճիւմ-
լէ եօրթուլարըն Բաճ Վէ պաւլըճաւը՝ Բապղըն ազիմ իիւնիւ-
իիւնլէրին էն ալիի տէր :

Բրիստոսուն Էօլլւմիւ վասիթասը իլէ ինսան ճինսինէ
իհսան օլան ազիմ նիյմէթլէր իշին՝ պու կիւնտէ շաղըգ
նիշանլարը տախի իհզար օլունուրուտու : Օրուճ վէ հէփ

գասալէթ նիշանլարը՝ պու կիւնտէ պէրթարաֆ օլուն, մագ մաթլուպ օլունուր իտի : Վէ Պենտեկոսսէի տախի՝ սալքի հէման պու թարիգ իւզըէ սագլարլարտը :

Ագտէմ՝ Պասեքտէն էվվէլ՝ հէր քէսին իրատէթինէ հէ վալէ օլունմուշ պիր օրուճ թութուլուրուտու . վէ էկէրչի պու օրուճ՝ Տերտուղիանոսուն (ա) վէ Երանոսուն (բ) տէ տիլինէ կէօրէ ալէսսէվի գըրգ սաաթ իտի իսէ տէ , պիր դանուն եա թէնպիհ իլէ օլմատըղընտան՝ պաղը մահալէրտէ պիր միգտար վէ ախէր մահալէրտէ պիր միգտար ղէման թութուլուրուտու : Վէ իշպու գըրգ սաաթ ղէմանը Գրիստոս Էֆէնտիմիզին մէզարտա եաթտըղը ղէմանըն միգտարինէ պէտէլ սէչիմիշ իտի , վէ Պասեքեօր, թուաունտան էվվէլ օլան ճուամա վէ ճումաէրթէսի կիւնլէրինտէ իտի : Լաքին էկէրչի պու օրուճ էվվէլա հէր քէսին իրատէթինէ հէվալէ օլունմուշ իտի իսէ տէ , սօղրա օնու թութմասը՝ հէփ Գրիսթիանլարա քէնտիլէրին ըուհանի մէնֆաաթը իչիւն՝ պիր ֆարզի ային վէ պօրճ թային օլունտու : Ազար ազար՝ օնուն ղէմանընըն ուզունլուղու տախի արթըրըլտը : Գրիստոս Էֆէնտիմիզին 250 թարի իսին էսնասընտա Դիոնէսիոս Աղէկսանգրացիին վազթընտա պու՝ պիր հաֆթսայ՝ եախօտ տահա ղիյատէճէ արթըրըլմըլտը (գ) : Պէշինճի տէհրտէ պիրէր գըթա Բիլլիսէ թարիխի եազան Սսկրատէս (դ) վէ Սօզոմէնոս նամ (է) միւէրրիխէր՝ իշպու օրուճուն եավաշ եավաշ արթըրըլմասը վէ քէնտիլէրին պուլունտուլաւ ասրտէ ային ու ատէթլէրին խուսուսունտա տիգգաթ ու սայըն ղիյատէլէնմէտէ օլմասը պապընտա սէյլէրլէր : Ալթընճը տէհրտէ եազան պէօյիւք տէնիլէն Գրիգորիոս Փափա՝ քէնտի կիւնլէրինտէ իշպու օրուճուն օթուզ ալթը կիւն օլտուլունու զիքը էտէյօր (զ) : Նիհայէթի՝ եա իշպու Գրիգորիոս քէնտիսի՝ եախօտ սէքիզինճի տէհրտէ իքինճի Դրիգորիոս Փափա պու օրուճուն ղէմանը գըրգ կիւն իթտի . ղիւա միւէրրիխէր՝ պունլարըն իքիսինտէն հանկըսը պու օրուճուն պու գատար կիւն օլ

(ա) Օրուճ իւլ . Պապ 2 : (բ) Եւտէբ . Բիլլ . 5 , Պապ 24 : (գ) Պէնիհամ Բիլլի . Էսփի Լար . Բիլլ . 21 , Պապ ա . Փաու 8 : (դ) Սոլ . Բիլլ . 5 , 22 : (է) Սօլ . 7 , 19 : (զ) Վաւ . 16 , Ինճ . իւլ :

մասընը Թախսիս իԹսիյի պապընտա իխԹիլաֆ իԹմիշէր տիր :

Պազը միւսկիֆէր զեքր իԹմիշէր տիր քի , պու գըրգ կիւն օրուճ՝ Առաքեալաբարտան Թային վէ Թախսիս օլմուշ տուր . չիւքի պէօյիւք տէնիլէն Բարսեղ Կեսարացի՝ Ամբարոսիոս վէ պէօյիւք տէնիլէն Լէոն Փափա՝ օնու պիր ալլահանի Ֆարզի ային Թէսմիյէ իտէրէր : Լաքին պունա գարչը քեաֆի պիր ճէվապ պու տուր քի , օնլար՝ քէնտիլէրին գուլանտըղը իլմի քէլամ իսթիլահը միւսիպինճէ՝ չօգ քէրրէ՝ Ֆայտալը սայտըդլարը պիր շէյի ալլահանի՝ եախտ րէսուլի (առաքեւական) Թէսմիյէ իտէրէր իտի : Պունտան գաթը նազար՝ էյէր պու՝ Առաքեալաբարտան Թային վէ Թախսիս օլունայլսը , իպթիտասընտան պէրու օնու ԹուԹաճագ զէմանը պիր օլուրուտու . վէ հալա կէօրտիյիլմիդ կիպի՝ պաշգա պաշգա մահալլէրտէ՝ սայըսը պիրի պիրինէ ույմազ կիւնէր վէ հաֆԹալար՝ վէ պիր մահալ տէ պիր զէման՝ վէ պիր պաշգա մահալտէ պիր զայրի զէման ԹուԹմազլարըտը : Հայրապետէրին Թէլիֆաթէրինտէ ալլահանի վէ րէսուլի լաֆիլէրի եօգարըտա զեքր օլունան մանատէ գուլանրլորդլարը՝ Հերոնիմոս հայրապետին աչիքեար Թագրիրինտէն պէյան օլունուր , քի օլ Թագրիր պու տուր . “ Հէր պիր մէմէքէթ ” (պու օրուճ պապընտա) “ քէնտի ագլ ու իտրաքինի գուլանա պիլի ” . վէ “ էպքիլէրին գանունլարը րէսուլի (առաքեւական) նօմօսլար սայըլա պիլիլէր ” (ա) : Ոսկեքերանն թէպասընտան օլան Կասսիանոս նամ քիմնէ՝ քի պէշինճի տէհրտէ եազտը , աչըգտան աչըղա տէր քի , “ էպքի Բիլիսէսինին Թամլըլը պօղուգլուգտան փաք տուրտուգճա՝ պու միսիլու օրուճ ալա եօլուտու : . . . Լաքին ատէմէր՝ առաքեւական տինտարլըգտան կէրի գալմաղա պալլայըպ քէնտիլէրինի քիւլլիյէն տինեապիլիյէ վէրտիլէրի զէման , օնլարըն փափազլարը՝ օնլարը գանուն իւզրէ օրուճ ԹուԹմագ վէ վագըլլարընն օն փայընըն պիրինի Ալլահա վագֆ իԹմէք իլէ կէրի չէվէրմէյէ ալէսսէվի գարար գըլտըլար ” (Բ) : Վագթըն օն փայըն պիրի տէմէսի իլէ օնուն մէրամը պէօյիւք փէրհիլի աղնաԹմագ տըր : Տէօրտինճիւ տէհրտէ՝ Ոսկե-

(ա) Լաւրիսս ԴԿ . 28 : (Բ) Մէճհ 21 , Պապ 30 :

բերան տախի Թագրիր իյլէտի քի՝ օնլարըն էճատ և պապալարը պու օրուճ կիւնէրինի Թային իյլէտիլէր (ա) : Իմտի փէք աշիքեար տըր քի , էկէրէի հայրապետէրին պազըսընտան իշպու օրուճա րէսուլի վէ ալլահանի տէ նիլլյօր իսէ տէ՝ օնլարըն պու օրուճ Ալլահըն էմրի իլէ Աւաքեալլարտան Թային վէ Թախսիս օլտու տէյիւ սոյնաթմաղա ասլա մէրամէլէրի տէյիլտիր :

Ֆ Ա Ս Լ 2

Պէօյիւք ճուճա ֆիւնիւ :

Իշպու Պէօյիւք ճուճա կիւնիւնին Պասեք իլէ օլան սըգը ալադասը սէպէպինտէն՝ պունա տախի պիլ Թապի Թաղիմ վէրիլէճէյի աշիքեար տըր : Լաքին պու կիւնտէ՝ հէր նէ այն ու աստիթլէր իճրա իսէրլէր իսէ տէ , օնլարըն պիլա վասըթասը Պասեք եօրթուսու իլէ իլհագլըզլարը օլուպ՝ օնա մէրպուլթ իթիլէք : Պունու քէնտ պաշընա այրը պիր եօրթու նազարը իլէ հըվզ իթմէք աստիթինի՝ եալընըզ իքինճի վէ օնտան սօզըաքի տէհըլէրտէ իզլէյէ պիլլիրիզ : Պու Տերտուլիանոսուն (բ) վէ Քրոզինէսին (գ) շահատէթինտէն աշիքեար տըր , քի օնլար պունուն հագգընտա՝ սաստէճէ պազը մահալլէրտէ մէվճուտ իմիշ կիպի սէյլէր : Սոդոսինոս աշիքեարէ տէր քի (դ) , քէնտիսի պու կիւնիւ ազիզ սայմազ . Լաքին օնուն պու Թագրիրի վէրտիյի մէքթիւպտէն կէօրիւնիւր քի՝ օնուն ղէմանընտա՝ եանի տէօրտիւնճիւ տէհըրտէ Աֆրիգանըն պազը մահալլէրինտէ պու կիւնիւ Թութարլարտը : Եւսէբիոս (ե) վէ Սօդոմէնոս նամ Քիլիսէ միւլէրրիլէրինէ կէօրէ՝ պէօյիւք Վոստանդիանոս 325 Թարիխինտէ վագի օլան Նիկիա սինօթոսունտան պիր գաչ սէնէ սօզըա մախսուսէն էմր-

(ա) Ոսկ . Քար . 52 : (բ) Չէվճէ , ա , բ , (գ) Վեւ . Գարըն ա , 8 : (դ) Ճանապարհ : (ե) Վարդգաս : Քիլիսէ Թէվրիի . ա . Պապ . 8 :

լէր վերմիշտի, քի պու կիւն մախոուսէն Եօրթու
ԹուԹուլուուն . վէ իշպու վիատիշահանի Ֆերմանլարա
պինաէն՝ պու կիւն տահա զիյատէ մուհիմ սայըլմաղա՝
վէ տահա ումուսմէն ԹուԹուլմաղա պաշատը : Իշպու
իշար օլունան քէյֆիյէթլերտէն աշխեար տըր քի ,
պու Եօրթունուն ումուսի ԹուԹուլմաղա պապընտա է-
յէր էպքի զէմանլարտա պիր ատէթ վար իսի իսէ ,
տէօրտինձիւ տէհրին օրԹապը մէհէլլերինտէ պաշամըշ
օլմալը տըր :

Իշպու Եօրթույու ԹուԹուլարը մահալլերտէ սըգը
օրուճ իլէ ԹուԹարլարտը : Թէշէքքիւր իլահիլերի
Թէրք օլունուպ՝ սատէճէ եաս ու մաԹէմմուզիգասընա
րուսխաթ վերիլիր իտի : Տուատէ՝ հիչ քիմաէ տիզ
չէգքմէզիտի . վէ մուհապպէթ պուսէսինին րուսուսու
իճրա օլունմաղտը : Հէմ Բապպըն Լիլաւմ Թաամընըն
տախի րէսմ ու այնի իճրա օլունմաղտը . վէ սեղանըն
եանի ազիզ սօֆրանըն զիյնէթլերի գալարըրըր Ըտը :

Ֆ Ա Ս Լ 3

Քրիստոսան մեւլափա՝ Էսիսփ Ծնունդ :

(1) ու Եօրթու՝ քէօրփիւնձի տէհրտէ զուհր իյլէտի :
Պու միսիլլու Եօրթունուն Ահաի Ճէտիտտէ ապա է-
տերլերի վէ իզլերի պուլունմաղ . վէ Առաքեալարըն
եախօտ իլք Քրիստիանլարըն ամէլ ու հարաքէթլէ-
րինտէ պունա նուֆուզ վերէճէք պիր իպրէթ տախի
եօգ տուր : Ճիւմէ միւերրիլլերին պիլ իթթիֆադ
Թագրիլի պու տուր քի , պու Եօրթու իլք իւչ տէհր-
լերտէ ալէսսէվի եօղուտու . պու վէճ՝ իլէ օնուն
Թախսիս օլունմաղ՝ տէօրտինձիւ տէհրտէ օլմուշ տէ-
յիւ աապիթ օլունմալը տըր : Իլք Քրիլիսէ՝ Քրիստո-
սուն կէնձիլլինտէ սիւրտիյիւ հօմրիւն վուգուաթլարը-
նը՝ օնուն ումուսի խըզմէթինէ կիրտիքտէն սօղա սիւր-
տիյիւ հօմրիւն վուգուաթլարընը սայտըղը գառար
սայմաղ Ըտը . վէ օնլարըն տիգգաթի մախսուսէլլերի՝

օնուն էօրիւլէրտէն գըյամընա՝ կէջէ ալընմասընա վէ Աղիզ Բուհուն էնմէսինէ վէրիւմիշ իալի : Կղեմէս Աղեկ սանգըյացի թաղրիր պիւէ իտէր քի (ա)՝ Գրիստոսուն մէվլուտու թարիխինէ տայիր թէֆթիշէրէ կիրմէք պի հուտէ ալի . վէ օնուն պու թաղրիրինէ ախէր մու նասիֆլէր տախի իթթիֆադ իտէրլէր :

Ոսկեքերան՝ 386 թարիխինտէ Գրիստոսուն մէվլուտու կիւնիւնտէ վաղ իյլէտիյի պիր վաղտա տէր քի՝ պու էօրթու Անտիօքտա վէ Սիւրիատա իւք տէֆա՝ օն սէնէ էվվէլ իտիալ օլունտու (բ) : Իշպու էօրթունուն ումուսի օլմասընըն սէնէսինի իսպաթ իթմէսի փէք կիւճ՝ վէ պէլքի միւմքիւնսիւզ տիւր . չիւն քի պու էօրթույու սաղլամասընը՝ Գիլիսէլէրին պաղըլարը պիր զէմանտէ՝ վէ պաղըլարը պիր ախէր զէմանտէ գապուլ իթտիլէր . վէ սաղլամասընա պաղըլարը պիր կիւն՝ ախէրլէրի տէ պիր պաշգա կիւն թային իյլէյիպ՝ պու պապտէ իթթիֆադտէ տէյիլէրիտի : Վէ կէօրիւնիւր քի՝ պաղը մահալլէրտէ՝ տէօրտիւնճիւ տէհրին իպթիտասընտա վաֆթիղին էօրթուսու իլէ պէրապէր պիր կիւնտէ սաղլանըրըտը : Վէ տէհրի մէզքիւրին օրթասընտան Ղարպ սէմթլէրինին Գիլիսէլէրի Գրիստոսուն մէվլուտու սաղլանմասը իջիւն Դեկտեմբերին եիրմի պէշնէն կիւնիւնիւ թախսիա վէ թային իյլէյիպ՝ Վաֆթիղի կիւնիւ իջիւն տախի պիր տայիր կիւն թային իյլէտիլէր : Վէ Շարգ Գիլիսէլէրին պաղըսը տախի եալաշ եալաշ իշպու ուսուլի դապուլ իթմէյիլէ , պու էօրթունուն իւք պաշլամասընըն զէմանը տէյիւ՝ տէօրտիւնճիւ տէհրին նըսֆընտան սօնունատէք օլան զէման թային օլունա պիլիր :

Իպթիտա պու էօրթու սէնէնին հանկը կիւնիւնտէ թութուլաճաղը պապընտա՝ Գիլիսէլէր պէյնինտէ վաֆիր իխթիլաֆ վարըտը , վէ պու Գրիստոսուն տօղտողու կիւնիւն վէ այըն ռահիհան հանկըսը օլտուղու մալիմ օլմատըղընտան արիզ իթմիշիտի : Վէ պունտան պէյլէ՝ ալիմլէր պու վուգուլաթըն վուգու պուլմասը պապընտա՝ պիրի պիր այ վէ ախէրի պիր տայիր այ

(ա) Սիւրիատա . ա : (բ) Ուլիք . Վապ 31

կէօսութիւնս՝ սէնէնին հէման ճիւմէն այլարնը կէօս. Թէրմիշէր իտի : Լաքին իշպու կօրթույու ալէսսէվի ԹուԹսուքլարը կիւնլէր՝ Դեկտեմբերին 25ի վէ Յուն վարըն Սսը օլուս՝ իւքինի Ղարս Բիւլսէլէրի վէ ախըրնը Շարք Բիւլսէլէրինին պաղըսը ԹուԹարլար ըտը : Ազար ազար Յունվարըն ալթըսը Թէրք օլունուս՝ Դեկտեմբերին եիրմի պէշինճի կիւնիւ Քրիստոսուն մէվ լուսու կիւնիւ տէյիւ տահա ալէսսէվի գապուլ օլուն տու , վէ իշպու մատտէ իւզէրինէ ալթընճը տէհրէտէք պիր իԹԹիֆադ օլունտուլու Թահմին օլունամազ (ա) :

Պու եօրթունուն իհտաս օլունմասընա վէրիլէն սէ պէսլէրտէ տախի իխԹիլաֆ վար : Պաղը քիմնէլէր՝ տէօր տինճիւ տէհրին սօնունա տօղու ԲրիսԹիանլարըն պէյնինտէ զուհր իտէն պիր եօրթուլարըն սայըսընը արթըրմադ սէվտասը սէպէպ օլտու տէրլէր . ախէրլէրի Եհհուտի այինլէրինէ ույմադ՝ պաշգալարը տա հէրէտիկոսլարըն գուրտուղլարը նիզամ ու ԹէրԹիպաթա՝ վէ սայիրլէրի տախի փուԹփէրէսԹլէրին Սաթուրնալիա Թասիր օլունան պայրամընա պիր մուվաֆիգաթէ պինսէն Թային օլունմուշ զիւիւմինտէ տիրլէր : ԻհԹիմալ տըր քի պու եօրթունուն զուհրինէ՝ պու զէքր օլունան քէյֆիյէԹլէրին ճիւմլէսի տէ եարտըմ իԹմիշէր : Լաքին ալէսսէվի գապուլ օլունան զիւիւմ պու տուր քի , պու եօրթու՝ պալատէ մէզքիւր փուԹփէրէսԹ պայրամընա իմԹիսալէն Թային օլունմուշուտու (բ) , վէ պու պաստէ օլան իսպաթ՝ պագի զիւիւմլէրին իսպաթընտան գալի տիր : Իշպու պայրամ՝ Դեկտեմբեր այընըն 24 վէ 25ինճի կիւնիւնտէ ԹուԹուլուրուտու . վէ պու կիւնլէր՝ փուԹփէրէսԹլէրին արասընտա ազիմ սէֆա վէ զէվք վէ պայրամ ու շաղըդ կիւնլէրի իտի : ՓուԹփէրէսԹլէրին՝ ԲրիսԹիան տինի շաղըդ ու սէվինճսէն արի՝ վէ եիւրէյի գասալէթ իլէ տօլաուրուր պիր տին տիր տէյիւ իԹաիլլէրի տախլ ու զէմի տէֆ իԹմէք իշիւն՝ Բօմա Եպիսկոպուսու պիրինճի Յուլիոս՝ (337 իլէ 352 Թարիխի էսնա

(ա) Սիէլ . Բիւլի . Էսի Բարիի . Պապ 2 , սահ . 192 : (բ) Սիէլ Բիւլ . Էսի Բարիի , ճիւ Բ . սահ . 189 .

սընտա՝) կիւնէշին շանընա թուծուլան իշպու փուծ-
 փերէսթ պայրամընը՝ տինեանըն Գուրթարըշըսընըն շա-
 նընա թուծմաք իւզըն՝ պիր Գրիսթիան եօրթուսոունա
 թէպտիլ իյլէտի (ա) : Իշպու զիւսմիւ՝ Գրիստոսուն
 մէվլուտու կիւնիւնտէ տախի Սաթուրնալիա պայրամըն-
 տա իճրա օլան այինլէրին՝ մէսէլա տօսթլար վէ խըսըմ
 ագրապալար պիրի պիրինէ փէշքէշէր կէօնտէրմէք՝
 պէջիւք վէ մասրաֆլու զիյաֆէթլէր իթմէք՝ Ալլահա
 աունուլան իպատէթտէ հէյազիլլէրտէ՝ վէ մէյտան օ-
 յունլարընտա օլան կիպի սէյրանա տայիր շէյլէր կէօս-
 թէրմէք՝ քիլիսէլէրի խիւլէազի պիր թարզ իլէ տօնաթ-
 մազ վէ սէրիսօլուզ վէ հտէպէ մուզայիր սայիր հա-
 րաքէթլէր իշլէնմէք վէ պունուն կիպի իշլէրին այնիսի
 իճրա օլունմագտէ օլտուղու տախի սապիթ խտէր : Վէ
 իշպու լայըգսըզ հարաքէթլէրին փուծփերէսթլիքտէն
 աընմա օլտուգլարընա՝ զէյլտէ իշարէթ օլունան միւլէ-
 լիֆլէրին թէլիֆաթլէրինէ պազ (բ) : Տէօրտինճիւ տէհ-
 րին սօնունա տօղրու եազան Գրիգոր Նիւսաջի եազտը-
 ղը վաղարընտա զիւր իյլէտիյի պազը քէյֆիյէթլէր-
 տէն աշիքեար տըր քի՝ Բամալլարըն Սաթուրնալիա
 նամ պայրամընըն՝ Գրիստոսուն մէվլուտու եօրթուսու-
 նա էպքի զէմանտէն պէրու՝ ազիմ թէսիրի օլմուշուտու
 (գ) : Իշպու Հայրապետլէրին տէտիյինի պուրատա իս-
 թիխրաճ իթմէսի՝ փէք ուզուն օլտուղունտան՝ միւմ-
 քիւն տէյիլ տիր :

Պասեք՝ Պենտէկոստէ վէ պէջիւք ճուամա կիւնիւ
 եօրթուլարը իլք իւչ տէհրտէ վէ տէօրտինճիւ տէհրին
 իպթիտասընտան եարըսընա գատար ազիմ իհթիրամ
 է տինտարըզ իլէ թուծուլարուտու : Օնլարտան մէ-
 րամ պու եօրթուլարըն զիւրէ կէթիրտիլլէրի ազիմ
 վուգուլաթլէրին վէ թալիմաթլէրին իւզէրինէ թէֆէք-

(ա) Գօթէլէրիոս Աբա . Գանուշուր Իւլէրինէ . է .
 13 : (բ) Հասիլիէտն , ա . ա . Սահ . 171 : Վէ Փօ-
 լիթօր Վիլիլիէտն . ա . է . Պապ 2 : Վէ Հիւլէպրան .
 Գրի . Սիւլ . Իւլէրինէ , Պապ 6 : Վէ Մարիէն Էս .
 Գիւ . Թիւ . Ճիւ 4 . սահ . 110 : (գ) Վալ 38 . Սիւլ .
 Գրի :

գիւր խտերէք՝ պիր տինտարըդ ըուհու սապիթ իթմէք իտի : Վէ հէր խուսուստա ինանմաղա սէպէպ վար սըր , քի՝ օնլարըն թէսիրաթը՝ օլ գատիմ՝ զէմանլէրտէ ալա վէ ֆայտէլու իտի : Վէ իշպու եօրթուլար ումումի օլ մազտան էվվէլ՝ վէ պէլքի ումումի օլտուգտան սօլըրա տախի սահիհ տինտար վէ սաֆտէրուն Գրիսթիանլա ըրն հագգընտա պէյլէ օլտուլունու ինանմաղա հագգըմըզ վար : Լաքին տէօրտիւնճիւ տէհրտէն սօլըրա պու կիւնլէր՝ քէնտի ազիզլիքլէրինի զայպ իթաիլէր , վէ օնլարըն ֆայտէլի թէսիրաթը մահվ օլտու : Օնլար ազիզլիք վէ ֆազիլէթ սէպէպլէրի օլաճագլարը եէրտէ՝ տիւնեալի վէ ճիսմանի սիւրիւր ու սէֆաաթ զէմանլէրի օլմուշարըտը : Պասեքին վէ Պենտեկոստէնին աւրիֆէ կէճէլէրինտէ իճրա օլունան Գիլիսէ այինլէրի օքատար ըէզալէթ վէսիլէլէրի օլմուշարըտը , քի պիր սինթոսուն գանուշլարը իլէ (ա)՝ կէճէլէրտէ գարըլա ըրն պուլունմասը եասագ օլմուշուտու : Իմսի իշպու կիւնլէր՝ հէր նէ գատար էյի մէրամ իլէ թախսիս վէ թային օլմուշար իտի իսէ տէ , վազըթ կէչտիյինտէ՝ օնլար պօզուլուպ , Գրիսթիանլըղա մուղայիր ամէլ ու հարաքէթլէրէ վէսիլէ օլմուշար ըտը :

Իլք Գեօրի Գեհրլէրէ Գիլիսէնին եալընըզ եօրթուլարը՝ իշպու զեքր օլունան տէօրթ եօրթուլար իտի (Բ) , եախօտ հիչ տէյիլ իսէ իւչիւնճիւ տէհրին սօնունատէք ախէր եօրթուլար եօլուտու : Զ իրա էկերչի պազը մահալլէրտէ շէհիսլէրին զեքրինէ պազը կիւնլէր թուլթուլուրուտու իսէ տէ , օնլար սատէճէ օլ ազիզլէրին շէհիս օլտուգլարը սէմթին Գիլիսէսինտէ՝ եախօտ Գիլիսէլէրինտէ թուլթուլուրուտու , վէ զեքր իթաիլիմիզ եօրթուլար կիպի ումումի եօրթուլար սայըլմազլար ըտը :

(ա) Էւիպէր Սինօն . Գտն , 35 . Լաքի . 305 :

(Բ) Օն ալմուշը Գեհրլէրէ Գադուլան վէ Բօմա Գիլիսէնին Բեթիւ սայըլան Տրիպէնդ Սինօնտա Գեհրի (Պազ , Հեֆիւ Տրիպէնդ Սինօնտա Բեթիւի , Ճիւ . Դ . . . 263 .) Իս Գեօրի Գեհրլէրէ Գադա Գիլիսէնին Էօրթուլարը պոանյար իտի . 1 Կիւրաի Կիւնի . 2 Գրիպոսուն իոքէնճէ լիս .

Շէհիաւերին շէհիին Բոսնիայի կիսեր :

Շէհիաւեր՝ եանի մարտիրոսլար՝ Քրիստոսուն վէ
օնուն Ինճիլինին շան ու ճէլալի ուղղորունա քէնտի
էօմրլէրինի Ֆէտա իթմէքտէ գաւլիլիքլէրի իչին ազիմ
իթիպար վէ թազիմ իլէ նազար օլտուգլարը էճիլտէն ,
փէք էպէի զէմանտէ օնլարն վէֆաթլարը զիքրինէ
թային օլմուշ կիւնլէր պուլուրուզ : Պունլարն էն էս .
քիսի՝ Իզմիր Եպիսկոպոսու Պողիկարպոսուն կիւնիւ
տիւր , քի օ՝ 167 սէնէսինտէ շէհիտ օլտու , վէ օնուն
վէֆաթընըն զիքրինին սէնէվի կիւնիւ՝ օլ թարիխտէն
պէրու պաշլամըշ օլմալը տըր : Պու թարիխտէն սօղրա՝
ախէր շէհիտլէրին զիքրինէ 'նիւսատա' քիւչիւք Ասիա-
տա՝ Գայսէրիտէ վէ Անթապեատա պէօյլէ սէնէվի կիւն-
լէր թուլթուլուրուտու . լաքին օնլարն հիւ պիրի օ գա-
տար էրքէն՝ ալէսսէվի թուլթուլմալըտը : Շէհիտլէրին
զիքրի եալընըզ քէնտի շէհիտ օլտուգլարը սէմթէրտէ
պու մինվալ իւզրէ թազիմ օլունուրուտու . վէ պունլար՝
սատէճէ մահալ՝ վէ փէք փէք՝ պէլտէ Եօրթուլարը իտիլէր :

Շէհիտլէր չօլալմաղըլա՝ ճիւմլէսինէ պիրտէն թազիմ
օլունմադ իչին պիր կիւն թային օլունտու : Լաքին
իշպու Եօրթու՝ Բումլարն պէյնինէ Կէօրթի-նճի- Կէհրին
«օն սէնէլէրինէ գատար իտիսալ օլունմամըշտը . վէ Ղարպ
մէմլէքէթլէրին Քիլիսիլէրի պէյնինէ պունտան տա-

Ջեմ . 3 Քրիստոսուն գըյա՝ Իմէսի . 4 Քրիստոսուն կէօյլ
ալէնմադ . 5 Պէնթէիոսպէ . 6 Քրիստոսուն մէլլա-պու- վէ
Վաֆլիլի : Աշիւեար Կըր Գի , պո-՝ պիւլիմ պո- պապալ
«էօյլէփիլիլիլէ մո-լաֆըգ Կըր : Կիրալի կիւնի-նպէն վէ Է-
ֆէնփիլիլիլի Վաֆլիլիլիլիլի մաապա՝ պագի Եօրթուլարն
ճիւմլէ-ն շէհիտ Իմփիլիլիլիլի Կէօրթ Եօրթուլարն իւնիլիլի
աղաւալէր : Պո-րապա Կիրալի կիւնի- իւնիլիլիլիլիլի
շէն «էօյլէմէլիլիլի . Կիրալի Էնէրլի Էնգի Քրիսթիանլար օնո- Բո-
նալարըլը , լաքին օնո- Կէնփիլիլիլիլի թային վէ թախտիս Իմէ-
փիլիլիլիլիլի , իւլա օ՝ Կէնփիլիլիլիլիլի Քրիստոս Էֆէնփիլիլիլիլիլի
վէ Առաքիւլարպան Բէսլիմ օլունմո-ղապո- :

հա սողրա իտխալ օլունտու : Պու եօրթունուն խուսու-
սունտա պուլտուլուլուլուլ էն էպի իշարէթ՝ Ոսկեբերաի
նըն պիր վաղընտա պուլունուլ (ա) : Վէ օ՝ 386 սէնէ-
սինտէ վաղ իթմէյէ պաշլատրղընտան՝ պիլ իգթիզա թահ-
մին օլունա պիլիր քի՝ պու եօրթու՝ պու թարիխտէ
ուսմաթի օլմաղա պաշլամըշտը , վէ իհթիմալ քի՝ պուն-
տան պիր դաշ սէնէ սողրա տախի օլսուն , շէյլէ քի
հալա զիբը իթտիյիմիլ վէճհ իւղըն օնուն զուհրու
տէօրտիւնճիւ տէհրին սօն սէնէլէրի էսնասընտա օլմուշ
սայըլա պիլիր :

Իշպու եօրթուլար՝ շէհիալէրին մէզարլարը էթրա-
ֆընտա՝ թուլթուլուլուլուլ , քի օրատա՝ օլ ազիզլէրին
նագլէյէթլէրի օգունմաղըլա՝ օնլարըն մէտհլէրինէ տա-
յիր վաղլար սէյլէնմէյիլէ՝ իպատէթլէր իճրա օլունմա-
ղըլա՝ Բապպըն Ախշամ Թաամընըն իճրասը օլունմաղըլա
վէ զէնկինլէր թարաֆընտան զիյաֆէթլէր վէրիլմէյիլէ
օնլարըն զիբըրինէ թաղիմ՝ օլունուլուլուլ : Ոսկեբերա-
նըն Գրիգոր Նազիւնյինին՝ Բարսեղին՝ Գրիգոր Նիւ-
սացինին՝ Ամբրոսիոսուն վէ ախէրլէրին պաղը էն մէշ-
հուր վաղարը պու միսիլու վաղըթլարտա սէյլէնմիշ
իտի . վէ պունտան մէրամ՝ հայաթտէ օլան խալդը՝
էօլմիւշ օլան տինտարլարըն ֆաղիլէթլէրինէ ույարագ
ամէլ ու հարաքէթէ ույանտըրմագ իտի : Լաքին պու
Հայրապետլէր՝ էկէրլի ազիզլէրին զիբըրինի պու մինվալ
իւղըն իզղէթլէրլէր իտի իսէ տէ՝ օնլարա տին ու մէլ-
հէպճէ թաղիմ՝ վէրմէք թէօհմէթինի քէնտի իւղէրլէ-
րինտէն տարղընլոգ իլէ րէտո իտէրլէր : Պու միսիլու
սէյլէյիլ՝ Օգոստինոսուն (բ)՝ Տերտուղիանոսուն (գ)՝
վէ Ոսկեբերանըն թէլիֆաթլէրինտէ պուլունուլ :

Լաքին պու կիւնլէր՝ էկէրլի զայէթ էյի պիր նի՝
յէթ ու մէրամ իլէ թային օլունմուշար իսէ տէ , եա-
նի հայաթտէ օլանլարըն տինտարղընա եարտըմ՝ վէ
տէյիլ վէֆաթ իթմիլէրէ իպատէթ իթմէք մէրամը

(ա) Վալ 47 , Ճիւմէ Աւիւլէր Եօրթունա Իւլէրինէ :

(բ) Contra fantasm. 1 , 20 . c. 21 (գ) Apolog. 3. 5. Վէ ad
Scapulum . c. 5. Պարագա նոմանէ Ղընդիպա Օգոստինոսուն

իւն գապուլ օլունտուլար իսէ տէ , Գրիսթիանլըղա մոռ-
ղայիր չօգ իղէրին զուհրինէ սէպէպ օլտուլար : Վադ-
թըն մէրուրինտէ՝ շէհտլէրին մէզարլարը իւզէրինէ պի-
նալար՝ եախտ Գրիլսէլէք պինա օլունմաղա՝ վէ օնլա-
րըն տէ՛՛ն օլտուգլէրի մահալլէրտէ Ալլահա իպատէթ
իթմէքտէն՝ օնլարա ալլահանի իպատէթլէր սոռնուլմաղա
պաչանտը : Վէ պու մինվալ իւզէ՛ն՝ օնաան սօղրաքի
տէհրլէրտէ ատէթ օլմուշ օլան ազիզլէրէ իպատէթ սոռն-
մանըն թօխումու՝ եա հիշ տէյիլ իսէ քէօքլէրի՝ պո-
հիւնլէրէ գատար իղէնէ պիլլըր : Սուքէթլէրէ վէ ազիզ
տէնիլէն էսէրլէրէ իպատէթ օլունմադ տախի հէման
պունտան պաչանմըշ տէնիլէ պիլլըր (ա) : Գրիգոր Նիւ-
սադի տէր քի (բ) , ազիզլէրին շանճա պինա օլունան

101ինձի վալընպան պիւր իսթիլաճ ինթիլիլիլ : Օ Կէր Գի՝
“ Ըհհիլալէրէ Բալի՛մ վէ Բէրի՛մ վէրմէյէ վէ Կէյիլ ծալար ի-
պաքէլ ինմէյէ՝ լափի՛ եալընը՝ շէհիլալէրին իպաքէլ ինփիլ-
լէրի Ալլահա իպաքէլ ինմէյէ Բալի՛մ օլունպոռգ : Ջիւրա պիլլ-
իս-Բէրէ՛ն Բիլէ րին օլտոռգլարը ինփիլ օլմալը Կէյիլիլ, Գի պիլլ-
ծալարը՝ հէման պո- խոսոսոս իլիան աճըրըլ, Գի ծալար Էօլմիլ-
աքէլլէրէ իպաքէլ իրէրլէր ” : Վէ Էիլիլ շէհիլալէրին խո-
սոսոսոսա Կէր Գի , “ Պիլլ ծալարը ալլահ մեգամընպա Բոսթ-
մայըլ , վէ ծալարա ալլահ ինփիլ իպաքէլ ինմէյիլ : Պիլլ ծալարա
իպաքէլ-Խանէլէր Էա մեղպարլար Էափմայըլ - ծալարա Գոռպան
սոանմայըլ , վէ Գափալար ծալարա Գոռպան պօղապլամալար =
Հա՛լա - իշպոռ - շէյլէր Էալընը Ալլահա օլտուլար ” : Վէ ալիլ
լէրին մեղպարլընպա ծալարա Էօրիւս Բոսթոպ ծալարա իպաքէլ
իպէլլէրէ՝ իշպոռ - իշպրէլիլ ւայըգ սեօլլէր իլէ պիլլ Բէրիլ Կախի
Բէլափփիլ-լ իրէր : “ Ըհհիլալէր սիլիլ՝ շէրապ Գապլարընըպան՝
Գալմարմա Բալմարընըպան՝ Գէնփիլլէրին մեղպարլընպա իյլէփիլ-
յիլիլ սերիսօլլա՛գ Էպէպսիլլիլիլլէրինիլպէն իրաւ իրէրլէր :
Պոռ սեօլլէրի՝ Էօյլէ օլմայան պիլլ Գիմէյիլ ինձիլմէյ Էա Գա-
պալալիլը պալմա՛գ իլիան սեօյլէմէյօրոմ : Պոռնո՛ւ՝ պէօյլէ
շէյլէրի իրէլլէր իւլէրլէրինիլ ալընլար : Պէն Կէրի՛մ Գի , շէ-
հիլալէր պոռ - շէյլէրաքէն իրաւ իրէրլէր , վէ ծալարը իլլէյիլ-
լէրի սէլմէլլէր : Իլլա ծալարա սոանալան հէր պիլլ իպաքէլալէն
ղայիլ իրաւ վէ ինփիլ իրէրլէր ” :

(ա) Կիսլէր Էափի Քիլիսիլ - Թէվ, Ճիլա Ա . սահ . 282 ,
283 : (բ) Գրիգոր Նիւս - Ալիլ Դիւլիւրոս շէհիլա . Ճիլա . Բ . սահ .
1011 :

Քիշտէլէր՝ օնլարըն Թասվլըլէրի իլէ տօնանըլըր ըտը ,
 քի օնլար՝ կէօրիւնիւր քի՝ ազիզլէրին եհրինի ԹուԹար
 Քիպի սայըլըրլարըտը : Եւսեքիոսուն Թէլէֆաթլէրինսէ
 պիր իշարէթ պուլունուր քի (ա) , օնտա՝ փուԹփերէսթ-
 լէրին ալլահ օլմուշ սայտըզլարը միւԹէպէր քիմսէլէրէ
 վէ նիմ ալլահ սայըլանլարա վէրտիքլէրի շանը վէ իզ-
 զէթի՝ շէհիտլէրին շանը վէ իզզէթի իշիւն օլան իշպու
 եօրթուլար իլէ թուպար իտէր . վէ պունտան մերամը
 փուԹփերէսթլէրին պու հարաքէթինի զէմմ ու Թահ-
 քիր իթմէք սէյիլ՝ իլլա գապուլ օրունմաղա լայըզ կէօս-
 թէրմէք տիր : ՓուԹփերէսթլէրտէն Գրիթիանըլա
 աէօնէնլէր՝ իշպու ազիզլէրին սէնէվի կիւնլէրինսէ՝ քէն-
 տիլէրին ալըշըշ օլտուղու այինլէրէ փէք մուԹապըզ
 պիր ուշղունլուգ պուլմալարը իլէ . քէնտիլէրին նիմ ալ-
 լահլարա վէրմէյէ ալըշըշ օլտուղու իզզէթլէրի՝ օ կիւն-
 լէրտէ էօլմիւշ օլան շէհիտլէրէ վէրմէյէ հաղըր պուլու-
 նաճաղլարը՝ Թապիաթտան ալիզ իտէն պիր վուգուաթ
 տըր : Պու մինվալ իւզրէ Հայրապետլէրին պու գատար
 շիտտէթ իլէ գարջ սէյլէտիքլէրի մախլուգաթա իպա-
 տէթ իթմէք առէթի՝ եավաշ եավաշ մէյտանա չըդ-
 տը :

Շէհիտլէրէ իպատէթ իթմէք սուրէթի՝ եավաշ եա-
 վաշ փուԹփերէսթլէրին քէնտի ալլահլարընա սունտուգ-
 լարը իպատէթէ ույտուրուլտուղունա՝ Տէ Պօսուպ նամ
 միւհլիֆին մուֆասսալ պիր Թարզ իլէ իսպաթ իթ-
 տիյինէ կէօրէ՝ հիւ պիր շիւպհէ եօգ տուր (բ) : Գրիգոր
 Նիւսացիներն պէջիւք տէնիլէն Գրիգորուն նազլէյէթին-
 տէ իթտիյի պիր իշարէթ տախի իշպու մատտէյէ էյի
 վէ գավի պիր իսպաթ տըր . վէ պու իշարէթի պու-
 ռատա իսթիխրաճիտէրիզ : Օ տէր քի , “ Գրիգոր՝ ճա-
 հիլ վէ նատան խալզըն քէնտի փուԹփերէսթլէրէրինին
 քէնտիլէրէ վէրտիյի ճիսմանի զէվէ ու սէֆալէրի սէ-
 պէպիլիստէն օնտա տէվամ իթտիքլէրինի տույտանճա , օն-
 լարա՝ ազիզ շէհիտլէրին եօրթուլարընը ԹուԹաուգլարը
 զէման զէվէ ու սէֆա իթմէյէ թուխսաթ վէրտի ” .

(ա) praep. Evangel, XIII. c. 11 : (բ) Մանիքէլէ-
 քին Թէլ . Ճիւ Բ , սահ . 642 :

(Եանի օնուն պու սէօղիւնտէն՝ վէ պոււնտան սօղոտ սէօլէտիյի շէյլերտէն աշիքեար վէ շիւպհէսիզ պէյան օլունտուղունա քէօրէ՝ շէհիտլերին եօրթու կիւնլերինտէ րապս իթմէյէ , օյուն օյնամաղա , քէյֆ ու զէվք իթմէյէ վէ փուլթփէրէսթլերին պայրամլարընտա փուլթիսանէլերինտէ իճրա իթմէյէ առէթլերի օլան հէր շէյի իթմէյէ րուխսաթ վէրտի .) “ վէ ումարըտը քի՝ զէման իլէ օնլար քէնաիլքլերինտէն տահա եազըշըդլը վէ տահա տիգգաթլը պիր էօմիւր ուսուլլնէ կէլէճէքլեր , ” : Պադ Գրիգոր Նիւսաքի Դրեգ . Քէրաթի . Vossias նէշըի իւզըէ , սահ . 312 :

ՖԱՍԼ 5

Առաքեալար էօրթուտա :

Շէհիտլեր եօրթուլարընըն թախսիսինէ պատի օլան սէպէպլեր՝ Առաքեալար եօրթուստանա տախի պատի օլտուլար : Առաքեալարըն չօղու՝ Ֆիլ վադի շէհիտ օլմուշարըտը . վէ ճիւմլէսի շէհիտլերէ մախսուս օլան իզլէթէ լայըգ սայըլմալարը իլէ՝ օնլար իշիւն տախի պիր կիւն թախսիս օլունմաղա լայըգ կէօրիւլէճէյի՝ մասլահաթըն թապիաթընա մուվաֆըգ պիր հալարը : Իշպու եօրթունուն զահիրէ կէլմէսինէ իքի քէյֆիյէթ եարտըմ իյլէտի . քի պիրի՝ ճէմաաթլարըն պաշգա պաշգա պիրէր Առաքեալտան գուրուլմուշ օլմագ իստիասը՝ վէ օպիրի սօղրաքի զէմանըարտա տահա ումուլի օլան հէր քէսին քէնտինէ պիր հիմայէթ ու հըվգ իաիճի ազիզէ մալիք օլմագ հալմէսի իտի , քի պու սուրէթտէ չօգ քէրրէ պիր Առաքեալ սէշերլեր իտի : Պօղոտ իլէ Պեւրոսուն պիր կիւնտէ օլան եօրթուսու՝ կէօրիւնիւր քի Առաքեալարըն էն էպքի եօրթուսու իտի . լաքին ճիւմլէ Առաքեալար իշիւն Ֆիլ վադի թուլթուլմուշ պիր եօրթունուն իսպաթը՝ ալիւնճլ Կէհրէրէ կէօրիւնիւր : Ֆուլ

կէնթիոս Եպիսկոպոսուն պիր վազընտան՝ (ա) կէօրիւնիւք քի՝ քէնտի զէմանընտա պու եօրթուլու Ափրիգատաքի քիլիսէ թութարըսը . լաքին օնտան սօղրա՝ օլ քիլիսէ տէ պէօյլէ պիր եօրթու թութուսուղունուն էսէրէրի պիլէ գսւմամըշտը : Եէտինճի տէհրին իւք նըսփընտա՝ կէօրիւնիւք քի տէօրտիւնճիւ Վոնիփակիոս Փափա պու եօրթունուն սագլանմասընը ալէսսէվի պիր ասէթ իթմէյէ չալըշտը . վէ պունտան կէօրիւնիւք քի՝ օ զէմանէ գատար՝ Էանի 610 թարիխինէ գատար՝ Ղարափ Գիլիսէ սինտէ տահա ումուլի օլմուշ տէյիլ իտի : Շարգ Գիլիսէսինէ նէ զէման իտխալ օլտուղունուն սէնէսինի պուլմաղա պիր թարիխիմիզ եօգ տուր . լաքին իհթիմալ քի՝ եէտինճի տէհրին իպթիտասընտան ուղագ օլմասըն պաշատըղը զէման : Լաքին՝ էկէրէլ պու եօրթունուն պէօյլէ իզէրի մէվճուտ պուլունուր իսէ տէ , ասլա ումուլէն վէ տայիմա թութուլուր տէյիլիտի : Զիւրա պիր պէլտէտէ թութուլուր՝ վէ պիր սայիր պէլտէտէ թութուլմաղըսը . հէմ պիր պէլտէտէ պիր զէման սագլանըր՝ վէ օնտան սօղրա եինէ օ պէլտէտէ թէրք օլունուղուտու : Վէ պունա՝ ախէր չօգ աշվալտէն իսպաթլար կէթիլիլէ պիլտիյինտէն մաստա՝ պու եօրթունուն իսմի պաղը տէֆա զէքը օլունուա՝ օնտան սօղրա եինէ զայալ օլմուշ կէօրիւնտիյիւ գավի պիր իսպաթ տըր (բ) :

Պետրոս իլէ Պօղոսուն եօրթուսու՝ տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնու էանասը՝ վէ պէշինճի տէհրին իւք նըսփընտա կէօրիւնիւք քի , հայլիճէ ումուլի իտի . նիճէ քի թուրինլի Մաքսիմոսուն՝ Ամբրոսիոսուն՝ պէօյիւք ԼԼոնուն՝ Օգոստինոսուն վէ ախէրէրին վաղաւրընտան աշիքէար տըր (գ) : Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ սօղուա՝ պէշինճի տէհրտէ 420 թարիխինտէ վէֆաթ իտէն հերոնիմոս տէր քի , քէնտիսի չօճուգլուղունտա Բօմատա ասէթ օլան ալայլարտա Պօղոս իլէ Պետրոսուն մէզարլարը զէյարէթինէ կիթմիշիտի (դ) : Լաքին պու

(ա) Բախանփօ Պատմ , 1639 . սահ . 132 : (բ) Սիլէ ճիւղ Ա . սահ . 133 : (գ) Սիլէ ճիւղ Գ . սահ . 205 : (դ) Հէսն . Ելէ . Իււ . Պապ 40 :

Եօրթու տահա ումումի օլմամըրտը . ղերա էկերչի Շարգ սէմթէրլինտէ պաղը մահալէրտէ ալէսսէվի թու թուլուր Եօրթուլարտան օլմուշիտի իսէ տէ , Ան սսթասիոս իմիէրաթորուն կիւնէրինէ՝ Եանի 510 թարիխինէ գատար Իսթանպուրտ ումումի օլմամըրտը (ա) : Իմտի պու Եօրթունուն ումումի օլմասը՝ իշպու թարիխտէն սողրա սալըմալը տըր :

Պունտան պէյլէ հէր պիր Առաքեալ իչին այրը այրը կիւնէր թային օլունտու : Պու պապտէ տէնիլէ պիլըր քի , օնլարը իպթիտա՝ սատէճէ պաղը պէլտէ լէրտէ վէ պաղը Քիլիսէլէր պաշգա պաշգա սաղլարլարըր : Օնլարըն ումումի օլմալէրինին գէմանը՝ թատդիգան կէօսթէրիլէմէզ : Լաքին էլտէ պուլունան իթ թիմատ իտէճէք իսպաթլարա նաղարէն՝ Առաքեալլարըն պաշգա պաշգա Եօրթուլարընըն ումումի օլմալէրինին թարիխի պապընտա տէնիլէ պիլըր քի , վաֆթիլ իտիճի Յովհաննէսին Եօրթուսու պէշինճի տէհրտէ՝ Յովհաննէս Աւետարանիչին օնտան պիրազ սողրաճէ՝ վէ Եօգարրտա իսիմէրի ղիքը օլմամըրըն ճիւմլէսինին Եօրթուլարը՝ 1000 վէ պաղըլարընըն 1200 թարիխինտէն սողրա թախսիս օլունտու (բ) : Իշպու մատտէնին իւղէրինէ պունտան ղիյաաէ թաֆսիլէն սէյլլէմէյէ հաճէթ Եօգ տուր :

ՖԱՍԼ 6

Պիտի (Կոյս) Մաբիտէն Էօրթուլարը :

Իշպու Եօրթուլարը պիր պիր թաֆսիլ իթմէղտէն՝ էվվէլ՝ աղիզ Մաբիտմա օլունտան թաղիմէր վէ իպատէ թի իւղէրինէ պիր գաչէյլէր իշարէթ իտէճէյիլ :

Աղիզ Քիթապլարտա՝ Էֆէնտիմիղին վալտէսինէ

(ա) Theodor Lector collecten. 1 . 2 : (բ) De die fest celebrand. comment, a Ludov. Thomassinio i. i i . c. 23 . 10 :

իպատեթ վէ տին Թաղմի վերլիտիլինն էսէրի ասլա պուլունմաղ : Գիլ վադի Մարիամ՝ մէլէքտէն " Գարըր արասընտա միւթէսարէք , տէնիլտի . վէ քէնտիտի տախի պիր ալլահանի վէ փէյլամպէրլէք ըուհու Թէսիրի տախիլնտէ իքէն , քէնտի հագգընտա՝ " Իշթէ շիմտէն կերու հէփի պիլտիլէլէր պանա նէ՝ մութլու տէյէճէքլէր , տէմիշ տիր (ա) : Լաքին պու միսիլլու Թապիրլէրտէն՝ ընուն իպատէթինէ միւսթահագ պիր զաթ օլաճաղը աղնաջլմաղ : Ահաի ճէտիտին պիր պաշնտան օպիր պաշնա գատար պու միսիլլու պիր զիւիւմէ նուֆուզ վէրիր պիր խանէ ասլա պուլունմաղ . հէր Ասաքէալլարն ամէլ ու հարաքէթլէրինտէ տախի պու զիւիւմէ սատըր իտէճէք ասլա պիր էսէր էօգ տուր : Պունու աղիզ Մարիամը Թահգիր իթմէք իշինս սէյլէմէյօրուզ . շին քի օ՝ Էֆէնտիմիզին վալտէսինն՝ վէ պիր աղիզ զաթա՝ վէ Ալլահն ինտինտէ լութֆ պուլմուշ պիր մուգատտէսէ կիպի՝ Թարաֆըմըգտան բաղպէթ վէ իղլէթ օլունմաղա լայրգ տըր : Լաքին բաղպէթ ու իղլէթ՝ պիլաթ ու իպատէթ տէյիլ տիր :

Գատիմ զէմանլէրտէ Քիլիսէնին ամէլ ու հարաքէթի տախի իշլու Թագտիմ իյլէտիլիմիզ ըէյէ մուվաֆըգ իտի : Ինքէար օլունմաղ պիր հալի սահիհ տիր քի՝ Էֆէնտիմիզտէն սօղրա Դէօրէ Էիւլ սէնէ միգտարի՝ Մարիամա տին Թաղմի վէ իպատէթ պիլլինմիշ շէյ տէյիլ իտի (բ) : Էպքի իման իգրարլարընըն հիշ պիրինտէ պունուն էսէրի ասլա պուլունմաղ : Էն էպքի հայրապետլէր վէ քիլիսէ միւէրրիպէրի Մարիամըն հագգընտա եա պիր շէյ սէյլէմէլէր , եախօտ ընու Գուրթարընըմըզն վալտէսի ինվանի իլէ զիքր իտէրլէր , քի պու ինվան էպքի իման իգրարլարընտա տախի պուլունուր (գ) : Պէշնճի տէհրէ գատար ընա տահա տին Թաղմի վէ իպատէթ սոճուլմաղը՝ Քրիսթիանլըղն պիր Թաղըմ տիւլմէնլէրինին՝ Էանի Յուլիանոս՝ Վէլսոս՝ Պօրփիրիոս՝ հէրակէս՝ վէ Լիվանիոսուն պու պապտէ սիւ

(ա) Ղուկ . Ա . 28 , 48 : (բ) Սիկէ ճիւ Գ . սպ . 318 :

(գ) Սիկէ ճիւ Գ . սպ . 316 :

քիւմբէրինտէն աշիքեսար տըր : Պունլար իւչիւնճիւ վէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ խիլէր , վէ Բրիսթիան տինինէ շիտտէթ իլէ զըտտ տուրտուլար : Պու մատտէյի իսպաթ իտէն պիրքէյֆիյէթ տախի պուտուրքի՝ էպքի Հայրապետ լէրինտէն չօղու՝ մէսէլա Երանոս (ա)՝ Տերտուղիանոս (բ)՝ Որոգինէս (գ)՝ Բարսեղ (դ)՝ Ոսկեբերան (է)՝ վէ Օգոստինոս (լ) կիպի Հայրապետլէր՝ պու գուսուր Հագգընտա սէօյլէմէյէ իճթինապ իթմէտիլէր : Եպիփան՝ (տէօրտիւնճիւ տէհրտէ) Ազիզ Մարիամա միւնասիպէթսիզ իպատէթ սունսն պազը ճահիլ գարըլար հերետիկոս սըրասընտա պիլէ սայար (է) : Իշպու գարըլարա Κολλυρδιασσι եանի սիմիտճի թապիր օլունուրուտու . վէ պունլար Մարիամա պիր տիշի ալլահ կիպի իպատէթ իտիպ սիմիտ սունարըրըտը : Օնլար փուլթիէրէսթ իքէն , պաթըլ զիւլիմէրինէ կէօրէ տիշի օլան զէօհրէ՝ եանի Ափրոգիտէ փուլթունա սիմիտ սունմագ ատէթլէրի վար ըտը , վէ Բրիսթիանլըզա տէօնտիւքլէրի զէման զանն իթտիլէր քի , պու իզզէթ շիմտի Մարիամա վէրիլմէյէ եագըլըր օլմալը տըր (ւ) : Եպիփանըն պու պապտէ քէնտի սէօղլէրի պունլար տըր . “ Մարիամըն վիճիւտիւ Հագիգաթ ազիզ տիր , լաքին Ալլահ տէյիլ տիր : Հագիգաթ սիլքիր՝ պիր պիքիր իտի , լաքին • պիզէ իպատէթ օլունմագ իչիւն վէրիլմէմիշ տիր . իլլա քէնտիսի՝ քէնտինտէն թէնճէ տօղան՝ վէ փէտէրին գօյնուտտան կէզքտէն ինմիշ օլանա սէճտէ վէ իպատէթ իտէրիտի : Վէ պունուն իչիւն Ինճիլ պիզի “ Եա գարը պէնիմ իլէ սէնին արամըզտա նէ՝ վար , սասթըմ տահա կէլմէմիշ տիր , տէմէսի իլէ (պու միտլու շէյտէն) իհթիրազ իթտիրի . շէօյլէ քի՝ “ պէնիմ իլէ սէնին արամըզտա նէ վար , ” սէօղլէրի իլէ , հիչ

(ա) Երանոս , Գ . 18 : (բ) Տէրտուղիանոս de carne Christ 7 : (գ) Որոգինէս Ղուկ . Իւլ . 17 : (դ) Բարսեղ Մէգիթիւ . 250 (317) ad Optimum . (է) Ոսկէ . Լու 45 Մաթի . Իւլ . 1է Լու 21 Յով . Իւլէրինէ : (լ) Օգոստ . de nat. et gr . Պապ 36 : (է) Եպիփան . Հերեպի . 78 , Իգ , 1է Հերեպ . 79 : (ւ) Սիլիւ ճիմսէլէթ Իսթիւրաճ , Մօլտիւն Բիւլիսէ Բարիւ , Բիւ . 2 . 4ըս . 2 . Պապ 5 . 625պէ գոտանապոտոս իիպի :

քիման պիքերի՝ դարըտան զեյաստէ պիր շէյ տիր զանն իթմէսին : Օ՝ (Եանի Գրիսաոս Եֆէնսիմիզ՝) տիւնեա-
տա վագը օլաճագ օլան Ֆըրգալար վէ հերետիկոսլուգ-
լարա նազարէն՝ փէյլամպէրլէք իտէր կիպի օնա գաբը
տէմիշ տիր . շէյլէք քի՝ հիչ քիման պու հերետիկոսլուգ
աիվանէլիյինէ՝ Եանի օնա հատտէն զեյաստէ թաղիմ իթ-
մէք (Թէօհմէթինէ) տիւշմէսին : Զ իրա հէփ իշպու
հերետիկոս նագլիյէթի՝ զվգլէնիլմէյէ լայըգ պիր սէօզ
տիւր , վէ գօճագարը մասալը կիպի պիր շէյ տիր : Պի-
ղէ Աղիզ Քիթապլարըն հա՞նկըսը պէյլէ պիր շէյ նագլ
իտէր : Փէյլամպէրլէրին հա՞նկըսը՝ տէյիլ պիր դարը-
նըն՝ իլա պիր էրքէյին պիլէ իպատէթ օլունմասընա
րուխաթ վէրիր : Օլ գապ՝ (Եանի վիւճիւա՝) հագի-
գաթ ալեա իտի . լաքին պու ճիւմլէ ելինէ գարը ի-
տի , վէ թապիւթը իլէ՝ հիչ պիր վէճ՝ իլէ տտէթա
ախէրլէրտէն Ֆարգը տէյիլ իտի , վէ ագըլ հէմ տու-
յուշտան Եանա՝ ախէր աղիզլէրին վիւճիւալէրի կիպի
իզգէթլէնմիշիտի . վէ էկէր օնուն մէտհի իչիւն պունտան
զեյաստէ սէյլէյէպիլիրսէք , նիճէ Եղիա տօլտուլունտան
պէրու պիքիր միսալի օլուպ՝ տայիմա էյլէ գալար , վէ
էօլիւմ կէօրմէքսիղին Եօգարը ալընտը , վէ նիճէ Յով-
հաննէս քի Բապպըն կէօքսիւնէ տիւշտիւ , վէ Յիսուս
օնու սէվէր իտի , վէ նիճէ աղիզ Թէքլա , Մարիամ տա-
խի էյլէ իտի : Ֆագաթ օ՝ լայըգ սայըլտըղը խըզմէթ-
տէն էօթիւրիւ օնլարտան տահա աղիզ իտի : Լաքին Ե-
ղիա՝ էկէքչի հայաթտա օլանլարըն արասընտա իսէ տէ՝ ի-
պատէթ օլունմալը տէյիլ տիր . վէ Յովհաննէս՝ էկէր-
չի տուալարը իլէ էօլիւմիւնիւ աճայիպ իյլէտի՝ Եախօտ
տահա սահիհի՝ Ալլահ թարաֆընտան պու միսիլու ի-
նայէթէ նայիլ օլտու իսէ տէ , իպատէթ օլունմալը տէ-
յիլ տիր : Վէ կէրէք Թէքլայա կէրէք աղիզլէրին հիչ
պիրինէ իպատէթ օլունմալը տէյիլ տիր . զիրա պու էս-
քի պաթըլըգ պիղի զապթ իթմէլի տէյիլ տիր . շէյլէ
քի պիղ Եաշայանը (Եանի Ալլահը) պիր Եանա պրա-
ղըպ՝ օնուն Եարաթտըղը շէյլէրէ իպատէթ իտէլիմ :
“ Եարատըլմըշ շէյէ՝ Եարատանտան զեյաստէ րաղպէթ
վէ իպատէթ իթտիլէր ” (Բժ . Ա . 25 .) վէ տիվանէ

օրոգուլար : Զիրա էկեր մեկքերէ իպատէթ օլունմար
տէյիլ իսէ , դանտէ գալոր օ քի՝ Աննատան տօղտու ,
օ քի՝ Աննայա վէ Յովակիմէ վերիւտի , օլ քի՝ պապա-
յա վէ վալիտէյէ տուա վէ դայրէթ ու սայ վէ վատ
իլէ վերիւտի , օլ քի թարգի ախէր իլէ՝ թապիաթէ
մուղայիր պիր վէճ՝ իլէ տօղմատը , իլա ճիւմէ ատէմ-
լէր կիպի պիր էրքէյին զիւրրիյէթի վէ պիր գարընըն
րահմի վաաթիասի իլէ տօղտու զերա ատէմին թա-
պիաթընա մուղայիր պիր թարղ իլէ պիրի տօղմագ՝ միւմ-
քիւնսիւզ պիր շէյ աիր . զերա եալընըզ օնա (Գրիտ-
տոսա) պիր ֆարգ օլունտու , թապիաթ եալընըզ օնա
թապի օլտու : Պունճիլէյին օ՝ պիր Եարատըճը՝ վէ մատ-
տէնին եափըճըսը կիպի՝ քէնտի վիւճիւտիւնիւ՝ եէրտէն
կիպի՝ պիքիրտէն եափոր . վէ Ալաճ կէօքտէն էնիպ՝
Քէլամ պիքիրտէն թէն ալոր . լաքին պիքիրտին թէնին-
տէն տէյիլ՝ քի օնա իպատէթ օլունտուն , եախօտ օնուն
ատընա պիր շէյ սունուլտուն : Մարիամա
թաղիմ ու թէքրիմ օլունտուն , լաքին փէտէր՝ Օլուլ վէ
Սզիլ Բուհա՝ իպատէթ օլունտուն , ամա Մարիամա
հիւլ քիմսէ իպատէթ իթմէսին » (ա) :

Հետտորիոս իլէ օլան նիղանըն վաթընտա՝ Մա-
րիամա Ալաճ վալիտէսի (Θεοτόκος Աստուածամայր) իւն-
վանի սէցլէնիրիտի . վէ պու խսիմ՝ օնա իպատէթ օ-
լունմասընը իտիալ վէ սապիթ իթմէյէ եարալմ իլլէ-
տի . լաքին պու լաֆը՝ թա պէլինճի տէհրէ գատար
քիւլլէյէն նամալիւմ իտի . վէ պու տէհրին իպթիտա-
արնտա գուլլանըլմապա պաշանտը , վէ թա ալէսսէվի
իսթիմալէ կէլէնէ գատար պիր չօք եայըլմատա օլտու :
Թարիխի 444տէ հօլէն Աղէկասնդրիա Եպիսկոպոսու
Կիւրեղ վէ 446տա վէֆաթ իտէն Իսթանպօլ փաթրիյի
Փրօգըս՝ Մարիամա ալաճանի իպատէթ ու թա-
զիմէր սունմապա պաշայանլարըն իլքի իտիլէր
(բ) : Վէ պու միսիլու իպատէթի թային իտէն իլք
սինօթոս՝ 692 թարիխինտէ Իսթանպօլտա Πενθέατη իամի

(ա) Իպիթան 80 հերէս . Գարլը , ճիւլ 2 , Բիլապ 3 :
κατὰ Κολυριδιαῶν τῶν τῇ Μαρίᾳ προσφερόντων . (բ) Գօլան
Բիլի . Էս . Բար . . . 440 , վէ Սիկէ . ճիւլ 3 . . . 319 :

իլէ՝ եանի ալթընճը վէ եէտինճի ումումի տէտիքէրի սինօ-
թոսլարըն նօքսան պրագադըզլարընը թէքմիլ իթմէյէ՝ Թը-
րուլլօ եանի Գուպպէ սինօթոսու թապիր օլուման սի-
նօթոս իտի (ա) : Շէօյլէ քի՝ էկէք Մարիամա իպատէթ
օլումանըն պաշանմասը թարիսի թէֆթիչինէ կիրէճէք
օլուրսապ , տէյէ պիլըրիզ քի , էօթէ պէրի պազը մա-
հալլէրտէ պաշանմասընը թարիսի պէշինճի Կէհր տիր-
վէ եէտինճի տէհրին սօնու մէհէլլէրի իլէ սէքիղինճի
տէհրին էվլէլլէրի ումումի օլմասընըն թարիսի տիր-
զիրա օնու իլք թային իտէն սինօթոստան էվլէլ ու-
մումի օլտու տէյիլ թահմին իթմէսի՝ ազլէ եագըն մէ-
վատտէն տէյիլ տիր :

Քիլիսէ միւհրրիսլէրինին Մարիամա օլուման իշպու
թազիմ ու իպատէթէ վէրտիքէրի սէպէպլէրին պազըսը
աշաղատէ իշարէթ օլումուր :

Ա . Տէօրտինճիւ տէհրտէն սօղրա Քրիսթիանլարըն
փութփէրէսթլիք մէղհէպի մասալլարընըն պազը պաշըճա
զիւիւմլէրինի Քրիսթիանլըպ իլավէ իթմէք հավէսի ի-
տի : Պու միսիլու պիր շէտիտ հավվէս իւչիւնճիւ տէհ-
րին սօնու մէհէլլէրինտէ պիլէ վէ տէօրտինճիւ տէհրտէ
վէ օնտան սօղրա Քրիսթիանլարըն արասընտա մէվճուտ
օլտուղու՝ էպքի Քիլիսէ միւհրրիսլէրինտէն փէք աշլէքաթ
ադըր (բ) : Փութփէրէսթլէր Քրիսթիանլըպ՝ պիր սօ-
ղուգ՝ գուրու՝ վէ ինսանը դասավլէթլու իտէր պիր մէղ-
հէպ տիր տէյիլ գուաուր պուլուրլարըադ : Օնլարըն
պու սիթէմլէրինի տէֆ իթմէք իչիւն՝ փութփէրէսթ-
լէրին զայէթ սէվտիյի զիւիւմլէրինտէն վէ այինլէրին-
տէն պիր չօղու Քրիսթիանլըպ իտիալ օլումտու , շէօյ-
լէ քի , օնլարը Քրիսթիանլըպ էյի կէօղ իլէ պագմա-
ղա վէ օնա պիր մոհհապպէթ պաղլամաղա մայիլ իթ-
սինլէր : Քրիսթիանլարըն տախի պիր չօղու՝ հէնուզ
փութփէրէսթլիքտէն տէօնմիւշ օլմալէրի իլէ՝ պու մի-
սիլու ատէթլէրի գապուլ իթմէյէ տահա զիյատէ հա-
զըր իտիլէր : Վէ պունա էօրնէքլէր տէյիլ ինանլը-

(ա) Սինօթ . Թրուլ . Գան . 52 : (բ) Սի-
լէլ ճիւ 3 . . . 319 , 320 : Մօսհայ՝ Քիլիսէ Թարիսի .
ճիւ 1 . . . 311 , 312 : Կիւէր Քիլիսէ Թէվրիսի
ճիւ 1 . . . 4 :

յօր քի՛ պիր գաչ փութփերէսթ ալլահլարընըն սու-
րէթլէրի Գրիստոսա թէպտիլ օլունտու . վէ Գէլամըն
իւզէրինէ օլան էն էսքի իլահիլէր՝ փութփերէսթլէրին
կիւնէշ ալլահընա սէյլէտիքլէրի նաղմէլէրտէն ալմա ի-
տի , վէ Եունանլէրին զայէթլէ միւթէպէր սայառգլարը
զօհրէ նամ ալլահլարընըն փութլարը՝ Մարիամըն սու-
րէթլէրի եսփըլտը , վէ էսքի զէմանլէրտէ փութփէ-
րէսթլէր քէնտիլէրին տիշի օլան ալլահլարը զօհրէյէ
սէյլէտիքլէրի նաղմէլէրին՝ սօղրաքի զէմանլէրտէ Գրիս-
թիանլարտան Մարիամա սէյլէնիլէն իլահիլէրէ ազիմ
տիգգաթէ շայէսթէ պիր պէյնղէյիշի վար : Վէ պունտան
մաստա՝ էսքի միւլէրիիլէրին պազըլարը պու զիւիւմտէ
աիրլէր քի , Մարիամա թախսիս ու թային օլունան
կիւնլէր՝ ասլընտան փութփերէսթ եօրթուլարը իտիլէր ,
նիճէ քի աշտղատա աշէքեար օլունաճագ տըր :

Բ . Պիր սէպէպ տախի՝ պիքիրլիք հալի հագգընտա
մալիք օլտուգլարը հատտէն աշըրը տար ու աճայիպ
զիւիւմլէր տիր , քի պիքիրլիք զայէթ փաք վէ աղիզ
պիր հալ սայարլարըսը , քի պու զիւիւմլէր տէօրտիւն-
ճիւ տէհրտէ զայէթ ալէսթէվի իտի : Գիլիսէ Հայրա-
պետլէրինին պիր չօղու պու միսիլու զիւիւմլէր սո-
հիպլէրի օլտուգլարը՝ պիքիրլիք հալինէ վէրտիքլէրի հա-
տէն թէճաժուզ մէտհլէրինտէն աշէքեար տըր : Վէ պու
զիւիւմլէրին էլպէթթէ ագլը ու Ֆիքրի՝ պիքիրլիք քէմա-
լէյէթին խայալի ոսւրէթի տէյիւ շիտտէթ իլէ Մարի-
ամա չէվիրմէյէ պատի օլաճագլարը շիւպհէսիզ տիր .
վէ պունտան պէյլէն օնա օլան ըաղպէթ ու իթիպարը
զիյատէսի իլէ չօղալտըպ՝ օնա ալլահանի թազիմ ու
թէքրիմլէր վէրմէնին եօլունու հազըրլայաճագլարը ա-
շէքեար տըր :

Գ . Պիր սէպէպ տախի՝ քէօրքիւնճիւ քէհրքէ չօղալմաղա
պաշայան՝ շէհիտլէրէ վէրիլէն մախսուս իղգէթ ու ըաղ-
պէթլէր վէ օնլարըն մէզարլարընտա իպատէթ իթմէ-
նին՝ վէ հաճէթ վազթընտա օնլարա Ալլահա շէֆա-
աթճիլէր կիպի նիտա իթմէնին ատէթի օլտու : Ազիզ-
լէրէ վէ շէհիտլէրէ վէրիլէն իշպու պաթըլ իղգէթ ու
թազիմլէրին՝ փութփերէսթլիք մէզհէպինտէն ալընմա

այնինչը օրուս՝ իսթիտա Առաքեալարա վէ սօղրա մէ-
լէքէրէ վէ ծնտան սօղրա պիքիր Մարիամա վէրիտիք-
լէրի՝ Շրբդ նամ միւէրրիխին թէլէֆ իյլէտիյի Գիլիսէ
Թարիխինին տօգուզունձու գըոմընտա 191 սահիֆէսին-
սէ աշրգ աշիքէար իսպաթ օլունմուշ տուր :

Դ . Պիր սէպէպ տախի Մարիամըն իսմինէ քիլիսէ-
լէր Թախտիս օլունտուզու տուր : Թարիխի 431 տէ Ե-
փեսոստա պիր քիլիսէ Մարիամըն աւր իլէ Թէսմիյէ
օլունտու . վէ պուքէյֆիյէթ՝ աստէթտէն խարիճ պիր շէյ
զիքր օլմասուլընտան՝ կէօրիւնիւր քի՝ օլ զէմանտէն էվվէլ
պու պիր միւսթէմէլ աստէթ օլմուշ օլմալը իտի : Իշպու
աստէթ՝ զիքր օլունան օ պիր քէյֆիյէթլէր իլէ պէրա-
պէր՝ Մարիամա Թազիմ ու իպատէթ օլունմասընա Էօլ
աշըպ՝ իճրասընը գօլայլամըշ օլմալը տըրլար :

Պիքիր Մարիամըն Էօրթուլարը իւզէրինէ Թագտիմ
օլունան միւլհաղարա պու ալթընձը ֆասլա մուգատէ-
մէ կիպի օլուս՝ Մարիամըն պազը պաշըձա Էօրթուլա-
րը պու ֆասլա իլավէ այրը այրը գըսըմլարտա տէրձ
օլունաձագլար : Մնարըն պաշանկըձարը հագգընաա
ալէսսէվի տէյէ պիլիրիզ քի , պէշինձի տէհրտէ
421 սէնէսի մէհէլլէրինտէ պաշայըս՝ օնտէօրտիւնձիւ
տէհրէ գատար աղար աղար սապիթ օլմուշ տուրլար . լա-
քին օնլարըն հիշ պիրի ալթընձը տէհրէ գատար ու-
մուսի օլմուշ տէյիլ տիր (ա) :

Ա . Պիքիր Մարիամըն Փաքլանմասը , (Էանի Տէառն-
ընգառաջ) Էօրթուլու :

Իշպու Էօրթու ալթընձը տէհրտէ Թային օլունմուշ
տուր (բ) : Պունուն իսպաթընը Պինկհամ նամ միւէր-
րիխ Թէքմիլէն կէօսթէրմիշ տիր (գ) : Պու պապտէ մէվ-
ճուտ օլան շահատէթլէրին իսթիլաֆ իյլէտիքլէրի Էա-
լընըզ խուսուս պու տուր քի , Թարիխի 518 տէն 527յէ
գատար սալթանաթ սիւրէն Յուստինոս փատիշահըն
էյամընտա մը՝ Էօխսա Թարիխի 527 տէն 565 է գատար

(ա) Գոմլէֆիլէս հայրապէս . փիլիսո . ճիւր Ա . . .
301 : Սիլէլ ճիւր 3 . սահ . 34 : (բ) Նիկէոս . Բէլա-
րիի 17 , Պոպ 28 : (գ) Պինկհամ . Բէլալրիի . ճիւր 9 .
սահ . 172 , 173 :

քաղթանաթ սիւրէն Յոստինիանոսոյն կիւնէքինտէմի օչ տուպու թատգիգան մալիւմ տէյիլ տիբ : Լաքին պուս-
թօղրաքի ըէյ՝ կէօրիւնիւր քի՝ ինթիմայէ տահա եագըն տըր :

Ամմա օնուն էն եագըն սէպէպի եաիոս սէպէպ-
լէրի՝ փութփէրէսթլէք առէթլէրինտէն ալմա օլմասընը մէ-
միւլ իթմէյէ դուվլէթլի սէպէպլէք վաք : Պիր թագըմ՝
միւէրրիսլէր՝ մէսէլա հասփինեան (ա)՝ Պալմպարթէն (բ)՝
Շմիտ (գ)՝ Հիլտէպրանտ Փափա (դ)՝ վէ Օկոսթի պու-
րէյաէ տիբլէր : Իշպու եօրթունոն իճրասընա թայիր
օլունան շուպաթ եանի Փեթըվաք այը՝ Բօմանըն փութ-
փէրէսթլէք զէմանընտս՝ էն պէջիւք վէ չօդ եօրթու-
լարըն սագլանաճալը աք սայլըրըտը : Ֆէպրուար լու-
ղէթի՝ մուլթէգաաթմինին ինտինտէ պիլ իթթիֆադ վաք-
լէմէք՝ թէմիղլէմէք մանտընտ իտի : Իշպու այըն ոս-
նու մէհէլլէրինտէ՝ փութփէրէսթլէքին Մէրթի տէտիք-
լէրի իլահլարընըն վալիտէսի Ֆէպրուանըն շանընա պիր
փաքլէմէք եօրթուսու թուլթուլուրուտու . վէ պունտան
մաատա պու այտա փութփէրէսթ Բօմալըլարըն՝ Ճօնս
Ֆէպրուար Juno Februaia) Փրօսէրփինա (Proserpina)
Պագրա փլութօնիս (Sacra Plutonis) եանի փլութօնամ
իլահըն փանայիրի , Մանէսին (Manes) եանի բուհլա-
քըն խըզմէթի մէզհէպիլլէլէրի՝ վէ ճէհէնէմ իլահլէրի-
նին իպատէթի վէ ախէք պիր թագըմ եօրթուլարը
թուլթուլուրուտու : Իշպու այտա փաքլէմէք խուսու-
սունտա խալգըն աղ ու ֆիքրինտէ դալիպ օլան զիւ-
իւմլէր՝ փէք գօլայ փութփէրէսթ իլահլարընտան Մա-
րիամըն փաքլանմասը շանընտ պիր եօրթույա թէպաիլ
օլունա պիլիր իտի : Ֆիլ վազի Գաթօլիդ միւէրրիսլէր-
տէն պիր գալը տախի՝ մէսէլա Եագօպ տէ Վօրալինէ
(Jacob de Voragine) Պարոնիոս (Baronius) Տուրանտ
(Durand) վէ ալէլ խուսուս ալիմ վէ մէհնուր Պէսա
(Beda) պու զիւլմտէ իաիլէր քի , պու եօրթու-
նուն ասլը՝ հալա եօդարըտա զիքր իթաիլիմիզ՝ օլ զէ-

(ա) հասի . Ա . 1 . սահ . 40 : (բ) Պալմպարթէն սահ .
290—291 : (գ) Շմիտ Էօրթու . Իէլարիի . սահ . 90 :
(դ) Հիլտէպրանտի իթապ . սահ . 43 :

ճանկերուն Գրիսէնին դասուել իյլմիշ խոյի գանուն տան՝ ճանի Գրիսթիանըդա սալթանաթ վերմէք՝ հէմ տախի պաղը հտէպ ու էրքեանէ մուղայիր ասէթ ու ամէլլերի տէֆ իթմէք իշիւն՝ փութփէրէսթլիյն պաղը Էօրթուլարընը Գրիսթիան Էօրթուլարընա թէպտիլ իթ մէսի խայրըլը սաղլմատան արիզ իյլմիշ տիր :

Էօգաղատա թափտիթ օլունան քէյֆիյէթլէր իւզէրինէ տաշա չօգ սէյլէնէ պիլըր , վէ օնլարըն Խոպուլաչէ Գահա Դո-Փասաու պիւ Խարչ իւէ վէրիւէ պիւն : Լաքին միւմքինի մէրթէպէ իճմալէն սէյլէմէք արդուու՝ պու նու իթմէքտէն պիղի կէրի թութար : Իշպու խապսթլար իշիւն՝ Արիլիյն ճիլա 3 . սահ . 326—327 թէլի ֆաթընա մուրաճաաթ օլունա :

Բ . Պիլքիւ Մարիամըն Միւթտէպի (ճանի Աւէտուլ) Էօրթուու :

Պու Էօրթունուն պաղանտըլը թարիֆ պապընտա իխթիլաֆ վարրտը : Պաղըլարը օնու տէօրտինճիւ տէհըէ՝ վէ պաղըլարը իւշիւնճիւ տէհրէ պիլէ վէրաիլէր : Լաքին պու դասար էսքի օլտուղունու սապիթ իսէն քիֆայէթ միգտարի խապսթլար Էօգ աուր : Պիր չօգ Գաթօլըք միւնգրիիւլէրի՝ մէսէլա Բաւ (Cave) Տիւպիէն (Dupin) Պէլլարմիյն (Bellarmius) վէ սապիլլերի պու զիւրիւմտէ իպիլէր . վէ պունլար՝ օնուն պաղանկըճընը եէսինճի տէհրէ վէրիլլէր : Պու Էօրթունուն օլ թաքիխիտէ մէվնուտ օլտուղու՝ օ ղէմանտէ պիրի թոլէտօ շէհրինտէ վէ օպիրի իւթանպօրտա ճէմ օլան իբի սի նօթուլարըն ամէլլերինտէն աշիքեար տըր (ա) , քի օրատա պունուն հադղընտա շէյլէ պիր թարղ լլէ սէյլէնիլ քի՝ օ ղէման պու Էօրթունուն ումուլի օլտուղու կէօրիւնիւր : Իճթիմալ տըր քի , պէլքի ալթընճը տէհրտէ տախի ումուլի պիր Էօրթու իսի . շէյլէ քի պու պապտէ սահիհ պիր դարարէ կէլմէյէ խապէր տըճադ եէրլէրիմիզ օլմամաղըլա՝ օնուն պաղանկըճընը ամէնճէ Էսխօտ էէփինճի տէհրէ վէրմէլիլի :

Պու պապտէ օլան ըէյ իխթիլաֆընըն սէպէպի՝

(ա) Թուէպօ Սիւթ . 659 Բարիի . Գան . 1 . վէ Թուէպօ Սիւթ . 653 Բարիի . Գան . 53 :

պէլքի պու օլա պիլիւր քի , պու եօրթու իպլթիսա քը-
րիսսոսուն շանընա սադլանըրըտը , վէ հէման ալթընձը
վէ եէտինձի տէհրէրտէն պէրու Մարիամըն եօրթու-
սու սուրէթինէ կիրտի :

Հաճէթ եօգ տուր անմալա քի պու եօրթու՝ մէլէյին
Պիքիր Մարիամա՝ Աղիզ Բուհուն օնուն իւզէրինէ կէլ-
մէսի վէ Թաալէանըն գուվլէթի օնուն իւզէրինէ կէօլյէ
վէրմէսի իլէ համիլէ գալմասընը միւթտէ վէրմէյէ կէլ-
սիլինին զիքրինէ Թային օլունսու :

Գ . Մարիամըն Եղիսաբէթէ զիյարէթ իթմէսինին
եօրթուսու :

Պու եօրթու՝ 1389 Թարիխինտէ ալթընձը Ուրփա-
նոս նամ փախանըն Թային իյլէսիյի տիր . վէ օնուն
ասը սէպէպի՝ Մարիամա չօգտան պէրու Գիլլատէ օ-
լան Թադսիմ ու Ֆըրգայը տէֆ իթսին տէյիւ նիյազ
իթմէք իտի . չլան էլլի սէնէ միգտարի՝ պիրի Բօմատա
վէ պիրի Արիկոն շէհրինտէ իքի փափա վարըտը : Լա-
քին պու ճիւմլէ Պասիլ սինօթոսունա՝ Էանի 1441 սէ-
նէսինէ գատար՝ Բօմա Գիլլատէսինտէ պիլէ ալէսսէվլի
Թութուլուր եօրթուլար սըրասընա կէջմիշ օլմատը , քի
պու սինօթոստա մախսուսէն գապուլ օլունուպ իպգա
օլունսու (ա) :

Դ . Մարիամըն վէֆաթը վէ կէյէ չըգմասը (Էանի
Վերապոխուսմն) եօրթուսու :

Ատի ճէսիտ՝ Մարիամըն վէֆաթը խուսուսոռնտա
քիւլլիյէն սիւքիւթտէ տիր : Վէ Եֆէնսիմիզտէն Կէօլ-
էիւ սէնէ սօլլայտ գատար Հայրապետլէրտէն պունուն
հագդընտա պիր շէյ պիլիւր իստիասընտա օլան հիջ
պիրի օլմատը : Եպիփան՝ Մալխամըն տիւնեատան կէօլ-
մէսինի հալլ օլունմազ պիր միւլքիւլ մէսէլէ Թադրիր
իտէր (Բ) : Լաքին պէշինձի տէհրտէ Գիլլատէնին ալիմ
վէ մէշհուր խօճալարընտան պիր միգտարի աիւշլանմէյէ
պաճատըլար քի՝ Ալահըն գուվլէթի Մարիամըն վէֆա-
թընտա աշիքէար օլմուշ օլա պիլիւր . Լաքին օնլար՝ մուլթ-
լագա պէյլէ պիր շէյ վագի օլտու տէյիւ աալա տէմէ-

(ա) Պաս . սին . ճէմ . 43 : (Բ) Եպիփ . հէրէր .
89 . յիւ :

տիւէր, իլլա պունու իհթիմալ պիր շէյ կիպի սէյ-
լէտիւէր :

Ճիւմէսինին պու սլապակ նէ շէքիլ քիւլլէյէն պի-
խապէր օլտուգլարընը կէօսթէրմէք իչիւն՝ իդթիզա ի-
տէր քի, սլու խուսուստա ծնլարըն պէյնինտէ ճարի
օլան էնվալի զիւիւմէրի զէքր իտէլիմ :

Վ. Պաղըլարը պու զիւիւմտէ խտիւէր քի, Մարիամ
պիր թապիաթ էօլիւմիւ իլէ էօլտիւ, լաքին ծնուն ճա-
նը տէր ագապ կէօյէ ալընսը. վէ պու ճիւմէ պուն-
լար՝ օնուն վէֆաթ իթմէսինին կիւնիւ վէ սէնէսի պա-
պընտա իխթիլաֆտէ խտիւէր : Պու զիւիւմտէ օլանլար-
տան պիրի Եւսէբիոս իտի (ա) :

Բ. Ախէրլէրի Ղաւ. Բ. Յմտէ սէյլէնէնի կէօսթէ-
րէրէք՝ շէհիտ էօլիւմիւ իլէ էօլմիւշ տէրլէր իտի (բ) :

Դ. Ախէրլէրի տախի ծնու էօլիւմիւղ սոյարագ՝ օ-
նուն ինսան թապիաթը սահիպի օլտուղունու ինքեար
իտէրլէր իտի, վէ օնուն հագգընտա էօլիւմ փէշին խա-
պէր վէրիւմէք՝ գապիւրիզ տիր զիւիւմիւնտէ իտիւէր
(գ) :

Ե. Սայրլէրի տէ՝ քէնտի թէնինի տիւնեատէմի թէրք
իլլէտի, Եօսպա պէրապէրինճէ կէօյէմի ալտը՝ իքի րէ-
յին հանկըսընը գապուլ իթմէք շիւպհէսինտէ իտի-
լէր (դ) :

Պէշլինճի տէհրտէ էն ալէսսէվի օլան զիւիւմ պու
իտի քի, Մարիամ ճանը վէ թէնի իլէ պէրապէր կէօյէ
ալընմըջտը : Պու զիւիւմէ պաշըճա սէպէպ՝ Դիոնէ-
սիոս Արիսպագացիտէն գալմա պիր րիվայէթ օլտու,
քի օլ րիվայէթին մէֆհոմու պու տուր : « Մարիա-
մըն վէֆաթընտա Առաքեալար Ինճիլի վազ իթմէքտէ
օլտուգլարը տիւնեանըն հէր պիր թարաֆընտան անի
վահիտտէ Երուսաղէմէ ճէնաղէնին օլտուղու էվէ ճէմ
օլտուլար : Անտէն Յիսուս կէլիպ Մարիամըն ճանընը
ալտը, վէ օնու պաշ մէլէք Միքայէլէ թէսլիմիլլէտի :

(ա) Եւսէբ. Բարիիւնի : (բ) Սիբ. Ղաւ. Իւլ. Վէ
Isidor. de vita et obitu Sanctor. (գ) Եպիթ. Հերեթ. 79 :
(դ) Ոսոսարգոս Վէ Աթմա շահաթէի նաթէլէրինէ
գադ :

Եւթնի կիւն Առաքեալար Մարիամն, Թէնինի տէ՛քն իԹաիւէր, վէ Բապայն կէլմէսինի պէքէյերէք՝ օնու կէօզէտէ գալուր : Օնտան Քրիստոս եինէ կէօրինիւսօ օլ աղիղ Թէնի պիր պուլուԹ իւէ կէօյէ գալարԹար, քի օրասա եինէ ճանը իւէ պիրլէ՛ղպ՝ սէմալի էպէտի սոտսէԹին սէ՛ֆապնա նայիլ օտու » (ա) : Իշպու ըի վայէԹ պապընտա իշարէԹ օլունա պիլիւ քի, 1 Ահաի Ղէտիստէ ապլա պէօյէ պիր շէյ պուլունմաղ . հէմ իւք տէհրլէրին ինանըմաղա շայան միւէրրիւլէրին հիչ պիրի պէօյէ պիր շէյ զիքր իԹմէզ (բ) : 2 Պու ըիվալյէԹին ալընմըլ օլտուղու ՔիԹապլար՝ շիմտի ռամումն Գալլ Վէ Էպֆա սայլըրլար (գ) . զիրա պունլարը եաղան քիմսէ Առաքեալըն զէմանընտա հայաԹտա իմիշ ունիյօր իսէ տէ՛ պու քիԹապլար ալթընձը տէհրտէն էվլէլ հիչ պիր միւէրրիւլ զիքր իԹմէյօր (դ) : Էկէր պու քիԹապլար՝ Ֆիլ վսգի իսմի իւէ ճալի օտուղարը քիմսէնին ԹէլիֆաԹլէրի օլայլարլար, ծնլարըն հագգընտա՝ իւք պէշ տէհրին պունձէ հայրապետլէրին վէ սիւր չօգ միւէրրիւլէրին հիչ պիր շէյ սէօլէմէմէլէրի միւլէիւնաիւզ օլուրուտու : Իմտի պու միսիլու հիչ ապլը էօգ պիր նադլիլյէԹէ ապլա սիւր իԹիպար վէրիւմէզ :

Լաքին իշպու ըիվայէԹ՝ սիւր քերրէ իսպըն արաւսընա նէշը օլուպ կէչաիքտէն սօլրա՝ պու եօրԹունուն ալսմէԹինի պէօյիւԹտիւ : ԻպԹիտա Κοίτητος τῆς Θεοτόκου Աստուածամայրըն վէ՛ֆաԹը իւնվանի իւէ Բումլար ԹուԹարլարըտը : Վէ պու՝ իհԹիմալ տըր քի պէլինձի տէհրտէ պաշլատը . լաքին օնտան սօլրաքի տէհրլէրէ գատար ռամումի օլմուշ տէյիլտի : Նիկեփորոս միւէրրիւլէ կէօրէ՝ պու եօրԹույու ռամումի իտէն՝ 582 սէնէսինտէ սալԹանաԹ սիւրմէյէ պաշլայան Մաւրիկիոս իտի (է) : Լաքին սօգուղունձու տէհրէ գատար պիւէ Մարիամն Թէն վէ

(ա) Նիկէի . Քիլիս . Բարիս . 52 . Պապ 21 , Վէ 65
դ . 14 : (բ) Սիլէլ ճիւ 3 . սահ . 336 : (գ) Մօհայճ Քիլիս
Բէլարիս . ճիւ Ա . սահ . 225 : (դ) Նէսիդէ Բէլարիս ճիւ
Ձ . սահ . 54 : (է) Նիկէի . Քիլիս . Բար . Պապ 17
Քաւ 25 :

ճան իւն կէյէ չըզմն սընըն եօրթուսու տէյիւ ումու-
մի օլմամըչլար . չինն քի օ զէմանէ դատար պու պապ-
տէ շուպէն իւն սէյլէնիրիտի (ա) : Տեօրտիւնճիւ Լէոն
Փափա՝ 847 սէնէսինտէ պու եօրթույա պիր փէրհիլ
վէ սիր արիֆէ իւսվէ խտիպ՝ օնու աղիմ՝ եօրթու փա-
յէսինն չըդարար : Դիհայէթ Էմիւնճիւ տէհրտէ՝ վէ տէ-
յիլ օնտան էվիէլ՝ Մարիամըն ճանը վէ թէնի իւն կէ-
յէ չըդմասընըն եօրթուսու օլտու . չիննքի օնտան էվ
վէ՝ օնուն էօլմէսինտէ ճանընըն վէ թէնինին երտիյի
հալլէնի՝ չօգ քիմսէլէր՝ պագի ինանանլարըն երտիյի հալ-
տէն փէք պիր Ֆարգը սայմաղլարըր (բ) :

Ե . Մարիամըն մէվուսու :

Իշպու եօրթունուն պաղամըլ օլտուլու սահիհ թա-
քիսինի սապիթ իթմէք պապընտա չօգ միւշքիւլէր ա-
րիլ իթմիլ տիթ : Պունուն իւք զուհրունու՝ պաղըր
պէշինճի՝ ախէրլէրի եէտինճի՝ տիկէրլէրի սօգուլուն-
ճու՝ վէ սայիրլէրի տախի օնպիրինճի տէհրէ վէրմիլլէր
տիր : Լաքին ինթիմալէ են եաղըն թահմին պու տուր
քի , պու եօրթու իպթիտա՝ Շարգ պէմթլէրինտէ իտ-
խալ օլունուպ եէտինճի տէհրտէ պիր ալէպսվի մա-
լիւմ վէ սապիթ եօրթու օլտու , վէ Դարպ սէմթլէ-
րինտէ օնպիրինճի եա օնլքինճի տէհրտէ ումումի սա-
պիթ պիր եօրթու օլտու իսէ տէ , ազար ազար՝ վէ
զօր իւն վէ պիր ատէթ օլմուշ օլմաղըլա վէ տէյիլ Բի-
լիսէնին պիր մախուս գանունու իւն օլմուշտուր (գ) :

Ձ . Մարիամըն անա րահմինէ լէքէսիլ կէլմէսի եօր-
թուսու :

Իշպու եօրթունուն զուհրինն սէպէպ վէրէն թա-
լիւմ պու իտի քի , Մարիամ թապիաթտան խարիճ թա-
րիգտէ պիր միւճիւղաթ իւն անա րահմինէ ախշիւպ
սօղաու . շէյլէ քի , աթալարըն կիւնահի սալինտէն
հիսսէտար օլմաալ : Իշպու զիւլիւմիւ ումումին իւք թագ-
րիր իտէն՝ սօգուլունճու տէհրտէ՝ պլքիր Մարիամըն
մէվուսու իւղէրինն եաղտըր քիթապընտա Փաղթասիու

(ա) Caroli M. Constitution. L. I, c. 14 : (բ) Baumgarten
Erlauter L. I, p. 308 . Վէ Իիէլ ճիւ 3 . սահ . 337—340 :
(գ) Օլիւսթի , Բէլաթի ճիւ 3 . սահ . 102 :

Բառասկզբիցս նամ քիմսէ իտի : Լաքին՝ Լինէ ոչ Թա-
րիխտէ օլան Բաթրամնոս՝ վէ ճնասն սօլըաքի տէհրէր-
տէ Ընսէմոս վէ սայիր քիմսէլէր՝ մախսուսէն ճնա գար-
չը աուրտուլար : Լաքին իշպու զիւրմ էկէրջի սօգու-
զունճու տէհրաէ սալթ պիր ասէմսէն Թագտիմ օլուն-
տու իսէ տէ , իւչ եա տահա զլյատէ տէհրէր էանա-
սընտա եայրլմըլ տէյիլ իտի : Օնիքինճի տէհրտէ պու
զիւրմիւ Պեսորոս Լամպարտոս նամ քիմսէ եինէ Թագէ-
տէն մէյտանա չըգարտը : Լաքին Պէրնարտ (ա) վէ Թով-
մաս Ագուինաս (բ) միսիլու ճիւլէլճիւ տէհրին մէ-
հուր վէ միւթէպէր վէ ալիմ ասէմէրի ճնա գարչը
սէյլէտիլէր , վէ ումուսէն ըհատ օլունմուլ կիպի օւ-
տու (գ) : Պին եիւզ գըրգ Թարիխինտէ՝ Ֆրանսասա
Լիօն նամ պէլտէտէ Գանոնլու նամ պիր Թարիգ ըուհպան-
լէր պու զիւրմիւ Թէսահհիւպ իթմէլէրի իլէ , իշպու եօր-
թուլու իճատ իլլէտիլէր : Թէվարիխլէրտէ պու եօրթու-
նուն հագգընտա իլք տէֆա պու Թարիխտէ զլքր օլունուր ,
վէ պունտան էվլէլ Թահրիր օլունմուլ եա սըփարըլ
իլէ վէրիմիլ հիւ պիր իշարէթ եօգ սուր : Լաքին պու խու-
սուս իւզէրինէ պիր ազիմ միւճատէլէ պաշլատը , վէ իբի եա
իւչ եիւզ սէնէ՝ Էախօս ճնան զլյատէ սիւրտիւ . վէ Փարիզ
շէհրինին ազիմ մէտրէսէսի պիլէ պու միւճատէլէյէ գարըլ
մըլըտը : Պին իբի եիւզ եիրմի իբի Թարիխինտէ՝ Սքսֆօրտ-
տա ճէմ օլան սինօթոս՝ պու եօրթուլու իգթիզասըլ սայ-
տը : Պու միւճատէլէտէ Ֆրանչիսգան վէ Տօմէնիգան տէ-
նիլէն ըուհպանլար հերարէթ ու զայրէթ իլէ Թարաֆկիր
օլուպ՝ պու Թալիմի Ֆրանչիսգանլար Թէսահհիւպ՝ վէ Տ-
մէնիգանլար ըհտա իտէրլէրիտի : Պին տէօրթ եիւզ օթուլ
սօգուլ Թարիխինէ գատար՝ պիր ֆարզի սյին մէգամընա
կէլմիլ տէյիլ իտի . Լաքին պու Թարիխտէ՝ Պասէլ շէհրին-
տէ ճէմ օլան սինօթոստա՝ ճնուն օթուլ ալթընճը ճէմիլէ-
թինտէ մուգարրէր օլուպ՝ սապիթ պիր եօրթու օլտու : Պու
եօրթունուն սագլանմասը խուսուսունտա գանուն ու ֆէր-
ման սատըր իտէն իլք Փափա՝ 1476 սէնէսինտէ տէօրտիւն-
ճիւ Սէքստոս նամ Փափա օլուպ , Փափայի մէլքիւր՝ պու

(ա) Մէթիւս 174 : (բ) Thom. Summa Theol. P. III, Q.
27 . arl, 1. (գ) Կիսլէր գագ 5 . գաւ 78 :

Եօրթույու Ֆարզի ային սայարագ սագլայանլարըն ճիւմէ սինէ կիւնահ ափվըղը վաս իյլէտի : (ա) :

Օնուն պու վէճ՝ իլէ եավաշ եավաշ եայըմասընըն սէ պէպի՝ օնս պունճէ գարշը տուրանլար օլտուղու օլմուշ տուր : Իկէրչի՝ եօգարըսու զիբը օլունան սինօթուս պու եօրթույու մուգարրէր իյլէտի՝ վէ պիր Փափանըն հիւքմ ու ֆէրմանը սնունաֆըզ գըլտը՝ վէ սնիքինճի տէհրտէն պէրու պաղը մահալէրտէ թութուլմասու օլտու իսէ տէ , օնեէ տինճի տէհրէ գատար ումումի օլմուշ տէյիլ խի (բ) :

Եօրթուլար պապընտա իշպու ըիսալէտէ պունտան զլյատէ մուֆասալ պիր թարզ իլէ սէյլէյէճէք եէրիմիզ օլ մատըղընտան , ալէսսէվի պու գատար իշարէթ իտէրիզքի՝ պունտան ագտէմ մէվճուտ օլմուշ՝ վէ հալա մէվճուտ օլան եօրթուլարըն ճիւմէտի՝ պէշինճի եա ալթընճը վէ օնլարաան պիր չօղու օնտան սօղըսքի տէհրէրտէ զուհր իթտիբլէրի մուգարրէր տիր :

(ա) Մօսկայի ճիւղ 2 . սահ . 537 : (բ) Սիկեւ, ճիւղ 3 . սահ . 346 :

ՊԱՊ ԻՔԻՆՃԻ

ՕՐՈՒՃՈՒՆ ԱՍԼԸ ՎԷ ՄԵՐԱՄ ՈՒ

ՄԱԴՍՈՒՏՈՒ

Ի՞նչ Գրիսթիանլարըն պու խուսուստա ամէլ ու հա-
րաքէթինին նաղլինի թադախմ իթմէզտէն՝ պու խուսու-
սուն Ահաի ճէտիտտէ նիճէ պուլունտուղունու պէյան
խտէճէյիլ :

Խէլաա էտիճի Էֆէնտիմիլ իրատէթ իլէ օլան օրուճու
նէ էմլո նէ տէ եասադ իլլէտի : Մովսէսին նօմօսունա զամմ
օլունուպ՝ Փարիսէցիլէրին ազլիմ տիգգաթ իլէ թուլթուդ-
լարը օրուճլարը՝ քէնտիսի իհմալ իլլէտի (Մաթի . ԺԱ . 18,
19 :) վէ պու միսիլու այինլէրի՝ քէնտիսին տինի թա-
պիսթընա մուղայիլ պիլէ կէօսթէրսի : Մաթի . Թ .
14—17 : Մաթի . Բ . 18—22 : Ղուլ . Ե . 33—39 :
Վէ օ՝ հէր նէ գատար հիւանիւ իրատէթ օրուճլարընը
էմլո եախօտ եասադ իթմէտի իսէ տէ , օրուճուն
հադգընտա՝ պազը սուրէթլէրտէ միւնապ՝ վէ պազը հալ-
լէրտէ ֆայտալը տըր կիպի սէյլէմիշ տիր : Մաթի . Թ .
15 , վէ ԺԵ . 20 : Պիր ալըր վէ ազլիմ մասլահաթ-
տան էվվէլ՝ քէնտիսի տախի օրուճ թուլթուլ իտի (Մաթի .
Դ . 2 .) լաքին պու ճիւմլէ քէնտի շայիրտլէրինէ՝ պու
միսիլու այինլէրի՝ առէմլէրէ կէօրիւնմէք մէրամը իլէ վէ
միւրալըրդ իլէ իճրա իթմէքտէն սազընմաղա նասիհաթ
ու թէնպիհ իլլէտի : Մաթի . Զ . 16—18 : Լաքին պու
տիգգաթ օլունմալը տըր քի՝ Գրիստոս Էֆէնտիմիլ՝ օրուճ
լուղէթի իլէ հէր պիր թաամտան կէրի տուրմադ՝ վէ
աէյիլ թաամ տէյիշտիրմէք՝ եանի օրուճ վէ Գէնլէթէրհիլ
աղնսմթմաղա մէրամ իլլէտի :

Ասադէալլարըն աախի թալմաթը վէ պու խուսուս-

տա ամէլ ու հարաքէթի տղի պունուն կիսի խոի : Օն-
լար օրուաճու՝ նէ էմր նէ տէ նէհի իթաիլէր : Քէնտիլէ-
րի պաղը աղըր մասլաշաթլար վաղասար իշին պիրլքտե
օրուա՝ թութուլար : Բհ . ԺԳ . 2 , 3 : վէ ԺԳ . 22 :
Պու սուրէթաէ՝ Ահի ճէտիտին պու պապտէ կէս-
թէրտիլի ըէյ պու տուր . եանի օրուա՝ պիր փանտիպ թար-
վէ բուհ իւէ Բու-Բուպուղու թափախի կի վէ Գայաւը բըր .
լաին հիւ պիր էէրպէ կմր օլունմաճը վէ Գարդի տին Գէյ-
իօ-Բիլիւմիւր պիր . իւլա նէ ղէման՝ վէ հափթաթ էա պաթ
էաթա օնիպէ Գալ Կէրի օրուա՝ Բութմափ լաղը՝ իշիլիլի հէ
հէտին իիլիյարընա՝ (Էանի սիլիլի) Բէր օլունմաճ պուր :

Պիր ղէման տալա թաամ ալմամադ՝ կիւնահ ափվ
ըղը վէ լութի ու ինայէթ թահսիլ իշին աջաղլան-
մադ վէ տուա սունմադ իլէ պէրապէր իճրա օլունսու-
ղու թադաիրտէ՝ հէմ ֆայտալը՝ հէմ տէ Ալլահըն Քէ-
լամընա մուվաֆըգ տըր : Պաղը պաղը՝ պիր կիւն պու
միսիլու օրուա՝ իլէ կէշիրմէք՝ եանի աղ ու ֆիքիր ալ-
լահանի շէյլէր իլէ միւէսսէր օլմաղա տահա էյի հա-
ղըրլանմադ վէ եիւրէք կիւնահ իշին գասալէթ իլէ տու-
մադ՝ վէ քիշի քէնտիլի աջաղլաթմաթա վաթթը տահա
էյի գուղանա պիլմէք իլէ Աղիզ Քիթապլարը օգումադ-
տա՝ բուհանի շէյլէր թէֆէքքիւրիտէ վէ խիւլիսանէ
մախսուա տուալէրտէ կէշիրմէք իշին ալա թաամ ալ-
մամադ՝ մադպուլ վէ ճանա ֆայտէլի պիր իպատէթ
տիր : Աղիզ Քիթապլար միւճիւպինճէ օրուա՝ թէսմիյէ
օլունան պու տուր . վէ օրատա էյի պիր շէյ կիպի
ղիքը օլունան օրուա՝ պու՝ վէ եալընըգ պու տուր :

Իւք Քրիթթիանլարըն պու պապտէ ամէլ ու հարա-
քէթլէրի՝ կէօրիւնիւր քի՝ իշպու թադաթիմ օլունան ղիւ-
իւմէ փէք մուվաֆըգ խոի : Օնլարտան պիր չօղու՝ պա-
ղը պաղը մախֆիճէ քէնտի իպատէթլէրինէ օրուաճու իլա-
վէ իտէրլէրիտի . լաքին պու՝ հէր քէսին քէնտի հիւանիւ
րիղասընա հավալէ օլունուս՝ նէ գատար օրուա՝ իտէճէ-
յի քէնտի ըէյինէ պրաղըրմըղտը (ա) : Լաքին էկէրջի
պաղը մէրթէպէ սատէճէ օրուա՝ տախի թութուլուր խոի

(ա) Մօսկայ՝ Քիւլիս . Թիլա . Ճիւ 1 . սահ . 106 :

խէ տէ , Գիլիսէ Հայրապետներինտէն իւք տէհրլէրին Հայրապետների՝ պունուն հագգընտա փէք ազ սէջլէրլէր : Իւք տէհրտէ եազըլան “ Հերմասըն Չօպանը ,, նամ քիթապ օնուն հագգընտա հագարեթ իլէ սէջլէր , վէ օնուն սէջլէրի պունլար տըր . “ Ֆազիլէթ եօլունտա՝ Թէնճէ Թաամ ալմամաղըլա հիչ պիր շէյ օլմաղ , հիչ պիր շէյ գազանըլմաղ : Լաքին տահա էյիսի պունուր , քի օրուճուն՝ Ֆէնայըգ իթմէմէք՝ եիւրէյինտէ քէօթիւ խըրս սադլամամադտան իպարեթ օլտուն ,, (ա) : Քսէեքերան տախի տէր քի , “ Գասսավէթ իտերիմ քի , պունու ,, եանի օրուճու՝ “ Ֆազիլէթլէրին էն էտնա մերթէպէսինտէ իքէն՝ խէլասէ քիֆայէթ իտէր զանն իտերսինիզ , տահա աղըր գըլթիթտէ օլան շէյլէրի՝ եանի մուհապպէթի , աչագ կէօնիւչիւյիւ վէ մերհամէթի իսէ իհմալ իտերսինիզ ,, (բ) :

Կէօրիւնիւր քի՝ օրուճլար Գիլիսէյէ՝ ահէսթէ ահէսթէ վէ ազար ազար իտիսալ օլունտու : Եիւզալթմըշ տէօրթ՝ եախօտ 167 Թարիխինտէ վէֆաթ իտէն Յուսսինոս վկայ Եփեսոստա վաֆթիզտէ օրուճ ԹուԹարլարըտը տէր : Իքի եիւզ իքի սէնէսինտէ շէհիտ օլան Երանոս Հայրապետին վագթընտա պաղը մահալէրտէ Պասեքտէն էվլէլ օրուճ ԹուԹմայը ատէթ իթմիշլէրիտի . վէ Կընմէս Աղէկսանդրացի՝ հաֆթա օրուճլարը խուսուսունտա սէջլէր : Լաքին օրուճուն՝ ումուլի սիր տտէթ օլմատըղը պունտան աշիքէար տըր քի , 200 իլէ 220 սէնէսինին մապէյնինտէ պիր քիթապ եազան Տերտուղիանոս՝ ուզգափառ Գիլիսէնին օրուճա փէք ազ տիգգաթ վէրտիյինտէն շիտտէթ իլէ Թէշէքքի իտէր (գ) : Իւչիւնճիւ տէհրտէ պիր չօգ քիթապլար եազան Որոգինէս՝ պու պասլտէ եալընըզ պիր տէֆա՝ եանի Լէւիլիլէր Գիթապընըն իւզլէրինէ օնունճու վազընտա սէջլէր . վէ պու պապտէ՝ հէր խուսուստա տաքէլական զիւհիւմլէր իզհար իտէր : Եպիփանըն Թէլիֆաթլէրինտէն կէօրիւնիւր քի (դ) , տէօրտիւնճիւ տէհ-

(ա) Հէրթ . Չօպ . 53 , Բէնպիհ 5 : (բ) Ոսլ . Վաղ . 47 Սաքի . Իւղ . ստհ . 425 : (գ) Տերտուղ . օրուճլար հագգընտա : (դ) Իման հագգընտա Բալիմ գիթապընտ պագ :

բին սօնուհանդէս չարչամպա վէ ճումնա կիւնլէրինտէ՝ վէ Պասեքտէն իլէրի գըրգ կիւն օրու՝ ԹուԹուլուրուտու . վէ պու հայրապետ իշարէթ իտէր քի , պուլաբաւան դայրի օրու՝ եզուտու : Լաքին պու տախի սիգգաթ օլունմալը տըր քի , իշպու Թարիխտէ՝ եանի տէօրտիւն . ճիւ տէհրտէ պիլէ՝ պու պապտէ Գիլիսէ ումումէն իթ . Թիֆագտէ տէյիլիտի : Հէր պիր Գիլիսէ քէնտինէ մախսուս պիր եօլա կէօրէ ամէլ իտէրիտի (ա) : Վէ է . կէրլի պու օրու՝ Գըրգ ինւլիւ Բապիլի իւլէ Բէալիյէ օլան . Կու իսէ Կէ , Գրիսպուտի պու Գապար սօղլա՝ Էանի պու Կէհրպէ պիլէ հիւ պիր վէճի իւլէ օ Գապար ուզան Կէյիլիպի : Հէրքէս՝ կիւնիւն պիր միգաար զէմանընտա եախսու սա . պահատան ախշամա գաաար Թաամ ալմայարագ՝ իսթէ . տիյի միգաարի կիւնլէր օրու՝ ԹուԹարըտը , վէ ազ չօգ էԹտէն տախի փէրհիզ օլունուրուտու (բ) :

Պու պապտէ մախսուսէն իգթիզալը օլան՝ հալա ի . շարէթ իթմիշ օլուղուղումուղ խուտուս տուր , քի իւք Գրիսթիանլարըն պէյնինտէ ճիւմլէ օրու՝ պիւլիւն պիւ . Բիւնէ հէր փէին հիւսիւ իւրաքիլիկէ մէրպուլի իպի : Գիլի . սէ՝ հիւ քիմնէյէ օրու՝ ԹուԹմաղա ճէպր իթմէլ ի . տի : Պու ատէթ հէր նէ գաաար մէվճուտ իտի իսէ տէ , սիւքիւթ իլէ իտիսալ օլունուս՝ հէր քէսին ըէյինէ պրաղըմըլտը (գ) : Էպի Գրիսթիանլարըն էն ալէսալ . վի ԹուԹաուղլարը օրու՝ Պէյիւք օրու՝ տէնիլէն օ . րու՝ իտի . վէ պու ճիւմլէ՝ Տերաուղիանոս վէ Ոսկէ . բերանըն զէմանընտա՝ էքսէրի հէր քէսին հիւսիւ իրա . տէթինէ հէվալէ օլունմուշուտու : Ոսկէբերան պաղը մա . հալէրտէ՝ մէսէլա օնունճու վէ եիրմիլքինճի վաղլարընտա մուֆասսալ պիր Թարղ իլէ օրու՝ պապընտա պու վէճի իլէ սէյլէր (դ) : Տերաուղիանոս տէր քի , Պասեքտէն իլէրի օլան ճումնա վէ ճումնէրթէսի կիւնլէրինտէն մաաաա քէնտի զէմանընտա Գրիսթիանլար պէյիւք օ . րու՝տա հիւսիւ իւրաքիլիկէրիպէն Բապուգլալը ինւլէրպէն

(ա) Սիլէլ ճիւլ 2 . սահ . 75 , 76 : (բ) Նէտիբուս Գիլի . Թար . ճիւլ Գ . Գըրգ 2 . սահ . 646—647 : (գ) Սիլէլ ճիւլ 2 . սահ . 76 : (դ) Ոսկ . վաղ 22 de jra ճիւլ . 1 . սահ . 277 : վէ վաղ 10 Նիսի . իւլ . սահ . 91 :

զայրի օրու՝ Թուրքմանաբադ (ա) : Մոկրաստեա նամ քիլեսէ միւհրրիթի տախի պունուն կիպի զիւրմէր Թազտիմ՝ իտէր . հէմ պունուն զտուզու ասիրէրտէ եանի պէշին . ճի իլէ ալթընձը տէհրլէրտէ եազան փրուտէնթիոն՝ Ան . Թէքեայք Վիգթօր փրօտիէր վէ Օգոտրինաս կիպի միւ . հլիֆէր տախի պու մինվալ իազրէ եազտրար : Օնլա . բն իւլլէրփ իշիւն՝ Թէլիֆաթլէրինէ միւրաճաաթ օլու . նա (բ) :

Լաքին պու՝ Էհէրլի իպթիտա հիւսնիւ իքատէթէ մէր . պութ պիր տմէլ իտի իտէ տէ , սազրատան պիր ֆարզ օլնապա Թային օլունտու : Լաքին ՏՅ1 սէնէսինտէ Օր . լէանա շէհրլինտէ ճէմ օլան իքինձի էյալէթ սինթոսու . նոն իքինձի գանունու ազտ օլանա գատար՝ պու մի . սիլլու պիր գանուն պաղանմըլ տէյիլ իտի : Թուլտօ սի . նօթոսու պէյիւք օրուճաա էթ եէյէն հէր պիր քիմ . սէյի միւթթէհիմ Թազրիր իտէր . վէ . օգրլինձի փէհրպէ՝ օրուճ սէվապ վէ պիր խայրի տմէլ սայլմազա պաշ . լանտը . վէ Թային օլունմուշ վազըթլարտա օրուճու պազմադ՝ պու գապահաթը իշէյէնի տֆօթազ՝ եանի քի . լիսէտէն իէտտ օլունմադ Թէքտիրինէ իլլա իտէրի . տի (գ) :

Պու իսուսուստա միւհազայէ վաճիպ պիր շէյ տախի պու տուր քի , օրուճ տէմէքտէն մէրամ՝ հէր ինթի իա . տիպն ինթի Գաւմա՝ եանի Կէյիլ Գէհիլ՝ իլլա օրուճ Թութ . մադ իտի : Սատէճէ պիր Թաամ տէյիլտիրմէք օրուճ սայլմազադ . լաքին օրուճ Թութուլան կիւնտէ սա . պահտան ախլամա գատար հիշ պիր շէյ եէնմէղիտի (դ) : Էհէրլի Տերտուկեանտա վէ ախէր քիմնէլէր միսիլ . լու պազըլարը օրուճ . սապահտան ախլամա գատար Թու . Թուլմադ վաճիպ աիր տէյիւ իտաիա իտէրլէրիտի իտէ տէ , տէօրտիւնձիւ տէհրտէ եազան Եպիսիանըն (ե) վէ փրուտէնթիոսան (զ) Թէլիֆապլէրինտէն կէօրիւնիւք քի , ալէսաէմ իքինտիէ գատար Թութուլարտու : Մու .

(ա) Տէլբաւ . օրուճ հոգգընպա . Պապ 2 վէ 13 : (բ) Taylor • Duct. Dub. p. 629 : (գ) Սիլիլ ճիք 2 . սահ . 74 : (դ) Թէլիլ . Ենի . Գիլապ 21 . Պապ 1 . Գաւ 16 : (ե) Եպի . Տիֆոս 22րդ : (զ) Փրոպէնթիոս իսհի 6 վէ 8 :

Թէպտտէմքն՝ եանի եօքի զէման առեմէրինին ինտինտէ
օրու՝ ըսկէթինին ապր մանասը՝ հիչ ապա թաամ եէ-
մէմք իտի : վէ Պասեքտէն էվկէլ քրուճուէն պու մին-
վալ իւզրէ թուլթուլապու Նոքրուպու (ա)՝ Ոսկեքեդան
(բ) վէ Բարսեղ (գ) միսիլու՝ վէ ախէք միւլէրիլէրին
Թէլիֆաթլէրինտէն աղիքեար ապր : վէ Գաթուլք միւլէ-
լիֆլէրինտէն Պէլաթմինոս նամ միւլէլիֆին իսպաթ էյլէ-
տիյի վէճ՝ իւզրէ պու սահիհ տիւրքի (դ) , օնիքինձի տէհրէ
քատաթ Գաթուլք Գիլիսէսինտէ պու առեթ ճարի իտի :
Լաքին օրու՝ թուլթանլար՝ սապահտան ախշամա գատաթ
օրու՝ թուլթուլապան սօղքա՝ իսթէտիքլէրի թաամը՝ էթ
օրտուն՝ ախիք նէվ թաամ օլտուն՝ եէրլէրիտի (է) :

Օրուճուն ապր մանասը պու իտի . վէ պու պապ-
տէ առէլ ա հարաքէճթ պու մինվալ իւզրէ օլունուրու-
տու : Օնտան սօղքա՝ իհթիմալ քի իւզիւնձիւ տէհրտէ՝
օրու՝ վազթլէնտա ստատէձէ էքմէք իլէ թուլ վէ սու-
տան ղապրի պիւր շէյ եէմէմէք առեթի իտիսալ օլունտու :
Լաքին իւզրու ապր առեթ՝ եալաշ եալաշ կէվէտի . վէ
օնադիլինձի տէհրտէ վէ պէլքի օնտան տահա սօղքա՝
էթ՝ եոմուրթա՝ փէյնիր վէ շարապտան (զ) մաասա
հէր տիւրլիւ թաամըն եէնիլմէսինէ ըուխստթ վէրիլտի :
Պու մինվալ իւզրէ կէօրիւնիւր քի փէրհիլ՝ եախստ սա-
տէձէ պազը կէօնա թաամլէրտէն սաղընմադ ուսուլու
Ղարպ սէմթլէրին Գիլիսէսինտէ Գրիստոս Էֆէնտիմիլ-
տէն պին եիւզ սէնէ միգտարի զէման կէչտիքտէն սօլ-
քա իտիսալ օլունտու :

Օրու՝ իւզէրինէ իշպու ալէսսէվի շէյլէրի իշարէթ իթ-
տիքտէն սօղքա , հէր պիր օրու՝ իւզէրինէ պաշգա պաշգա
սէօյլէմէյէ իգթիլասըզ կէօրիւնիւր : Պասեք օրուճու
հադգընտա հալա սէօյլէմիշիլ . 16 վէ 17 սահիֆէլէրէ
պագ : Գրիստոս Էֆէնտիմիլին մէվլուտունտան էվկէլ
տասիի օրու՝ թուլթուլուրուտու : Չարշանպա վէ ճումաս
կիւնլէրինտէ թուլթուլան հաթթա օրուճարը , իլէրքի

(ա) Միքրոս . օրուճ . Պապ 10 : (բ) Ոսկ . վալ 4 Օնիդ .
իւլ : (գ) Բարսէղ վալ 1 օրուճ իւլ : (դ) Պէլլար . իսյր
տիւլէր . գիլապ 2 . Պապ 2 : (է) Պիլիհաթ գիլապ 21 . Պապ
1 . Գասլ 17 : (զ) Սիլիւնիւ 2 . սահ . 76 :

Եւհուտիւնը ու կիւնտէ Էֆէնտիմիդէն ալէյհինէ իթթի-
 ֆազ իթտիքէրի՝ վէ սողաքի՝ օնու խաչա չքաբաղդ-
 լարը իչիւն թութուլուրլարաւ : Աէ պու օրուճլար կէօ-
 լիւնիւր քի՝ էսքի զէմանտէ պաշաւըլար : Եքինճի տէհր-
 տէ Տերաուզիանոս վէ Կղեմէս Ազէքսանդրացի վէ իւ-
 չիւնճիւ տէհրին սօնու մէհէլէրինտէ շէհիտ Աթթորի-
 նոս պուշլարը զիքր խտէրէր : Լաքին օնլար՝ էկէրէք
 էսքի զէմանտէ թութուլուրլար խտի խտէ տէ , հէր քե-
 սին հիւնիւ ըիզասընա հէվալէ օլունմուլլարաւ . վէ
 Էօգարրտա զիքր օլունտուզու կիպի՝ իքինտիյէ գատար
 հիչ պիր շէյ եէմէմէյիլէ թութուլուրլարաւ :

Իշպու պապտէ խիթամ գըմնընտա՝ ճիւմլէ օրուճ-
 լարըն պօրճ ու ֆարզ օլմալէրի եա օլմամալէրի հադ-
 գընտա իշպու ալէսսէվի իշարէթի թադտիմ խտէրիզ
 քի , պուրատա իշարէթ օլունմայան օրուճլարըն հիչ պի-
 ռի՝ վէ ֆիլ հագիգէ պադիլէրին ճիւմլէտ տախի՝ ալ-
 թընճը տէհրտէն էվվէլ Գիլիսէ նուֆուզու իլէ՝ ֆարզ
 վէ պօրճ օլմաղա թային օլունմաւ : Պու միտիլլու շէյ-
 լէրին թային օլունմասը՝ իշպու թարիխտէն սօղա վա-
 գի օլտու :

ՊԱՊ ԻՒՉԻՒՆՃԻՒ

ԱԶԻԶԼԵՐԻ ԵՎ ՄԵԼԵՔԼԵՐԻ

ԻՊԱՏԵԹԻՆ ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

ԻՆչ իւշ տէհրին Գրիսթիանլարը՝ քէնտի իպատէթ-
լէրինտէ մախլուգա իպատէթէ պէնզէր հէր պիր շէյ-
տէն տիգգաթի ազիմ իլէ իհթիրազ իտէրլէրիտի (ա) : Օն-
լար քէնտի իպատէթլէրինի՝ եաքնըզ Ալլահա թագտիմ
իտէրլէրիտի : Վէ Ազիզլէրէ հէմ մէլէքլէրէ իպատէթ
իթմէք աաէթի՝ տէօրտիւնճիւ վէ պէշինճի տէհրէ գա-
տար ալէսսէվի օլմուշ տէյիլիտի (բ) : Օնուն իհտա-
սընա սէպէպ օլաճագ պաղը ուզագ նիշանէլէրի վէ իզ-
լէրի պիլէ պու թարիխտէն էվիլէ կէօրիւնմիւշլէրիտի ,
լաքին օլ վազթէ գատար ումումի օլմուշ տէյիլիտի :

Պունա տօղրու տօղրույա տէլիլ օլան գուվլէթլի սէ-
պէպլէրի՝ մէշուր միւնլլիֆլէրին պիրի պու մինվալ
իւղլէ սայար (գ) , քի պիզ ընլարը պուրտտա սատէճէ
թագտիմ իտէրիզ :

Ա . Շէհիպլիտ հալինէ հապէն գիյապէ իմիպար վէ լիյոգտի
վէրդէ , վէ շէհիպլէրին աիէր յիմէլէր հագգընթա շէգա-
իւնը զայէն մագպուլ ինանագ : Իպթիտա Որոգլինէս՝ Բար-
սեզ Կեսարապի (դ)՝ Գրիգոր Նիւսապի՝ Գրիգոր Նազի-
անզապի (ե)՝ վէ Ոսկէբերան միսիլլու Հայրապետլէր վէ սա-
յիրլէրի՝ վաղլարընտա շէհիպլէրի հատաէն թէճալուզ

(ա) Սիլէլ ճիւշ 2 . սահ . 263 : (բ) Կիւմլէր ճիւշ Ա .
Պապ 5 . Քաւ 97 : (գ) Սիլէլ ճիւշ 2 . սահ . 263—265 :
(դ) Բարսէլ վալ 19 . Գըրգ շէհիպլէր . Քաւ 8 : (ե) Գը-
րիգոր Նազիանզապի Ալիւթիգոր . իւլ . վալ :

ձեռն ի թմէյէ վէ օնլարըն շէֆաաթընը թալապ ի թմէյէ պաշաաթընար . վէ պու միւսլալ ի զըն՝ մախլուգուն ի պատէթ օլունմասըն ատէթինէ զայէթ ազըմ եարտըմ իյէտիլէր : Վէ պու՝ էկէրչի էվլէլտէն ասլա մալիւմ օլմուշ շէյլէրտէն տէյիլ իտի իսէ տէ , պու վէճ՝ իլէ օնուն պաշաանմասընա օնլար տախի պիր ազըմ վէսիլէ օլմալարը իլէ՝ թապիաթը իլէ էսյըլըպ ումուսթի օլտու :

Բ . Շէհիպլէրին մեղաբարըն իւլէրինէ իւլիսէլէր պինա օլունմանըն՝ վէ սահիհան էախօթ Բահմէնէն օնլարըն Վիճիպլէրինին էսէրլէրի օնլարըն իլիսպէ պուլունմանըն՝ վէ օնլարա Վիճիպլէրին իշլէմէն գուվլէն վէրիլմէնին իւլֆիլէնին : Իշ պու քէյֆիյէթ՝ վէ խալըն արասընտա շէհիալէրին վէ ազիլլէրին քէնտի իսիմլէրինէ վադֆ օլան մահալլէրտէ բուհանիճէ հազըր պուլունմալարըն հազըրնտա գուվլէթ պուլմուշ օլան պաթըլ ի թիգատ՝ պու միսիլու ի պատէթ թին սապիթ օլունմասընա ազըմ եարտըմ ի թմիշ օլմալըն արըլար :

Գ . Օւ հապաէն Բէճալգու սօֆուադ ի՛ սերն վէ շէպիպ ըիյալէնպէն հալը ի պէրիպի , վէ Բէրսի պինէա իւլմէյի վէ բահիպլէրին սըբարըն ի պէրիպի , վէ Քաշիլէնին իսիյէ Բագուսի ի պիպ՝ պիլիլին միլէպլէրինէ էքա վէ օպիլիլիսիլինի պահա ալա սայարըպ , ի պու ալասընը ինսան ապիւնա իշ ինճ վէ էօրիսն ումուսթի Բարիպլէրինիպէ իսէն իւսպ ի պէմը ի պպիտընպա ի պի : Իշպու թարիգտէ սիւլլիւք իտիպ՝ պու ուսուլ միւշիւպինճէ էօմիւր սիւրմէքտէ քէնտիլէրինի պազի ատէմլէրտէն Ֆերգ իսէն քիմնէլէր՝ շէհիալէր նազտըր իլէ պազըլըպ օնլարա տախի հէման օ իզզէթ ու ըաղպէթ վէրիլիլիսի :

Դ . Փուլիլէրինիլէր իլիգապը օլան նիսիլապա վէ էլլէլալա իլլէն ու բաղլէն վէրմէ իլլէթ օլունման՝ վէ հըֆը ու էիմայէն ի պիճի իւսիլար լար քէյիլ ինսապըլարը : Տէօրտիւնճիւ տէհրին օրթասըն էսնասընտա չօգ վիւթպիլէրիթլէր Քրիսթիանըլը գապուլ ի թմիշէր իտի : Օնլար շէհիալէրի վէ ազիլլէրի տինճէ իզզէթ ու ըաղպէթ ամէլիլտէ քէնտիլէրին էսքի տին զիւլմլէրինէ պէնզէր պիր շէյ պուլտուգլարընա սէվլինէրէք՝ տէր ագապէ քէնտիլէրին մուգատտէմա հըֆը ու հիմայէթճի իւսհա

լար վէ քիւչիւք իլահիյէթէր պապընտա օլան իթի-
գատըրինի մարտիրոսարա եանի շէհիտըրէ վէ ազիզ-
լէրէ ինթիգալ իյլէտիլէր : Հայրապետէրտէն պիր չօղու
իշպու հալէսի ըէտտ իտէճէքլէրի եէրինէ օնա ըիզա
կէօսթէրտիքլէրի՝ հալա եօգարըտա զէքր օլունմուշ տուր :
Պագ 27 վէ 28 սահիֆէլէրէ : Փութփէրէսթլէրին հէր պիր
էյալէթի վէ հէր պիր շէհրի՝ քէնտինէ մախսուս պիր
հըֆղ ա հիմայէթ իտիճի իլահա նիճէ մալլէթ
իտի իսէ , օնուն կիպի՝ Թէոդորէտոսուն սէյլէտիյինէ
կէօրէ (ա)՝ շէհիտէր վէ ազիզլէր հըֆղ ա հիմայէթ ի-
տիճի իլահլար օլունմուշարըտը :

Ե . իպու արեթի՝ իպիթա ալմընճը քէհրփէ պաշայեղ՝
«օղրա սէգիլիճի քէհրփէ սադիթ օլունան սորէթլէրէ իպա-
քէի իթմէն ոստուլի գաթի պաղը մըրթիպէ էարը՝ իյնէրի :
Ազիզլէրին սուրէթլէրինէ պիր քէրրէ իպատէթ օլուն-
տուգտան սօղրա՝ օնլարըն քէնտիլէրի իպատէթէ . լայլդ
գաթլար սայրլաճազընա շիւպհէ եօգ տուր :

Թէվարիթտէն իպատէթ օլունտուղու միտլու (բ)՝ իշ-
պու նէվ իպատէթի իլք իտիլալ իտէնլէր Րումլար օլ-
մուշ տուր . վէ օնլար ճիւմէն ազիզլէր օրուճոնուն՝ լա-
թինլէրտէն պիր գաչ եիւզ սէնէ էվլէլ Թութարլար
ըտը : լարին պուատէթ եալաշ եալաշ իշթիհար պուլ-
տու իսէ աէ , վագըթ պէ վագըթ օնա գարըն տուրան-
լար օլմազ տէյիլ իտի : Սփանեօլ մէմէքէթինտէ վագի
Պարջէլօնա նամ շէհրինտէն զան արիտար Վիկիլանթի-
ոս պունուն կիպի քիմնէլէրին պիրի իտի : Քէօթիւ ա-
տէթլէրէ գարըն եազտողը պիր քիթապընտա՝ շէհիտլէ-
րէ վէ օնլարըն քէմիքլէրինէ վէ սագի էսէրլէրինէ ի-
պատէթ իտէնլէրէ՝ քիւլէ իպատէթ իտէնլէր վէ փութ-
փէրէսթլէր տէր (գ) . վէ օնլարը՝ սէֆիլ քիւլէ վէ քէ-
միքլէրէ պու միտլու Թագիմ ու իզլէթ վէ իպատէթ
իթտիքլէրի վէ օնլարըն ալթուն վէ կիւմիւշ վէ ազիմ
գըմէթի էսվապար իլէ գապլատրգլարը իջիւն զէվգ-
լէնիլ (դ) :

(ա) Թէոդոր . Պագ 90 : (բ) Սիէլ ճիւ 2 . սահ . 266 :
(գ) Հէրոն . Մէթիպ 109 Րիֆար : (դ) Հէրոն . Վիկիլանթի
Քուս 4 :

Պէշինձի տէհրին իսթիտասընտան աղիզէր իւն տուա սուռնուլմասը թէրք օլունտու . ջիւն քի պու օնլարըն էրմիշ օլտուզու ճէլիւ հալէ միւննասիպէթսիզ պիր շէյ սայըլըրըտը : Վէ օնլարա աղիւմ գուտրէթ վէ ճէլալ սահիսի զաթլար նազարը իլէ պագըլըրըտը : Էվ վէլտէն մալիւմ օլմայան շէհիտլէր՝ տէնիր քի՝ քէնսիլէրինի ըույալարտա աշիքէար իյլէտիլէր . վէ սայըլարը տա կէօմիւլմիւշ օլտուգլարը մահալլէրի տիւչէրտէ կէօթէրտիլէր (ա) : Շիմտի Քրիսթիանըարտան՝ տուալարընը Ալլահա արզ իթմէսի փէք նատիր մաթլուպ օլունուրուտու (բ) . վէ ճարի օլան ատէթ՝ աղիզէրին պիրինէ քէնտի շէֆաաթը իշիւն տուա իթմէքտէն իպարէթ իտի : Վէ շէհիտլէրին վէֆաթը թարիխինտէն զէման կէչտիքճէ՝ օնլարա օլունտան թէքրիւմ ու թաղիւմ տախի արթմագտա իտի : Վէ օնլարա իպատէթ օլունմասը պիր քէրրէ ատէթ օլտուգտան սօղրա , օնլարա տուա իտէնլէրին սայըսը զայէթ չօղալը : Հէր քէս քէնտինէ մախուա պիր հիմայէթճի աղիզ սէչէր իտի , վէ պու աղիզէրին իսմինէ քիլիսէլէր վագֆ իտէրլէրիտի : Աղիզէրէ իշպու իպատէթ իթմէք ատէթի օլ տէրէճէ չօղալըն վէ օ գատար հատտէն զիյատէ օլմուշուտու քի՝ էպքի զէմանլէրտէ Քրիսթիանլարըն՝ ատէմէ իպատէթ իտէյօրլար տէյիւ զէմմ իթտիքլէրի փութփէրէսթլէր (գ)՝ հէման պու սիթէմ ու զէմմի Քրիսթիանլարըն իւզէրինէ տէօնտէրմէյէ ույղուն ֆուրսաթ պուլմուչարըտը (դ) :

Տէօրտիւնձիւ տէհրին իսթիտասընտան սօնունա գատար՝ պիքիր Մարիամա՝ պագի աղիզէրտէն ֆարգը իզզէթ ու իթիպար վէրիլմէղիտի : Օլ զէմանլարտա՝ սատէճէ օնուն տայիւմ պիքիր գալմասը ինանըլըրըտը (է) :

Մէէքէրէ իպատէթ սունմագ խուսուսու իտէ ,

(ա) Աբրուսիս . հիւնիւպ . 22 . պիրտիքի : (բ) Աբրուսիսիւր Րօմ . Ա . 22 . իպէրինէ : (գ) Աբրուս . Հէթահա . 4արչ . 2 . 6 : (դ) Յօւլիանա . Կիւրէշէ Յօւլի . 4արչ . 6 : (է) Կիւլէր ճիւշ Ա . Պապ Ե . Քաս 97 :

կէօրինիւր քի 397 Թարիխինտէ վէճաթ իտէն Ամբ-
րոսիոս՝ իւք տէճա մէտհ իլէ զեքը իյլէմիշ տիր (ա) :
Օնուն վագթընտտն սօզրա՝ մէլէքլէրէ վէրիւմիշ իպա-
տէթին չօգ նիշանէլէրի պուլունուր . լաքին պու ճիւմ-
լէ ազիզլէրէ վէրիլէն իպատէթին նիշանէլէրինտէն չօգ
ազ տըրլար :

(ա) Ամբրոս . Կուլ Գուլլէր . Պապ 9 :

ՊԱՊ ՏԵՕՐՏԻՒՆՃԻՒ

ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻ ԻՊԱՏԵԹՒՆ ԶՈՒ.

ՀՈՒՐՈՒ

(Ը) Սասնաւորներէ իպատէթ օլունմագ՝ 786 թարիխինտէ Նիկիա շէհրինտէ ճէմ օլմուշ եէտինճի ումումի տէնիլէն սինթոստա իւք մուգարրէր օլմուշ տուր : Սուրէթ ու թասնիւրէր օնտան էվլէլ պուլունուրուտու . լաքին Գրիսթիանլարա թասնիւրէրէ թաղիմ ու իպատէթի պօրճ իտէն իւք պէշիւք սինթոս պու իտի : Իւք իւշ տէհրլէրտէ հիշ պիր թարաֆտա սուրէթլէրէ իպատէթ օլունտուղունուն ասլա էսէրի պուլունմագ : Վէ պու՝ փութփէրէսթլէրին Գրիսթիան միւլլիֆլէրինէ գարշը կէթիւրտիլէրի պէհանէլէրտէն՝ եանի Գրիսթիանլարըն հէյքէլլէրի եօգ վէ Ալլահը խալգա կէօսթէրէճէք թասնիւրէրի պիլէ եօգ տէյիւ իթտիլէրի շէքվալէրտէն՝ վէ Գրիսթիանլըղա զըտտ տուրան Եհհուտիլէրին պու պապտէ սիւքիւթ իթտիլէրինտէն աշիքեարաւըր . զըրա օնլար՝ էկէր պու միսիլու իպատէթին պիր էսէրինի կէօրսէլէրիտի , օնու սիւքիւթ իլէ կէշմէզլէրիտի : Հէմ սէյլէտիյիմիզի սապիթ էտէն պիր հալ տախի պու տուր քի՝ իւք իւշ տէհրլէրին հայրապետլէրի՝ տինէ տայիր շէյլէրին սուրէթ ու թասնիւրէրինէ զայէթ զըտտ օլուպ ազիմ իքրահլըգ կէօսթէրիլէր . հէմ տախի Գրիստոսուն վէ պաղը ֆէյլէսօֆլարըն թասնիւրէրինի քէնտի իպատէթիանէլէրինէ գայաղ հերետիկոսլարա՝ վէ ալէլսուսուս Կնոսթիգ թապիր օլունուր հերետիկոսլարա հերարէթ իլէ գարշը տուրուլար : Վէ պունուն սահիհլիյինէ պիրիսպաթ տախի պու

տուր քի, Գրիսթիանըղն թարտ ու գովաւարչը էս նաւընտա խարապ օլունան քիլիսէլերին էշեալարը պէյ-նինտէ թասվիր ու սուրէթ աւլա զէքր օրունճայօր : Վէ իշպու սէյլէտիքլերիմիզի՝ Սիկէլ վէ Պինկհամ նամ միւ-հրրիսէլերին (ս) թէլէֆաթլարընտա մուֆաստաւ պիր թարղ իլէ կէսթէրիլըր :

Օլ գէմանլարըն Գրիսթիանլարը քէնտի պէզէք-լերինտէ վէ էվ էշեալարընտա՝ մէսէլա միւհիւր էիւզիւք-լերինտէ պիր կէյերճին եա կէմի եա պիր քէման մի-տիլլու տինէ տայիր թէշպիհլէր գոմագտան հազզ խտը-լերիտի . լաքին պու ճիւմլէ քիլիսէլերէ պունա պէն-զէր պիր շէյ գոնհասընա ասլա ըուխսաթ եօղուտու . լաքին կէօրիւնիւր քի, Տերտուղիանոս պու թէշպիհլէ-րին զէքր օլունան էշեալարտէ պիլէ գուլլանըմասընը միւնասիպէթսիզ սայարուղ (բ) . վէ թասվիր ու սուրէթէ պէնզէյէն հէր պիր շէյէ գարըր օլ տէրէճէ զրտտ կէ-լլօր քի՝ “ Տիւնեայէ պու սուրէթ վէ փութ վէ հէր կէօնա թասվիր սանաաթընը էյրէտէն շէյթան տըր ,” տէր (գ) :

Իշպու ատէթէ եագլաշմանըն իլք էսէրլերի՝ տէօր-տիւնճիւ տէհրտէ քիլիսէլերտէ՝ Ազիզ Քիթապլարտա նագլ օլունան վուգուաթլէր թասվիրլերինի գոմագ օլ-տու . վէ իհթիմալ տըր քի՝ պու աղար աղար իւշիւն-ճիւ տէհրին սոնոնտան պաշլանմըր օլա : Պունու՝ Ա-զիզ Քիթապլարը օգումայան ճահիլլէր իշիւն խտըլըր-իտի . վէ ժնլարտա՝ կէօնա կէօն վուգուաթլերին վէ ախ-լադլերին ըէսմ ու թասվիրլերի կէօրիւնիւր իտի . մէ-սէլա Ադամ իլէ Եւանըն եասագ օլմուշ մէյվէտէն եէ-տիքլերի, Յովսէփին քէնտի գարընտաշարընտան եէսիր սաթըլարղը, Դաւիթին Գողիաթ իլէ ճէնքէշտիյի, Սո-ղոմոնուն պինա իյլէտիյի հէյքէլի թագտիս իյլէտիյի, Գրիստոսոն խաշ իւզերինտէ ճան թէսլիմ իթտիյի, վէ պունու էմնալի շէյլէր կէօսթէրիլըր իտի : Շարգ սէմթլերինտէ պու շէյլերի իլք զէքր իտէն 394 սէնէ-տինտէ վէֆաթ իտէն Գրիգոր Նիւսացի իտի (դ), վէ

(ս) Սիկէլ ճիւ Ա . սահ . 212, 213, Վէ Պինկհամ . ճիւ Գ . . . 296 : (բ) Տէրքուշ . հիճուշ . իւշէք . Պադ 10 : (գ) Տէրքուշ . իւնթէրէսի իւշէք . Պադ 3 : (դ) Գը-րիգոր . շէհիթ . լաւ . Պապ 2 :

Ղարապ սէմթլէրինտէ 409—431 սէնէսինտէ Նօլա Եւ պիսկոպոսու Փաւլինոս իւք զիքր իտէն տիր (ա) : Աէ պու առէթտէն մէրամ՝ սատէճէ օգուամամըջ օլան քիմ սէլէրէ՝ այնի շիմտի չօճուգլարա օգուամաղա գատիր օլ մաղտան ըէամ ու թասվիրլէր վասիթասի իլէ օլ մուշ վուգուաթլար էօյրէտիլտի կիպի՝ քիթասպարտան թահսիլ իթմէյէ գատիր օլամատըգլարը շէյլէրի էօյրէթմէք իտի : Իմտի մագաուտ օլան սատէճէ պու օլուպ՝ պաղըլարը քիլիսէլէրտէ պիր կէօնա թասվիր ու սուրէթ պուլունտուղունու պիլէ ֆէնա սայմատա օլաուգլարընտան սօղրա՝ Քրիսթիանլար սուրէթլէրէ իպատէթ ու թաղիմ իթմէք մէրամը իլէ օնլարը գուղան տըլար տէյիւ թահմին իթմէք՝ ագլ ու խորաքտէն միւմքիւնի մերթէպէ ուզագ պիր շէյ տիր : Օնլար՝ պու միսիլու շէյին ֆիքերտէն պիլէ կէչմէսինտէն զայէթ իքրահ ի տերլէրիտի . վէ պու՝ օլ ասիրլէրին Հայրապետլէրինին սէյլէտիլլէրի շէյլէրտէն աշիքեար տըր : Պէյիւք Նոստանդիանոսուն գըզ գարընտաշը՝ Գայսերի Եպիսկոպոսու Եւսեբիոստան Քրիստոսուն պիր թասվիրինի մաթլուպ իյլէտի : Աէ օ՝ պու մաթլուպա ճէվապ տէյիւ եաղտըզ պիր մէթուպունտա՝ թասվիր ու սուրէթլէրէ գարըջ ուզուն ուզատիյէ պիւրհանլէր կէթերիյօր : Օնուն պու պապտէ սէյլէտիլտի պաղը շէյլէրի իսթիլրաճ իտէ պիլիրիլ : Օ՝ Քրիստոսուն ճէլալէ էրմիշ շէլլինին պիր թասվիրինի իթմէք միւմքիւնսիւղ օլտուղուն ու թարիֆ իթտիքտէն սօղրա տէր քի , “ Լաքին էկէր սէն՝ օնուն պունճիլլէյին թէպտիլ օլմաղտան՝ (Էանի ճէլալէ էրմէղտէն) թօփրագտան օլան էօլիւմլիւ թէնինին պիր թասվիրինի եափմաղա մէրամիտէյօր իսէն , կէօք իւզլէրինտէ վէ եէր իւզլէրինտէ պուլունան հիչ պիր շէյին թասվիր ու սուրէթինի եափմայասըն տէյիւ էմր իտէն Ազիզ Քիթասպարըն խանէլլէրինի ունուլմուշ սուն : Քիլիսէաէ հիչ պիր եէրտէ ասլա պէյլէ շէյլէր կէսրտիլիւն՝ եախօտ ախերլէրտէն իշիթտիլին վա՞րմը : Պիւթիւն տիւնեատա պու միսիլու շէյլէր Քիլի-

(ա) Paulin. natal. IX. Felicis.

սէլէրտէն տէֆ օլունմատըլարմը ,, : Օնտան սողրա պու. Հայրապետ նազլ իտէր քի՝ քէնտի պիր քէրրէ պիր գա. րը կէօրսիւ, քի զնուն՝ ֆէլէսօֆ էսվապլարը ինէ կի. յինմիշ շէքլինսէ իքի քիմսէլէրին սուրէթինի կէօսթէ. րէն պիր թասվիրի վարըտը, վէ օ գարը օլ իքի քիմ. սէլէրին պիրի Գրիստոս վէ օպիրի Պօղոս տուր տէր իտի. լաքին քէնտիսի օլ թասվիրի փարալատը շէյլէ քի զնուն վասիթասի իլէ նէ օ գարը, նէ տա. խի ախէր պիր քիմսէ սիւրչսին, հէմ տախի “ Գրիս. թիանլար կէօրիւնմէսին քի փութփէրէս” թէլէրին իթաիք. լէրի կիպի՝ քէնտիլէրին ալահնը պիր թասվիր իլէ էօթէ պէրի թաշըյօրլար ,, տէտի : Կիհայէթի՝ պու Հայրա. պետ տէր քի, “ Էկէր պունտան սողրա պիր քիմսէ Գուրթարըճըլը եիւզ պէ եիւզ կէօրմէզտէն զնուն պիր թասվիրինի կէօրմէյէ իսթէյէճէք օլուրսա, օ Ազիզ Բիթապլարտա քէնտիսի ըհամ իյլէտիյի քէնտիսինին թասվիրինտէն էյիսինի նէրէտէ կէօրէ պիլիը ,, (ա) :

Որոգինէս՝ Կէլտոսա գարը ըիսալէսինտէ տէր քի, պիր ատէմէ՝ թասվիրէրէ իպատէթ իթմէյիլէ Ալահնըն իլմինի քէսպ իթմէսի միւմքիւնսիւզ տիւր : Եպիփան պիր քէրրէ պիր մահալտէ պիր թասվիր կէօրմէյիլէ, զնտան էօթիւրիւ օ գատար կիւճէնտի քի, զնուն օլ ըհամ օլունմուշ օլտուղու մուշամմայը փարչա փարչա իյլէտի : Օ՝ պու խուսուստա իշպու նազլլէթի վէ. րիր : Պաղեստինին քէյլէրինտէն Անապլաթա նամ պիր քէյիւնէ կէլտիյինտէ, տէյօր քի (բ)՝ “ Օրատա քիլլ. սէնին գափուսուստա պոյանմըշ վէ նազլ օլունմուշ պիր մուշամմա սսըլը պուլտում, քի զնուն իւզէրինտէ Բը. ըիստոսուն եախօտ պիր աղիզին սուրէթի ըհամ օլուն. մուշուտու. չիւն քի քիմին սուրէթի օլտուղու էյիճէ իսթըլմտա տէյիլ տիր : Պունու՝ Ազիզ Բիթապլարա պու գատար մուղայիր իքէն պէյլէ կէօրտիյիւմտէ՝ օ. նու եըրթալմ,, : Օ՝ օրայա պիր ղայրի փէլտէ կէօն. տէրտի. վէ մաթլուպ իյլէտի քի, “ Էմը ու թէնպիհ օլունսուն, քի տինիմիզէ մուղայիր օլան պու միսիլու

(ա) Եսէբ . Գայսար . Ֆէլիւպ . Գօֆաւանի : (բ) Եպի. փան . Ֆէլիւպ . Յովան . Երոստա :

փերտեղէր Քրիստոսուն Քիլիսէսինտէ ասըլմասըն „ : Ամասիա Եպիսկոպոսու Աթերիոս 400 Թարիխինէ տողրու՝ Քրիստոս Էֆէսոսիդին Թասվիրէրինի ըէտտ իտէր (ա) : Ոսկեբերան իշպու ատէթի պու սէօղէր իլէ իպթալ իտէր . “ Ճանա էօյրէթ քի , քէնտինէ Քրիստոսուն աղղը շէքլնտէ պիր աղղը եափսըն . զիրա օ իսթէրսէ , քէնտինէ պու շէքիլ պիր աղղը եափա պիր : Վէ պու՝ նա՛սըլ օլուր . հա՛նկը ըէնք իլէ՝ հա՛նկը շէյլէր իլէ : Պու՝ ըէնքլէր վէ շէյլէր իլէ օլմաղ . իլլա սալթ ֆաղիլէթ իլէ՝ մահճուպուգ վէ ալադ կէօնիւլլիւք իլէ օլուր „ (բ) :

Օգոստինոս տախի պու պապտէ պու սէօղէրի տէր . “ Պունճիլէյին օլ քիմսէլէր պիւթիւն պիւթիւնէ եաղըլըլար քի , Քրիստոսուն վէ օնուն Առաքեալլարըն ընն Թասվիրէրինի՝ Ազիզ Քիթապլարտա տէյիլ՝ իլլա նաղշ օլմուշ տիվարէր իւզէրինտէ արարլար „ (գ) : Վէ պիր ախէր մահապտէ՝ “ Մէզարլարա վէ Թասվիրէրէ , իպատէթ իթմէյի՝ պիր պաթըլ սօֆուլուգ Թապիր իտէր . հէմ տախի Թասվիրէր հագգընտա պու սէօղլէրի սէյլէր . “ Օնլարըն՝ ճանը պօզմաղա՝ օնա Թալթմ վէրմէքտէն տահա զիյատէ գուվլէթլէրի վար „ . վէ “ Թասվիրէրէ իպատէթ իտէն քիմսէ՝ սալթ աոր իլէ Քրիսթիան օլուպ Քրիսթիանըղըն Թապիաթընտան հիւպիր շէյէ մալիք օլմայան պիր չօգ քիմսէլէր սըրասընտա տըր „ տէր (դ) : Աթանասիոս վէ Լազթանթիոս տախի պու ատէթի ըէտտ իտէրլէր . հէմ տախի իշպու մատտէ իւզէրինէ Եպիփանըն պիր մէթուպունու նէշը իտէն Հերոնիմոս պու իթիգատտէ իտի (է) : Հէմ տախի 305 Թարիխինտէ Էլիպէր նամ շէհրտէ Ճէմօլան Էյալէթ սինաթոսունուն 35ինճի գանունու իլէ մախսուսէն՝ պու ատէթ եասագ օլունտու , քի իշպու գանունուն պու պապտէ գուլլանտըղը սէօղլէր պունլար տըր .

(ա) Asterii hom. in Divitem et Lazarum. (բ) Նէսեփէր , Ուլիէ . Էաւէր . Գաւ 2 . Վէ Ուլիէ . Մաթի . Վաւ . 78 : (գ) De consensu Evangelii նամ ժիւապընթա 1 . 10 : (դ) De morib. eccles. cath. I. 34 : (է) Միլէեբին Քիլիսէ Թարիխինէ ճիւ 3 , սահ . 112 , 113 իսիլիւրաճընա իէրի :

« Գիշտեցրտէ Թասվիր պուլունմալը տէյիլ տիր . Թաքի՝ իպատէթէ վէ Թաղիմէ լայրգ օլան՝ տիվարլէրին իւզլէրինտէ ըհամ օլմուշ օլմասըն » : Իմտի կէօրինիւր քի , էկէրլի պու ասիրլէրտէ պու ատէթին պաղը է . սերլէրի պուլունուր իտի իսէ տէ , Քրիստոսուն Գիշտէսինտէ դաթան մէմնու վէ եասագ իտի :

Լաքին էկէրլի Հայրապետլէր սուրէթ ու Թասվիրլէրէ գարըռ պունճիլէյին շիտտէթ իլէ սէյլէրլէր իտի իսէ տէ , պէշինճի տէհրտէ օնլարա մայիլ օլմագ հավվէսի եավաշ եավաշ արթմադառա օլտու . վէ ալթընճը տէհրին սօնուտա՝ պաղըլարը սուրէթլէրի էօփմէյէ՝ օնլարըն էօնիւնտէ տիզ չէգմէյէ վէ քիւնլիւք վէ մուվլար եա գանտիլլէր եագմաղա վէ պունուն կիպի ախէր շէյլէր իթմէյէ պաշատըլար (ա) : Եէտինճի տէհրտէ՝ Գրպըրս ատասընտա օլան Նէափօլիս նամ շէհրին Եպիսկոպոսու Լէօնթիոս՝ Եհհուտիլէրին Քրիսթիանլարա փուլէփէրէսթլէյէ տիւշմիւշաինիւզ տէյիւ իթաիլլէրի սիթէմլէրէ գարըռ պիր ճէվապնամէ եաղըպ՝ իշպու ատէթի շէրի վէ հագգ կէօսթէրմէյէ ճէհտ իտէր : Օպիր Թառաֆտան՝ Սիւրիատէ Հերափօլիս նամ շէհրին Եպիսկոպոսու Ֆիլօքսէնոս նամ զաթ՝ քէնտիսինի իշպու ատէթէ զըտտ Թագրիր իյլէտի , վէ տէրիտիքի , քէնտիսինի հիշ քիմսէ՝ Քրիստոսա Թասվիրլէր վասիթասի իլէ իղզէթ ու Թաղիմ իտէն պիր քիմսէ տէյիւ զանն իթմէսին . չին քի Քրիստոս սալթըրուհ իլէ վէ կէրէքլէք իլէ օլան իպատէթտէն հաղը իտէր : Վէ իշպու զաթ՝ պունճիլէյին հէփ Թասվիր ու սուրէթլէրի Գիշտէցրտէն գալտըրտը (բ) : Սուրէթ ու Թասվիրլէրէ իպատէթ իթմէք ատէթինին հավվէսի՝ եէտինճի տէհրտէ տահա զիյատէ արթտը , վէ սէքիլինճի տէհրտէ՝ պիր սերթ վէ հիյպէթլու միւճատէլէյէ վէսիլէ օլտու : Գիշտէտէ իլէրի օլան քիմսէլէրտէն պիր չօղու՝ սուրէթ ու Թասվիրլէրի պիւթին պիւթիւնէ ըհտտ իտէրլէր իտի . ախէրլէրի իսէ , օնլարը գապուլ իտիպ իսթիմալլէրինի շէրի Թագրիր իթմէլէրի իլէ պու խուսուստա

(ա) Շլէիլէ , պագ Մօսհայ՝ ճիւր Բ . սահ . 44 : (բ) Նէտիքէր , իլիթիէ Իէվրիթի . ճիւր Բ . սահ . 630 , 631 :

աղիմ միւշատեւելէր վազի օշուպ՝ պու նիզա ալիմը
 երլ միգաարի սիւրտիւ : Բում իմփէրաթօրու լեռն՝ օ-
 նոն օղլու Գօնսթանթինոս վէ Թօրնու լեռն հէր պիրի
 քէնսի փատիշահլըղլնրն զէմաննտա սուրէթ ու Թա-
 վիրէրին իսթիմալինի տէֆ ու բէֆ իթմէյէ չօգ չա-
 րըշարլար : Իշպու փատիշահլարըն սալթանաթը զէմա-
 նընտա Իսթանպօլտա՝ պիրի 730 վէ պիրի 784 սէնէ-
 սինտէ՝ իքի Եպիսկոպոս սինաթոսլարը ճէմ օլուն-
 տու . վէ պու սինաթոսլարըն իքիսի տախի սուրէթ ու
 Թասվիրէրի բէտո ու եասագ իթտիլէր : Պունտան
 պէյլէ չօգ Թասվիր ու սուրէթէր Թէլէֆ օլունտու , վէ
 աթէլէ աթըրըլար , վէ օնլարա Թէսահհիւպ իտէնլէ-
 րէ Թէքտիր՝ վէ կէօնա կէօն աղապլար օլունտու : Լա-
 քին Իմփէրաթօրիչա Իրինի նամ մէլէքէնին սալթանա-
 թը զէմաննտա՝ Նիկիտա եօգարտա զիքր օլունտու
 զու կիպի՝ պիր սինաթոս ճէմ օլունուպ՝ սուրէթ ու
 Թասվիրէրէ իպատէթ օլունմայը մուգարրէր իյլէտի , վէ
 իպատէթ ու Թաղիմ եալընը Սըհահ մախսուս օլուպ
 սալթ օնա օլունմալը տէյիլ իթիգատը Թէսահհիւպ
 իտէնլէրէ դարը Թաղիր ու Թէքտիրլէր Թագրիր իյլէ-
 տի : Օլ զէմանտէն սօղբա պու ատէթ ալէսսէվի օլմա-
 ղա պաշլատը . Լաքին ումուսի օլմուշ տէյիլէտի . զիրա
 802 Թարիխինտէ Իրինի մէլէքէնին վէֆաթընտա՝ սու-
 րէթ ու Թասվիրլէր խուսուսունտա միւշատեւէ Թէք-
 րար Թաղէլէնիպ՝ էլլի երլ տահա սիւրտիւ : Իշպու՝ վէ
 պունտան սօղբաքի՝ եանի սօգուղունճու տէհրտէ Ղարպ
 սէմթէրինտէ Լաթինլէրին արասընտա տախի պունուն
 կիպի պիր միւշատեւէ վարըտը : Եէտի եիւղ սօգսան
 տէօրթ Թարիխինտէ Փրանքֆօրթուն սինաթոսու սու-
 րէթ ու Թասվիրլէր իպատէթինի բէտո ու եասագ իյ-
 լէտի . վէ օնտան սօղբա ախէր սինաթոսլար տախի էյ-
 լէ իյլէտիլէր :

Սուրէթ ու Թասվիր իպատէթի պու մինվալ իւզրէ
 պիր չօգ վէ ուղուն միւշատեւէ վէ նիզատան սօղբա՝
 Բումլար արասընտա սէքիզինճի՝ վէ Ղարպտա Լաթին-
 լէր արասընտա սօգուղունճու տէհրտէ իտիալ օլուն-
 տու . Լաքին Էրմէնի վէ Նէմլէ միլէթլէրի օնու տահա

• Ղէման բէտտ իտերէրիտի (ա), վէ իշպու իքի միլէ-
թին պէյնինտէ պու ստէթ օնիքինճի տէհրէ գատար
պիլէ բէտտ օլունուրուտու : Իսթանպուլու 1180 թա-
րիխինտէն 1206 թարիխինէ գատար փատիշահըդ սիւ-
րէն Բում իմիէրաթօլարընըն պիր թարիխինի եազան
Նիկետասս Կօնիատէս նամ միւէրրիս տէրքի , “ Ղարպ
սէմթլէրինին իմիէրաթորու Պարպարօսսս նամ փատի-
շահ 1190 սէնէսինտէն սօղրա Ֆիլիպէ շէհրինէ կիրտի-
յի Ղէման՝ օրատա սալթ էրմէնիլէր գալմըշըսը • զի-
րա օնլար՝ Նէմէլէր իլէ տին խուսուսունտա պաշըքա
մատտէլէրտէ իթթիֆագտա իտիլէր , վէ սուրէիւլէրէ
Բադիմ իշպու Ֆիլիպէին իփիինփէ քաթի էսսագ իփի
(բ) : Պունճիլէյին էրմէնիլէր պէյնինտէ պու ստէթ
օնիքինճի տէհրին սօնունա գատար մէմու վէ եա-
սագ իտի :

Օնիքինճի Պէնէտիկդոս փափա՝ օնտօրտիւնճիւ տէհր-
տէ՝ էրմէնիսթանըն փատիշահընա վէ Կաթողիկոսու-
նա շիքեայէթ իտերէք տէրքի , քէնտիսի սալա շիւպ-
հէ կէթիւրմէզ մահալլէրտէն էյրէնմիլիտի քի , կէ-
րէք պէյիւք վէ կերէք քիւշիք էրմէնիսթանտա պա-
ղը փէք ֆէնա պաթըլ իթիգատլէր վարըսը : Վէ
մաթլուպ իտերիտի քի , • պաթըլ իթիգատլէր պիր
էրմէնի սինաթոսու վասիթասի իլէ տէֆ ու բէֆ օ-
լունասունլար : Վէ օ՝ իշպու պաթըլ իթիգատլէրի
իիւզ օն եէտի մատտէլէրէ թագսիմ իտիպ՝ եէթմիշ-
տօրտիւնճիւ մատտէսի պու տուր քի , “ Պէօյի-ի էր-
մէնիսինն էրմէնիլէրի աբսսըֆա՝ Խալա Էնֆըլըն (եա-
նի Գրիստոս Էֆէնտիմիլին) Ես ալիւլէրքէն հիւ Պի-
քինն սուրէի ս Բասլիլի Էօֆ Գուր , ” (գ) :

Իմտի հալա զիւր օլունան թէվարիխտէն իշպու ի-
քի սահիհ վուգուսթը պիրի պիրինէ ըուպար ի-
տինճէ , աշիքեար օլունուր քի , թասպիր ու սուրէթ-
լէրին իսթիմալի էրմէնիլէր պէյնինտէ օնիքինճի տէհ-

(ա) Մոսկայ . ճիւղ 2 . սահ . 101 : (բ) Իսսագ Ա-
իւլա Բարիի . Քիլ . 2 . Փարիզ պատմաւ 1647 .
Էսսանիճէ : (գ) Բայալասս Քիլիսէ Թէվարիի . 1341
սէնէ , Կոս . 45—49 :

ըէ կէլէնէ գատար պաշտանմըշ տէյիլիտի, վէ օնտէօր-
տիւնձիւ տէհրէ գատար սիլէ օնլարնն արասընտա ա-
լէսսէվի իտխալ օլունմամըշտը: Իմտի էրմէնիլէր՝
Թատիլի ու սուրէթլէրի գապուլ իթմէք պապընտա
Քրիսթիան ֆըրգալարընտան էն սօնու արասընտա օլ-
մուշտըրըտը:

ՊԱՊ ՊԵՇԻՆՃԻ

ԽԱՉԱ ԻՊԱՏԵԹԻՆ ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

Խաչ չրգարմագ խուսուսունտա՝ Ազիզ Բիթապլարտա հիչ պիր շէյ զիբր օլունմայօր : Լաբին կէօրիւնիւր քի , պու առէթի իւք Բրիսթիանլար փէք էպի զէմանտա գապուլ իթմիշէրիտի : Օնու զիբր իտէնլէրին իւքի՝ 220 Թարիխինտէ վէֆաթ իտէն Տերտուղիանոս իտի . վէ օնուն կիւնլէրինտէ հայաթտա պուլունան հայրապետլէրին հիչ պիրի պունու ապլա զիբր իթմէյօր : Լաբին օնուն՝ պու առէթ խուսուսունտա սէյլէտիյի Թարգտան պէլլի տիր քի (ա) պու առէթ քէնտի կիւնլէրինտէ ալէսսէվի օլմուշ օլմալը իտի , հիչ տէյիլ իսէ՝ օնուն պուլունտուղու մահալտէ եանի Աֆրիգասա : Պու հայրապետին հայաթտէ պուլունտուղու տէհրին ագապինձէ՝ պու առէթ ախէր միւլլիֆլէրտէն տախի զիբր օլունույօր :

Խաչ չրգարմանըն ապլը՝ պունտան նէշաթ իթմիշ տիր , քի Բրիսթիանլարըն ագլ ու ֆիբրինէ՝ խէլասըն եալընըլ Բրիստոս Էֆէնտիմիզին խաչըն իւզէրինտէ տէօքտիյիւ գանըն վասթիտսի իլէ քէսպ օլտուլունուն ազիմ՝ վէ Թէմէլլի ինձիլ միւլահազասը Թէսիր իտիպ էիւրէքէրինէ օլ գաաար իշէմիշ իտի քի , օ՝ տայիմա Թէֆէքէիւր իյլէտիքէրի մատտէ իտի : Իմտի իշպու ազիմ Թալիմաթը տայիմա ագրլարընտա սապլամաղա աղղուլաորդարընտան՝ հէմ Բրիստոսուն էօլլամիւնտէն պիզէ իհսան օլունան հէփ պերէքէթլէրէ միւնասիպ պիր հիշանէ արատըզլարընտան՝ պու խուսուստա ուլղուն վէ

(ա) Տէրգուշ . ապէր . Խաչ . Իւլէր . գապ 15 :

սատէ օլտուղու իշխան՝ խաչ նիշանընը թային իյլէտի-
լէր : Լաքին պու ընլարըն ինտինտէ սապէճէ պիւր նիւան՝
վէ ծնփան վիյապէ պիւր շէյ Կէյիւրի : Նէ խաւ՝ Նէ Կէ
ժուան նիյանընա պիւր Գու-վիւի վէրիւրէրի : Պունու ընլար սա-
տէճէ պու խուսուա իշխան գուլլանըլարըն , քի կէօ-
ղէ կէօրիւնիւր պիւր նիշան իլէ Գրիսթիանլարըն հէփ
ամէլլէրի վէ ճիւմլէ էօմիւրլէրի խաչա չըգմըշ Գուրթա-
րըճըա իման իլէ վէ քիւլիւյէն ընա իթիմատ իթմէ-
յիլէ աղիղէնմէք կէրէք օլտուղունուն՝ վէ հէր պիւր պե-
լա վէ քէտէրի եէնմէնին վէ պիւր քիման քէնտինի օլ
միսիլլու պէլալէրտէն հըֆը իթմէնին էն գուլլէթլի ի-
լաճը պու իման օլտուղունուն միւլահազասընը խաթըր-
տան չըգարմասընլար :

Իշպու մանայը ֆիլըր խտէրէք՝ ընլար խաչ չըգարըր-
լարըտը : Հէր պիւր ամէլ ու հարաքէթլէրինտէ՝ եաթ-
տըղլարընտա վէ եաթագտան գալգտըղլարընտա՝ եէմէք-
տէ՝ պիւր իլէ պաշլամագտա՝ տուատա՝ խիւլասէի քե-
լամ հէր պիւր խուսուատա խաչ չըգարըրլարըտը , վէ
մերամլարը պու խտի քի , Ինճիլի տինին թէսիրի
էօմրին հէր պիւր իշինտէ գուլլաղուլ օլմալը օլտուղու-
նու պէյան իթսինլէր :

Լաքին իքինճի տէհրին սօն մէհէլլէրինէ տօղրու՝ վէ
պիւթին իւշիւնճիւ տէհրտէ՝ էկէրյի խաչ չըգարմագ
պու ֆիլէրտէ իճրա օլունուր խտի խտէ տէ , տէօրտին-
ճիւ տէհրտէ պու խուսուատա պիւր պէյիւք թէպտիլ-
լիք օլտու : Կոստանդիանոս իմփէրաթօր՝ Մպքսէնտիո-
սու եէնմէսինի խաչըն գուլլէթինէ (ա) վէրտիյի զէման-
տէն պէրու , խաչա տահա գիյատէ իղգէթ օլունմաղա
պաշլանտը : Իշպու Կոստանդիանոս իմփէրաթօրուն վա-
լիտէսի Հեղինէ 326 սէնէսինտէ՝ տէնիւր քի՝ Երուսա-
ղէմտէ Գրիստոս Էֆէնտիմիղին օլ իւղէրինտէ խաչան-
մըշ օլտուղու ասըլ խաչը պուլտու (բ) , վէ թէվաթուր
օլունաու քի , • խաչըն վասիթասի իլէ՝ վէ ընուն փար-

(ա) Եսէիք . Կոստան . լարիւ . Ա . 40 . Վէ Բ . 6—9 ,
16 . Վէ Սօլմ , Ա . 8 : (բ) Ալբու . Թէօդու . Էօլիւմ .
Իւլէր . լաւ . Վէ Ուլ . լաւ 85 . Վէ Բոգփինս Կիւիս Լէ-
յիւրի . Ժ . 7 , 8 :

չալարը վէ սուրէթէրի իլէ տախի պէօյիւք միւշիւ-
զաթլար իշլէնիրիտի (ա) : Պուրաստա՝ ասըլ խաչքն պու-
լունաճաղը ինանըլա պիլիր պիր շէյ օլտուզու եախօս
օլմատըղը խուսուսունտա պիր շէյ սէջլէմէյիւք, լաքին
շու գատարընը իշարէթ իտէրիւք, քի պունու՝ հալա օ-
գումուշ վէ ալիմ քիմսէլէրին էքսէրիսի ինանմաղլար : Լա-
քին պու՝ սահիհ օլտուն, եաղնըլ օլտուն՝ պու սըփա-
րըլ վէ օնուն վասիթասի իլէ միւշիւզաթլար իշլէնմէյ
օլտուզունուն խապէր ու ըիվայէթէրի, օնուն էն ա-
ղիմ թաղիմէ լայըգ պիր շէյ սայըլմասընա սէպէպ օ-
լուպ՝ էնճամը օնուն փարչալարը զանն օլունան աղաճ՝
փարչալարը մէզպահլարըն իւզէրինէ գօնուլտու (բ) : Պու
զէմանտէն կէրէք խաչա վէ օնուն փարչալարընա վէ կէրէք
օնուն թասվիրէրինէ աղիմ գումվլէթէր վէրիվէյէ պաշ-
լանտը . վէ օնա թաղիմէր վէ իպատէթէր օլունմագ-
տէ օլտու : Հէր եէրտէ՝ օնուն վասիթասի իլէ միւշիւ-
զաթլար իճրա օլունմագ իտտիասը օլուրուտու, վէ օն-
տան աղիմ նիմէթէր թահսիլ օլունմագ մէմիւլ օլու-
նուրուտու : Լաքին իշ Իւլ փէհրէհրէ պու միսիլլու
թաղիմէրին ասըլ էսէրլէրի պուլունմաղլար : Վէ տէօր-
տիւնճիւ տէհրտէն էվվէլ խաչա թաղիմ՝ օլունմատը-
ղը՝ մախսուս շահատէթէր վասիթասի իլէ իսպաթ օ-
լունա պիլիր : Իւչիւնճիւ տէհրին իպթիտասընտա՝ Բօ-
մասա թէլիֆ իտէն Մինուքիօս Ֆէլքէս նամ պիր Գը-
րիսթիան միւհլիֆ՝ պիր միւքեալէմէ եաղաը, քի օն-
տա՝ իքրար իտէր քի, Գրիսթիանլար Գրիստոսա թա-
ղիմ իտէրլէր իտի . լաքին խաչլար խուսուսունտա՝
օնլար խաչլարա թաղիմ իթտիքլէրինի հէմ տախի
թաղիմ իթմէյէ իսթէտիքլէրինի պիլէ մախսուսէն
ինքէար իտէր (գ) :

Խաչա պունճիլէյին թաղիմէր ատէթ օլտուգտան
սօղրա՝ խաչլարը պօյունլարընտան աշաղա առմագ՝ գօլ-
լարընտա նագշ իթմէք վէ էվին կէնա կէօն էշ
եասը իւզէրլէրինէ ըհամ իթմէք ատէթի տախի

(ա) Բաւլինոս Կօլտնոս . մէփիսպ 31 : (բ) Սօղմ .
փէլիսէ Թէլալիլ . Բ . 3 : (գ) Մին . Ֆէլ . Օգ-
լալ . սահ . 284 . Լալիպ . պտմա 1672 :

Թապիաթը ինչ կենդիւ տէր : Հէմ տախի փերփիւն-
 քիւ փէհրփէն պէրոս՝ խալլար քիլիսէլէրտէ գուլ-
 լանըմադտա օլուպ՝ քիլիսէ էշեալարընըն իւղէրինտէ
 րէսմ օլունմադտա վէ ախէր խուսուսլարտա իսթիմալ
 օլունտուլար :

ՊԱՊ ԱԼԹԵՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԱ ԿԻՒՆԱՀ ԻԳՐԱՐԸ ՎԷ ՔԵ-

ՖԱՐԵԹ ԱՄԵԼԼԵՐԻ

Կիւնաչը Ալլահա իգրար՝ վէ օնտան Թէվպէ իթ-
մէք քիւլլիյէն Ազիզ Քիթապլարա մուվաֆըզ վէ ա-
զիմ մէտհէ շայան պիր շէյ տիր : Լաքին իշպու իքի
շէյին հալա պազը Քիլիսէլէրտէ իճրա օլունմագտէ օլ-
տուգլարը ուսուլ՝ եանի կիւնաչը փափաղա մախֆիտէ
իգրար իթմէք՝ վէ օնա միւքեաֆաթ տէյիւ քէֆարէթ
ամէլլէրի իճրա իթմէք՝ հէր վէճհ իլէ Ալլահըն Բէլա-
մընա մուղայիր տիր . նէ տախի իլք Քրիսթիանլարըն
իպրէթի պէյլէ պիր շէյ էյրէտիր : Իգրար՝ շիֆի իճ-
րա օլունմագտէ օլունմագտէ՝ 1215 «էնէսինէ գապար
ճոգարէր օլունմագտէ պէյլէպի , ի պո խաթիպէ իւլիսնի-
լինսլիլէնպիոս Փաթա օնա ճոգարէր իլէպի (ա) , վէ 1550
սէնէսինտէ՝ իշպու ային Ղարպ Քիլիսէսինտէ՝ Տրիտենդ
սինաթոսոնտան սապիթ ու իպգա օլունուպ՝ օլ Քի-
լիսէտէ իգրարըն իպթիտա պիր սըրր օլունմագտըն վազ-
թը պու իտի (բ) :

Փափաղա իգրարը սապիթ իթմէք իշիւն Ահաթ ճէ-
տիտտէն կէթիրիլէն իսպաթլար՝ առէթա՝ Մաթի . Գ .
6 . վէ Ա Յ-վն . Ա . 9 միսիլլու խանէլէր տիր , քի
իգրար իշիւն սէյլէրլէր : Լաքին իշպու խանէլէրէ փէք
աղ պիր տիգգոթ օլունտուգտա՝ աղնաշըլա պիլլիր քի ,
օնլարըն մէրամը մախսուսէն պիր փափաղա իգրար իթ-

(ա) Լաիլէր . Մին . «էնէ 1215 , Գան . 21 : (բ) Տրիտ . Մին ,
ճէֆ . 14 . Գան . 6—8 :

մէյի աղնաթմադ տէյիլ՝ իլլա թէվպէ իտիպ Ալլահա իգրար իթմէյի աղնաթմադ տըր , քի օնսուզ՝ կիւնահ աֆվըղը ելէ կէլէմէզ : Յակորոս Առաքեալըն մէքթիւ պիւնտէ Ե . 16 խանէ՝ քի օնա պու գատար կիւլէնիլ յօրլար՝ աշիքեար տըր քի տէյիլ թէնհատէ պիր զաթա՝ իլլա պիւրի պիւրիէ իգրար էթմէյի էյրէտիր : Օրատա տէնիյօր քի , պիւրի պիւրիէն աւլարէնլը իգրար էտին , վէ փոփապ Իսահարէնլը իգրար էտին տէմէյօր . վէ պու թապիր՝ հէր նէ գատար խալգտան փափազա իգրար իթմէյի թաղապ իտէր իսէ , օ գատար տախի փափաղարտան խալգա իգրար իթմէյի թաղապ իտէր : Պու խուսուս իշիւն Ազիզ Քիթապլարտան պիր գաչ խանէլէր տահա կէօսթէրիլըր . լաքին օնլար իշպու թալիմի սատէճէ իսթիարէ իլէ էյրէտիր տէյիլ թահմին օլունտուղու՝ վէ օնլարըն իւզէրինէ սէյլէմէսի պիւզի էլիմիզտէ օլան մատտէտէն ուզագ կէօթիւրէճէյի է՝ ճիլտէն՝ օնլարը պիր էանա պրաղըրըզ :

Իգրար՝ շիմտիքի զէմանլէրտէ իճրա օլունմագտա օլտուղու կիպի՝ էսքի Քրիսթիանլարա մալիւմ տէյիլիտի : Հագիգաթ օնլարըն՝ էքսօմօլյիսիս (ἔξομολόγησις) իսմի իլէ թապիր իթտիլէրի իգրար՝ ճիւմլէյէ գատիր Ալլահն հուզուրոմտա վէ ճէմաաթըն հուզուրոմտա պիր կիւնահ իգրարը վէ պիր Քիլիսէ թէրպիյէ ու թէտիլ պինտէն իպարէթ պիր շէյ օլուպ՝ թէնհա պիր փափազա իգրար վէ օնտան կիւնահ աֆվըղը էտինմէք տէյիլ իտի : Բարսեղ Կեսարացի (ա) վէ Ոսկեբերան (բ) միսիլլու Հայրապետլէր՝ աշիքեարէ էյրէտիրլէր քի , իգրար հալընը Ալլահա օլմալը տըր , վէ պիւթիւն Քիլիսէյէ օլուն էախօտ թէք թէք Քիլիսէ խըզմէթճիլէրինէ օլտուն՝ հիչ պիր վէճ՝ իլէ ինսանա օլունմալը տէյիլ տիր : Իշպու իգրար՝ Քիլիսէ թէտիպի վէ թէրպիյէսի զըմնտա օլունտուղու վագըթ՝ ճիւմլէ Քիլիսէն հուզուրոմտա օլունմագ՝ սատէճէ թէնհա պիր Եպիսկոպոսա էա պիր փափազա օլունմաղտը . վէ պու՝ ամմէնին հուզուրոմտա պիր կիւնահ իգրարը իտի : Լաքին պու՝

(ա) Բարս . Կէս . հի . Սաւ . իւլ . 8 : (բ) Ոսկեբ . լու 31 . Իպր . իւլէրինէ :

էկէրջի շիմաթի իճրա օլունմագտէ օլան փափաղա թէն-
հա կիւնահ իգրարընտան փէք Ֆարգլը պիր շէյ խաի
խսէ տէ , աղար աղար վէ տուլումաղ տէրէճէ եավաշ
եավաշ օնուն մէյտանա կէլմէսինէ վէսիլէ օլտու :

Իւք իւշ տէհրէրին Գրիսթիանլարընըն՝ իգրար վէ միւ-
քեաֆաթ տէտիքլէրի շէյ պու խոի : Պիր քիման պիր
աչդգ կիւնահա տիւշտիյիւ զէման , եախօտ Գիլիսէնին
իլհագլըղնտան իխրաճ օլունտուղու վագըթ՝ օլ քիման
թէքրար Գիլիսէնին իլհագլըղնա կիրմէյէ իսթէտիյի
թագսիրտէ , ալադգ կէօնիւլիւք պէյան խոէր պաղը
ամէլէրին իճրասընը գապուլ իթմէյէ մէճպուր օլու-
րուտու . վէ պու ամէլէր օլ քիմանին քէնտինի ինքեար
իթմէյէ հաղր վէ իշէտիյի ֆէնալըղա փիւլման վէ ճան
ու տիլտէն թէվպէ իթտիյինէ պիր նիշանէ օլուպ՝ պուն-
լարըն ճիւմլէսի իւէ կէլէճէք զէմանտէ արթըգ
էօյլէ իթմէյիպ՝ ամէլ ու հարպէթինի տօղրուլտուպ
իսլահ խոէճէյինէ օնտան աղըզ իգրարը թալապ օլու-
նուրուտու : Պու պապտէ օնտան մաթլուպ օլունան՝ ի-
քիյէ թագսիմ օլունուրուտու . Ա . աշիքեարէ կիւնահ-
լարընը իգրար իթմէք . Բ . ալադգ կէօնիւլիւք վէ նէֆ-
սինի ինքեար իթտիյինի կէօսթէրէն պաղը ամէլէր : Իմ-
տի իգրար վէ միւքեաֆաթ ամէլէրի թապիրլէրի պուն-
տան զուհր իյլէտի . լաքին պու՝ ֆիլ վագի Գիլիսէ
թէրպիյէսի ու թէտիպինտէն զայրի պիր շէյ տէյիլ
խաի : Վէ պու միսիլուլ քիմանլէրին հէր պիրինտէն մաթ-
լուպ օլունուրուտու , քի քէնտի կիւնահլարընը՝ կէօզ
եաշլէրի վէ ահուղարըր վէ ֆիղանլար իլէ իգրար ի-
տիպ թէվպէ իթմէլէրի իլէ՝ գասալէթտէ օլտուգլարընը
աշիքեար էյլէսինլէր : Իշպու գասալէթ ու էլէմ իղ-
հարինի պիր գաշ տէֆա թէքրարլամագ՝ վէ Գրիսթի-
անլարըն քէնտիլէրի հագգընտա տուլար խոիպ շէֆա-
աթ իթմէլէրի իջիւն եալվարմագ՝ օնլարա իգթիղաի հալ-
տէն խաի :

Ալադգ կէօնիւլիւյէ տայիր օլան ամէլէր՝ պագի ճէ-
մաաթ սյագտա տուրուր իքէն օնլար տիղ իւզէրինտէ
իպատէթ իթմէք՝ շաղըգ վէ ֆէրրահըգ իղհար իթ-
մէքտէն սագընմագ՝ չուլ կիյմէք վէ պաշլէրինի քիւլ

իւն էօրթմէք՝ համամա կիթմէքտէն՝ զեյաֆէթլէրէ վէ սէյիրլէրէ կիթմէքտէն վէ հէր կէօնա զէվգտէն սաղըն-մադ վէ պոռնուն կիպի ամէլլէր օլունպ՝ էրքէքլէր սաշ-լարընը քէսմէք վէ թրաշ օլմադ՝ վէ գարըլար սաշլարը էօրիւլմէմիշ վէ պու հալէ մախսուս պիր նիգապ իւն կէզմէք (ա) վէ պոռնուն կիպի նէֆսի ինքեար վէ ալադ կէօնիւլիւբ իզհար իտիճի հարսքէթլէր իտի :

Լաքին պոռնուն ճիւմլէսի՝ Ալադիսի օւլարըն շախիս-սի իւն խէլա գադանագ՝ եախօտ պու ամէլլէր կիւնահա քէ-Քարէն օլմագ իւլիս թային օլունմաղլար իտի : Պոռնլար տան մերամ՝ տէյիլ Ալաշ իւն սուլհ օլմագ՝ իւլա Վի-լիսէ իւն պարըլմագ իտի : Էպքի հայրապետլը աշըգ աշըղա սէյլլէրլէր քի , Քիլիսէ՝ եալընըլ քէնտինէ գար-ըն օլունան գապահաթլար իշիւն աֆվըղըն՝ Թագտիմ ի-տէր . վէ հէր պիր կիւնահըն աֆվըղըն՝ Ալաշա հէ-վալէ իտէր : Իշպու ըէյին թէքմիլէն պէյանի պապըն-տա՝ կիպրիանոսուն էլլիպէշինճի մէքթիւպիւնէ պագ , քի օնուն զիւլիւմիւնէ օլ ասիրին ախէր միւլէլիֆլէրի տախի իթթիֆագ իթմիշլէր տիր :

Պիր սայիր խուսուս տախի խաթըրտա սաղանմա-ղա իգթիղալը տըր քի , միւքեաֆաթ տէտիքլէրի ամէլ-լէրին ճիւմլէսի՝ թէվպէ իտէնին հիւնիւ ըիգասընա պաղ-լը իտի : Քիլիսէ՝ օւլարը իճրա իթմէյէ հիշ քիմնէյի զօրլամաղ իտի : Պոռնլար՝ պիր ինայէթ ու իհասն մի-սիլլու սըվարըլ օլունուր՝ վէ պիր ճէզա կիպի թային օլունմաղլար իտի : Հիշ պիր քիմնէ՝ պու միւքեաֆաթ ամէլլէրինին իճրասընա՝ Եպիսկոպոստան եախօտ իխթի-արտան եանի Քիլիսէ խատէմէսինտէն իզլն օլմատըգ-ճա՝ նամղէս պիլէ գապուլ օլունմաղլար : Իշպու մատ-տէ իւզէրինէ՝ ճիւմլէ Քիլիսէ թէվլարիիսի եաղան միւ-էրրիսլէր իթթիֆագ իթմիշլէր տիր :

Թարիխի շահտա թախթա չըգան Դեկոս իմիէ-րաթօրուն կիւնլէրինտէ վուգու պուլան թարտ ու գօ-վալալըշտա իմանտան տիւշէն վէ պոռնուն իշիւն Քիլիսէ

(ա) Եսէք . Քիլիս . Խար . Քիլի . Ե . սահ . 28 .
 Վէ Հէրն . Մէր . 30 . Վէ Տէրգուշ . Բէլոն իւզէրինէ .
 Գ . 9 . Վէ Կիպր . Կիւնահա քէօնիւլէր իւլ :

Ի՞նչ պարըմադ իշխան՝ իշպու միւքեաֆաթ ամէլէրինէ ըտխտաթ թալապ իտէն քիմէլէրին սալսը օլ դատար չօգ օլմուշուտու քի , Եպիսկոպոս՝ մախսուսէն Քիլիսէ խատէմէլերի թային իյլէմիշ իտի , քի աշխէարէ թէվ պէ ամէլէրինէ հաղըրլանմադ իշխան օնլարըն իգրարընը տիյնէսինլը : Իշպու մանսուպ տէօրտիւնձիւ տէ՛րին սօնուստա շարգ մէմէքէթլերինտէ պաթալ օլունմուշուտու . լաքին վարպ Գիլիսէլէրինտէ՝ վէ ալէլիուսուս Բօմատա պագի գալմըշ իտի (ա) : Լաքին մախսուսէն խաթրսա պու սագլանմալը տըրքի , իշպու Քիլիսէ խատէմէլերինէ օլունան պու իգրար՝ Ալլահսան աֆվըդ ալմադ իշխան տէյիլ՝ իլա սատէճէ Քիլիսէնին իմթիալաթ ու հուգուգինի թէքրարէն էլէ կէթիրմէք իշխան օլուր իտի : Հագիգաթ՝ իգրար իպթիտա կիլիձէ օլունուր իտի իսէ տէ , սողրա թէվպէ ամէլէրինին իճրասը իշխան աշխէար օլունմադ մերամը իլէ օլուր իտի . վէ օլ ասիրտէ՝ եանի տէօրտիւնձիւ տէ՛րին սօնուստա՝ հիչ պիր Գիլիսէ խատէմէսի Ալլահն իսմինաէ կիւնահ աֆվըդը վէրմէք գուվվէթինէ մալլեք օլմադ իտտիասընտա տէյիլիտի (բ) : Լաքին իշպու՝ սողրատան թէվպէ փափաղարը թապիր օլունան խատէմէլերին թային օլունմասը՝ օնտան սողրաքի զէմանլարըն իգրար իտիձիլէրին (խոստովանահայրլարըն) իճատընա եօլու հաղըրլատըլընա շիւպհէ եօգ սուր :

Իլք տէ՛րին Քիլիսէսինին շէտիս թէրպիյէ ու թէտիպ ուսուլու՝ եավաշ եավաշ սէօյիւնտիւ . շէյլէքի՝ Քիլիսէնին հուգուրունտա զոթիյէ վէ կիւնահլարը իգրար իթմէնին էպքի տսէթի՝ պէշննձի տէ՛րին օրթասընտա մահվ օլմուշ իտի : Պիլթիւն Քիլիսէնին հուգուրունտա աշխէարէ պիր իգրարըն եերինէ ալթ պիր փափաղըն էօնիւնտէ թէնհա կիլի իգրարլար օլունուրուտու (գ) : Պաղը խուսուսլարտա պու միսիլու պիր իգրար աշխէարէ օգունուրուտու : Լաքին 440 իլէ 461

(ա) Մոխրափէս Քիլ. Թէվ. Քիլ. Ե. Պապ 19 . վէ Սոլուքիս , Քիլ. Թէվ. Ե. 16 : (բ) Պագ Շէօգ . Բիւնէ Բէվրիի . Դ. 318—321 : (գ) Մօսհայ Քիլ. Թէվ. Ճիւ . Ա. սահ . 417 :

սէնէլէրինին պէյնինտէ փափալըդ սիւրէն պէյիւք տէ-
նիլէն լէոն փափա՝ պոռնճիլէյին պիր իգրարըն աշի-
քեարէ օլունմասընը եասագ իյլէտի (ա) , վէ պոռնտան՝
թէնհա վէ կիլլի իգրարըն ուսիլինին իտխալը՝ ալէսսէ-
վի օնա վէրիլըր : Իշպու ուսուլէ կէօրէ՝ Թահմին օլու-
նուրուսու քի՝ հէր պիր փափաղըն կիւնահլար իգրար-
լարը տիյնէմէյիլէ՝ Թէվպէ իսէն քիմմէ իլէ Ալլահըն
պէյնինտէ միանճըլըդ իթմէյէ՝ վէ Ալլահըն իսմինտէ
աֆվըդ Թագրիր իյլէմէյէ գուվլէթ ու հիւքիւմաթը
վարըտը : Լաքին պու ուսուլ պիլէ՝ օնիւհիւնճիւ տէհը-
տէ իտխալ օլունան կիլլի իգրարըն վէ փափաղըն կիւ-
նահ աֆվ իթմէսի ուսուլինտէն փէք ֆարգը իտի :
Զիրա օ զէմանտէ՝ ինանկարըն իգրարը՝ հէր քէնին զաիրինէ
պրաւընըւրը , վէ Թէվպէ ամէլլէրի՝ պոռնտան քահա զի-
յաթէ քիւլինին իրաթիլինէ Բէր օլունմաղըտու , լէ իճրաղըն
հիւ քիմմէն ճէպը օլունմաղըտու . հէմ քաթի իտիպա ինանկ
աֆվ իթմէյէ գուլլէթ ու հիւքիւմէի վար քէյիւ զանն օլուն-
մաղըտու : Վէ պու լէոնուն զէմանընտան սօղըա պիլէ
պիր կիւնահքեարըն՝ եա փափաղըն եախտա Ալլահա
կիւնահլարընը իգրար իթմէք խուսուսու՝ քէնտի րէ-
յինէ հէվալէ օլունմուշուտու (բ) :

Այնահ իգրարը՝ օնիւքիւլէ քէհրէ գաթը աֆվըդ
գաղանմանըն հէր վէճհ իլէ իգթիզալը պիր շարթը սա-
յըլմաղըտը , իլլա աատէճէ իսլահըն պիր վէսիլէսի սա-
յըլըր իտի . նիճէ քի օլ ասիրին իքի աղիմ խօճալարը
օլան Կրաթիանոս վէ Պետրոս Լօմպարտոս նամ ալիմ-
լէրին Թէլլիֆաթլէրինտէն պէյան օլուր (գ) : Հէմ
տախի օլ զէմանէ գասապը իտիպալըտու՝ ղիւ ինանկար
աֆվ գուլլէթ ու հիւքիւմէի վար ինանկարըտու . զիրա
իգրարտան սօղըա՝ « Պէն սէնի աֆվ իտերիմ » , րէս-
մէն Թագրիր օլունան աֆվըդ սէօղէրին եէրինէ , օն-

(ա) Մէկտիւր փաթեռն Բէլիֆաթլէրինէ դագ . Մէր .
130 . Էսիօթ տիւր պոռնտալըն իէօրէ Մէր . 80 : (բ) Շէօգ
քիւլին . Բէլ . Դ . 315—321 . լէ Գօլման քիւ . Էսի
Բէլար . սահ . 346—347 . լէ Սիլէլ քիւ . Էսի Բէլ . ճիւ-
Ա . սահ . 124—125 : (գ) Կրաթիանոս Բէլպէ իսլահ . Գըսմ
Բ . իւլէպ 33 . լէ Պէր . Լօմ . Գիւլմալ Դ . քի . 17 :

լար “ Ճիւմէյէ գաւոր Ալլահ սանա մերհամէթ իյ-
լէսին վէ սէնին կիւնահլարընը աֆվ իյլէսին ” տէյէ-
րէք սատէճէ տուա խտէրլէրիտի (ա) : Ճէմալթտան պա-
յաղը պիր ատէմ էօնիւնտէ պիլէ իգրար իթմէյէ ռուխ-
սաթ վարըտը (բ) . վէ պէյիւք Ալպէրթոս պու միսիլ-
լու պիր իգրարը սըրր եանի խորհուրդ գուվէթինէ
մալիք Թագրիր իյլէտի (գ) : Էվէրէի կիւնահլարը իգ-
րար իթմէք պիր պօրճ սայըլըր խտի խէ տէ , պու
ճիւմէ հէր քէս իսթէտիյինէ կէօրէ եա մախֆիճէ եա-
լընըղ Ալլահա՝ եախտ սէօղ իլէ պիր ատէմ հուզու-
րունտա իգրար իյլէսին տէյիւ ըէյինէ պրաղըմըշ
ըտը (դ) :

Օնիքինճի տէհրէտէք Ղարպ Գիլիսէսինտէ իշպու-
խուսուս պէյլէ խտի : Լաքին օնիքինճի վէ օնիւլինճիւ
տէհրլէրտէ՝ պունտան Փարզըր զիւիւմէր զալիպ օլմա-
ղա պաշաարլար . վէ պունար իպթիտա եալընըղ ըէյ
ու զիւիւմէր խտի , լաքին սօղրատան՝ իշպու պապըն
պաշանկըճընաա զիքր օլունտուպու միսիլլու՝ իւլինճիւ
լննովկէնտիոս նամ փախտան պիր Ֆէրման իլէ մու-
գարրէր օլունտուլար . շէյլէ քի՝ հէր քէս՝ հիւ տէյիլ
խտէ երլտա պիր քէրրէ օլտուն՝ փախաղա իգրար իթ-
մէլի խտի : Իշպու վազըթտան պէրու էօրիւրիւճիւ կիւ-
նահլար աֆվըղընը գաղանմանըն եալընըղ եօլու՝ իգ-
րար իթմէք խիւլէսաղ (է) վէ փախաղան Ալլահըն պիր
վէքիլի կիպի իշպու աֆվըղը վէրմէյէ գաւոր օլմանըն
վէ օնու վէրմէյէ Էպլընը Էտիպ Գափի օլտուրնտան զիւ-
իւմիւ իլթիհար պուլտու (զ) : Պունտան պէյլէ օնիւ-
լինճիւ տէհրտէ օլարըն պէյնինտէ իգրարտա կիւնահ-
աֆվըղը պապընտա տուա իթմէնին՝ եանի “ Ալլահ
սանա մերհամէթ իյլէսին վէ կիւնահլարընը աֆվ իյ-
լէսին ” կիպի սէօղլէրին ռուսումու արթըգ գուլանըմաղ

(ա) Պէպ . Լօմպ . փիւսպ Դ . ըիս . 18 : (բ) Պէպ . Լօմպ .
փիւ . Դ . 4ըս . 17 . յապ . 3 : (գ) Պէյիւք Ալպէրթոս փիւ . Դ .
4ըս . 17 , Գաւ . 58 յէ 59 : (դ) Թու . Տուլէտ , յախֆի իփ-
լար իւլէրինէ . յէ աիէր 104 Դուլիֆէր : (է) Թովմա Արտու-
ժաֆանալիւս 4ըս Գ . յապ . 84—90 : (զ) Թովմա Էիւնէ ,
փիւսպ . 4ըս Դ . յապ . 8 . Գաւ 1 յէ 2 :

օլտուս . վէ փափաղ՝ " Պէն սանա ափվլըդ վէրիրիմ ,
 վէ պունուէն կիպի սէօղէր տէրիտի : Լաքին օլ ասիր
 սէ պիւն՝ Ալահա մախսուս . օլան պիր գուվվէթի ին
 սանա վէրլը պիր թալիմ տէյիւ՝ պունս գարըը աու
 րոպրարըալ (ա) : Եօգարըտա գիքր օլունան թալիմաթ
 լէր իշթիհար պուլմաղա պաշայընճա , պայաղը ճէմա
 աթասան պիր քիմնէյէ իգրար իթմէնին ասէթի էլպէթ
 թէ գալլըրըտը :

Պու մինիսլ իւզքէ կէօրիւրիւզ քի , իգրար իթմէնին
 շիմսիքի գէմանլէրսէ պուլունտուղը ուսուլ՝ էսքի Քի
 լիսէլէրէ քիւլիւյէն նամալիւմ իտի , վէ դայէթ ա
 հէսթէ ահէսթէ մէյտանա չըգտը , վէ էֆէնտիմիզսէն
 Խա պին իւլ էիւլ սէնէ սօղրայա . գաթար սապիթ օլմամըլ
 իտի :

Լաքին Էրմէնի Քիլիսէսի՝ իգրարը պու կիւնլէրսէ
 օլտուղը ուսուլ իւզքէ պու զիքր օլունան վագըթլար
 տա պիւն իյէմէզ իտի : Զիրա օնտօօրտիւնճիւ սէհր
 սէ եաշայան եօթարըաա զիքր օլունմուշ Եէտինճի Բե
 նեդիկտոս նամ փափա՝ Էրմէնիսթանըն փասիւսհընա
 վէ Կաթուղիկոսուէն Էրմէնիսթանըն պազը եաղնըլըդ
 լարը խաաուսուտա շէքվա իտէր , վէ օնլարըն պիր սի
 նաթոս վասիթասի իլէ տօղըուլմասընը թալապ իտէր ,
 վէ օլ եաղնըլըդլարը 117յէ ապըպ՝ 82 նճիսի իչիւն
 տէր քի , " Պիր ասէմ Բապպըն Ախլամ Թաամընա
 իլհագ օլմաղա իսթէտիյի վագըթ՝ պիր փափազ պիր
 ալէսսէվի իգրար օգույուպ՝ խալգ օնու փափազըն ար
 տըսըրա սէյլէր . Լաքին մախֆիտէ պիր Էրմէնիսին փա
 փաղա իգրար իթտիյի փէք նատիր՝ եա հիչ իթմէտի
 յի պիր շէյ տիր : Օնլար տէրլէր վէ ինանըրլար քի՝
 պու ալէսսէվի իգրար՝ կիւնահլար ափվլըղընա քիֆա
 յէթ իտէր " (բ) : Պուրաստա սէյլէնէն սէօղէրտէն ալ
 նաշըրը քի , էկէրչի օնլար պիր կէօնա իգրար իտէրլէր
 իտի իսէ տէ , օլ միլլէթտէն շիմտի մաթլուպ օլունան

(ա) Թուլմա Կիւսպիւրէր 22 . աֆլլէւզ Բէսի Իւլէր .
 շէ օնան Ասթուտիաթուսթիս . գըմ . Գ . Տաթ 84 . Քաս
 3 : (բ) Բէյապիս . Քիւլիսէ Բէլարիի , 1341 սէնէ . նամէր
 45—49 :

մահի իդրարտան փարդը պիտի իգրար խախտի : Իմանի շինտիքի առեւթ՝ սատեճէ ծնտէօրտիւնն՝ աւերին եւ ըրարնսան՝ վէ սկէքի ծնտան տախի չօգ սօղրա ալէս : Եւ ինչ օլմուշ օլմալը տըր : Օղրար պղնու ախէր շէրգի Բիւսէլէրտէն սօղրա գապուլ իյէտիլէր :

ՊԱՊ Ե ԵՏԻՆՃԻ

ԹԵՊՏԻԼԻ ԶԱԹԸՆ՝ ԵԱՆԻ ԳՈՅԱՓՈ.
ԽՈՒԹԻՒՆՈՒՆ ՎԵ ՐԱՊՊ ԱԽՇԱՄ
ԹԱԱՄԸ ԵՔՄԵՑԻՆԵ ՎԵ ՇԵՐԱՊԸ.
ՆԱ ԻՊԱՏԵԹ ՕԼՈՒՆՄԱՍԸՆԸՆ

ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

Րապպըն Ախշամ Թաամընըն էքմէյի վէ շարապը՝
Քրիստոսոսն սահիհ Բէնիէ Վէ Գաւնա Բեպիւ Էա Խահվիւ
Յմասնըն զիւրմիւ՝ էպքի Քրիսթիանլարա նամալիւմ ի-
տի : Շիմտիքի գապուլ օլունտուղու հիյէթտէ՝ իպթի-
տա տօգուղունճու տէհրտէ զուհր իյլէտի . լպքին օն-
իւշիւնճիւ տէհրէ՝ էանի իւշիւնճիւ Իննովկենտիոսուն
զէմանընա գատար ալէսսէվի գապուլ օլունմուշ տէյիլ
իտի . վէ Քրիստէնին պիր Թալիմի օլմամըշտը , քի օլ
Փափանըն եէտի իլէ սապիթ օլունտու :

Քրիսթիանլըղըն իլք տէհրլէրինտէ՝ Րապպըն Ախշամ
Թաամը զայէթ ազիմ սատէլլք իլէ իճրա օլունուրու-
տու : Քրիսթիանլար քէնտի ումումի ճէմիյէթլէրի-
նէ իրատէթ փէշքէշլէրի կէթիրիրլէրիտի . քի օնլար-
տան՝ Րապպըն Ախշամ Թաամընա իգթիղալը օլտուղու
գատար էքմէք վէ շէրապալընըրտը , վէ օնլարըն իւզէրինէ՝
Էպիսկոպոսուն եէտի իլէ տղւա օլունուրուտու , վէ խալք՝
Աֆն տէրիտի (ա) : Վէ օնտան սօղրա պու էքմէք վէ շէ-
րապ՝ սարկաւազլարըն էլի իլէ խալքա տաղլըրտը ,
վէ պու ըուսում պիթտիքտէն սօղրա՝ մուհապպէթ զի-
յաֆէթի տէտիքլէրի պտէթ իճրա օլունուրուտու :

(ա) Յաստիսս Վիայ . Իփինճի Ճէվապ , սահ 98 , վէ սա-
յիւ ԵԵՐԵԵԻԻ :

Լաբին հիւսիսային քաղաքի մէջ իտի, քի տօղ-
րու աղնաշէտը թափաբար, ու քրիսթիանաբարն էք-
մէք վէ շէրապըն քրիստոսուն թէնի վէ գաննա թափ-
վիլ ու թէպտիլ օլտուղունու զանն իթաիքէրինի կէօս-
թէրէ : Հագիդաթ իշպու ալնի՝ քրիսթիանաբարն քիէք
էսքի զէմանլէրինտէ պիլէ պաղըլարը՝ մէսէլա Յուստի-
նոս վկայ՝ Երանոս վէ սայիրլէրի պիլ գուրպան՝ պիլ
հէտիյէ թէսմիյէ իտէրլէր իտի . լաբին օնլարըն պու
սէօղէրինի քէնտիլէրին պու մատտէ իւղէրինէ սէօղէ-
տիլլէրի սայիր շէյլէր իլէ րուպար իթաիյիմիզտէ՝ ա-
շէքար օլուր քի, պու սէօղէր հարֆը հարֆընա աղ-
նաշէլմալը տէյիլ՝ իլա Բէմիլ վէ Բէլլիկ սայըլմալը տլթ-
լար : Օնլար իշպու ալնի՝ քրիստոս Էֆէնտիմիզլէն խաչ
իւղէրինտէ էյլէտիյի՝ կիւնահլար իշիւն աղիմ գուրպա-
նըն պիլ Զուսմիլ վէ Բէլլիկ մէգսմընտա սայարլարը-
տը . վէ քրիստոսուն Ախլամ Թաամընտա գուրպան
օլտուղունու ինանմաղարըտը : Վէ պունու աշաղատա
իսպաթ իտէճէյիլ :

Պաղը Թապիլլէր տախի գուլանըլըր ըտը, քի իւք
պաղըլտա՝ էքմէքտէ վէ շէրապտա պիլ թէպտիլ օլմագ-
լըգ պէյան իտէրլէր կիպի կէօրիւնիւրլէր : Իշպու մի-
տիլլու սէօղէրի՝ Երանոս՝ Երուսաղէմիլի Կիւրեղ վէ սա-
յիրլէրի գուլանըլար : Լաբին օնլարը թէֆթիշ էյլէ-
տիյիմիզտէ աշէքար օլուր քի, պու թէպտիլլիյի՝ Էանի
էքմէյին վէ շէրապըն սահիկ թէն վէ գանա տէօնտիլլի-
նիլ՝ պիլ Թապիլլաթ թէպտիլլիյի աղնաթմաղա մէրամ
իթմէյօրլար . իլա օնլարը՝ Էանի շէրապը վէ էքմէյի
պիլ տիւնեալի խըղմէթան ալըրըպ րուհանի խըղմէթէ
Թային իտէր պիլ թէպտիլլիք պէյան իթմէք մէրամ
իտէյօրլար : Օնլար տահա Թապիլլաթտէ թէպտիլ օլմա-
մըշ պայաղը էքմէք վէ շէրապ սայարլարըտը :

Օնլարըն ֆիքրի պու օլտուղու՝ իշպու շէյլէրտէն
պէյան օլունուր :

1 . Օնլարն՝ Պա- Բէպիլլիյի Կէօնիւրմէ Իլիւն գու-
լանաբարըն Զէլէ Զէլէ Էօրիւնիւրմէն : Կիւրեղ (ա)՝ Ե-

(ա) Կիւրեղ՝ Տիւն Բալիյի, Սէր 3 . սահ 235 .

րանոս (ա)՝ Գրիգոր Նիւատցի (բ) վէ սայիրէրի պունու՝ եաղ եախօտ պիր մեղպահ եա պիր Գիլիսէ իհտա վէ թագտիս օլունտուղու թագտիրտէ օնլարա օլան թէպտիլ լիյէ՝ պայաղը ճէմաթտան պիր քիմսէյէ Գիլիսէ խըղմէթինէ նասպ օլմագ վասիթասի իլէ օլան թէպտիլ լիյէ՝ եէնիտէն սօղմամըլ պիր քիմսէյէ եէնիտէն սօղմագ վասիթասի իլէ օլան թէպտիլ լիյէ եմալ պիր շէյ կէօսթէրիօրլար : Խմսի հիչ քիմսէ իհտա վէ թագտիս օլունտուղ եաղ՝ թապիաթընը թէպտիլ իթմիշ, եախօտ պիր մեղպահըն եափըլմըլ օլտուղու թալ վէ քիրէճ ետ աղաճ վէ էքքսէլլէր էվլէլթի կիպի գալմատըղլարըն՝ եախօտ պիր քիլիսէնին քերէսթէլէրի վէ սայիր շէյլէրի թագտիս օլունտուղտան սօղրա պիր պայաղը խըղմէթտէն աղիլ պիր խըղմէթէ սյըրլմըլ օլմալէրինտէն մաստա՝ օնլարա պիր թէպտիլ լիյէ օլտուղունու ապլա զանն իթմէլ : Քէզալիք հիչ քիմսէ Գիլիսէ խըղմէթի իլիւն թագտիս օլմուլ քիմսէլէրի՝ վէ հէպի Գրիթթիանլարըն օլտուղու կիպի Աղիլ Բուհտան եէնիտէն սօղմուլ օլանլարը թէնճէ թապիաթլարընը թէպտիլ իթմիշ ապլա զանն իթմէլ : Օնլար պու խուտուտա՝ այնի օնտան էվլէլ օլտուղլարը կիպի տիրլէր : Օնլարըն թէնճէ թապիաթլարը տէյիշմէմիշ տիր : Օնլար՝ ֆագաթ տիննեալի վէ պայաղը խըղմէթլարտէն այլըրտ օլուպ՝ աղիլ վէ բուհանի խըղմէթլարէ թախսիս օլունտուղլար տըր : Պունտան պէյլէ՝ եկէր պու եմալ ու թէլպիլլէրին պիր մանասը վար իսէ, Բապպըն Ախշամ թաաժընըն էքմէյի վէ շէրապընտա պիր թէպտիլ լիյէ թալիմի պիղէ էյրէտէմէղլէր . չիւն քի՝ օնլարա էօրնէք վէ էմալ կէօսթէրիլէն շէյլէր հիչ պիր թէպտիլ լիյէ միւսլ թէլլա օլտուղլարը ապլա զանն օլունտուղլար տըր (գ) :

Ձ . Էսի Հայրապէսլէր տէիէարէ Խագրիք Իրերէր Գիլիսէ, իհտա վէ թագտիս օլունտուղ էքմէք վէ շէրապ՝ Քըրիստոս Էֆէնտիլլին թէնինին վէ գանընըն սատէճէ էօրնէլէրի՝ նոստէլէրի՝ Բէլլիլլէրի՝ վէ օնլարը աղապան սալ

(ա) Երանոս Հերեթիլ . Գարլը Քիլ . Դ . Պապ 34 . Քալ 6 : (բ) Գրիգ . Նիւ . Վաթիլլ իւղ . Ճիւ Դ . սահ . 369 : (գ) Faber's Difficulties of Romanism pp. 58—60 :

հեկեհի տիրէր : Վէ եալնըզ պու տէյիլ՝ իլլա հէր կէօնա եաղնը աղնաշըմադ Թէհլքէսինտէն սադընա-
րադ՝ աշխէարէ Թագրիր իտէրլէր քի , Գրիսթիանլար
Բապպըն Սխլամ Թասամընըն իլհադըղընտա՝ Գրիստոս
Էֆէնտիմիզին ճիսմանիճէ ասըլ Թէնինի Էհմէլէր , վէ
ճիսմանիճէ ասըլ գանընը իլմէղէր : Իշպու մատտէ զա-
յէթ աղըր վէ մուհիմ պիր մատտէ օլմաղըլա , հէմ
տէ՝ էսքի Հայրապետլէրին պու խուսուստա նէ էջ-
րէթտիքլէրինի սիլմէսի արզուլանաճադ պիր շէյ օլմա-
ղըլա , պուրատա՝ օնլարըն Թէլիֆաթլէրինտէն պաղը իս-
թիխրաճլար կէթիրիրիզ :

Ա . Կղեմէս Աղէքսանդրացի իբինճի տէհրտէ տէր
քի , “ Չիւն քի Գրիստոս Թագրիր էյլէտի քի սիզէ
վէրտիյիմ էքմէք պէնիմ Թէնիմ տիր , վէ չիւն քի Թէն
գան իլէ սուվարըլյօր , պունուն իչիւն շէրապ՝ Բէմի-
լէն գան Գէնիլիյօր : Զիրա Քէլամ , եանի Գրիստոս՝
“ Բէմիլէն տիւրլիւ տիւրլիւ իսիմլէր իլէ՝ մէսէլա էթ
վէ Թէն վէ Թասամ վէ էքմէք վէ գան վէ սիւտ Բէսմէյէ
օլուսույօր : Իմտի Աղիզ Քիթապ շէրապը Աղիզ գանըն
պիր “ Ըր Բէմիլի սէյլէյօր : Պունտան գաթը նազար՝
Գրիստոս շէրապը միւպարէքլէյիպ տէտի . “ Ալըն ի-
չին , պու պէնիմ գանըմ տըր , , իւզիւմիւն գանը տըր :
Իմտի րուհա Ֆէրրասըդ վէրէն Թագտիս օլունմուշէր-
պէթ՝ Բէլպիւն “ Բէմիլէն՝ կիւնահլար աֆվըղը իչիւն
չօղլարըն ուղուրունա քէնալինի տէօքէն Քէլամը պէյան
իտէր , (ա) :

Բ . Իբինճի տէհրին սօնու՝ վէ իւչիւնճիւ տէհրին էվ
վէլլէրի մէհէլլէրինտէ եաշայան Տերսուղիանոս՝ իշպու
սէօղլէրի սէյլէր . “ Ալլահ Ինճիլլէրինիզտէ պու մատ-
տէյի պէյլէ իլհամ իյլէմիշ տիր , քի էքմէյէ քէնտի
Թէնի տէյօր , շէյլէ քի՝ սիզ պունտան օնուն էքմէյի
քէնտի Թէնինին Բէմիլ “ Բէլպիւն օլմաղա նիճէ վէր-
տիյինի աղնայասընը , (բ) : Օ չօք քէրրէ տէյօր քի՝

(ա) Կէմ . Աղէ . Paedagogus . Քիթ . Ա . պապ 6 .
վէ էիէ օրապա , Քիթ . Գ . պապ 2 . վէ էիէ օրապա .
Քիթ . Բ . պապ . 2 : (բ) Տէրփուշ . Մարիթանոս Գարու .
Քիթ . Գ . 12 , 13 . սահ . 209 :

Քրիստոսուն թէնինէ թէչպիհ օլան էքմէք տիր (ա) : Աէ եալընըզ պու տէյիլ տիր , իլա քէնտի հաժվասըմըզն եանի էլլէրիմիզն , ալըզմըզն , կէօզլէրիմիզն , վէ հէփ տույուչարըմըզն շէհատէթինէ իթիմատ իթմէյէ իգթիզալը օլտուղունու պիղէ էօյրէտէրէք տէյօր քի , “ Զիրա հաժվասըմըզն ” եանի տույուչարըմըզն “ տօղրուղունա ինանմալըզ . օլմայաքի՝ օնլարն տօղրուղունա՝ Քրիստոսուն քէնտիսի հագգընտա ալիէ վէսվէսէ իտէլիմ : Չիւն քի հաժվասըմըզն տօղրուղունա վէսվէսէ իթտիյիմիզ թագտիրաէ , իհթիմալ տըր քի , Քրիստոս՝ շէյթանն կէօքտէն աիւշտիլլինիւ կէօրտիյիւ պօշ խայալ իտի , եախօտ քէնտիսի հագգընտա Փէտէրին շէհատէթ իթտիյի սէսինի իշիթտիյի պօշ խայալ իտի , եախօտ Պետրոսուն գայնանասընը սաղալթտըզնտա՝ ալտանմըշ իտի , եախօտ քէնպի գանընը Ղէփէթ թագտիս իյլէտիյի շէրապտա պիր Ֆարգլը լէղէթալտը , “ տէմէյէ գուլաղուղանալըմ ” (բ) : Իշպու սէօզլէր իլէ պու հայրապետ աշիքեարէ տէմէք իսթէյօր քի , չիւն քի պիղ պու շէյլէրի տաթտըզմըզտա վէ կէօրտիյիւմիւզաէ օնլարն տահա էքմէք վէ շէրապ օլտուղունու տաթար վէ կէօրիւրիւզ , ինանմալըզ քի՝ օնլար թապիաթտէ վէ սուրէթտէ թէպտիլ օլմամըշ գալըլար :

Գ . Իւչիւնճիւ տէհրտէ եաշայան Վիպրիանոս տէր քի , Շէրապ իլէ՝ “ տիգգաթ իթմէլիյիզ քի՝ Քրիստոսուն գանը կէօսթէրիլիյօր ” (գ) :

Դ . Որոգինէս տախի տէօրտիւնճիւ տէհրտէ տէր քի “ Տիւնեալի էքմէք հիչ պիր խուսուստա սայիր պիր թաամսուն Ֆարգլը տէյիլ տիր ” (դ) :

Ե . Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ եաշայան Եւսեբիոս Վեսարացի եփէնէ վէ շէրապ Քրիստոսուն թէնինին վէ գա-

(ա) Տէրպուշ . Մաբիանոս . Գարլը . Քիլ . Գ . Պապ 14 : (բ) Տէրպուշ . Ճան իւլէրինէ օլան քիլասլէպա : (գ) Վիպր . Ղէփէթ . 63 . Պապ . Օգոսթոս 1682 : (դ) Որոգ . Յուլ . Իէֆօր . Ճիւ 32 . Քաու 16 . վէ Մաթթ . Բէֆ . 893 :

նրն թէպէս ու թէմսիղէրի տէյօր (ա) . վէ Յովհաննէօին Ինճիլինին ալթընճը պապընտա պուլունան Էֆէնտիմիղին սէօղէրինէ՝ քի օրատա Գուրթարըճըմըզ թէպէս ու թէմսիլ իլէ Գրիսթիանլարըն ընուն թէնի նի եէմէօի վէ գանընը իլմէսի խուսուսունտա սէյլէյօր՝ պու էպի Հայրապետ շէրհ վերէրէք տէյօր քի , “ Զանն էթմէյին քի , իջպու թաշըարղըմ թէն խուսուսունտա՝ սայքի օ եէնմէլի տիր տէրիմ : Վէ զանն էթմէյին քի , պէն սիզէ՝ պու թապիաթի ճիսմանի գանըմը իլմէյէ սիզէ սունարըմ . լաքին պիլին քի՝ պէնիմ սիզէ սէյլէտիյիմ սէօղէրիմ րուհ վէ էօմիւր տիւրլէր . շէյլէ քի պէնիմ սէօղէրիմ վէ նասիհաթլարըմ թէն վէ գան տըրլար : Օնլարը քէնտինէ գապուլ էտէն քիմսէ՝ պիր սէմալի էքմէք իլէ կիպի պէսլէնմէյիլէ պիր սէմալի էօմիւրէ հիսսէտար օլաճապ տըր , ” (բ) :

Զ . Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Կիւրեղ Երուսաղէմացի տէր քի , “ Զ իրա էփէյին Բէլլիհ ու Բէմիլի ալթընտա՝ սանա ընուն թէնի վէրիլիյօր . վէ շէրաղն Բէլլիհ ու Բէմիլի ալթընտա՝ սանա ընուն գանը վէրիլիյօր , քի պու վէճհ իլէ Գրիստոսուն թէնինտէն վէ գանընտան հիսսէտար օլուպ ընուն իլէ պիր թէն վէ պիր գան օլապըն , ” (գ) :

Է . Գրիգոր Նիւսապի տախի տէօրաիւնճիւ տէհրտէ Բապալըն Ախլամ Թաամընա “ Գրիստոսուն գուրպանընըն ազիմ օրըրընըն թէպէհի՝ ինսան ճինսինին խէլապընը իճրա էտէն գուրպանըն նոմանէտի վէ էօրնէյի տէր , ” (դ) :

Ը . Տէօրտիւնճիւ տէհրին ազիմ ըլըղը օլան Օգոստինոս տէր քի , “ Բապալ՝ քէնտի թէնինին պիր նումունէ վէ էօրնէյինի կէօսթէրմէյէ մէրամ էյլէտիյինտէ , Պու պէնիմ գանըմ տըր տէմէյէ վէսվէսէ էթմէյօր , ” (է) : Վէ եինէ օ՝ էքմէյէ վէ շէրապա՝ “ Օնուն թէնինին վէ գանընըն տուրէթի , ” տէյօր : Վէ պիր պաշ-

(ա) Ինճիլին իսպալ . գիլաղընփա : (բ) Գիլիոն Ափոստոլոս Ժաֆանոսթիւնա Գ . Քաալ 12 : (գ) Կիւրեղ փին Բալիփ փօթփիւնճիւ սըրր . սահ . 217 : (դ) Գրիգ . Նաղ . վաղ Ա (է) Օգոստ . Աթիման . Գարշը , պապ Է :

գա մահալտե Գրիստոս Էֆէնտրմիդի կէօմէրէյօր քի , շայիրտէրինէ պէյլէ տէր : “ Պէնիմ սէյլէտիյիմի Բահանիճէ աղնայլ : Սիզ՝ իշպու կէօրտիյիւնիւ ճիսմանի Թէնի եէյէճէք տէյիլ սինիզ . վէ պէնի խաչա չըգաւ . րաճագ օլան քիմնէլէրին տէքէճէք օլտուղու ճիսմանի գանը իչէճէք տէյիլ սինիզ : Պիլ աքս՝ պէն սիզէ պիր սըրր էմր էյլէմիշիմ քի , էկէր օնա Բահանիճէ աղնայլ . սիզէ հայաթ վէրէճէք տիր : Պու՝ էկէրչի կէօրիւնիւր պիր վէճհ իլէ իճրա օլունմալը իսէ տէ , կէօրիւնմէզ պիր վէճհ իլէ աղնաշքլմալը տըր ” (ա) :

Թ . Պէչինճի տէհրտէ Թէոգորէտոս տէր քի , “ Սըրրանի Թէշպիհ Եւ Թէմնիլէր ” (ետնի էքմէք վէ շէրապ) “ իհտա վէ Թագաթիս օլունտուգլարընտան սօղրա քէնտի Թապիաթի մախսուսէլէրին ղայպ էթմէզլէր . զիրա օնլար՝ օնտան սօղրա՝ էվէլէքի զաթտան վէ շէքիլտէն վէ ճինստէն օլմաղա պագի դալըրլար ” (բ) :

Ճ . Ալթընճը տէհրին Եպիսկոպոսլարընտան Աֆրիգանըն Փագունտոս նամ պիր Եպիսկոպոսու տէր քի , “ Հագիգաթ՝ տէյիլ քի էքմէք սահիհան օնուն Թէնի՝ եախօս շէրապ սահիհան օնուն գանը տըր . իլլա չիւն քի օնլարըն իչին տէ օնուն Թէնինին վէ գանընըն սըրըլարը պուլունուր ” (գ) :

ՃԱ . Պէչինճի տէհրտէ՝ Գէլասիոս Փափա պիլէ տէր քի , “ Լաքին Էթէյի Վէ շէրալըն զալլարը վէ Բապիտիւնի Վէճիտ օլմագաթան գալմալար . վէ սահիհան սըրըլարըն իճրասը վագաասընտա Գրիստոսուն Թէնինին վէ գանընըն Բէշպիհի վէ Էօրնէյի պէյան օլունուր ” (դ) :

Պու միսիլու իսթիսրաճլէր տահա կէթիրիլէ պիլիւր . լաքին պու գատարըքիֆայէթ էտէր : Պունլար հէր վէճհ իլէ իսպաթ էտէրլէր քի , էսքի Քիլիսէ իշպու ալնի Թէշպիհ վէ պիր զիքր էսէրի սայարըտը . վէ շլմաթքի զէմանլէրտէ ինանըլտըղը կիպի՝ օնտա Գրիստոսուն սահիհ Թէնի վէ գանընա տայիր պիր Թէպտիլլէ օլուր ինանմազիտի :

(ա) Օգոստ . 98 Սաշ . Իպէր . շէրհ : (բ) Թէոգոր . Eranistes Դիգիւս . Բ : (գ) Փագունա . Սինալ . Քաշ . Զագագալ . Քաշ Թ : (դ) Գէլասիոս Եփէսոս վէ Եպիսկոպոս . Bibliotheca Patrum. vol. IV, սահ . 422 :

3 - Թէպտիլի զաթ՝ հախօտ Գոյափոխութիւն թաշիմի էսքի Բիլիսէնին թալիմի օլմատըզընը պէյանն էտէն պիր միւլահազոտ տախի պու սուր քի, օլ զէմանլէրին Բորիսթիան տիւլմանլարընը՝ Բորիսթիանլարը՝ պունու ինանսըզլարը իչիւն զէվզէ ալոզըլարը ասլա օլմաժըշտըր : Լսքին էյի պիլնմիշ պիր սահլի՝ վազաա տըր քի, օնլարը՝ Բորիստոսա իպատէթ էթտիքլէրի կիչիւն զէվզէնիլլէր խտի, հէմ օնլարա՝ ազիզ Իւչպիրլիք թալիմի իչիւն տախի սիթէմ էտէրլէրիտի : Օնլարըն սիթէմլէրի իշպու թալիմլէրին օլ զէմանլէրտէ մէվճուտ օլտուզլարընա իսպաթլար տըր : Իմսի էկէր իշպու թէպտիլի զաթ թալիմի օլ զէմանլէրտէ մէվճուտ օլտայըտը, օնլարըն օնու տախի մասգարալըզա չէվիրիպ զէվզէ ալաճազլէրի՝ հէման շիւպհէսիզ պիր շէյ կիպի կէօրիւնիւր . զիրա պու՝ պիր փուլթիէրէսթ քիմանինն ազլու ֆիքրինէ՝ Բորիսթիանլարըն Իւչպիրլիք թալիմի քատար ազլէ զըտտ պիլ շէյ կէօրիւնէճէյիտի : Իմսի օնլարըն պու պապտէ իշպու սիւքիւլթիւ՝ պու թալիմին էսքի Բորիսթիանլարըն ինանմատըզլարը շէյլէրտէն օլտուգունու իսպաթ էտէր :

Բորիսթիանլարըն էն պէյիւք տիւլմանլարընտան պիրի՝ Կուլիանոս իմիէրաթօր իտի : Պու՝ քիւչիւքտէ Բըրիսթիանլըգաա թէրպիյէ օլունուպ՝ Բորիսթիանլըզը իգրար էտէր իտի . լսքին պու ազիզ տինի երևիքտէն գապուլ էթմէմիշ օլտուպունտան՝ սօլրասսան մուլթատըզա սափըպ փուլթիէրէսթ օլտու : Վէ պու՝ սիգգաթէ շալան պիր խուսուտ սուր քի, պու քիմսէ՝ ատէթա վաֆթիզ օլունմուշ՝ վէ Բիլիսէ մանսուպլարընա պիլէ կիրմիշ օլուպ՝ Իզնիփա Բիլիսէսինաէ ումուսի Ընթերցող էանի օգույուլառ մէսնէտինի քէսպ էթմիշիտի : Իմսի օ՝ Բիլիսէնին հէփ թալիմլէրինէ վուգուլթ օլմուշ օլմալը իտի . վէ էկէր օ զէման պու թէպտիլի զաթ թալիմի տախի Բիլիսէնին թալիմլէրինտէն պիրի օլտայըտը, օ էլպէթթէ օնա տախի վուգուլթ օլմալը իտի : Լսքին քէնտի թէլիֆաթլէրի իչիւնաէ պունու ասլա զիքր էթմէյօր :

Պու՝ ալմ վէ չօդ օգունմուշ պիր քիմսէ օլուպ՝ չօդ

քիթապար եազոր . վէ պունլարըն իջինտէ՝ Գրիսթի-
անլըզա գարըը պիր Թէլիֆաթը վար իտի : Իշպու քի-
թապըն իջինտէ Գրիստոսուն Ալլահըզընը՝ Նզիզ Բուհ
վասիթասի իլէ անա րահմինէ տիւշմէսինի՝ պլիքիր Մա-
րիամտան աօղմասընը վէ Ալլահ կիպի իսպատէթ օլուն-
մասընը՝ Գրիստոսուն ալէմին Եարատըճըը՝ Ալլահըն
Օղլու՝ Ալլահըն Բէլամը վէ Փէտէրին էմսալի վէ պէ-
րապէրի օլմասը վէ Իւշպիրլիյին Թալիմաթլէրինի վէ սա-
յիր չօգ խոսողալար զէվգ ու մասգարալըլա ալըր :
Գալիլէալըլար Թապիր էյլէտիյի Գրիսթիանլարը՝ Բը-
րիստոս քէնտիլէրի իջին պիր քէրէ գուրպան օլտու , վէ
պունուն իջին քէնտիլէրի հիւ գուրպան սունմաղլար տէ-
յիւ պիլէ զէվգէնիյի : Վէ պու ճիւմլէ՝ էկէրէի օ՝ Բը-
րիսթիանլըզա խոսողալար Թիւնտէ պու գատար աճը օ-
լուպ՝ օնլարը զէվգէնմէյէ սէպէպ վէրէճէք հէր պիր
քէօնէյի արայըպ պուլմաղա՝ մախսուսէն չալըշտը իտի
իսէ տէ , իշպու Թալիմաթը աալա դիւրի Ելիւիւ պիր , եա-
խօտ հիւ տէյիլ իսէ օնա մէնսուպ պիր շէյ պիլէ իշա-
րէթ էթմէմիշ տիր : Լաքին էկէր պու Թալիմաթ օ զէման-
լէրտէ սահիհան մէվճուտ օլալըտը , պու միւմէրճնմի ի-
տի : Պիզէ կէօրիւնիւր քի , հէր պիր պիզարաղ աաէ-
մին ագլը գանմալը ալըր քի , պուրատա՝ Յուլիանոսուն
եազորըզ զէման օլան տէօրտիւնճիւ տէհրտէ իշպու Թա-
լիմաթ պիւթիւն պիւթիւնէ նամալիւմ օլտուզունա Թէք-
միլէն իսքեաթ էտէր իսպաթ վար (ա) :

Լքմէքաէ վէ շէրապտա Թապիաթի Թէպտիլլիք իպ-
թիտա պէշինճի տէհրտէ շէրետիկոս Եւտիքէստէն սա-
տըր օլտու , վէ օնտան ահէսթէ ահէսթէ Բիլիսէ իջի-
նէ կիրմէտէ օլտու (բ) . Լաքին էքմէյին վէ շէրապըն
Գրիստոսուն սահիհ լէնիլէ վէ գաննա Թէպտիլ օլմասը
Թալիմաթը շիմտիքի ինտըլտըզը կիպի՝ աօդուզունճու
տէհրտէ իպթիտա զուհուր էտիպ պիր շուրուԹա պապ-
լանտը :

Եւտիքէս իշպու Թապիաթի Թէպտիլլիք Թալիմա-
թընը իլք մէյտանա չըգարտըլըզ զէման տէր ագապ Թէ-

(ա) Փապէր . Difficulties of Romanism. սահ . 100—102 :

(բ) Թէպտ : Միսիկէմէմէ 2 . ճիւլ , 4 . սահ . 84 :

[illegible]

Բամա փափասը Գեշլասիոս տախի՝ իշպու թալիմաթէ
դարը կէլմէքտէ Թէոդորէտոս իլէ իԹԹիֆագ էսէր՝ վէ
եօգարըտա կէօրտիլլիմօւզ կիպի Թագրիւր էսէր քի ,
“ Էքմէյին վէ շէրապըն զաթը եախօտ թապիաթը մէվ
ճուտ օլմագտան գալմազ ” : Լաքին Եւտիքէսլիլէրէ է
կէրջի Փապիանըն նուֆուզու իլէ պու վէճ՝ իլէ դարը
տուրուլուր իտի իսէ տէ , օնլար քէնտի նէվիճաս
Թալիմաթլերինի սրգը սագլատըլար , շէջլէ քի պունտան
սողաքի էանի ալթընճը տէհրուէ՝ Անտիգըլու Եփրեմ օնա
դարը եազմադա քէնտիսինի մէճպուր սայաը : Օ տէր քի ,
“ Ազըլ պաչլիտա օլան հիչ պիր առէմ՝ ԹուԹուլուր օլսուն
ԹուԹուլմազ օլսուն՝ կէօրիւնիւր օլսուն կէօրիւնմէզ օլսուն
շէյլերին թապիաթը պիր տիր տէմէզ : Պօնճիլլիյին՝ իման կէթիւր
ժշ փիւնէլէրփին ալլանա Գըխաասան իլէնի՝ փէնփի հըս օլանան
(Էանի կէօրիւնէն , իլիփիլէն , ԹուԹուլան , վէ սայիւր Բաբլաը իլի
ռոյալան) Թապիաթիւնփան լըգմազ , էկէրջի Թագաթիս գուվէ
Թի վասիԹապի իլէ պիր րուհանի քէրէմ իլէ պիրէշիւր իսէ
տէ ” (Բ) :

ՊՈԼՆԱՍԻՆ ԿՂԻՔԵԱՐ՝ ՕԼՆՈՒՐ ՔԻ, ԿՈՒ ԹԱԼԻՄԱԹ
ԿԻՐ ՀԵՐԵՏԻԿՈՍՈՒՆ ԻՃԱԽՔԵՐՈՒՄԻ ՄԻՐ, ՎԷ ԿԵՂԻՆՃԻ
ՀԷՄ ԱԼԹՐՆՃՐ ՄԵՆՐԵՐՈՒՆ՝ ՀԵՐԵՏԻԿՈՍՈՒՆԸ ՄԻԱԿՐԻ ՉԷՄՄ՝
ՈՒ ՐԷՄՈՒ ՕԼՆԱՍՈՒՆ :

Իսթանպուլում՝ 754 Թարիխինսէ Ճէմ օլան Էէտինճի

፫ (መ) ቦታው ሆኑት ፡ 2 ፡ ሂገ፣ 2 ፣ መጠን 85 ፡ (ያ) ስፋት
፲፱፻፲፱ ፣ ስፋት 4፻፲፭ ፡

աւմուծի սինաթոս Թագրիր Էյլէտի քի, “ Բրիտոսոսուն
 եալընըզ սահիհ (Թասվիր ու սուրէթի՝ Թէշէքքիւրսէ ”,
 (Էսի Բապպըն Ախլաթ Թատմընտա) . “ Թագտիս օ-
 լունան էքմէք վէ շերապ իտի ” (ա) . վէ պու մինվալ
 իւզրէ իսպաթ օլունուր քի՝ պու սինաթոս՝ Թէպտիլ
 զաթ Թալիմաթընս ինանմաղ իտի : Լաքին օնտան սօղ-
 րա 787 Թալիխինաէ իքինճը տէֆա Նիկիտաա ճէմ օ-
 լան սինաթոս պու Թագրիրի տէյիշտիրիպ՝ Թագրիր Էյ-
 լէտի քի՝ “ Թէշէքքիւր՝ Բրիտոսոսուն Թէնինին վէ գա-
 նընըն սալթ սուրէթի տէյիլ տիր , իլլա Բրիտոսոսուն
 Թէնի վէ գանը՝ վէ օնլարըն սահիհ վէ զաթի վէ Թա-
 պիաթի քէնտիլէրի տիր ” (Բ) : Պիր սինաթոս Թարա-
 Ֆընտան պու Թալիմաթըն մագպուլ օլմասը հագգընտա
 վէրիլէն իլք Թագրիր պու տուր : Լաքին պունա՝ է-
 կէրչի պու սինաթոստան նուֆուլ վէրիլտի իսէ տէ ,
 տօգուզունճու տէհրէ գատար ալէսսէվի գապուլ օլուն-
 մամըլա . վէ պիր Թէրթիպ ու ուսուլէ կիրմէմիշ՝ վէ
 րէսմէն Թէսահհիւպ օլունմամըլ իտի :

Պու Թալիմաթը Թէրթիպ ու ուսուլէ գօյան վէ րէա-
 ճն Թէսահհիւպ էտէն իլք քիմսէ՝ Փասկասիքս Բատ-
 պերթոս նամ պիր Ֆըանսըզ րուհպան իտի : վէ Բի-
 լիսէ միւէրրիլէրի պու Թալիմաթըն պապասը տէյիւ
 պու քիմսէյի կէօսթէրիլէր : Էկէրչի պու մատտէնին
 իւզէրինէ պիր սինաթոս պիլէ գանուն գօտու իտի իսէ
 տէ՝ պու խուսուստա ալէմսէ ճադի օլան զիւլմէր վէ
 սէյլէյիլէր տիրլիւ տիրլիւ վէ գարարսըզ իտիլէր : Պու
 քիմսէ՝ իշպու մատտէ իւզէրինէ եազտըզը պիր քիթապ-
 տա՝ Բիլիսէնին պու պապտէ զիւլմէրինէ պիր գարար
 վէ սապիթլք վէրմէյէ ճէհտ Էյլէտի (Գ) : Պու քիմ-
 սէ՝ իտտիա էտէրիտի քի , Թագտիստէն սօղրա էքմէք
 վէ շերապտա եալընըզ օնլարըն շէքի վէ կէօրիւնիւշի գա-
 լըր , վէ օրատա Բրիտոսոսուն սահիհ Թէնի՝ Էսիտ է-
 թի վէ գանը հազըր տըր . վէ Ֆիլ վագի օրատա օլան՝
 հէմս պիթիթէն քօլան խաւէն իւլէրիտի իսէմէլէ լէլէն վէ

(ա) Ֆաղէր . Difficulties of Romanism . գտհ . 125 : (Բ) Նիկիտ
 Իլինճի Սին . աթէ 4 : (Գ) Փոսի . Բաթ . Բիլ . Բապպըն
 Բէնի վէ գանը իւլ . ճիլ 9 , սահ . 367—378 :

Տեղաբան գալիսն ինչին քննարկի քեր : Լաքին ոչ զէմա-
 նըն հէմի իլմի իլահի Դոռալարը պու թալիմի եէնի պիր
 շէյ սայըպ օնա զըստ տուրտուլար , վէ պու սահին վու-
 գուաթ օնուն պու զէմանա գառար պիր Բիլիսէ թա-
 լիմաթը տէյիա գապուլ օլունմամը իտիլինէ պիր իս-
 պաթ աըր : Զիրա եկէր պու՝ գապուլ օլունմուշ օ-
 լան ալէսսէվի պիր իթիգատ թալիմի օլտայըար , նէ օ-
 նա օդատար գարշը տուրուլուրուսար՝ նէ աէ եէնի պիր
 շէյ կէօրիւնիւր իտի : Գարսլըս Տաղ նամ՝ իմիկրաթօր
 Բաբ-բա վէ Բալաննէս Սգօթ-ս իմիկրաթ իլմ օւ լիյագէթ-
 աէ մէշուր իքի քիմնէյի՝ Բատպէրթոսուն իֆսաա եա-
 նի պօղմաշ իտիկի զանն օլունան թալիմաթէ թէֆսիր
 վէրմէյէ թային էյլէտի . վէ օնլար պիրէր քիթապ էաղ-
 ուրըր : Բովճաննէս Սգօթօսուն վէրտէյի ըէյ պօ իտի
 քի , էքմէք իլէ շէրապ՝ Բրիստոսուն հաղըր օլմայան
 թէնինին վէ դանընըն իլանլարը վէ ինչուհիւնէր քեր (ա) :
 Բաթրամն տաիսի պու եէնի թալիմաթը պիւթիւն պիւ-
 թիւնէ ըէտտ էյլէտի (բ) , վէ թագրիր էտէր իտի քի ,
 էքմէք վէ շէրապ Քրիստոսուն թէնինին վէ դանընըն
 թէշպիհէրի տիր . վէ Բապպըն Ախլամ թալամընա իլ-
 հադ օլանլար՝ Բահաննէք Բրիստոսուն ինչի վէ գանը ի-
 լէ իմա իլէ պէսլէիւրէր : Օլ տէհրաէ՝ մէհարէթտէ վէ
 աղլմ ալիմլէքաէ՝ վէ էաղաղըր քիթապպէրին չղունաա
 կմաալի էօդ սայըլան վէ Արքէպիսկօպոս մանսուպունա
 էրէն Բապանոս Մաւրոս նամ պիմ տալիս պունու գուվ
 վէթը սէյլէյիլէր իլէ ըէտտ էտէր (գ) , վէ օ պա-
 խի՝ սատէճէ պիր թէշպիհ ու թէմսիլ զիւիւիւնիւ
 թէսահիւպ էտէր : Օ տէր քի , “Պու էաղնըշըղա
 պիւթիւն գուվէթիմիլ իլէ գարշը տուրտուգ” (դ) :
 Դալաֆրիսոս Սթրապա (ե)՝ Բրիսթիան Տրութմար (զ)
 վէ Փլօրոս Մակիսթէր (է) տալի՝ քի պունլարըն ճիւմ

(ա) Մօսկոյ , քիւ 2 , գահ . 105 : (բ) Բաբ . Բը-
 րիստոսուն ինչի վէ գանը իւլէրէնէ : (գ) Բապ . Մ . Մէթի .
 Նէրէպապ . գապ 23 : (դ) Բապ . Մ . Մէթ . Նէրէպ . գապ
 23 : (ե) Դալաֆ . Սթրա . de rebus ecclesiae .
 գապ 16 : (զ) Բրիս . Տրու . Մաթի . Թէգ . ԻԶ . 26 :
 (է) Փլօր . Մոլ . de expositione missae . գապ 4 :

էսի պու տէհրին միւսլիֆլէրի խոփ, պու եէնի Թու-
լիմաթէ գարջը եազաղար : Տրուածմար պունա գարջը
օլ տէրէճէ շիտտէթ իլէ եազար քի, պու Թալիմաթըն
տալթլարընտան պազըսը՝ պու միւսլիֆլէն Թէլիֆաթլէ-
րինի պոզանլար օլմուշ տէյիւ կէօսթէրմէյէ ճէհա էթ-
տիւր . Լաքին օնլարըն ճէհալէրի պօշա չըգտը : Պու-
րատա իշար օլունան քէյֆիյէթլերաէն աշիբէար օլուր
քի, պու Թալիմաթ պու տէհրտէ կէերչի մէյտանա
չըգմըլ վէ Թէհահհիւպ օլունմագտէ խոփ իսէ տէ, օ-
նու սէվէնլերտէն՝ օնա գարջը տուրանլար տահա չօգ
խոփ : Էքսէրիյէթ՝ օնա հէր վէճիլէ զլտա խոփ :

Լաքին կէերչի իպթիտալարտա օնա չօգ գարջը տու-
րուլտու խոփ իսէ տէ, ազար ազար եայրլար . շէյլէ
քի՝ օնունճու տէհրտէ՝ Բապպըն Յիշամ Թաամընտա
Քրիստոսուն սահիհ Թէնի վէ գանը հազըր պուլուն-
տուլունա հիչ պիր բէյ ու իթիգատլերի օլմայան՝ եա-
խօա Թէն վէ գան զաթէն հազըր տէյիլ իլլա ճանըն
պիր ազիզ հարաքէթի իլէ գապուլ օլունուր ինանան-
լարըն միգաարի՝ օնտա Քրիստոսուն սահիհ Թէնի վէ գա-
նը հազըր արք ինանանլար տախի պուլունուրուա ու . Լա-
քին պու դայէթ ազլմ պիր ճահիլլէր տէվրի խոփ : Իշպու-
խուսուա իւզէրինէ պու միսիլլու իթիգատ իթիլաֆընըն
պու սսիրտէ մէվթուա օլտուլուր՝ հէփ պլմ միւսլիֆլէր-
աէն իգրար օլունուր : Բաթէրիոս (ա) վէ Վերպէրթ կիպի
միւսլիֆլէր՝ պու Թալիմաթէ հիմայէթ էտէրէք եազաղ-
լար : Օպիր Թարաֆտան Լանտէսին պաշ բաշիպի հէրի-
կէր՝ Քրիստոսուն Թէնի վէ գանը իւզէրինէ հայրապետ-
լերտէն պու Թալիմաթէ գարջը չօգ իսթիլաֆընըն կէթիր-
տի (բ) : Լաքին հէր նէ իսէ՝ իշպու տէհրտէ պու մաա-
տէ իւզէրինէ պիր մախուա միւսաաթլէ օլմամըլար :

Օն պիրինճի տէհրին օրթասընա գաաար՝ իշպու ի-
թիգատ իսթիլաֆը՝ Թէհամմիւլ օլունուրա՝ օնուն իլիւն
հիչ քիմսէյէ Թէքտիր օլունմազըտը : Լաքին 1045 սէ-
նէսինտէ՝ Պէրէնկարիոս իսմինտէ պիր ալմ ֆրանսըզ
Բիլիսէ խատէմէսի՝ Թէպտիլի զաթ Թալիմաթընը աշի-

(ա) Բաթ . Մէթ . 6 . Բապպըն Թէնի վէ գանը իշպէրինէ :

(բ) Փապրիտիս Bibliotheca Ecclesiastica . սահ . 109 :

քեարէ զէմմէ Էյլէտի, վէ Սգոթօստուն զիւիւմիւնիւ՝ Եա-
նի Էքմէք վէ շէրապ Քրիստոստուն տէյիլ սահիւն Թէ-
նի վէ գանը՝ իլլա ընլարըն Թէշպիւհ ու Թէմսիլի օլլաու-
ղունու Թէսահհիւպ Էյլէտի (ա) : Օնուն զիւիւմէրի
հէման նէշը օլտուգլարը կիսի՝ անիտէ պիր միւճատէլէ
պաշլատը : Օնուն իւզէրինէ իբի սինաթոս հիւքմ Թագ-
րիր Էյլէտի, քի ընլարըն պիրի 1050 Թարիխինտէ Բօ-
մատա՝ վէ օպիրի օնտան սողթա Վէրգէլլիտէ Ճէմ օլ-
տուլար . լաքին օ՝ պունլարըն հիւ պիրինտէ հազըր տէ-
յիլիտի : Թարիխի 1059 վէ 1078 վէ 1079տա՝ իւշ տի-
նաթոլար ճէմ օլունսու, քի պունլարտա օ՝ տիւշմէն-
լէրինին Թէհտիտէրի վէ գորգուԹմալէրինտէն Եէնիլմէ-
սի իլէ՝ պիր տին իգրարը իմզալատը քի, օնտա՝ քէն-
տի օնտան ագաւմէի զիւիւմէրինի ըտտ Էյլէտի : Օ-
նուն՝ քէնտի տիւշմէնլէրինէ՝ տէյիլ գանտըղընտան՝ իլ-
լա գորգուստան ույտուղու պունտան աշիքեար տըր
քի, օ՝ օնտան սողթա օլ իգրարըն կէրի ալլա՝ օնտան
Էվլէքի զիւիւմէրինի ԹուԹարըտը : Օնա գարըն օլան
իշպու ումումի զազապտէն ումումէն խալգըն իԹիպա-
րը օնտան գալգաղ . լաքին օնուն սահա պիր չօգ տօսթ-
լարը գալըն իտի : Եէտինճի Գրիգորիոս Փափա պիլէ
Պէրէնկարիոսուն զիւիւմէրինէ՝ օնուն տիւշմէնլէրինին-
քինտէն տահա զլյատէ մէյիլի իտի (բ) :

(Նիքինճի տէհրտէ՝ Բապպըն Ախշամ Թաամը հագ-
գընտա՝ Եալընը մէտրէսէլէրտէ տէյիլ՝ իլլա Եազըլան
Թէլիֆաթլէրտէ տախի տիւրլիւ վէ միւխԹէլէֆ զիւիւմ-
լէր Թագրիր օլունուրուաու : Չօգ քիմսէլէր՝ Էկէրչի
Պէրէնկարիոսուն զիւիւմէրինի ըտտ Էթմէք իտտիասըն-
տա իտիլէր իսէ տէ, օնտան չօգ պիր ֆարգլարը Եօ-
ղուաու (գ) : Իլլա Լաթերան սինաթոսունտան Էվլէլ
հէր քէս Ախշամ Թաամընտա Քրիստոսուն հազըր օլ-
մասընըն Թարգը խուսուսունտա իսԹէտիլի կիսի տիւ-
շիւմէլէ ազաս իտի (դ) :

(ա) Պէրէնի . Լանիֆ . մէս : (բ) Էմմ . Մարիէ-
նոս . Նէշը օլլաւմալըն Վոգոսալէր խալան . Ճիլլ .
4 . սահ . 99—108 . (գ) Մօսհայ, Ճիլլ 2 . սահ .
201 : (դ) Թօնսիւալ, Բապպըն Ախշ . Թաամ . Գիլի . 1 . սահ .
146 :

Տէօրութիւնձիւ Լաթերան տնաթոսունա գատար իշ-
պու մատակ իւզերինէ օլան զիւիւմէր պու հալակ է-
տի , քի 1216 սէնէսինտէ Իւլիւնձիւ Իննովկէնտիոս Փա-
փա Ֆէրման էյլէտի քի , թէպտիլ զաթ թալիմաթը՝
շիմտի շէրդ Բիլիսէլէրինտէ թաքիմ օլունտուղու կիպի՝
Բիլիսէնին գապուլ էյլէտիլի թալիմաթը օլտուն (ա) :
Էկէրէի պու թալիմաթ իշթիհար պուլմուշ վէ չօդ եա-
յըմը իտի իսէ տէ , չօդ քիմսէլէր օնու տահա գա-
պուլ էթմէմիշէր իտի , վէ թա պու տնաթոսա գա-
տար՝ հիշ պիր ումումի վէ ալէսսէվի միւղաքէրէ իլէ
նէ ինանըմալը օլտուղու գարար գըրընմամը իտի : Լա-
թին պէօյլէճէ պիր տնաթոս իլէ պունա գարար վէ-
րիլմիշ իքէն տախի , պու խուսուստա իլմի իլահի խօ-
ճալարը պէյնինտէ՝ պիր չօդ մատակէր վէ ալէլիսու-
սուս թէպտիլ զաթըն թարղը իւզերինէ միւճատէլէ օ-
լունուրուսու : Իշպու միւճատէլէլէրին պաշլըճա խու-
սուսլարը իլիւն Կիսլէր նամ միւէրրիսին իլք քիթա-
պընտա՝ ծինձի պապընտա 777ձի գըսմընա միւրաճա-
աթ օլունա : Պուրտասա իսթիխրաճէ եէրիմիզ եօդ
տուր :

Պու վէճհիլէ կէգրիւնիւր քի , իշպու թալիմաթ՝ Բատ-
պէրթալէն աշխէարէ թագտիմ օլունտն զէմանտէն՝ եա-
նի 831 թարիխինտէն պէրու 400 սէնէ միգաարփ միւ-
ճատէլէ օլունմուշ սուր , վէ պու գատար միւղաքէրէ-
լէրտէն սօզրա՝ էնճամը սապիթ օլունմուշ թալիմաթ
օլտու իսէ տէ , ելինէ օնուն իւզերինէ իսթիլաֆ վա-
րար : Էկէր պու՝ պիր Ազիզ Բիթապլար թալիմաթը
օլապըտը , եախտ իլք Բիլիսէլէրին ինանտղը օլապը-
տը , պու միսիլիւ միւճատէլէլէր օնուն իւզերինէ աա-
լա օլմաղտը : Օնուն իւզերինէ օլան իսթիլաֆ՝ օնուն
նէվ իճաա պիր շէյ օլտուղունա պիր իսպաթ
սըր :

Լաթին Էրմէնի Բիլիսէսի պունու՝ զիրք օլունտն
զէմանտէն ալթը իւզ սէնէ սօղրայա գատար գապուլ
Ժթմէմիշ իտի . վէ պու եօգարլտա զէր օլունտն օն-

(ա) Լաթ . Սին . Կէօրփիւնձի . Սին . Իգրաբէփա ,
Պապ 1 :

տէօրտիւնճիւ տէհրտէ եազըմըշ Եհտինճի Բէնէդիկտոս Փափանըն եազորըը Թահրիրաթտէն իսպաթ օլունուր : Պանտան կէօրիւնիւր քի , մեղքիւր Փափա Էրմէնիսթան Վաթուղիկոսունա մէքթիւպլէր՝ վէ վէքիլէր պիլէ կէօն-
աէրմիշ իտի , քի Էրմէնիլէրին՝ քէնտինին օնլարը եաղ-
նըշըգսա զանն էթախի խուսուպարտա իթիգատլէրի
նէ օլտուղունու էյրէնսին : Վէ պու պասստէ ճէվապ-
լար ալմըշտը . լաքին պիր պաշգա մէքթիւպտէ՝ “ Պիղ՝
պու միսիլու ճէվապլէր իլէ սիղ՝ վէ Գիւշիւք Էրմէնիս-
թանըն հէման օ Քիլիսէսի չօգ շէյլէր խուսուսունտա
սահիհան վէ խիւլիւսանէ նէ ինանտըղընըղը էյի էյրէն-
մէյէ գաստիր օլամատըգ . վէ հիչ սալա գատիր սէյիւ-
իղ ” տէյիւ գանմատըղընա շիքէայէթ էտէր : Պու մէք-
թուպտէ պիր գաչ շէյ տահա սէյլէտիքտէն սօղրա՝ օ
Էրմէնիլէրին վէ Վաթուղիկոսուն րէստ էյլէտիքլէրի պա-
ղը Թալիմթլարը զիքը էտէր . վէ սայիրլէրտէն մապ-
տա պիրինի պու սէօղլէր իլէ պէյան էտէր քի , “ Քը-
րիստոսուն Թէնի՝ Թագտիսին սէօղլէրինտէն սօղրա սա-
յըտա՝ պիքիր Մարիամտան տօղտուղու վէ խաչ իւզէ-
րինտէ գուրպան օլտուղու միգտարը գալըր ” : Իմտի
պունտան կէօրիւնիւր քի , պու մէքթուպլաշմագտան սօղ-
րա , վէ Էրմէնիլէրին պու խուսուստա զիւլմիւնիւ էյ-
րէնմէք իշիւն մախսուսէն օրայա կիտէն վէքիլէրտէն սօղ-
րա , Փափա պուլտու քի , Էրմէնիլէր օլ վագըթտա՝
եանի 1351 Թարիխինտէ՝ պունտան 500 սէնէ էվմէլ՝
Թէպտիլի զաթ Թալիմինի տահա գապուլ էթմէմիշլէր
իտի (ա) : Պու Թալիմ՝ օնտան սօղրա օնլարըն արասըն-
տա նէ Թարիխտէ իշթահար պուլտուղունա գարար վէր-
մէյէ գատիր տէյիլիղ . լաքին շու իսպաթ օլունմուշ
տուր քի , պու օնտէօրտիւնճիւ տէհրին օրթասընտան
սօղրա օլմալը տըր :

Իշպու Թէպտիլի զաթ Թալիմինէ պու Թալիմ տա-
խի պաղանմըշ վէ պիրլէշմիշ տիր , քի Թագտիստէն
սօղրա Քրիստոս պիր տէֆտ քէնտինի խաչըն իւզէրիկ-
տէ պիր գանըը գուրպան սունմուշ իքէն՝ եինէ փափա-

(ա) Բայնապօ , 1351 Թարիխ :

զոյն վասիթասի իլէ տիրիւնրին վէ հօլիւլէրին ուղուրու-
նա պիր գանսը գուպան սունուլուր :

Պիու՝ Բրիստոսուն թէքրար պէ թէքրար գուրպան
սունուլմասը թալիմի՝ Ալլահն Բէլամնըն էյրէթտի-
նէ թապան թապանա զըտտ տըր : Զիրա Պօղոս Ա
Ռաքեալ՝ Իպր . Թ . 28տէ աշիքեարէ տէր քի , “ Բէ-
ղալիք Բրիստոս չօգ քիմնէլէրին կիւնահարընը գալտըր-
մագ իչինն պիւր քէրէ սունուլուպ ” . վէ . Ժ . 10տա
տէր քի , “ Բրիստոսուն թէնինինն պիւր քէրէ սունուլ-
մասը վասիթասի իլէ ազիլէնմիշիղ ” . վէ եինէ Թ .
26տա տէր քի , “ Զինն քի օ՝ տիւնեանըն գուրուլմա-
սընտան պէրու չօգ տէֆա էլէմ չէքմէք լազըմ կէլի-
րիտի . ամմա շիմաի ասըրլարըն թէքմիլնտէ՝ քէնտինին
գուրպանը վասիթասի իլէ կիւնահարն իպթալ օլմասը ի-
չինն՝ Պ Ի Ր Բ Ե Ր Ի Ե աշիքեար օլմուշ տուր ” :
Պու սօղրաքի խանէտէ Առաքեալ՝ աշիքեար տըր քի , օ-
նուն լօ քէրէ սունուլմասընըն միւլհաղասընա պիլէ ա-
ջըգսան զըտտ տուրույօր : Վէ քէզալիք Առաքեալ եի-
նէ պու մէքթուպուն է . 27տինտէ տէր քի , օնուն չօգ
գուրպանլար էյլէմէյէ իհթիաճը եօգտուր , նիճէքի քեա-
հինլէր տայիմա գուրպանլար սունարլարըտը . “ Զիրա ,
տէյօր Առաքեալ , “ Բ Ե Ն Տ Ի Ն Ի սունմաղըլա պու-
նու Պ Ի Ր Բ Ե Ր Ի Ե էյլէտի ” :

Թալիմի մէզքիւր Ազիլ Բիթապլարտան էյրէտիլ-
մէտի ժիսիլլիւ՝ Բրիսթիանըզըն իլք կիւնէրինտէ տա-
խի պիլինմէմիշ իտի : Հագիգաթ Հայրապետէրտէն պա-
ղըլարը՝ մէսէլա Նիւրեղ (ս) վէ Ռսկեքերան էքմէյէ վէ
չէրապա “ պիր ազիլ վէ հիյպէթլու գուրպան ” , “ պիր
հիյպէթլու սըրը ” , վէ պունուն կիպի իւնվանլէր վէրի-
յօրլար : Լաքին հալա եօգարըտա կէօսթէրիլմիշ տիր
քի , պու՝ սալթ թէմսիլէն վէ թէշպիհէն պիր սէյլէ-
յիշ իտի : Օնլարըն մերամը՝ սահիհանն պիր գուրպան
տըր տէյիւ տէյիլ իլլա Բրիստոսուն կիւնահար իչինն
էյլէտիյի ազիմ՝ գուրպանըն պիր թէմսիլ ու թէշպիհի
տիր տէյիւ աղնաթմագ տըր : Պու օնլարըն թէլիֆաթ-

(ս) Նիւր . Տիւ Բալ . ապէր . 5 :

լէրինտէն աշխատար տըր : Ոսկեբերան Իսպր . Մէքթու-
պու իւզէրինէ վաղընտա Յինճիւ գըսմընտա տէր քի ,
“ Պիզ հէր կիւն (գուրպան) սո՛ւնմայորմույուզ : Պէլի
սունարըզ , լւքին էոյլէ պիր Թարզտէ քի , Քրիստոսան
էօլի-միւնին աւլի Ղիւրիւնի անարըզ : Պիզ տայիմա հէման
• շէյի սունարըզ , եախօտ տահա սահիհի՝ հէման
• պիր շէյին զիքրինի անարըզ , : Օգոստինոս տախի պու
զիւիւմիւ Թագտիմ էտէրէք տէր . “ Քրիսթիանլար Քը-
րիստոսուն Թէնինին վէ գանընըն սունմասը վէ ծնա
իւհագ օլմայարը իւն , պիր քէրրէ սունուլմուշ գուր-
պանըն զիքրինի անարլար , (ա) : Հէմ Բապպըն Աիշամ
Թաամընա՝ “ Պու՝ մանատա պիր գուրպան տըր . շիւն
քի օ՝ Քրիստոսուն գուրպանը Էօրթուսունուն զիքրինի
պէյան էտէն պիր սըրր տըք , տէր (Բ) : Օ պու խու-
սուսուն իւզէրինէ ուզուն ուզատի սէոյլէյիպ՝ իշպու ա-
լէա իշարէթլէրի Թագտիմ էտէր . “ Սահիհ գուրպան
պունտան իպարէթ տիր քի , ճան սէմավի մուհապպէ-
թին աթէշի իւն Թութուշուպ՝ քէնտիսինի պիւթիւն պիւ-
թիւնէ Ալլահա Թէսլիմ էտէր : Պու միսիւլիւ պիր Ֆի-
քիր հալինտէն սատըր օլան հէր պիր հարաքէթ պու-
նուն կիպի գուրպան տըր . Ալլահըն Ֆիտա օլունմուշ
պիւթիւն միւլթիւ՝ ազիզլէրին ճէմաաթը օլ ումուժի գուր-
պան տըր քի , օլ ազիմ պաշ քէահինին վասիթասը
իւն Ալլահա սունուլտու , քի օ՝ պիզիմ իշիւն քէնտիսինի
սունտու , քի պիզ օնուն էօնէյինէ ույմաղըլա , պուն-
ճիւլէյին պէոյիւք պիր պաշըն վիւճիւտիւ օլսլըմ . Բապ-
պըն Աիշամ Թաամընըն պէյան էյլէտիյի գուրպան
պու տուր . Քրիստոսուն գուրպանընտա ճէմաաթ տա-
խի հէման օ զէման քէնտիսինի Ալլահա գուրպան կէթի-
րիր : Եանի Քրիսթիան իւհագըղընտա՝ Քրիստոսուն
գուրպանը զիքրինին Էանան աթէշի իշինտէ պու Ֆիքիր
վար քի , խէլաս էտիճիյէ իման վասիթասը իւն պիր-
լէշէրէք Ալլահա պիր ճէմաաթ օլուրլար՝ Ֆիտա օլտուգ-
լարը կիպի խէլաս էտիճիյէ րուհտա ույմաղըլա , քէն-
տիւլէրինի պիւթիւն պիւթիւնէ Ալլահա սունարլար . շէոյ-

(ա) Փօսպոս Գարլը . Բիւ . 20 . Պապ 18 : (Բ)
Եիւն օրապա . պապ . 21 :

լէ քի , օնլար՝ քիւլիւյէն Ալլահն օլսունլար վէ օնա իրզմէթ էթսինլեր , (ա) :

Իմտի Հայրապետլէր Բապպըն Ախշամ Թաամընա՝ ալիր գուրպան տէտիքլէրի զէման՝ օնլարըն սէյլէյիլինի Թէշպիհէն աղնամալըլդ : Եօղիսէ՝ օնլարըն աչըգ իլէ Թիմսիլանէ սէյլէյիլիլէրինտէ պիր իսթիլաֆ վար , վէ օնլարըն պիր սէօղիւ՝ օպիրինէ ույմազ վէ մուղայիր օլմուշ օլուր :

Լաքին էկերչի պու սէյլէյիլ իպթիտա սատէճէ Թէշպիհ ու Թէմսիլանէ իտի իսէ տէ , վագըթ կէշտիք-ճէ՝ հարֆը հարֆընա աղնաշլմաղա պաշլատը . շէյ-լէ քի՝ ալթընճը տէհրտէ Բապպըն Ախշամ Թաամը Էօղիւլէր վէ ալիրիլէր իչիւն պիր սըրրանի գուվլէթէ մալիք՝ հարֆը հարֆընա պիր գուրպան սայրլմասը չօփ քիմսէլէրին զիւլմիւ օլմաղա պաշլատը : Պու այնին հագ-գընտա պէյլէ պիր զիւլմ օլ տէհրտէ պուլունտու-ղու կիպի Պէշիւք Գրիգորիոս Փափանըն Թագբիրի իլէ գաւլիլէնտի : Լաքին օ՝ Թահմին օլունան գուրպանա պիր սըրրանի գուվլէթ վէրիր իքէն , օպիր Թարաֆտան տէր քի Էօգարտա իսթիլրաճ օլունան Օգոստինոսուն տէ տիլինէ կէօրէ՝ կէրէք տիր քի , պիր քիմսէ քէնտիսինի պիւթիւն պիւթիւնէ Ալլահա Թէպլիմ էյլէսին : Օ տէր քի , “ Հագիգաթ պու՝ պիղիմ իչիւն Ալլահա օ զէման պիր գուրպան օլուր քի , պիղ քէնտիմիղի գուրպան էտէրիլ ” :

Պու Թալիւմ պու մինգիւլ իւզըէ մէյտանա ջըգարը-լըպ պիր չօգ հայրլտը . Լաքին օնալթընճը տէհրէ գա-տար Բիլիսէնին գապուլ օլունմուշ Թալիմի օլմամըլ իտի : Հագիգաթ պիր չօգ հայրլմըլ իտի . Լաքին իպ-թիտա Տրիտէնդ սինաթոսունտան՝ պիր գաշ ամէլինտէ վէ ալէլ խուսուս էիրմի իքինճի մէճլիսինտէ (Պ . 2) , սապիթ օլունտու :

Բապպըն Ախշամ Թաամընէն Էմէլինի վէ շէրապէն Էի-տիէնէ Գալըրմագ վէ օնլարա սէճիլէ գըլմագ ապէլի :

Բապպըն Ախշամ Թաամընըն էքմէյիլի վէ շէրապը-նը՝ ճէմաաթա տալըթմաղտան էվլէլ խալգ օնլարը

Ֆէօդոսիւն տէյիւ եիւքսէյէ դաւորորմագ զէ ծնարա սէճ-
տէ գըլմագ ատէթի՝ տէօրտիւնճիւ զէ պէշինճի տէհրլէր-
տէ պիւր գաչ մահալտէ իճրա օլունուր պիւր ատէթ ի-
տի իտէ տէ, ալէասէճի զէ ուժոմի պիւր շէյ տէյիլտի :
Բուժմ Բիլիսէսինտէ էէաինճի տէհրտէն՝ զէ Լաթին Բի-
լիսէսինտէ օնպիլինճի տէհրտէն պէլու պու ատէթ ու-
ժոմի օլմաղա պաշատը . Լաթին Բիլիսէսինտէ պուն-
տան էժժէլ պու միսիլլիւ պիւր ատէթին զիքրի պիլէ
օլմայօր : Օնէէտինճի տէհրին պիւր մէշուր Լաթին միւ-
էրրիթի օլան Պօնա նամ միւէրրիթ պիլիէրվա իզլար
էտէր քի (ա), պունու թէվարիտտէ պունտան իլէրի
պուլամայըզ, զէ պու իզլարը Բօմա Բիլիսէսինին էն
մէշուր միւէրրիլէրի տաթի էտէր :

Լաթին էկէրչի էքմէք զէ շէրապ պու թարիթտէ էիւք-
սէյէ դաւորըրըր իտի իտէ տէ, պունտան մէրամ՝ օն-
լարա սէճտէ օլունմագ տէյիլ՝ իլա Բրիտտոուն խաչա
չըգարըլտըղըր թէշպիհէն պէյան էթմէք իտի : Պու՝ 715
Թարիթինտէ Խաթանպօլ փաթըթի Գէրմանոստան (բ)
Թագրիւր օլունույօր, հէմ տաթի պալատէ զիքր օլու-
նան Պօնա միւէրրիթտէն պէյլէ շէհատէթ օլունույօր :
Պու միսիլլիւ սէճտէ մէրամ օլունմատըղը՝ իշպու մի-
լահաղալարտան աշիքեար տըր : (1) Էքմէյին զէ շէրա-
պըն՝ էպի Բրիսթիանլարտան՝ Թապիաթլէրինի թէպ-
տիլ էթմէզլէր ինանըլտըղը՝ նիճէ քի Էօգարրտա պէյան
էյլէմիշիզ, պիւր իսպաթ տըր քի, պէյլէ պիւր սէճտէ
մէրամ օլունմագ իտի : (2) Էպի միւէլլիֆլէրին հիշ
պիլի պէյլէ պիւր սէճտէ զիքր էթմէյօր : Էկէր պէյ-
լէ պիւր շէյ միւշուտ օլայըրը, օնլարն օնու սիւ-
քիւթ իլէ կէլիպ ասլա զիքր էթմէյէճէլլէրի ինա-
նըլմագ պիւր շէյ տիւր : (3) Փութիէրէսթլէրին Բրիս-
թիանլարա գարջ սէյլէտիլլէրի սիթէմլէր պէյնինտէ՝
Էանի օնլար կիւնէշէ՝ պիւր էշէք պաշնա՝ խաչա չըգմըշ
զէ էօլմիւշ ատէմլէրէ իպատէթ էտէրլէր տէյիւ էյլէ-
տիլլէրի իֆթիրալար արասընտա՝ էքմէյէ զէ շէրապա

(ա) Պօնա Լիւուրէա Իւլ . Բիլ . 2 . Պապ . 13 . գըմ
2 : (բ) German. Theoria Rer. Divin. Bibl. Patr. Gr. Lat.
T. 3 p. 163 .

Ի պատէնթէ հոնջօրլար տէյիւ ընլար իջիւն սէյլէնտիյի
օլմատոր : Իկէր պու միսիլլիւ պիր շէքէայէթէ վէսիլէ
վէրէճէք կէօրիւնիւր պիր մատտէ օլալարը շիմաիքի հաւ
տէ չօգ քէրրէ օլտուղու միսիլլիւ օ զէման տախի Բը
րիսթիանիլըգտա գուսուր պուլմալա կէօղիւ ալըգ օլան
փուլթիէրէսթլէրին էյլէ հոնճէքլէրի՝ մաալահաթըն թա
պիսթընա ղայէթ մուվաֆըգ պիր քէյֆիլէթ սիր : (4)
Իսքի Լիթուրեա քիթապլարընտա Բապպըն Ախշամ Թա
ամընա շիմաի շէրգի Բիլիսէլէրինին Լիթուրեա քիթապ
լարընտա օլտուղու կիպի՝ տուալէր՝ թէշէքքիւրլէր վէ Ի
լահիլէր եօգ տուր : (5) Իպի Բրիսթիանլար փուլթ
փէրէսթլէրէ՝ սաղըր վէ ոիլսիլ վէ տուլկուսու օլմայան
վէ ճանսըզ օլուպ աստէմլէրին օմուղլարընտա կէօթիւ
րիւվէյէ միւհթաճ օլան վէ եէրէ տիւշաիւքլէրինտէ գալգ
մալա գատիր օլմայան շէյլէրէ՝ խըսըզլարտան էմին
գալմադ իջիւն պէքճիլէրէ միւհթաճ օլան վէ աթէշտէն՝
հալատան՝ փաստան՝ գուրթտան վէ սայիր վէճիլէ կէ
լէն ղիյանլէրտէն էմին օլմայան շէյլէրէ՝ պօղուլմաղա վէ
ֆարէլէրտէն վէ սայիր հայվանլարտան եէնմէյէ միւպ
թէլա օլան շէյլէրէ իպատէթ հոնջօրլար տէյիւ գար
ջ սէյլէրլէրիտի : Իմոի կէր ընլարըն պէյնինտէ Բապ
պըն Ախշամ Թաամընա՝ եա սուրէթլէրէ՝ եա էսքի
էսէրլէր ու քէմիքլէրէ՝ եա խաջարա սէճտէ ու իպա
տէթ էթմէսի աստէթ օլմուշ իտի իսէ , փուլթիէրէսթ
լէրէ գարջ ապա պու միսիլլիւ սէօղլէր սէյլէյէմէզ
էր իտի . չիւքի՝ քէնտիլէրի տախի հէման օ սիթէմէ
միւսթահապ օլուրլարրոր (ա) :

Իշպուհ Բապարը Ախլամ Թաաճընըն էքմեյինէ վէ շէ-
րապընա սէճտէ ու իսլատէթ գըլմագ՝ Թէպսիլի զաթ
Թալիփինէ սըգը սըգըյա պէնս ոլտուղու աշիքեար տըր .
վէ Թէվարիխտէն իոպաթ ոլունուր քի , իքիսի տէ պիր
գէմանսէ մէյտանա չըգտըլար :

Վէ պու միսիլիւ իսրատէթ սնիւլիւնճիւ աէհլէ գա-
տար ումոււմի պիր ատէթ օլմուշ աէյիլ իտի • վէ օ-
նու իսլթիտա Գիլիսէէրէ սադան 1203 թարիխնաէ
Կարդինալ Վիտօ իտի : Վէ պու ատէթ 1217 թա-

(መ) ጣኬነፋሙ ኒሙቲ ሞቲሊቲ፡ ቤቲ. ሞቲ. 25 . ጣሙ 5 :

րիխինտէ Հոնորիոս Փափանըն (ա) պիր Ֆերմանը իլէ, հէմ օնտան պիր գաջ սէնէ սողրա Օնունճու Գրիգորիոս Փափանըն եէտի իլէ մուգարէր օլունտու (բ) : Լաբին օնիւչիւնճիւ տէհրտէն էվլէլ պու միսիլլու սէճ, տէ վէ իպաստէթին էսէրի պիլէ պուլունմաղ :

Պու ատէթին Նճտի ճէտիտէ պիւթիւն պիւթիւնէ մուղայիր օլաուլունաւ տուրու գ իսպաթ էթմէյէ հաճէթիմիզ եօգ տուր . չիւնքի օ օնուն սալթ սիւր մահալինէ տէյիլ իլա օնուն կէրէք եազըսընա վէ կէրէք րուհունա հէր պիր վէճհիլէ զըստ սըր :

Լաբին պիզ՝ էկէրչի շիմաի Քիլիսէլէրին Բապպըն Նիշամ Թաամը խուսուսունտա էջրէթտիքլէրի թալիմալէլէրի վէ իճրա էյլէտիքլէրի ամէլլէրէ տայիր պու վէճհիլէ սէյլէտիք իսէ տէ , մերամըմը Բապպըն Նիշամ Թաամընըն ազիզ այնինի ապա թահգիր էթմէք՝ ես, խօս այարընը ալապլաթմագ տէյիլ տիր : Խայըր . պու Բապպըն քէնտիսինտէն թային օլունտուլու միսիլլու ղայէթ ազիզ վէ մուհիմ պիր ային տիր , վէ հէր պիր խալիս Քրիսթիան օնաւ ազլմ տինտարլըգ իլէ տիգգաթ էթմէյէ պօրճըւ տուր : Պիր ատէմլին էօմիւնտէ՝ Քըրիստոսուն գըրըլմը թէնինին վէ տէջքիւլմիշ գանընըն թէմսիլ ու թէշպիհլէրինի ալմագտան զ՛յատէ ազիզ վէ աղըր իշ եօգ տուր : Զիրա էկէրչի էքմէք վէ շէրապ Քրիստոսուն սահիհան թէնինէ վէ գանընա թէպտիլ օլմազլար իսէ տէ , պու ճիւմլէ օնլարը իման իլէ ալանլարըն հէր պիրինէ րուհանիճէ հազըր տըր , վէ քէնտիսինի օնլարա պէյան էտէր , վէ օնլարը միւպարէլէր : Հէմ տախի պու՝ Քրիսթիանա իհսան օլունան էն ազիմ քէրէմ ու ինայէթլէրին պիրի տիր , քի ճէլալէ վարմը օլան Բապպըն՝ պու մինվալ իւզըն մուհապպէթինի զիքը էյլէսին , ղերա պու՝ սաղ իման իլէ՝ ալագ կէօնիւլլուք իլէ՝ վէ եիւրէքսէն լայըգսըզ օլմանըն պիր տույուլու իլէ վէ Քրիստոսուն աճայըպ մերհամէթինին վուգուֆլուլու իլէ իճրա օլունտուլու թագտիրսէ , Քրիսթիանա տէյիլ սատէճէ թէսէլլի՝ իլա

(ա) Mabill. Museum Ital. T. II p. 235 : (բ) Ֆերման Օնունճու Գրիգ . Փաթ . Բիթ . 3 . Գըմ 41 . Պապ . 10 :

քուհանի գուլվէթ վէ պէսլէնյէք տախի վէրիր : Իմո՛վ
պու աղիզ այնի՝ խէլաս էտիճրնին հէր պիր սահիհ
չայիրտի իճրա էլմէլի տիր :

ՊԱՊ ԱԿՔԻԶԻՆՃԻ

ՓԱԲԼԻՅՈՒՄԻ ԱԹԵՆՆԵԱՆԻ ՔԱՆՈՒՄ

ՐԱՆԹԱԼԻՄԻՆԻՆ ԶՈՒՀՈՒՐՈՒՄ :

Իշպու թալիմ էջրէտիր քի , էօլիւմէն սողրա ճանն կիւնահտան՝ իսքէնճէ ու էղիյէթէր չէքէք վասիդասի իլէ փաքէնիր , վէ պու՝ ալէլիսուսուս պիր փաքէլիճի աթէշ վասիթասը իլէ օլուր :

Պու զիւիւմ՝ փուլթիէրէսթլիքտէն ալընմա օլտուղու ինթիմալի դալիպ սիր : Փուլթիէրէսթլիքտէն պիր չօղու պու միսիլիւ զիւիւմէր սահիպի օլտուղարը՝ հէր պիր շիւպհէտէն խարիճ սիր . վէ փուլթիէրէսթ ֆէլէսօֆու մէշուր Պլատոն՝ աշըգ աշրղա էջրէտիր իտի քի , ճանլարըն պաղըսը պիր միգտար վազըթ ճէհէննէմտէ տուրուպ՝ շէտիա իսքէնճէլէր վասիթասը իլէ փաքլանարադ աֆվըդ էլէ կէթիրտիքտէն սողրա խէլպա պուլաճադլար (ա) : Պու փաքէլիճի ուսուլուն թէսահիւպ էտիճիսինին պիրի օլան Կարդինալ Պէլլարմին (բ) պիլէ՝ պու թալիմէ պիր իսպաթ տէյիւ էսքի փուլթիէրէսթլէրին օնա ինանտըզլարընը կէթիրիր . պնի շունուն կիպի քի , փուլթիէրէսթլէրին ինանտըզլարը սողրու օլմայը , քի պու սուուլէ ույունճա հէփիմիզ փուլթիէրէսթ օլմալըլը : Հայրապետէրտէն պիր գալը՝ մէսէլա Որոգինէս՝ Օգոստինոս՝ վէ հերոնիմոս պիլէ՝ փաքէլիճի աթէշ թալիմինէ եագլաշըր զիւիւմէր թագրիր էթտիլէր : Պուն .

(ա) Եսէբէու . Praeparatio Evangelica ԲԻԲ . 2 , պապ 38 : (բ) Պէլլար . Փառ . Ամէն Իւլ . ԲԻԲ . 1 , Պապ . 2 :

լար՝ Պղատոն ֆէյլէսօֆուն իւմի ֆէյլէսօֆլուգ ուսուցչու-
նա զսահմայ օլուպ պու ուսուցէ ազիմ՝ րազպէթ էթաիք-
լերինտէն էթիւրիւ շիւպհէ եօգ սուր քի , ծնար պու
զիւիւմիւ ծնտան ալտըլար , զիրա ծնար պոււնու՝ ինճիւտէն
ալմըշ օլամազլար . չիւն քի ինճիւտէ՝ պու զիւիւմէ եար-
տըմ սուրէթի պիլէ կէօսթէրիւ ասլա պիր էսեր պուլուն .
մազ : Լպքին պոււնլար՝ էկերչի պիր փաքլէյիճի թէրթիպ
խոռաուսոււտա սէյլէմիչէր իտի իսէ տէ , շիմտիքի էյրէ-
տիլէն փաքլէյիճի աթէշտէն չօգ ֆարգւ պիր շէյ ի-
տի : Օնլար զիւիւմ էտերլէր իտի քի , ինսանըն էն է-
յիսինտէ պիլէ՝ պազը մերթէպէ գուսուր եափըշմըշ
գալըր , վէ շերաաթ կիւնիւնտէ պու ծնուն իւզերինտէ
պուլունաճագ սըր . վէ պոււնտան գուրթուլմագ իչիւն
ծնար թահմին էտերլէր իտի քի , սօն կիւնիւն ալէֆ-
լէրինտէն կէչմէ իճապ էտեր իտի , վէ պոււնտան փէյ-
ղամպերլէր վէ Առաքեալլար պիլէ՝ մէսէլպ Դանիէլ վէ
Եզէկիէլ վէ Աւետարանիչ Յովհաննէս վէ պիքիր Մա-
րիամ տախի պերի վէ ազատ տէյիլիտիլէր : Լպքին
պու տիգգաթ օլունմալը տըր քի , ծնար՝ խիււա է-
տերլէրիտի քի պու աթէշ թէճրիւպէսի շերաաթ կիւ-
նիւնտէ՝ սալթ պիր քերրէ վուգու պուլաճաղտը , վէ
պու կիւնքի զանն օլունան փաքլէյիճի աթէշ կիպի պիր
տալիմ գալլ էտիճի ֆուրուն օլաճագ տէյիլ իտի : Հեր
նէ իսէ Օգոստինոս պու պապտէ փէք գալի պիր ի-
թիմատ իլէ եազմայօր : Օ՝ տէյօր քի , “ ինանըլմազ
շէյ տէյիլ . օլա պիլըր Պաւ պէյլէմի օլաճագ
տէյիլ մալիւմ տէյիլ տիր պունա զըտտ սէյ-
լէյէմէմ , զիրա ինիթիւլ Գըբ փի պու կերչէք օլսուն ” :

Իւք տէհրլէրին Հայրապետլէրի պու թալիմէ ինան-
մատըգլարը՝ քինտի թէլիֆաթլէրինտէն ալիքէսար ժըր :

1 . Պօղիկարպոս՝ քի 167 սէնէսինտէ վէֆաթ էյ-
լէտի , էկերչի էօյիւլէրտէն տիրիլմէք խոսսուսու իւզէ-
րինէ թէֆսիլէն սէյլէյօր իսէ տէ , փաքլէյիճի աթէ-
շի ասլա զէքր էթմէյօր (ա) : Էկեր օ՝ պու թալիմէ ի-
նանայըտը , ծնու պուրտտա զիքր էթմէ՞զմիտի :

(ա) Պօղիկ . Փիւլի . Պիւլիւպ . Գըմ 2 . 7 :

2 . Իբրինձի տէհրտէ Աթէնապորաա տախի էօյիւլէրտէն տիրիլմէնին իւղէրինէ պիր Թէլիֆաթ եազուր . վէ կէօրիւնիւր քի , էկէր օ՝ պու Թալիմէ իթիգատ եթմիշ օլայուր , եազուրղը մատտէ օնու զիքր էթմէյէ մէճպուր էտէճէյիտի . լաքին օ օնու ասլա զիքր իթմէյօր (ա) :

3 . Եինէ իբրինձի տէհրտէ Իգնատիոս տախի՝ աշլիքեարէ սէյլէր քի , “ Էօնիւմիւզտէ՝ օպիր տիննետտէ՝ սալթ իքի հալ կէօրիւրիւզ , քի պիրի էօմիւր վէ պիրի էօյիւմ հալի տիր . շէյլէ քի՝ հէր պիր կէօլէն՝ քէնտիսինէ մուվաֆրդ օլան հալէ կէօլէճէք տիր , ” (բ) : Փաքլէյիձի աթէշտէն սղնաշքլան միսիլու պիր իւլիննձիւ հալ հագգընտա հիշ պիր շէյ սէյլէմէյօր :

4 . Կլեմէս Աղէքսանդրացի՝ քի իւլիննձիւ տէհրին էվլէլինտէ վէֆաթ էյլէտի՝ Թագրիր էտէր քի , “ Պիշ պիր քէրրէ պու տիննետտան կէօլտիւյիւմիւզ Թագաիրտէ , արթըգ օպիր տիննետտէ պիղէ՝ նէ իգրար նէ տէ Թէվպէ էթմէյէ պիր եէր գալըր , ” (գ) : Պու պիր սէյլէյիշ տիր քի , էկէր փաքլէյիձի աթէշէ ինանայըտը , էլպէթթէ պունու տէմէյէճէյիտի :

5 . Իւլիննձիւ տէհրտէ Նիպրիանոս տէր քի , “ Պիշ պիր քէրրէ պուրատտան կէօլտիւքտէն սօղրա , պիղէ՝ արթըգ պիր Թէվպէ եէրի եօգ տուր , արթըգ պիր սուլհ իճրասը օլամազ , ” : Վէ իման կէթիրմիշ քիմսէ խուսուսունտա սէյլէյէրէք տէր քի , “ Օ՝ անիփէ էօլիւմփէն «օլրա՝ պիւր միւպարէ+ էօլիւմփիւլիւ)է իէլէր ” (դ) :

Պուննձիլէյին աշլիքեար օլունուր քի , իւք իւշ տէհրլէրտէ՝ պու Թալիմ նամալիւմ իտի . վէ տէօրտիւնձիւ տէհրտէ Օգոստինոսուն վէ ախէրլէրին գուլանալըզլարը Թապիրլէր պիլէ՝ օնու շիմտի գապուլ օլունտուլու կիպի էյրէթմէզլէր : Լաքին էկէրլի՝ իշպու Թէճնիս վէ շիւպհէլի զիւիւմլէրտէն փաքլէյիձի աթէշթալիմի սըրգատան ալըզա չըգարըլումազ իսէ տէ , ճանլար

(ա) Անէսագ . Էօլիւ . Գիրիւ . սահ . 143—219 :
(բ) Իգն . Մալիւսէ Ջէփիւպ . Գըմ 5 : (գ) Կլեմ . Ալէ+ . Ա Կորնթ . Ջէփիւպ . Գըմ 23—27 : (դ) Մէսիւպ . Գիւմպր . սահ . 196 :

էօլիւմսէն սողրա պիր կէօնա տթէշ վասիթասի իլէ փաքլէնէճէգ տէյիւ զիւիւմ էթմէսի՝ պիր չօգ եսյըւ մըշ խի : Պու զիւիւմէր պէշինճի տէհրտէ մէյտանա չրգտըլար (ա) , վէ ալթընճը տէհրտէ՝ պէշիւք Գրիգորիոս Փափանըն նուֆուզու իլէ սապիթ օլուպ՝ սահա ումումի օլտուլար : Օ՝ պու սիւնեաստան կէօլէն քիմսէլէր բուհլարընըն շէքտիքլէրի իսքէնճէլէրինի թէսիրլի նագլիյէթլէր իլէ Թարիֆ՝ վէ ծնլարըն պազը գուրպանլար վասիթասի իլէ հաֆիֆլէնմէսինի պէյան էյլէտի (բ) : Պու զէմանտէն սողրա իշպու Թալիմ կիթտիքճէ իթիպար պուլմագտա օլուպ՝ ազար ազար էնճամը շիմտիքի պուլունտուզու սուրէթէ գարար գըլտը : Լաքին 1439 սէնէսինպէ վագի օլան Ֆիքէնպ սինա Պոստա գապուր՝ պիր գուրլի ային կիպի ալլէմալըպը : Օնալթընճը տէհրտէ Տրիտենգ անաթոսու տախի պունու՝ Բիլիսէտէն գապուլ օլունաճագ պիր կէրէքլիք տէյիւ Թագրիր էյլէտի : Օնտան պէրու պու Թալիմ Բօմա Բիլիսէսինին պիր Թալիմի օլուպ՝ օնա պիր պէօյիւք իրաա փունարը օլտու :

Բում վէ էրմէնի Բիլիսէլէրի պու Թալիմի սէօզ իլէ շէտտ էտէրլէր իսէ տէ , եինէ էօլիւլէր իշլան սուալար սունարլար . Լաքին էօլիւլէր իշլան օլունան հէր պիր սուասան աղնաշըլըր քի , օնլարըն հալի տիրիլէրին նիյազլարը իլէ տահա էյիյէ Թէպուլ օլունապիլիր իթիգաս օլունույօր : Լաքին պու տախի հէման փաքլէյիճի ալթէշ զիւիւմիւ գասար եաղնը՝ վէ Ազիզ Բիթապլարըն Թային էյլէմէտիյի պիր ային տիր :

Ազիզ Բիթապլարըն իշպու մաստէ իւզէրինէ էօլրէթտիքլէրի՝ պիր գաշ սէօզլէր իլէ պէյան օլունա պիլիր : Ազիզ Բիթապլարտա՝ պունա նուֆուզ վէրիր աւլա պիր շէյ պուլունմազ : Պունա մուղայիր զիւիւմտէ օլանըն հէր պիրինի տալթէ էտէրիղ , քի Ազիզ Բիթապլարտան՝ սողրու Թէֆսիր օլունտուզու Թագտիրտէ՝ պու Թալիմէ վէսիլէ վէրէն պիր Թէք խանէ կէօսթէրէ :

(ա) Մօսկայ՝ Ճիւր . Ա . սահ . 106 : (բ) Գրիգ . Գէօ . Միսէսէ . Բիլ . Դ . պապ . 39 . Ժ . Բիլ . Դ . 23 . սահ . 40 , 45 :

պիլիբսէ կէօսթերոն : Օնտա պունու պիլ աքս րէտտ
էտէն չօգ խանէլէր պուլունուր . վէ պուրատա զէնկին
քիմսէ իլէ Ղազարոսուն թէմսիլնի զեքր էթմէք քի-
ֆայէթ էտէր : Ղա . Ժ . 19—30 : Ճէհէննէմին ա-
լէֆլէրի իջնտէ իսքէնճէ չէքէն պու միսիլու պիր քիմ-
սէյէ տէնտի քի , “ Սիզին իլէ պիզիմ արամըզտա պիր
պէօյիւք հէնտէք գայիմօլունմուչ , քի պուրատան ” (եա-
նի կէօքտէն) “ սիզէ կէչմէք իսթէյէնլէր գատիր օլմա-
յալար , հէմ օրատան ” (եանի ճէհէննէմտէն) “ պիւ-
զէ կէչմէյէլէր ” : Պուրատա՝ մատտէյի միւմբիւնիւ մէր-
թէպէ էյի աղնատըր սէօզլէր իլէ թաստիգ օլունուր
քի , իսքէնճէ մահալինտէն ապլա պիր գուրթուլան հիչ
պիր վէճհ իլէ օլմայաճագ տըր , վէ հայաթտա օլան-
լարտան օնլար իչիւն հէր նէ գտտար հէրարէթլի վէ
խիւլիւսանէ տուալէր սունուլսա տախի , օնլար օլ քէն-
տիլէրի իլէ կէօքտէ օլանլարըն սլէյնիտէ գայիմ օլան
“ պէօյիւք հէնտէյի , ” կէչմէյէ գատիր օլմայաճագլար :
հէմ Առաքեալարըն իպրէթինտէ տախի պու թալիմէ
գուլաղուզլայաճագ պիր էսէր եօգ տուր :

ՊԱՊ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ

ԻՕԼԻՒԼԷՐ ԻԶԻՒՆ ԼԻԹՈՒՐԵԱ

ԵԱԽՕՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Իօլիւլէր իջին Լիթուրեա օգունմագ ասեթինէ եօլ կէօսթէրէճէք՝ Ազիզ Քիթապլարտա հիչ պիր շէ պուլունմազ : Վէ Քիլիսէնին իլք տէհրլէրինտէ տախի պունռան ասլա պիր էսէրի եօգ տուր : Հէհիտլէրին մէ- զարլարընտա վէ ճէնաղէլէրտէ՝ Բապպըն Սիշամ Թաա- մընըն րէսմ ու այնինի իճրա էթմէք պիր ասեթ վար իտի . վէ պաղըլարըն գըյասընա կէօրէ՝ աղիզլէր վէ էօ- լիւլէր իջին Լիթուրեալար օգումանըն ասեթի՝ պուն- տան տօլայը զուհր էթմիշ տիր : Էօլիւլէրին Ֆէպալարըն Բապպըն Սիշամ Թաամընըն սատէճէ պիր իճրասընը էթմէք զիւիւմիւնտէն՝ էօլիւլէրին քէնտիլէրի իջին մախ- սուսէն Լիթուրեա օգումագտան Ֆայիտէ կէօրէճէքլէր զիւիւմիւնէ կէչմէսի գօլայ պիր շէյ օլմաղըլա , պու սօղ- րաքի զիւիւմէ կէօրէ տախի ամէլ օլունտու :

Պու ասեթին իպթիտա նէ զէման պաշանտըղընը վէ օնա գուլաղուզլայան սէսէպլէրի իղէմէյէ դա- տիր օլամատըգ : Լաքին շուգատարը սահիհան մա- լիւմ տիր քի , Քրիսթիան Թարիխինին իլք պէշ տէհրի պունտան ազատ իտիլէր : Պաղըլարը գը- յաս էթտիլէր քի՝ չօգ քիմնէլէրտէն՝ էօլիւլէր ի- չլին սունուլմագտէ օլան տուլարտան իլէրի կէլ- միշ տիր . վէ իհթիմալ տըր քի , պունուս պու պապտէ պաղը մէրթէպէ Թէսիրի օլտուն : Լաքին պոճուսն զուհուրէ կէլմէսինին ասընը փաքէյիճի աթէշ Թալիմինտէ արամասը՝ մասլահաթըն Թա-

սկիւթընա տահա մուվաֆըք տըր : Խալք պիր քեր-
րէ պունուն եագըճը փաքլէմէք իսքէնճէլէրինին գոր-
գուլարընը ագընա գոտուգտան սողքա՝ օնլարտան գուր-
թուլմանըն չարէլէրինի տափի պուլմաղա չալըշաճաղը՝
մասլահաթըն թապիսթընա մուվաֆըք տըր : Վէ.քէն-
տիլէրին պու տիւնեատան կէօջմիւշ խըամ ու ագրապա-
լարընը՝ Լիթուրեալար օգուլթմաղա պիր միգտար ագչէ
սարֆ էթմէյիլէ գուրթարա պիլմէնին ֆուրսաթընը՝ հա-
յաթտէ օլուպ օնլար իչիւն եաւ չէքէն տօսթլարը սէ-
վինճ իլէ էլէ ալտըլար : Եօգաըրտա հալա կէօսթէրիլ-
միշ տիր քի , Լիթուրեա թալիմի շիմաթի գապուլ օ-
լունտուղու հիյէթինտէ՝ եանի րապպըն Ախլամ Թաա-
մընըն էքմէյինին վէ շերապընըն՝ Քրիստոսուն սահի-
թէնինէ վէ գանընա թէսպիլ ու Թահվիլ օլմագ՝ վէ
փափաղըն էքմէյի վէ շերապը հէր պիր թադտիս էթ-
մէսինտէ Քրիստոս եէնիտէն պիր գանսըզ գուրպան սու-
նուլմագ իթիգատը՝ օնիւչիւնճիւ տէհրէ գատար թէք-
միլէն թէրթիպէ կիրմիշ տէյիլ իտի : Իմաի էօլիւլէր ի-
չիւն Լիթուրեա օգուլմանըն ասէթի՝ Լիթուրեա ի-
թիգատը Լաթինէր պէյնինտէ իշթիհար պուլմաղտան
էվմէլ իտիսալ օլմաողըր աշիքեար օլմաղըլա , օնլարըն
զուհուրու տախի՝ օ ասիրէր մէհէլլէրինտէ օլմալը տըր :

Գաթօլիքլէրաէն օլան Մարինոս նամ միւէլլիֆ պիր
փէք տիգգաթը թէֆթիշտէն սողքա՝ պիր փափաղ թադ-
տիս օլունմագ լէսմի սուրէթի պուլտու , քի օնտա՝ փա-
փաղարա փրիւէր վէ էօլիւլէր իչիւն Լիթուրեալար
օգուլմագ հիւքիւմէթի վէրիլիւրիտի . լաքին պու լէսմ
սուրէթի՝ Էֆէնտիմիգտէն 900 սէնէ սողքատան էսքի
տէյիլ իտի (ա) , հէմ տէ օլ զէմանէ գատար՝ էօլիւլէր
իչիւն րուլարտան մաատա Լիթուրեա զիքը հտէն պուն-
տան զայրի պիր հսէր պուլլունմատը : Վէ պունտան
կէօրիւնիւր քի , պու ատէթ՝ պաղը մահալլէրտէ պաղք
մէրթէպէ իճրա օլունուր իտի . լաքին ալէսսէվի օլմա-
մըշ օլմալը տըր : Պունու րօմա Քիլիսէսինտէ պիր թա-
լիմ տէյիւ սապիթ վէ մուգարրէր հտէն իլք սինա-

(ա) Պոսնէի Եպիսկ . Փաթալ Լաֆաիի իւլ . Մարի-
նոսփան Էյլէփիյի Իսթիլարաճ . ստհ . 24 :

Թոս՝ օնտօգուղունճու տէհրտէ ճէմ օլան Տրիտենդ
տինաթոսու իտի, քի պունու 22 նճի վէ 25 ինճի մէճ,
լիսլէրինտէ էյլէտի (ա) :

Պու մինվալ իւզրէ աշիքեար տըր քի, պու տտէ-
թին տէյիլ սալթ Աղիզ Բիթապլարտա ապլա էտէրի
պուլունմայօր, իլլա էպի Բրիսթիան Բիլիսէսինին սէ-
տի՝ էն ագալլի պին սէնէ միգասարի պունա գարշը տուր-
մուշ պուլունույօր :

(ա) Տրիտ . Մին . Մէճ . 22 . պապ . 1 . վէ գան . 3 .
վէ Մէճ . 25 . իտ . տիէլ . գանուան :

ՊԱՊ ՕՆՈՒՆՃՈՒ

ԷՕԼԻՒԼԵՐ ԻԶԻՒՆ ՏՈՒԱԼԱՐ

Եկերձի Ալահըն Գէլամը պու միսիլու տուալէր՝ նուֆուզ վէ ըուխսամ պիլէ վերմէզ իսէ տէ, օնլար Գրիսթիանլըզն փէք էպքի զէմանլէրինտէն պէրու սու- նուլմաղա պաշլանտըլար : Հայրապետլէրտէն պազըլա- ըր՝ պու ատէթ հագգընա էյի սէյլէրլէր, լաքին պա- զըլարը տախի օնու ըէտտ էտէրլէր . վէ պազը պու- լունուր քի, հէման օ զաթ՝ պիր մահալտէ պունու գա- պուլ էթմիշ կէօրիւնիւր, վէ պիր պիսէր մահալտէ օնու ըէտտ էտէր :

Տերտուղիանոս տէր քի, “ Պիզ էօլլէրին մէվլու- տու կիւնլէրինտէ սէնէվի հէտիյէլէր սունարըզ ” (ա) : Մէվլուտ լուղէթի իլէ էօլլէրինի աղնաթմազ իս- թէր : Որոգինէս պիզէ խապէր վէրիւր քի, քէնտի զէ- մանընտա Գրիսթիանլար՝ քէնտիլէրին Ճէմաաթ իլէ տուա- լարընտա ազիզլէրի զիքր էթմէյի՝ վէ օնլարըն ֆազի- լէթլէրինին զիքրինտէն քէնտիլէրինէ ֆայիտէ թահսիլ էթմէյի էյի վէ մէնֆաաթլը պիր շէյ սայարլարըտը (բ) : Կիպրիանոս թագրիւր էտէր քի, քէնտի պուլուն- տուղու տախիտէ շէհիտլէրին զիքրինէ հէտիյէլէր վէ գուրպանլար սունմասը տաթթ խտի . վէ պու տիւնեա- տէն կէօզմիւշ՝ Գիլիսէ ազալարը իշիւն տուալար սու- նուլտուղունու տախի զիքր էտէր (գ) : Կիւրեղ տէր քի, “ Պիզ ազիզ պապալարըմըզ վէ Եպիսկոպոսլարը- մըզ՝ վէ պիզտէն էվվէլ ույուլմուշ օլանլարըն Ճիւլմէսի

(ա) Տէր . de Corona militis. պապ 3 : (բ) Որդ . Հոռն- 12 Իւլ . Բիլ . 9 : (գ) Կիպր . Մէ . 37 (պապա պապ . 22) Էլ Մէ . 66 . (պապա պապ . 50) :

իշխան տուալէր սունարըզ . չին ինանըըզ քի՝ օնլարըն ճանլարընա՝ տուա օլունմագտա աղիմ ֆայիտէ վար , (ա) : Ոսկեբերան տախի եարամազլարըն ճանլարըն իշխան սէյլէյէրէք՝ օնլարը Գրիսթիանլարըն տուալարընա սըփարըշ էտէր :

Լաքին պու ասէթին էյիլիյի հագգընսա պու գասար սէյլէյէնլէր օլտու իսէ , չօգ քիմսէլէր տախի օնա գարըն սէյլէյիլէր : Եօգարըքի իսթիսրաճաէ պու նու սըփարըշ էտէն Վիւրէյ՝ եինէ օքիթապաա աէր քի , “ Պէն չօգ քիմսէլէր պիլիւրիմ քի , տէրլէր քի՝ պու տիւնեատան եա կիւնահ իլէ եախօտ կիւնահսըզ կէօչէնլէրին ճանքնա՝ էկէր օնու տուասա զիքը էտէրսէն , նէ՞ ֆայիտէ էտէր , : Եօգարըտա զիքը օլունանլարտան Նիպրիանոս տախի օնու պու սէօզլէր իլէ ըէտտ էտէր : ‘ Պուրատան կէօչտիւքտէն սօլրա , թէօվպէյէ պիր եէր գալմազ , վէ սուլճ օլունմազ , (բ) : Գրիգորիոս Նազիանզալը՝ “ Օ զէման՝ ֆիդան էտէնլէրի գուրթարմաղա պիր քիմսէ նաֆիլէյէ չալըշաճագ : Պուրատա պիր քիմսէ՝ պիր չարէ պուլա պիլիւր . լաքին օրատա՝ պէնսլէքտէն զայրի պիր շէյ հօդ տուր , եախօտ հէր շէյ պիր սըգը պէնտ տիր , սէօզլէրի իլէ պու զիւիւմիւ ըէտտ էտէր (գ) : Քիւլչիք Էրմէնիսթանըն միւթէմէքիւնլէրին աէն Անրիոս նամ պիր Քիլիսէ իսթիարը (էրէյի) էօլիւլէր իշխան տուա էթմէք ասէթինէ գարըն՝ ֆայտէ սիզ աէյիւ պու քէլամլարը թագրիւր էտէր (դ) : “ Վէֆաթ էտէնլէրի՝ էօլտիւքաէն սօլրա նէ՞ շէյէ պինսէն զիքը էտէրօինիզ : Իկէր պուրստա օլանլարըն տուալարը՝ ֆիլ վադի օ պիր տիւնեատէ օլանլարա ֆայիտէ էտէրլէր իսէ , հիչ քիմսէյէ տինտարըղա ըաղպէթ էթմէյէ՝ եախօտ էյիլ ամէլլէր իլէ աօլու օլմաղա հաճէթ հօդ տուր . իլա պիր գաչ աօսթ հըֆզ էյլէսին , վէ օնլար օպիր տիւնեատա իւքէնճէ չէքմէսին տէյիւ տուալէր սունաճագլար տըր , : Լմբրոսիոս տէր քի , “ Էօլիւմ՝ պիր ըահաթըդ լիմանը տըր , վէ հա-

(ա) Կիւր . Տիւն Բաւ . սըր 5 . աքէն 6 : (բ) Կիւ . Դէմէր . Տէն . 16 : (գ) Գրիգ . Նաւ . շիւ . de rebus suis . (դ) Եպի . հէրէպի . գըսի 3 :

լիմիտի տահա. պէթէր էթմէզ. լաքին հէր պիր աստմի հէր նասըլ պուլուրսա, կէլէճէք շերասթա ծնու էջլէ հըֆզ էսէր. (ա) : Հերոնիմոս տախի պունոն կիպի ըէյլէր Թագրիր էտէրէք տէր քի, « Պիզ պու տին. էասա պուլունտուդճա, պիրի պիրիմիզէ կէրէք սուալէր իլէ վէ կէրէք նասիհաթլէր իլէ էարտըմ էսէ պիլլիրիզ. լաքին Գրիստոսոն շերասթ տիվանը հուզուրու. նա կէտիյիմիզ գէմանն նէ Յովք նէ Դանիէլ նէ աէ 'նոյ' հիչ պիր քիմսէ իչին նիյազ էտէ պիլլիր. լաքին հէր քէս քէնտի էիւքիւնիւ գալտըրմալը տըր. (բ) : Վէ Պար. շէլնա շէհրինաէն օլան Վիկիլանթիոս իսմինսէ պիր 'Քիլլիսէ իսթիարը (էրէցի)' 404 Թարիխի մէհէլլէրին. տէ տէր քի, « Պիզ հայաթտա իքէն, պիրի պիրիմիզ իչին սուա էսէ պիլլիրիզ. լաքին էօլտիւքսէն սօղրա, հիչ քիմսէնին սուաօը պիր. ախէրի իչին գապուլ օլունմազ. » :

Պունտան կէօրիւնիւր քի, պու միսլլու սուալարըն իլք ղիքրինի էսէն իւչինճիւ տէհրտէ Տերսուպիանոս տուր : Իւչինճիւ վէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Հայրապետ. լէրին պազըսը՝ պու ասէթէ ըիզա վէրտիլէր. ախէրլէրի իսէ ծնու ըէտտ էթաիլէր : Օլ ղէմանլէրին իլէրիտէ պուլունսն քիմսէլէրին պէյնինտէ պու պասպէ իսթիլաֆ վարըտը. վէ հէր քէսէ պու խուսուստա քէնտի ըէյինի հըֆզ էթմէյէ ըուխսաթ վար իտի : Պու մաստ. տէ իւղէրինէ ըէյ իթթիֆսագը էօլուտու : Պու հէր քէս. տէն գապուլ օլունաճագ՝ վէ ամէլէ գօնաճագ պիր Թալլիմ տէյիւ հէր քէսին պօյնունա պիր պօրճ սայըլմազ ըտը : Պունա իմզա գօմայան քիմսէլէրէ՝ պու խուսուս. տա ախէր վիւիւմսէ ղլմաղա ըուխսաթ վարըտը :

Էկէրչի Ազիզ Քիթապլարտա՝ Ա. լահըն խաղընտան սոնուլմուշ չօգ տուալար Թահրիր օլունմուշ պուլու. նուր իտէ աէ, էօլիւլէր իչին՝ ծնարըն արաուընտա հիչ պիր տուա պուլունմազ : Վէ էկէրչի օրասա տուա էթմէնին պօրճու հէր քէսէ պիր ֆարզ Թային օլու. նույօր, վէ աիւրլիւ աիւրլիւ հէմ չօգ տուա էսէճէք

(ա) ԱՖբ. de Bono Moris, c. 4. (բ) Հէր. Քիլի. 3. Գալ. պապ. 2. Իսկ. Վեր :

Վատտէլէր կէօսթերիլլօր իոէ տէ , էօլիւէր իչիւն տուա
 չիչ պիր թէքքերրէ պիլէ զիքր օլունմայօր : Ալլա՛նն Գէ-
 լամընըն պու ասէթէ ըիզա կէօսթերմէտիլինէ պու քիֆա-
 յէթ էտէր պիր իսպաթ տըր : Իկէր պու շէրի պիր շէյ
 օլսայըտը , եախօտ էկէր էօլիւէր հայաթտա օլանլարըն
 տուալարընտան սահիհան մէնֆաաթ կէօրէ պիլմիշ օլսա-
 լար իտի , պիր քէրրէ օլսուն Ազիզ Գիթապլարտա զիքր
 օլունմայաճաղը ագըլ քէսէճէք պիր շէյ մի : Պուսու՛ չիչ
 պիր պիղալազ ագըլ ինանամազ :

ՊԱՊ ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ

ՀԱՃ ՈՒ ԶԻՅԱՐԷԹԼԵՐ

Հաճ ու ղեյարէթ տէմէյիլէ՝ աղիզ սայըլան մուհալլէլէ վէ էսէրպէրէ՝ օնլարըն վասիթասի իլէ լութֆ ու խնայէթ թահսիլ էթմէք մերամը իլէ էօլճուլուգ էթմէյի աղնարըզ :

Իւք իւչ տէհրլէրտէ Պաղէատինէ հաճ ու ղեյարէթ իչլան վարըլտըղընըն հիչ պիր ղիքրի օլունմայօր : Վէ պուքէյֆիյէթին սէսէպի՝ օլ զէմանլէրտէ Գրիսթիանլարա գարչը վուգու պուլմագտէ օլան շէտիտ թարտ ու գօվալայըլար օլտուլու գօլայ աղնալըլա պիլըր : Օրալարա վարմասը՝ քէնտիլէրինէ էմին տէյիլ խտի : Լաքին տէօրտիւնճիլ տէհրտէ Կոստանդիանոսուն հիմայէսի ալթընտա Գրիսթիանլար քէնտիլէրինի գօվալայանլարտան էմնիյէթ ու սէլամէթ պուլտուգլարը զէման՝ պու էնկէլ օրթատան գարչտը : Օ զէման պու ղեյարէթլէրին տիւնի մամուր էտիճի վէ սէվապը թապիաթը հագգընտա ալա զիւլմլէր տախի իշթիհար սուլտու : Ինսանլար գըլաս էթմէյէ պաշաուրլար քի , Պալէստինէ վէ շէհիտլէրին մեղարարընա հաճ ու ղեյարէթլէր էթմէլէրի իլէ ազլմ տէրէճէ ազլուլէք վէ սահիհ խէլաս իւմիւտլէրի թահսիլ էսէճէքլէր : Իշպու աշվալէ պինաէն՝ Կոստանդիանոս իմփէրաթօրուն վալիտէսի հեղինէ սահիհ խաչը պուլմագ իչլան Երուսաղէմէ պիր հաճ էյլէտի : Պունուն իպրէթի՝ օլ ազլմ տէվէթին ալթընտա օլան չօգէյալէթլէրտէն վէ շէհրլէրտէն ղայէթ չօգ խալգը Բապպըմըզըն վէ օնուն Առաքեալարընըն էօմրիւնիւն իւք

վուգուաթլերի վէ իսքէնճէլերի հէմ էօլիւմլերինն վուգու պուլտուղու մահալլերին ղիյարէթինէ վարմաղա ալապլանտորտը (ա) : Պէշինճի տէհրտէ պու հաճ ու ղիյարէթլեր ու գատար ալէսսէվի իտիլեր , վէ պաղը Գըրիսթիանլար ու տէրէճէ ագլ ու իտրաքէ եագըլմաղ իլլերէ տիւաթիւլեր քի , սահիհան մասկարալըգտան իպսորէթ շէյլեր իտիլեր : Պու հաճ ու ղիյարէթլեր՝ արթըգ սալթ Պաղեստինտէ օլունմամաղա պալլանտը : Զիւրա պաղը հաճիլեր՝ Երմըն խասթալըղընտա օթուրտուլու Խաղէ Եւլընը կէօրմէյէ վէ օնուն միւպարէք գանընը էմէն Թափրաղը էօփմէյէ Լ'բադիսանա գասար վարտըլար (բ) : Պէշինճի տէհրին սօնունտան պերու իլպու Եօճուլուգլար՝ էյիճէ մալիւմ օլտուղու կիպի՝ վէք ալէսսէվի օլտու , վէ պու ատէթ պաղը մերթէսլէ պու կիւնէ գատար տէվամ էթմէքտէ գալմըշ տըր :

Լաքին պու ատէթ հեր նէ գատար ալէսսէվի վէ ումուսի օլմուշ իտի իսէ տէ , տէօրտինճիւ վէ պէշինճի տէհրին պաղը էն մէշուր վէ միւթէպեր հայրապետլերի օնու՝ ղայէթ մուղիր տէյիւ շէտիս Թապիրլեր իլէ ըէստ էյլէտիլեր : Պունլար՝ Գրիգորիոս Դիւսապի՝ Ոսկեբերան՝ Հերոնիմոս (գ) վէ Օգոստինոս միսիլու զաթլար տըր :

Պու խուսուստա պիր էօրնէք իլլին՝ պուրատա Գըրիգոր Դիւսապինին պիր ասթունա եաղսըղը պիր մէթթիւպինտէն պիր իսթիսրաճ կէթիրիրիլ (դ) : Պու հայրապետ՝ Պիր Գրիսթիան քէնտի ամէլ ու հարաքէթինի ինճիլ գանունունա մուվաֆըգ էթմէլ , վէ էկէր օնուն իլլէտիլ իլլերին Ահաթ Ճէտիտտէն նուֆուղու Եօլ իսէ , ըէստ օլունմալը տըր տէտիքտէն սօլրա տէր քի , “ Բապպ՝ միւպարէքլերի կէյիւն փատիշահըղընըն միրաւընա տալէթ էթտիյինտէ՝ Թէքմիլլէքլերին արասընտա Երուսաղէմէ հաճ էթմէլի ղիքըր էթմէյօր : Օ՝ պու ղպքրէթի ու շէյլերին իլլինէ դամաղ : Լաքին նէ՞ իլլին , (վէ ագ-

(ա) Մօսկայ՝ Ճիւլ 1 . սահ . 311 : (բ) Ոսկ . Չալ 5 , գըմ 1 . de statuis . (գ) Հէրոն . Մէք . 49 . Փաւլինոս : (դ) Դրիգ . Դիւս . Երուսաղ . հաճ էթմէլ իւլ . Մէք . Ճիւլ 3 , Փաւլ . պաւլ . 1635 . սահ . 661 :

ը պաշտօնատա օլան քիմանէ պունու միւլահաղա էյլէսին)
 չիւն փոտիշահըղընա գուլաղուղլամաղա դասիր օլան
 պիր ղայրէթ իզհար օլունմալը տըր : Իկէր պէջլէ պիր
 ամէլ քէնտինտէ ֆայտալը օլաա պիլէ , քեամիլէրէ մէշ-
 ղուլ օլմագ իչիւն սըփարըշ օլունաճագ պիր մաստէ օ-
 լամաղ : Լաքին տիգգաթ իլէ միւլահաղա օլունտուղո-
 թագտիրտէ , կէօրինիւր քի , խիւլիւսանէ պիր տինտար
 էօմիւր սիւրէնլէրէ սահիհան ճանը իֆսատ էտիճի (պօ-
 ղուճու) պիր շէյ տիր • վէ հէր քէսէ կէրէք տիր քի ,
 օնտան պիր զարար չէքմէմէյէ տիգգաթլը օլտուն „ : Օն-
 տան սօղրա պու Հայրապետ կէօթէրիր քի , պու մի-
 սիլլու հաճ ու զիյարէթլէրտէ տիշէհի գըսմը նէ թէհ-
 լիքէլէրէ միւլթէլա օլուր , վէ չօգ գարըլար՝ էվ-
 վէլքինտէն պէթէր տէօնէրլէր : Օնտան սօղրա տէր քի ,
 “ Իկէր Երուսաղէմին աղիզ մահալլէրինտէ (ախէր եէր-
 լէրտէն) տահա զիյատէ լութֆ ու քէրէմ օլսայըտը , օ-
 րատա էօմիւր կէչիւրէնլէրին թագիաթը կիւնահտան փաք
 օլուրուտու : Լաքին սահիհի պու տուր քի , հիչ պիր
 նէվ ֆէսատ պուլունամաղ քի , օրատա իճրա օլունմա-
 յօր , մէսէլա եարամաղըրգ՝ ղինա՝ խըրսըղըրգ՝ փութ-
 փէրէսթլէք՝ ղէհիւրլէմէք վէ գաթլ միտիլու (ֆէսատ-
 լար իճրա օլունուրլար) : Վէ ֆիլ վագի պու քէօ-
 թիւլիւքլէր օրատա էօյլէ եէրլէշիշ տիրլէր քի , հիչ պիր
 եէրտէ օրասը կիպի գանա սուսամըշ քիմանլէր պուլուն-
 մաղ • օրատա ասէմլէր՝ քէնտիլէրի կիպի ասէմ օլան-
 լարըն գանընա՝ խամ թամա սէպէպինտէն՝ ճանալար-
 լար կիպի սուսամըշ պուլունուրլար : Իմօի նիճէ կէօս-
 թէրիլէ պիւր քի , պու միսիլու եարամաղըրգլար իճ-
 րա օլունան մահալլէրտէ տահա զիյատէ լութֆ ու քէ-
 րէմ պուլունուր „ :

Իշպու Հայրապետ քէնտիսի պիղղաթ Պաղեստինտէն
 կէչէրէք՝ Գիլլահինին մասլահաթը ըօյլէթի իչիւն Սրա-
 պիսթանա վարմաղա իշի տիւլիւշ օլմայըլա տէր քի , “ Գիզ
 պու պապաէ եալըրզ կէօղէրիմիզ իլէ կէօրաիւքլէրիմիզի
 թագրիր Կաիւրիլ „ : “ Օլ մահալլէրէ եէթիշմէզտէն չօգ

էվվէ՛լ՝ Քրիստոսուն սահիհ Ալլահ կիպի տինեայա պուն-
տան չօգ էվվէլ կէօրինտիւյիւնին կերչէքլիյինի Թանը-
արգ , վէ պունուն իլէ իմանըմըղ նէ արթար նէ տէ
էքսիլտի : (Քրիստոսուն) Պիքիրին վասիթասի իլէ Թէն
ալմասընըն սըրըրնա՝ Բէթլէհէմէ եէթիշմէզտէն աշնա
իտիք : Իշպու սէֆէրիմիզտէն սատէճէ պու Ֆայ-
տայը Թահսիլ էթտիք քի , բուպար իլէ էօյրէնտիք քի ,
պիզիմ սէմթլէրիմիզ՝ եատ սէմթլէրտէն չօգ զիյատէ
ազիզ տիրլէր , վէ տահա պունուն կիպի սէօզ-
լէր :

Պու պապտէ Ոսկեբերանըն (ա) Հերոնիմոսուն (բ)
վէ Օգոստինոսուն (գ) զիւհմլէրի տախի պէջլէ օլ-
տուղու՝ Թէլիֆաթլէրինտէն աշքեար աըր . լաքին
պուրատա օնլարտան իսթիսրաճ կէթիրմէսի զիյա-
տէ սայըրպ՝ իշարէթ օլունան Թէլիֆաթլէրինէ մուրա-
ճաաթ օլունա :

Պուրատա եալընըղ պունու զամմ՝ էտէրիզ քի ,
էկէրչի պիր տինտար ազլէ՝ Քրիստոսուն տօղտու-
ղու՝ եաշատըղ՝ էզիյէթ չէքտիյի վէ էօլտիյիւ
մահալլէրի կէօզ իլէ կէօրմէսի արզուլու պիր շէյ
խսէ տէ , Ազիզ Քիթապլարըն հիչ պիր մահալլիւ
տէ պունա տայիր պիր էմր պուլունմազ քի՝ օն-
ւարը կէօրմէք իլէ պիր տէրէճէ ազիզլիք Թահսիլ
օլունուր : Եիւրէքտէ՝ կերչէքլիք պիր Թէսիր էթ-
մէտիքճէ՝ վէ օ՝ կերչէքլիքտէն ազիզլէնմէմիշ գալ-
տըգճա , պու մահալլէրին սատէճէ պիր բույէթ
ու Թամաշաար պիր քիմսէյի խէլաս էթմէզ : Պիր
քիմսէ՝ էկէր պիւթիւն էօմրիւնիւ Քրիստոսուն
գան տէօքտիյիւ մահալլին իւզէրինտէ կէչիոսէ ,
էկէր կիւնահլարընտան Թէվպէ էթմէզ՝ վէ պիր ա-
զիզ էօմիւր սիւրմէզսէ , օ եինէ հէլաք օլաճապ
աըր : Վէ էկէր Ինճիլն կերչէքլիքլէրինն օգուն-

(ա) Ուի . վալ . 1 , Փիւլի . Ղէ . Իւլ .
վէ Լիպի . Խալլէնա վալ 3 : (բ) Հէրոն . Մէ .
49 . Փաւլէնոս : (գ) Օգոստ . վալ 1 .
de verb. Apost. վէ աշիւլէր Իւլ . վալ :

մասը վէ տիյնէմէսի պիւր քիմանինն եիւրէյինէ
քեար էթմէզսէ , ու քիման Պաղեստինի վէ օնու
ազիւ մահալլէրինի կէօրմէսի իլէ տախի պիւր ֆայսէ
Թահսիլ էտէմէզ :

ՊԱՊ ՕՆԻՔԻՆՃԻ

ԵՍԵՐԼԵՐԻՑ՝ ԵՍՆԻ ՄԱՍՈՒՆՔԼԱՐԱ

ԻԶԶԵԹ ՈՒ ԹԱԶԻՄ ԵԹՄԵՆԻՆ

ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

Պու միսիլու թաղիմ ու իպատեթին իւր իւր Կէհր-
Կէ մէվճուտ օլտուղունա հիչ պիր իսպաթ եօգ
տուր : Շիւպհէ եօգ տուր քի , շէհիտէրէ վէրիլէն ա-
ղիմ րաղպէթ ու իթիպար՝ տղար ազար պու առեթէ
եօլ հազըրլատը , լաքին պու խուսուսա խալգտա հէր
նէ գատար մէյլ վար իտի իսէ տէ , տէօրտիւնճիւ տէհ-
րէ՝ Կոստադիանոսուն Քրիսթիանլարա ազատըգ վէրմէ-
սինէ՝ Էանի 324 սէնէսինէ գատար՝ պու մէյլ պիր գա-
րար ու սուրէթէ կիրմէսիշ իտի :

Պունուն ասը վէ քէօքիւ պապընտա՝ Քրիսթիան-
լըղըն սինօրունտան տիշարը պագմալըյըգ . չիւն քի Ա-
ղիզ Քիթապլարըն պիւթիւն ըուհու վէ մէյլ պունա
գարը տըր : Պիլ իթթիֆագ իգրար օլունույօր քի , էս-
քի Մըսըրլըլար՝ Եունանլար վէ Բօմալըլար պէյնինտէ
աղիզ սայտըգլարը էսէրլէրէ պու՝ միսիլու թաղիմ ու ի-
պատեթ էթմէսի ալէսսէվի պիր շէյ իտի . վէ չօգ
քիմսէլէրին գըյասը իւզըն՝ Քրիսթիանլար տախի պունու
օնլարտան ալմըշլար տըր : Պու վէճհ իլէ պու ա-
տէթին ասը վէ պաշլանկըճը՝ փութիէրէսթիլքտէն սա-
յըլմալը տըր : Պունու՝ 404 թարիխինտէ Պարչէլօնա
շէհրինին Քիլիսէ իսթիարը (Էրէցի) օլան Վիկիլան-
թիոս ալըգտան պէյլէ թագրիր էտէր , քի պու զաթ՝

իշպուռ էսէրէրէ թագիմ էթմէնին նալայրգ հարաքէթի-
նի զէմմ էտէր , վէ պու միսիլու հարաքէթտէ պուլու-
նանլարը քիւլ թօփլայրճըլար վէ քիւլփէրէսթլէր՝ վէ ա-
տէմ քէմիքլէրինէ իպատէթ էտէն փուլթփէրէսթլէր թէօ-
միյէ էտէր , վէ պու աաէթի փուլթփէրէսթլէրտէն ալ-
մըլար տըր տէր (ա) : Եւսէրիոս տախի տէր քի , Գը-
րիսթիանլար շէհիտլէրէ վէ ընլարըն էսէրլէրինէ թագիմ
էթմէք աաէթինտէ փուլթփէրէսթլէր իլէ պիր իտիլէր .
վէ պունտան պիր իւմիս կէօսթէրիր քի , պու իթթի-
ֆազ փուլթփէրէսթլէրէ՝ Գրիսթիանլարա տահա զի-
յատէ տօսթանէ հարաքէթ էթտիրէճէք (բ) :

Լաքին իշպուռ աաէթ՝ էկէրչի հագգ իւղըն՝ պու
գատար ալազ պիր փունարտան չըգմըշ տէյիւ շիւպ-
հէտէ օլունուր իտի իսէ աէ , տէօրտիւնճիւ տէհրին սօ-
նու գատար էրքէն վայէթ ումուսի օլմուշուտու : Պա-
ղէօտինտէն՝ վէ ազիզլէքլէրի իչիւն բաղպէթ օլունան
ախէր մահալէրտէն թաշ վէ թօփրադ կէթիրիլրիտի .
վէ եարտմազ բուհլար հասարաթընտան վայէթ գուվ-
վէթլի պիր հըֆլ էտիճի շէյ սայըլարագ՝ հէր եէրտէ
աղըր պահա իլէ ալընըր վէ սաթըլըրլարըտը (գ) : Խալ-
գըն պու խուսուստա պաթըլ իթիգատը օ հալտէ պու-
լունուր իտի քի , չօգ քէրրէ հիլլէպազ քիմսէլէրտէն
ալտանըրլարըտը : Հիչ էօյլէ պիր շէյ օլմայան մահալ-
լէրտէ՝ ազիզլէր վէ շէհիտլէր մէզարլարը օլմագ գըյաս
օլունուրուտու (դ) : Ազիզլէր իսմլէրինին տէֆթէրինտէ
էսամէլէր՝ սահթէ ազիզլէր իսիմլէրի զամմը իլէ չօղալ-
տը . վէ խըրսըղար պիլէ շէհիտլէրէ թէպտիլ օլունտու-
լար : Սուլփիթիոս Սէվերոս նամ միւլէլլիֆ՝ պու մի-
սիլու ապէս իշին պիր նագլինի վէրիր . քի պիր Եօլ
քէսիճի խըրսըղըն մէզարը իւզէրինէ պիր մէզպահ
գուրուտու , վէ ընու պիր Եպիսկոպոս թագաիս էյ-
լէտի , վէ խալգ օրայա վարըպ տուա էսէրլէր իտի

(ա) Հէրոն . րիփաբիոսս Ռէս . 404 Բաբիէնպէ Ալի-
լանիոսս Գաւըլ լէ Ա. Ե. de Vigilantio haereticis orthodoxo.
(բ) Էւսէք . de Praep. Evang. ԺԳ . 11 : (գ) Օգոստ .
de civitate Dei, Գիլ . ԺԵ . պապ 8 . 6 , վէ սայիւ լօգ
փիսէլէր : (դ) Կաթիսգիէն Սի . 5 . Գան . 14 :

(*) : Թուրս Եպիսկոպոսու Մարտինոս մեղպահը երգ-
տըրտը , վէ քէմիքլէրի օրատան գալտըրտը , վէ ծնտան
սօլրա ծնլարա իպատէթ էտէճէք օլան քիմսէլէրին ճիւմ-
լէսինի Գիլիսէտէն լէտտ էթմէյէ թէհտիա էյլէտի :
Պազը քիմսէլէր՝ գան իլէ պօյանմըլ քէմիքլէր աղըպ պիր
եէրէ կէօմէրլէրիտի . անտէն սօլրա վարըպ խալլըն օր-
թասընտա պիր խապէր եայարլար իտի քի , կէօյա տիւլ-
տէ կէօթմիւլէր իտի քի , Ալլահըն պիր տօսթունուն
ճէսէօտի պիր եէրտէ կէօմիւլմիւլ պուլունույօր (Բ) : Ս-
դոստինոս տախի թագրիր էտէր քի (Գ) , չօգ միւրայը
քիմսէլէր վարըտը , քի ծնլար ըուհպան քիսվէթինտէ
հէր եէրէ տաղըլմըլլար՝ վէ պիր ութանմաղ թարղ ի-
լէ՝ աղիղ զանն օլունան սահթէ էսէրլէր ալըլէրիլէ է-
տէրլէրիտի : Թէոդոսիոս իմփէրաթօր՝ պու միսիլլու գա-
պա վէ այըպ պաթըլ սօֆուլուղուն էօնիւնիւ ալմադ ի-
չիւն՝ ֆէրման իլէ պիր գանուն ագտ էյլէտի քի , “ հիչ
պիր կէօմիւլմիւլ ճէսէտ պիր ախէր մահալէ նագլ օ-
լունմաղա ըուհսաթ վէրիլմէսին , վէ հիչ քիմսէ պիր
շէհիտ , ” (ճէսէտինի) “ փարալայըպ սաթմասըն , ” (Դ) :

Իշպու էսէրլէրէ իպատէթ ատէթի պէլինճի Դէհրէ
տահա հատտէն աշըրը վէ էտէպօրիլլէրտէն իպարէթ
պիր շէյ օլմուլուտու : Գըյա օլունուրուտու քի , շէ-
հիտլէրին քէմիքլէրի՝ ճինլէրին չարփմալարընա վէ սայիր
տէրտ ու պէլալարա ղայէթ ազիմ իլաճլար տըր , վէ
խասթալըգլար տէֆ էթմէյէ՝ էօլիւլէրի տիրիլթմէյէ՝
տիւլմէնլէրի գաշըրմաղա՝ օլաճագ շէյլէրի փէլին պիւ-
տիրմէյէ վէ սայիր չօգ պունուն կիպի իլլէր էթմէյէ
գաաիր տիրլէր (Ե) : Էվլէտէն ասլա մալիւմ օլմայան շէ-
հիտլէր՝ տէնիլիլիտի քի՝ քէնտիլլէրիսի ըույալարտա ա-
շիքէար էթմիլլէրիտի . վէ ինանըլըրտը քի՝ պաշալարը
տա քէնտի տէֆն օլմուլ օլտուգլարը եէրլէրի ա-

(*) Սաւի . Սէլ . Ապիւ Մարթին . էօրիւ իւլ . պապ
8 : (Բ) Օգոստ . Վալ 318 . (Գ) Օգոստ . Բահպտիւր . ա-
մէլ իւլէր . պապ 28 : (Դ) Թէպ . Նօօս Գիւլիյի-թ .
17 . 7 : (Ե) Փրոպէնիլիտ էէրի 11 . de. Coran . Վէ
Սաւի . Սէլ . Ապիւ . 1 . Վէ Ուլ . Վալ .
66 :

շեքեար էթտիլէր : Խալք՝ հէր պիր թէնհա վէ պրըճա աաւրան պիլինմէմիշ պիր մեզարը պիր շէհիս մեզարը ինանմազա մայիլ խտի (ա) :

Հալա պու գատար պէջիւք օլան պու ֆէնալըգ ալթընճը տէհրաէ աահա պէջիւք օլտու , վէ իշպու աղիզ տէնիլէն հսերլէր վասիթասի իլէ իճրա օլունան հիլլէլէր վէ եալանճըլըգլար տահա պշիքեար վէ աահա սէրպէսթանէ իճրա օլունալըքաթը : Պէջիւք Գրիգորիոս Փափա պու նէվաէն օլան պիր շէյ նագլ էսէր , եանիքի՝ իքի Բում րուհպանլարը Բոմսյա կէլիպ՝ կէճէ գալանըղընտա Լզիզ Պողոս քիլիսէսինին եանընտա կէօմիւլիւշ պաղը ճէսէսլէրի չըգարտըլար , վէ քէմիքէրի աագլասըլար : Սօլրա պունլար թուլթուլուպ՝ պունու էթմէքտէն մերամլարը նէ խտի տէյիւ սիւալ օլունաուգլարընտա , իգրար էյլէտիլէր քի , քէմիքէրի աղիզէր էսէրլէրի տիր տէյիւ Եռանանիսթանա կէօթիւրմէյէ իսթէտիլէր (Բ) : Պրանսատա ալտատըճընըն պիրի պիր թօրպա աօլունու էսերլէր իլէ կէզտիյինտէն իսպգըն տիգգաթընը ճէլպ էյլէմիշ խտի . լաքին թօրպասը թէֆթիշ օլունաուղընտա , իլինտէ քէմիքէրին առասընտա տիւրլիւ տիւրլիւ օթլար՝ քէօսթէպէք տիշէրի՝ ֆարէքէմիքլէրի վէ այը թըրնագլարը պուլունտու (գ) : Իշպու տէհրաէ աղիզ էսէր իսմի իլէ կէօսթէրիլէն շէյլէրէ՝ չօգ տէֆա աղիզ ղանն օլունան իսմինտէն ղայրի պիր շէյ մայիւմ տէյիլ իքէն՝ սէճտէ վէ իպասէթ օլունուրուտու (դ) : Իհթիմալ քի , պու ֆէնալըղըն իշթիհար պուլմասընա պէջիւք Գրիգորիոս Փափասան ղիյատէ հարտըմ էթմիշ ատէմ օլմասը , չիւնքի պու՝ էսերլէր հագղընտա էն ագլէ զըտտնագլիյէթլէրի էսէր :

Իշպու էսերլիքին զուհուր էթմէյէ սէսէպ վլըտիքլէրի հիլլէպաղըլըլար վէ եալանճըլըգլար՝ եէտինճի վէ սէքիղինճի տէհրաէ տահա ղիյատէ օլտու . լաքին օնլարը արթըգ պուրատա նագլ էթմէյէ եերիմիզ եօգտուր :

(ա) Սաւլէթի . Սէլ . Ուրաթի . Էօ . Իւ . 11 : (Բ) Պէօ . Գրիգ . Բիթ . Դ . Սէթ . 30 . Կադ . Օգոս : (գ) Պէօ . Գրիգ . Թ . 6 : (դ) Պէօ . Գրիգ . Բիթ . Բ . Սէթ 29 :

Պազը պիր դաչ մագուլ ասեմէր պու պէտ ֆիյ-
լէրէ դարշը սէսլէրինի գալորորլար . լաքին փէք ազ
ֆայիտէ էյլէտի : Պիր ասեմ շաշար , քի հանկըսընա
տահա զիյատէ Թաճիւպ էյլէտին , ալտանմըշ խալգըն
ինանըճըլըզընամը , եօխսա պու եալանճըլըզլարը իճրա
էտէն քիմսէլէրին ութանմազ եիւզսիւզլիյինէմի :

Պու ասեթին Ալլահըն Քէլամընտա պիր էսէրի
ասլա պուլունմատըղընա տայիր տուրուպ միւզաքէրէ էթ-
մէսի՝ սայքի իգթիզասըզ կիպի պիր շէյ տիր :

— — —

ՊԱՊ ՕՆԻՒՉԻՒՆՃԻԻ

ՔԻՒՆԼԻՒՒՅ՝ ՎԵ՝ ԿԻՒՆՏԻՒՉԻՒՆ

ՄՈՒՄ ՎԵ՝ ԳԱՆՏԻՒ, ԵԱԳՄԱԳ

ԱՏԻԹԻՆԻՆ ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

Վիւնլիւք եադմագ՝ քիւնէլէրտէ տէօրտիւնճիւ տէհր, տէն էվէլ իտխալ օլունտուղունու իսպաթ էթմէք իչիւն էյի իսպաթլարըմըզ եօգ տուր . վէ պազըլարը իտտիա պիւէ էտէրլէր քի , պու՝ օլ տէհրտէն սօղրա դապուլ օլունմուշ տուր :

Վու ատէթ՝ էրքի Քրիսթիանլարտան՝ վութփէրէսթ լէք մէզնէպինին իպասէթինէ մէրպութ պիր ամէլ տէյիւ իքրա՝ օլունուրուտու . վէ ծնուն իչիւն Քրիսթիանլըգտա ասլա իճրասընա ըուխսաթ վէրիլմէզ պիր շէյ սայըլըրտը : Տերտուղիանոս պունուն հագգընտա պու մինվալ իւզըէ սէյլէր (ա) , վէ Աթէնագորասըն տախի պէյան էյլէտիյի զիւլմպունուն կիպի տիր : Վէ պունու՝ տէյիլ սալթ Հայրապետէր զէմմ՝ էտէրլէր , իլա օլ տէհրին թէվարիխի տախի շէհատէթ էտէր քի , պու ատէթ՝ զիքր էթտիյիմիզ զէմանտէն էվէլ մէյտանա չըգմամը իտի :

Լաքին քիւնլիւք՝ ճէնազէլէրտէ գուլանըլըր իտի . ամմա պու պիր տին այնի իչիւն տէյիլ՝ իլա ֆէնա դօգու վէրէն թէաֆիւնիւ քէսմէք իչիւն օլուրուտու : Տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունտա քիւնլիւք՝ իպատէթ վազըթլարընտա եադըմաղա իլք պաշանտը . լաքին պու՝

(ա) Տէրք . ճէվ . պապ 32 . վէ ճէնք . Բաճ . պապ . 10 :

խառնեթէ միւթալիք պիր շէյ սայըլարուք տէյիլ իլլա պիր մահաւտէ գաւապալըգը պիր ճէմաթտան հասըլ տան հաւա պօղուգըղուղունու տէֆ էթմէք իչինն օլուլ յուտու (ա) : Վէ պունուն՝ իլք իւչ տէհըլէրտէ իպա տէթէ միւթալիք պիր շէյ սայըլմատըղը՝ պաղըլարըն իւ չ'ւնճիւ տէհըին սօնու՝ վէ ախէրլէրին տէօրտիւնճիւ տէհըին էվէլլէրինէ տօղրու՝ վէ ախէրլէրին պէշինճի տէհըտէ պիլէ եաղըլմըլ գըյաս էյլէտիքլէրի Ռէսուլի Գանունլար թապիր օլունան քիթապասա պու խուրոան զիրի օլմատըղնտան աշէեար տըր . լաքին ալթընճը տէհըտէ պիր Գիլիսէ՝ թէվարիխի եաղան էվաղըրիտ նամ միւէրլիս՝ հէմ ալթուն խաչլար հէմ տէ ալթուն պուխուրտանլար զէքը էտէր . վէ պունտան աղ նաղըրը քի , խաչլար վէ պուխուրտանլար հէման պիր տէհըին հասըլաթը տըր , վէ իքիտի տէ հէման պիր զէմանտէ Գիլիսէյէ կիրտիլէր : Լաքին իպթիտա ինսանըն սաղըղընա ֆայտէլի տէյիւ իտիսալ օլունան շէյ՝ սօղրատան պօղուղուպ պիր պաթըլ իթիգատէ թէպտիլ օլունտու :

Բօմա Եպիսկոպոսու պիրինճի Լէոն պէշինճը տէհը տէ քիւնլիւք եաղմանըն քիլիտէլէր պէյնինտէ ալէսսէվի պիր ատէթ օլունմատընա չօգ ճէհտ էյլէտի . վէ պու պիր քէյֆիյէթ տիր քի , օլ զէմանէ գատար տահա պու տտէթին ալէսսվի գապուլ օլունմամըլ օլտուղու նու աշիքեար կէօսթէրիր : Պու զէմանտէն սօղրա պու պիր աղիղ ատէթ օլուպ՝ նէ զէման՝ նէրէտէ վէ նասըլ քիւնլիւք եաղըլմալը օլտուղու խուսուտունտա թարիֆլէր վէրիտի (բ) :

Իչպու ատէթին զուհուրինէ սէպէպ՝ պաղըլարը Եհհուտիլլէտէն՝ վէ ախէրլէրի փութփէրէսթլիքտէն ալընմա տէյիւ գըյաս էյլէտիլէր : Լաքին իհթիմալ տըր քի , պու սէպէպլէրին իքիտի տախի պու ատէթին գալիմ օլմասընա եօլու աշտըղընտան մատա , ախէր սէպէպլէր տախի պէլքի պունա եարտըմ էյլէմիշ տիր :

(ա) Սիիէլ , Կիւ . է . Բար . Ճիւ Լ . սահ . 27 : Վէ Մօհայյ , Ճիւ Ա . սահ . 230 : (բ) Սիիէլ . Ճիւ Ա . սահ . 27 :

Քիլիսէլէրտէ կիւնափալիւն ընդլար էանի մասլար վէ
 Գանդիլլէր էադմադ խուսուսուտ՝ իւք Քիլիսէլէրին ըուլա-
 սաթ վէրմէտիյի պիր շէյ խաի : Օնլար ընդգլլոր՝ պիւ
 իգթիզա սալթ կէճէ իլէ գուլանլըրլարլար . ջիւն քի
 թարա աւ գովալայըշ սէպէպինսէն՝ իպասէթ ի-
 ջիւն գարանլըգուա ճէմ օլմաղա մէճպուր խաիլէր : Տէօր-
 ափնճիւ սէհրուէ պուլունսն լադթանթիսս՝ պու մի-
 սիլլու առէթին փուլթիէրէսթ ալիսլէրլինսէն օլաուլլու-
 նու թադրիր էտէր (ա) : Վէ իւշ եիւզ պէշ սէնէսին-
 տէ ճէմ օլան էլլպէռ սինսթուսու օթուզ աէօրափն-
 ճիւ գանուսուսա պու առէթի մախսուսէն էասագ է-
 տէր : Պէշինճի տէհրին իպթիսասընտա վէֆաթ էտէն
 ճերոնիմա՝ պու մուլ վէ գանուիլ էագմագ խու-
 սուսուստ՝ կիւնսիւղիւն տախի իճլա օլունույօր կիպի
 սէյլէյօր . լաքին օ՝ պու առէթէ նուֆուզ վէրէճէք
 պիր Քիլիսէ թէնպիհի եա ումուսի գապուլ օլունմուշ
 պիր գանուն վար տէյիւ խտիա էթմէյօր . լաքին տէր
 քի , պունա պաղը մահալէրուէ սրաղը ափնէալլի առէմ-
 լէրին ճահիլլէյինէ վէ դալիֆլիյինէ վէ ահմագլըլնա
 պինաէն միւսաստէ օլունուրուսու (բ) :

Պու առէթին՝ եանի քիլիսէլէրտէ կիւնափալիւն մուլ-
 լար վէ գանսիլլէր էագմանըն սէպէպի խուսուսուստա՝
 տիւրլիւ տիւրլիւ զիւլմէր թագրիր օլունսու : Պաղը-
 լարը գըլաս էտէրլէր քի , էօգարուա զիւր օլունսու-
 գու միսիլլու Քիլիսթիանլար գովալայըշ սէպէպինսէն կէ-
 ճէ իլէ մաղարալարտու վէ ինլէրտէ կիլլիճէ ճէմ օլուպ
 իպասէթ էթմէյէ մէճպուր իքէն , պիւ իգթիզա ընդ-
 լար էագմագ լաղըմ կէլրիտի : Վէ իշպու աէրա ու
 միհնէթ կիւնլէրինին զիւրի հըֆլ օլունմագ՝ վէ ալէսսէ-
 վի օլմուշ պիր առէթի սօզմամագ իլիւն , տէնիյօր քի ,
 Քիլիսթիանլար կիւնսիւղիւն ճէմ օլմաղա սէրպէսթիյէթ
 պուլտուգլարը զէման՝ իպասէթ վագթընտա ընդլար
 էագմագ առէթինի հըֆլ էյլէտիլէր : Ախէրլէրի զիւ-
 իւմ էտէրլէր քի , պունուն Քիլիսէլէրէ խտիալ օլուն-
 մասընա սէպէպ՝ փուլթիէրէսթլէրին Սէր լճապիլ ս

(ա) Լափնա . Քիլի . Զ . պադ . 2 : (բ) ճերոն . Մէր . Ան .
 Ռիփուր վէ Վիլիլանի . Գարու . ճիւք 2 :

լրանուր տին այինլերինի իճրա էթմէքտէ օլտուգլարընտա
 պալմուամլարը վէ գանտիլէր եադմաղա օլտն ատէթլերի
 օլտու , զլրա Քրիսթիանլար իքինճի տէհրտէ՝ տէյիլ
 սալթ քէնտիլերի տախի պուսուսն կիպի սըրըլար թա-
 յին էթմիլչէր իտի , եախօտ Քրիսթիան օլմայանլարըն
 հուզուրոնտա իճրա էյլէմէտիքլէրի պաղը տղիզ ային-
 լէրէ՝ մէսէլա Բապպըն Ախլամ թաամընա վէ վաֆթի-
 վէ «բբ իամինի վերմիլչէրիտի , իլլա օլփուլթփէրէսթլէք
 սըրըլարընտա իճրա օլունան ալինլէրի տախի եափսշ
 եափաշ Քիլիսէյէ իսիսալ էյլէտիլէր (ա) , քի օնլարըն
 պլրի՝ իշպու կիւնտիւղիւն ըջդ եադմադ առէթի տիր :
 Իշպու խուսուստա պաղը էօրնէքլէր՝ սէքիզինճի տէհրտէ
 եազան Իսապդ Գասսուլպն նամմիւէլլիֆտէն (բ) վէ ա-
 խէրլէրինտէն վէրիլտի : Պաշգալարը տա պու ատէթի Եէ-
 հուտիլէրտէն ալլնմա սայարար : Սայիրլէրի տախի ի-
 նանըլար քի , չիւն քի Բապպըն Ախլամ թաամը իպ-
 թիտա կէճէ իլէ օլունտու , վէ իլք Քրիսթիանլարըն
 ճոհապպէի վէյաֆէիլլէրի ախլամտա իճրա օլունուրլար-
 ըրը , պունլարա ույմադ իչիւն պու պտէթ անտան սօլ-
 րա տախի հըֆզ օլունտու :

Պալմուամլարը եադմադ պտէթի խուսուստանտա տիգ-
 գաթ օլունմալը տըր քի , պէշինճի տէհրտէ Գրիգոր՝ Նա-
 զիանդալը զիքր էտէր քի , վաֆթիզտէ՝ պու այնին բու-
 սուամթլերինտէն պիրի սայըլարադ՝ պալմուամլարը եա-
 դարլարտը : Հէմ տախի աշիքէար տըր քի , պու ա-
 տէթ ճէնազէլէրտէ տախի ճարի իտի : Պունուն սէպէ-
 պի պու օլմ պիլըր քի , Քրիսթիանլար Քրիսթիանլըղըն
 իլք տէհրլէրինտէ՝ քէնտի տիւլմէնլէրինին գօրգուսուն-
 տան էօլիւլէրինի կէճէ իլէ կէօմմէյէ մէճպուր իտիլէր .
 վէ պու հալտէ ըջդ եադմասը իգթիզալը իտի : Օն-
 լար էկէրչի սօլրաստան էօլիւլէրինի կիւնտիւղիւն կէօմ-
 մէք սէրպէսթիյէթինէ նայիլ օլտուլար իտի իսէ տէ , պու
 իպթիտա իգթիլա պէպէպինտէն էթտիքլէրի շէյ պիր
 միւսթէմէլ ատէթ կիպի գալըր : Տէօրտիւնճիւ տէհրին

(ա) Մօսկայ՝ • Ճիլք Ա • սահ • 162 , 163 : (բ)
 Exercitat. XVI in Annales Baronii, սահ , 388 :

սօնոճնա տօղրու վիկիլանթիոս նամ միւէլլիֆ շիբեա-
յեթ էտէր քի, փուլթիքէսթէրին քէնտի պաթըլ
փուլթարը էնթինտէ մուլ եագմագ ատէթինի Գրիս-
թիանլար ալըպ շէհիտէրէ գուլանըրլար . վէ աչըգ կիւն
ըչըղընտա շէհիտէրին Գիլիսէլէրինտէ պալմուլարը եա-
գարլարըտը : Հերոնիմոս պոճնա ճէվապ վէրիւր քի, ղարպ
Գիլիսէսինտէ՝ կիւնտիւղիւն եա պիր ախէր զէմանտէ
շէհիտէրին մէզարլարընտա մուլար եագմագ ատէթլէ-
րի եօղուտու . իլլա օնլար պուճու սալթ կէճէտէ էտէր-
լէրիտի, քի ճէմիյէթլէրինէ ըչըգ վէրսինլէր . լաքին
շարգ Գիլիսէլէրինտէ էյլէ տէյիլ իտի . իլլա շէհիտ-
լէրէ ասլա պագմայարագ՝ Ինճիլ օգոճնտուղու զէմանտէ
մուլ եագարլարըտը, քի Ինճիլին կէթիրտիյի միւթ-
տէ իչիւն օլան քէնտի շաղըղլարընը պէյան էթսինլէր
(ա) : Բապպըն Ախշամ Թաամը իճրասընտա տախի
մուլար եագըրըր ըտը : Պու միւէլլիֆլէրտէն աղնա-
շըրը քի, ճէնաղէլէրտէ՝ վաֆթիզտէ վէ Բապպըն Ախ-
շամ Թաամընտա՝ վէ սալթ շարգ Գիլիսէլէրինտէ Ին-
ճիլին օգոճնտուղուճնտա մուլ եագըրլարընտան մաստա՝
տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Ալլահըն իպատէթինին ախէր
պիր զէմանընտա պու ատէթ միւսթէմէլ տէյիլ իտի :
Լաքին փէք գօլայ աղնաշըրա պիլիւր քի, իչպու պաշ-
լանկըճասն պու ատէթ իպատէթին ախէր զէմանընտա
տախի եայըլա պիլիւր : Իմտի պու ատէթին պաշլանկը-
ճը իչիւն տէօրտիւնճիւ տէհրէ պագմալըյըգ . լաքին
օնուճ ումումէն գապուլ օլունմասընըն Թարիխի իպթի-
տասը՝ պէշինճի վէ ալթընճը տէհրլէրէ վէրիլմէլի
տիր :

Լաքին պու ատէթին իտխալ օլունմասընըն զէմա-
նը վէ սէպէպի հէր նէ օլմուշ իսէ տախի՝ օնուճ նէ
Աղիզ Գիթապլարտա եէրի՝ նէ տէ ասլա պիր վէճ՝
իլէ իգթիզասը վար : Նիւնէշին միւնէվկէր ըչըղը շաֆգ
վէրտիյի զէման, շամանըն ըչըղը նէյէ՞ եարար : Պու
շէյ իպատէթտէ կէօզէ կէօրիւնիւր պիր սալթանաթ
սուրէթի կէօսթէրիւր, քի պու միսիլու շէյ Ինճիլ

(ա) Հէրոն . Վիկիլանթիոս գարլը, պապ . 3 . 4 :

բուխսաթ վերմէզ, վէ օնու հիչ Թալապ էթմէզ: Աւ-
լահըն Թալապ էյլէտիյի՝ պիր ալապ վէ դըրըզ էիւրէք
սփր, վէ կէօզէ կէօրիւնէն ծալթանաթը ինսան իճատը
այինլէր տէյիլ տիր: Պազ Եսայ • Ա • 10—16:

Իպատէթ զէմանընտա քիւնլիւք գուլլանմազ եախօտ
կիւնտիւզիւն մոււմ վէ գանտիլ եազմազ ատէթինին Ա-
զիզ Քիթասլլարտա էսէրի եօզ տուր • վէ պու՝ օնլա-
լըն իգթիզասըզ վէ Ֆայտէսիզ օլտուգլարընա քիֆայէթ
էտէր պիր իսպաթ տըր:

ՊԼԱՊ ՕՆՏԵՕՐՏԻՒՆՃԻՒ

ԱԶԻԶԼԵՆՄԻՇ ՍՈՒ, ԵԱՆԻ

ԽԱՉԱՅԱՆԴԻՍՏ

Եւհոտիւներն պէյնինտէ՝ էյի մալիւմ օլտուլու վէճճ իւզըէ՝ տին այլնէրինտէ աու իսթիմալի ալէսսէվի պիր շէյ իտի : Քէզալիք Եունանլար վէ Բօմալըլարըն առաւ սընտա տինէ տայիր դուսվէ եայգանմագ ասէթ օլուն մուշուտու : Օնլար փուլթիսանէլերինէ կիրտիքլերի զէման եայգանըլար՝ եա հիչ տէյիլիսէ քէնտիլերինէ սու սէրփերլեր իտի : Իշպու եայգանմագ՝ ալէլիսուսուս օնլարըն փաքլէնմէք Սըրըլարընտա իճրա օլունուրուտու :

Քրիսթիանլըըն իւք պէշ տէհրլերինտէ Քիլիսէլերտէ՝ պիր սըրրանի վէ ազիզլէտիճի գուվէթէ մալիք միսիլու ազիզ սոյուն իսթիմալի քիւլիւյէն նամալիւմիտի : Կէօսթէրիլէ պիլիք քի՝ Քրիսթիանլըըն էսքի վագըթլարընտա՝ Քրիսթիանլար փուլթիսանէլերին էօնիւնտէ քէնտի իւզերլերինէ սու սէրփիլմէսինտէն իքրա՛հ էտէրլեր իտի (ա) : Թէոդորէտոս միւէրրիս նագլ էտէր քի (բ) սօղըատան տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունա տօղըու Բօմա իմիէրաթօրու օլան Վալէնթիանոս՝ Յուլիանոս իմփէրաթօր իլէ օնուն պիր ըիճալը իքէն՝ ըէսմէն Փօրթունա նամ փուլթուն փուլթիսանէսինէ վարմաղա մէճպուր օլմաղըլա, փուլթիսանէսին խըզմէթճիլէրինտէն պիրի՝ ազիզ սու սէրփիլէք այնինի իճրա էտէր իքէն, Վալէնթիանոսուն իւզերինէ • սուտան պիր գաչ տամլա տիւշտի : Վալէնթիանոս պունա օլ գատար տարըլտըքի, օլ խըզմէթճիլէ պիր եումրուգ վուրուպ տէտի քի, Պէն Քրիսթիան օլմաղըլա պու փուլթիէրէսթ

(ա) Սիկէլ, ճիւր • Դ • սահ • 644 : (բ) Թէոդ • Քիւլ • Խար • Քիլ • 3 • պոպ 16 :

ազիզ սույու իլէ վաքլէնմէտիմ, իլլա մուրտարլանտըմ : Տէօրթ եիւզ օթուզ սէնէսինտէ էօլէն Օգոստինոս՝ քէնտի պուլունտուղու զէմանլարըն Գիլիսէ այինլէրի իլլան սէյլէր իքէն տէր քի , “ Վաթիւլայինէ էմաւ պիւր աթիւ էօֆ Գուր , ” : Իմտի էկէր օլ ասիրտէ ազիզ սույուն ատէթի մէվճուտ օլսայըտը , Օգոստինոսուն իշպու թապիրինտէ ասլա պիր մանա օլմազըտը . զիրա իտտիա օլունույօր քի , պու ազիզ սու՝ վաֆթիզ կիպի վաքլէմէք միւլահազասընա տէլալէթ էտէր :

Պուրատա թադտիմ օլունան վուգուաթլէրէ նազարէն՝ գըյաս օլունուր քի , իշպու աստէթ ալլէնճը Գէհրաթ պէյլիք տէնիլէն Գրիգորիոս Փափանըն զէմանընտա մէյտանա չըգտը . լաքին Գրիսթիանըլըն էսքի թարիխի իւղէրինէ եազան միւէրրիխլէրին էն մէշուրլէրին իթթիֆագընա կէօրէ զարապ Գիլիսէլէրինտէ Գօգուղլէնճու Գէհրէ Գաթար ումոմի օլմուշտէյիլիտի (ա) :

Ահաի ճէտիտտէ պու միսիլու սու իտսուսունտա հիշ պիր շէյ զէքր օլունմայօր . վէ Աւաքէալլարըն հէմ իլք Գրիսթիանլարըն տախի ամէլ ու իպրէթլէրինտէ պու նա սէպէպ վէրէճէք ասլա պիր էսէր պուլունմազ :

(*) Սիկէւ . Գիլի . էսթի Թարիխ , Ճիւր Դ . սահ . 644 , 645 :

ՊԱՊ ՕՆՊԵՇԻՆՃԻ

ԱՓՕՐՕԶ ՎԵ ԱՆԱԹԻՄԱ

Ափօրօղ՝ Գիլիսէնին իշագլըղընտան ըէտտ էթմք տիր . վէ անաթէմա՝ ափօրօղ իլէ պէրապէր լանէթ օգումագ տըր . վէ ալէսսէվի պունլար իլէ պէրապէր թէքտիր ու թազիր վէ թէտիպ՝ վէ ազապ պիլէ իճրա օլունմասը շատէթ օլունմուշ տուր :

Իչք իւչ եա տէօրթ տէհըլէրտէ ափօրօղ՝ ասըմա նասը իւզըհ՝ ալէսսէվի թէքտիր ու թէտիպսիղ սատէճէ գապահաթըլը Գիլիսէտէն ըէտտ էթմէքտէն իպարէթ պիր շէյ իտի : Արթըգ Գիլիսէնին պիր ազասը տէյիլ տէյիլ թագրիր օլունան քիմնէ՝ Բապըն Ախշամ Թաամընա վէ մուհապպէթ զիյաֆէթէրինէ վէ ախէր տին սյինլէրինէ հիսսէտար օլմագտան ըէտտ օլունու ըուտու : Լաքին օնուն թէքտիրի՝ հէփիսի պունտան իպարէթ իտի : Ափօրօղ օլան քիմնէ՝ հիչ պիր տիւնեա վի թէտիպ եա զարարա կիրիֆթար օլմազ իտի : Ֆիլ վադի Գրիսթիանըղըն իւք տէհըլէրինտէ պիր տիւնեա վի թէտիպ ու ազապ վէրմէսի՝ Գիլիսէյէ քիւլիյէն միւմփիւնսիւզ իտի : Գիլիսէնին հիչ գուվլէթի եօլուտու . վէ տէվլէթ օնա խուսուսթիւմ էաէրիտի : Գիլիսէ՝ տէվլէթին վէքէնտի տիւլմէնլէրինին էլլնտէ իքէն՝ վէ պու սիւլմէնլէր օնուն քէօքիւնիւ գազըմաղա չաւըր իքէն՝ նիճէ տիւնեա վի թէտիպ ու թէքտիր իճրա էտէ պիր իտի : Ափօրօղ իլէ պէրապէր լանէթէր օղունմասը՝ սօղըաքի տէհըլէրին իճատը պիր շէյ իտի : Ոսկէքերան հէր վէճ՝ իլէ պունու ըէտտ էտէր : Օնուն պու խուսուս իւզէրինէ պիր թէքմիլ վաղը վար , քիւ ա-

տէմէր՝ կերէք տիրելէրէ վէ կերէք էօլիւէրէ անաթէմա եանի լանէթ օգումալը տէյիլ տիրէր . օնլարըն զիւիւմէրինէ վէ պէտ ամէլէրինէ լանէթ օգույա պիւլրէր , լաքին օնլարըն զաթընա լանէթ օգումալը տէյիլ տիրէր : Իշպու վազընտա պու անաթէմա վէ լանէթ օգունմամսընա ալթը սէպէպ վէրի , քի պունլար տըր : 1 . Չիւն քի Քրիստոս՝ հէփ ատէմէր իչիւն՝ զալմէր իչիւն՝ քէնտի տիւշմէնլէրի իչիւն՝ քէնտիսին տէն իքրահ էտէնլէր վէ օնու խաջայանլար իչիւն էօլ տիւ : 2 . Չիւն քի Քրիստէ Քրիստոսուն իպրէթինէ ույարագ՝ հէփ ատէմէր իչիւն տուա էտէր : 3 . Չիւն քի Քրիսթիան տինի պիզի մէճպուր էտէր քի , տիւշմէնլէրիմիզին էօմրիւնիւ գալտըրաճագ եերինէ , քէնտի էօմրիւմիւզիւ օնլարըն ուղուրունա գօյալմ : 4 . Չիւն քի պու՝ Քրիստոսա մախսուա օլան պիր նուֆուզու գափմագ տըր : Լանէթ օգումագ՝ պիր ատէմի հէլաքէթէսլմ էթմէք տէմէք տիր . լաքին պու պիր գուվվէթ տիր քի , եալընը Քրիստոսա մախսուա տուր : 5 . Առաքեալլար՝ պիր քիմնէյի Քրիստէտէն ըէտտ էյլէտիքլէրի վագըթ՝ պու միսիլու պիր շէյ էթմէզէր իտի : (նլար պու վէճ՝ իլէ ըէտտ էյլէտիքլէրինի՝ պիզիմ պիր աղամըզը քէսէճէք օլտուղումուզտա էյլէտիյիմիզ կիպի՝ օնու մերհամէթ վէ գասալէթ իլէ ըէտտ էտէրլէր իտի : 6 . Չիւն քի պիր ագըլըզ իշ տիր (ա) : Պու տէհլին մէշուր զաթլարընտան ախէրլէրի տախի պունուն էմսալի զիւիւմէր թագրիր էյլէտիլէր (բ) :

Իլք տէհրլէրտէ ափօրօզ՝ եախտ Քրիստէտէն ըէտտ էթմէք՝ Քրիստէյի փաք հըֆլ էյլէմէք իչիւն պիր իգլթիզալը թէտպիր տէյիլ գուլանըլըրտը : Քրիսթիանլարըն օլ զէմանլէրտէ պուլունտուգլարը թարտ ու գօվալայըշ վէ հիյպէթու միհնէթէր սէպէպինտէն չօգլարը ալըր վէ գապա կիւնահլարա վէ փութփէրէսթլլէյ պիլէ տիւշէրլէր իտի : Պու միսիլու քիմնէլէրին ճիւմէսի՝ պիրտէն Քրիստէտէն քէսիլըրլէր իտի , շէյլէ

(ա) Վ ալ 76 . Անթ . Իւլ : (բ) Սիւ . Էսի . Քիւ . Խու . Ճիւ 2 . հա . 135 :

քի՝ Գիլիսէ իշխնտէ ալըգ պիր կիւնահ թէհամմիւլ օլունամատըղընը հէր քէս կէօրսիւն : Լաքին պու թագտիրտէ լանէթէր օգունմաղ իտի , վէ տիւնեալի ազապլէր վէ թէքտիրէր իճրա օլունմաղ իտի : Պու պապտէ օլունան սալթ պու իտի քի , Գիլիսէտէն ըէտտ օլունանլարտան՝ էկէր օնլար թէքրար Գիլիսէնին իլհագլըղընա տախիլ օլմաղա իսթէրլէր իսէ իտի՝ թալապ օլունուրուտու քի քէնտի փիւշման օլմալարընը պէյան վէ հալլէրի իշխն գասապէթ չէքտիքլէրինի աշիքէար էթմէք իշխն պիր չօգ զէման աղըր պիր թէվպէ թէտիպի ալթընտա կէչինսինլէր : Լաքին պու պիլէ օնլարըն հիւսնիւ ըիզալարընա պաղլը իտի , վէ պունտան պէյլէ լանէթ եա անաթէմալա պէնզէր հէր պիր շէյտէն չօգ ուզագ իտի :

Պիր արալըգ՝ իքի տիւրլիւ՝ եանի քիւչիւք վէ պէօյիւք տէնիլէն աֆօրօզ վար իտի : Քիւչիւյիւ՝ գապահաթլը Բապպըն Ախշամ թաամընտան՝ վէ տինտարլարըն տուալարընտան ըէտտ օլմագտան իպարէթ իտի . լաքին էյլէ քիմսէլէր՝ քիւլլիյէն Գիլիսէտէն ըէտտ օլունմաղ իտի . իլլա օնլար տահա Գիլիսէտէ տուրուպ՝ տուալարը վէ Ազիզ Գիթապլարըն վէ իլահիլէրին օգունտուղունու վէ վազլարը տիյնէյէ պիլիւր իտի , քի պունլարը՝ Գաթիւ-Մէսուր թապիր օլունան տին թալիմի ալթընտա օլուպ՝ տահա վաֆթիզ իլէ Գիլիսէ ազալըղընա կիրմէյէնլէր տախի տիյնէրլէր իտի (ա) : Օպիր աֆօրօզ՝ Գիլիսէնին հէր պիր ազիզ շէյնտէն վէ օնուն հէր պիր վէճհ իլէ իլհագլըղընտան ըէտտ օլունմաղ իտի (բ) :

Սօլրաքի տէհրլէրտէ՝ իշպու պէյիւք աֆօրօզ՝ անաթէմա եախօտ լանէթէ թահվիլ օլունտու : Օնուն թէսիրաթը՝ օնուն իլէ պէրապէր էն հիյպէթլու պէտտուալարը՝ վէ էպէտի սաստէթտէն ըէտտ էթմէք իտտիասընը՝ վէ տէվլէթին գուվլէթինի վէ եարալմընը զամմ էթմէյիլէ ղայէթ գօրգուլու պիր շէյ օլտու (գ) :

(ա) Պինկամ էստի Բարիւ , Բիւ . 16 . պապ 2 . 7 : (բ) Պինկամ . պապ 2 . 8 : (գ) Սիլէլ , Էօգարըլա Ղիֆր օլունան խապլէ :

Լաբին պու միսիլու անաթէմա ու լանէթլը պէ-
շինձի տէհրէ գատար ատէթ օլմաղա պաշլամամըշար-
լտը : Վէ էկէրչի իպթիտա օ զէման էավաշ էավաշ
կէօրիւնմէյէ պաշլամըշ իտի իսէ տէ , օ զէման պիլէ
օնուն իլէ պէրապէր տիւնէավի թէքտիր ու ազապլը
իճրա օլունմազլտը : Աֆրիգատէ Գթօլէմաիս նամ շէհ-
րին Եպիսկոպոսու Սինէսիօս՝ Անորօնիգօս նամպիր
քիմնէյի էօյլէ հիյպէթլու թապիրլըր իլէ աֆօրօզ էյ-
լէտի քի , օլ զէմանէ գատար էմսալի իշիտիլմէմիշիտի
(ա) : Լաբին պու աֆօրօզուն շիտէթլի օլմասը՝ պաշլը-
ճա շունուն իշիւն սայրլմըշտը քի՝ օլ քիմնէյի Գիլի-
սէտէն ըէտտ էյլէտիյինտէն մասատա՝ պիր թէհլէքէլի
քիմնէ տէյիւ օնուն իլէ գօնուշմամաղա հէր քէստէն
մաթլուպ օլունուրուտու : Պու աֆօրօզուն իշինտէ՝ մախ-
սուսէն լանէթլըր եօղուտու . Լաբին ալէսսէվի օլան զիւ-
իւմէ կէօրէ (բ)՝ օնտա գուլլանըլան թապիրլըր՝ սօղրա-
քի տէհրլէրաէ ըէսմէն պէտտուալարն զուհրինէ գու-
լաղուզլայան սէպէպլէրին պիրի օլաու : Լաբին օլ տէհր-
տէ պու ատէթ տահա ումումի տէյիլ իտի , վէ էավաշ
էավաշ իտիսալ օլունտու :

Քրիսթիանլըգ տէվլէթին տինի օլտուղունտա պիլէ՝
պիր գաշ էիւզ սէնէ միւտտէթինէ գատար աֆօրօզ իլէ
պէրապէր տիւնէավի թէքտիր ու ազապ օլունմազլտը :
Անաթէմա իլէ պէրապէր Գիլիսէնին պէյլէ պիր շէյ
էթմէսինին զիքրինի՝ իպթիտա տօգուզունճու տէհր-
տէ կէօրիւրիւզ : Աֆօրօզ օլմուշ պիր քիմնէնին շէհա-
տէթի տիյնէնմէղ իտի , վասիյէթ էտէմէզիտի , վէ Փա-
նիա նամ շէհրտէ սէքիղ էիւզ էլլի սէնէսինտէ ճէմօ-
լան սինաթոսուն գանունլարընա կէօրէ պիր մանսուպա
սէշիլէմէզիտի , վէ ապէր խըզմէթինէ կիրէմէզիտի : Իշ-
պու սինաթոստան սօղրա՝ կիթտիքճէ ատէթ օլմուշ
իտի քի , քիւչիւք աֆօրօզ իլէ թէքտիր օլունան քիււ-
լէյէն Գիլիսէտէն ըէտտ օլունուրուտու , վէ պէյիւք
աֆօրօզ իլէ անաթէմա եանի լանէթ օլմուշ օլան՝ պուն-

(ա) Անաթէմա Բագրիբին ըէտի իլիւն , պագ Պինկամ -
Գիլի . 16 . պագ . 2 . 8 : (բ) Սինէլ , ճիւ . 2 . սահ -
131 :

տան մաստա տիւննալի հագլէրինին պաղըսընտան մահ
բում օլուր իտի, հէմ իտտիա օլունուրուտու քի, օ՛ է.
պէտի խէլաստէն տախի սիշարը գալըր (ա) :

Սէքիզինձի տէհրտէն սօղրա օլան անաթէմա վէ
լանէթ օգումանըն զոյէթ հիյպէթլու բուսումաթ ու
սուրէթլերի՝ տլիմ միւլէլիֆլէրին պիր չօղունուն զիւլմիւ
նէ կէօրէ փութփէրէսթլիքտէն ալընմըշտըր (բ) : Աֆօ
րօզ օլան քիմսէ՝ շէհրտէ մէլուն՝ գըրտա մէլուն՝ իչէ
րի կիրտիյինտէ վէ տիշարը չըգտըղընտա մէլուն՝ էվի
նին իչլինտէ մէլուն վէ էվլինտէն տիշարը մէլուն
թագրիր օլունուրուտու : Ալլահըն քէնտի էմրլէրինի
թէճաւուզ էտէն խալըն իւզէրինէ Մովսէսին վասիթա
սի իլէ սէօյլէտիյի պէտտուալարըն ճիւմէսի աֆօրօզ
օլմուշ քիմսէնին իւզէրինէ պրաղըլըր իտի . օնլար էչէք
լէր կիպի կէօմիւլմէլի՝ վէ եէրին կիւպրէ եղղընլարը կիպի
սայըլմալը տէյիւ՝ վէ օնլարա պունուն կիպի տահա նէ
չէ նէչէ պէտտուա՝ թագրիր օլունուր իտի :

Վրու միսիլլու անաթէմա վէ լանէթ օգումասը՝ էտէն
հէր քիմ օլուրտա օլուն , Ինձիլին բուհունա զըտտ կէլ
տիյինի զիքր էթմէյէ հաճէթ եօգ տուր : Ահտի ճէ
տիտին բուհու սէլամէթ վէ էյլիքքէանիլիքտէն իպարէթ
տիր : Օնուն լիսանը՝ “ Տիւշմէնլէրինիզի սէվին , սիղէ
պէտտուա էտէնլէրէ խայր տուա էտին , սիղի պուղզ
էտէնլէրէ էյլիք էտին , վէ սիղի ինձիտէնլէր հէմ սիզի
գօվալայանլար իչլին տուա էտին , տիր : Մաֆի . Ե .
44 : Պիր քէրրէ՝ Էֆէնտիմիզին շայիրտլէրինտէն իքիսի
օնա՝ “ Իսթէրմիսին քի՝ Եղիանըն տախի էթտիյի կիպի
սէօյլէյէլիմ քի կէօքտէն աթէշ էնսին , վէ օնլարը թէ
լէֆ էթսին , տէյիւ սիւալ էթտիքլէրինտէ , քի օնլար
պունու՝ օնու գապուլ էթմէյէնլէր իչլին սէօյլէմիշլէր
իտի , “ օ՛ տէօնիւպ օնլարը ալալապը , վէ տէտի . Սիղ
նասըլ բուհ սահիպի օլտուղունուղու պլիմէզսինիզ . զի
րա ատէմ Օղլու՝ ատէմլէր ճանլարը հէլաք էթմէյէ
կէլմէտի , իլլա խէլաս էթմէյէ , : Ղափ . Թ . 54—56 :

Ահտի ճէտիտտէ պիր իքի մահալ վար քի , պու ա
նաթէմա վէ լանէթ օգումագ զիւլմիւնիւ թէստահիւպ

(ա) Սիֆէլ . Ճիւշ 2 . տի . 136 : (բ) Եֆէլ օրափա :

էտէնէր իւրի սիւրբերէր, քի պունդար տըր . “Պէյլէ քիմսէյի թէնին հէլաքի իչլան շէյթանա թէսլիմէտէ սինիզ, քի Բապպ Զիսուսուն կիւնիւնտէ ըուհ խէլաս պուլա ” : Ա Կոթի . Ե . 5 : Իշպու թապիրլէր՝ Ա ՏԻՖ . Ա . 20տէ տախի պուլունուր : Վէ՛ “ Էյէր պիր.քիմսէ Բապպ Զիսուս Գրիսաուսու սէվլէզուէ , անաթէմա օլտուն , մարան աթա ” : Ա Կոթի . Ժ.Զ . 22 : Լաքին Ալլահն Գէլամընըն իշպու մահալլէրի սոյըու աղնաշըլտըղը թագ սիրատէ՝ հիչ քիմսէնին իւզերինէ կէրէք տիւնեալի վէ կէրէք էպէտի պէտտուալար թագրիր էթմէյէ հիւքիւմէթ վէրմէլլէր : Եօգարըտա Մաաթէոստան վէ Ղուկաստան իսթիխրաճ՝ օլունան մահալլէր ղայէթ աշիքեարէ պու աւէթի ղէմմ ու րէտա էտէրլէր : Վէ եալընըզ պու՝ իշպու սոյըաքի մահալլէրին սոյըու աղնաշըլտըգլարը թագ սիրատէ իշպու անաթէմա վէ լանէթ էթմէնին աւէթինէ նուֆուզ վէրմէտիքլէրինի քիֆայէթ էտէր պիր իսպաթ տըր . Եօլիսէ Ազիզ Քիթապլարըն պիր մահալի պիր սայիր մահալլէնէ մուղայիր վէ զըտա օլմուշ օլուր : Պու վէճհ իլէ պու սոյըաքի մահալլէրէ էօյլէ թէֆսիր վէրմէլիյիլ քի , օլ մանասը աշըգ վէ ղայէթ աշիքեար օլան էվլէքի իսթիխրաճ՝ օլունմուշ մահալլէրէ մուվաֆըգ օլտուն :

“Շէյթանա թէսլիմ էթմէք ” թապիրի խուսուսուն տա ալէսսէվի ղիւիւմ օլունան պու տուր քի , պիր.քիմ սէյի աֆօրօզ էթմէքտէ՝ օնուն վաֆիթիլ վաոիթասի իլէ Ալլահն ճէմաաթընա պիրլէշմիշ պուլունմագտան ըէտա օլուպ՝ քէնտի էսքի հալի օլան փուլթիւրէսթլէք տէրէ ճէսինէ գօնուպ՝ շէյթանըն հէօքիւմէթինէ կիրիֆթար օլտուղունու պէյան էթմէք իչլան գուլանըլըր իտի . եանի պունու իշար էթմէք իչլան քի , օլ քիմսէ արթըգ Վրիստոսուն փատիշահըգ սիւրտիյիւ սահիհ Վրիսէսինին ճէմաաթընտան տէյիլ իտի , իլլա շէյթանըն պիր թարգի մախսուսէ իլէ փատիշահըգ սիւրտիւյիւ տիւնեանըն թէսլաաւընտան իտի : Իշպու թապիրտէն փէք փէք աղնաշըլա պիլէն շու օլա պիլիր քի , Պօղոս օնլարա թէնպիհ էտէյօր քի , օլ քիմսէյի ըէտա էթսինլէր , վէ օնտան սօղրա Պօղոս՝ քէնտիսինէ իհսան

օլունան միւճիւղաթ գուզիւթի վասիթասի իլէ օլ քիմ սէյի շու դասար շէյթանըն գուզիւթինէ թէսլիմ էյլէսին քի , շէյթան օնա պիր ճիսմանի էլլէյէթ ու տէրա իլէ ազապ էյլէսին (քի պու գուզիւթ շէյթանա՝ Յովքուն վիւճիւթիւ իւղէրինէ տաիսի վէրիլիշ իտի . Յիւլէ . Ա . 12 :) , շէյլէ քի օլ քիմսէ թէվպէ էյլէսին : Լաքին պուրաստա պու տիդգաթ օլունմալը տըր քի , պու՝ պիւր Գաճիւլի գուզիւթի իտի , քի օնու պիր մախսուս քէյֆէյէթտէ Լաաքէալ իճրա էտէճէյիտի , վէ իճրասընը՝ օլ քիմսէնին ճանըն իւլաալ իւլէն էտէճէյիտի : Լաքին պունճիլէյին միւճիւղաթ գուզիւթի շիմսի հիւ քիմսէտէ Եօգ տուր , վէ շիմսի օլունան պու էպէտի լանէթ՝ խէլասըն հէր պիր ումուտունու քէստիրիր :

“Անաթէմա Մարանաթա , լուղէթէրին իլքի Եու նանի պիր լուղէթ օլուպ՝ մանասը պիր ասէմ՝ Եախստ սայիր պիր շէյ Լաւհըն լութֆունտան տիշարը պրալըլըպ հէլաքէ թէսլիմ օլունմագ տըր : Մարանաթա տաիսի՝ Սիրիանի պիր լուղէթ օլուպ՝ “ Բապպ՝ կէլիյօր , ” տէմէք տիր : Եքիսի պիր Եէրաէ պու վէճհ իլէ թէֆսիր օլունա պիլիր . “ Հէր քիմ քի Բապպ Յիսուսու սէվլէզոն , հէլաքէ թէսլիմ օլունմուշ՝ Եախստ հէլաքէ միւթահագ տըր , վէ Բապպ Եագըն օլուպ՝ թէզ հիւքմ ու շէրաաթը իճրա էտէճէք տիր , ” Պու մինվալ իւղրէ Լաաքէալ պու միսլուտ պիր քիմսէյի ազիմգապահաթը վէ Գիլիսէ ազալըլընա լայըդսըլ թագրիր Ետէր իքէն , օնու Եինէ Բապպըն էլլինէ թէսլիմ էտէր , քի օ՝ օնուն հիւքմ շէրաաթը մասալաթընը քէնտի էլլինէ ալաճագ տըր : Պունտան գաթը նաղար Լաաքէալ տէր քի , “ Պանա նէ՞ քի տիշարըքի քիմսէլէրի՝ տախի , ” Եանի Գրիսթիան օլնայանլարը՝ քի շիւպհէսիզ Գիլիսէտէն աֆօրօզ վէ րէտտ օլանլար պու մագուլէտէն սայըլըլար , “ հիւքմ էտէյիմ , ” : Ա Կոբն . Ե . 12 : Տէմէք իսթէր քի , օլ “ Տիշարըքի քիմսէլէրի Լաւհ հիւքմ էտէր , ” : Ա Կոբն . Ե . 13 : Լաքին պու վէճհ իլէ օ՝ պիր խուսուտի մախսուսէտէ՝ շիւպհէսիզ Լաւհըն էմրի իլէ՝ աֆօրօզ վէ րէտտ օլմուշ քիմսէ իւղէրինէ միւ

ճիւղաթլը պիր դուվիկէթ իճրա էթմիշ օլա պիլիր, վէ պոնոն իշին աշիքեարէ թագրիր էտէր քի, պու Ալլահա մախսուս օլան պիր հիւքիւմէթ սիր, վէ քէնտիտի օնու սատէճէ Ալլահըն իշամընա իմթիսալէն իսթիմալ էաէր:

Հէմ տախի Ա Կորնի . Ե . 4 խանէսինտէն աշիքեար տըր քի, Գիլիսէտէն ըէտտ էթմէք սատէճէ Գիլլսէ խատէմէ սինէ մախսուս պիր իշ տէյիլ տիր, նէ տախի Ապիսկոպոս իւնվանի իլէ սալթ պիր զաթա մախսուս տուր, իլլա պու՝ պի-թիւն Գիլիսէն մախսուս պիր իշ տիր . չլն քի Առաքեալ պու պապտէ տէր քի, " Սիւ ճէ օլա " , եանի պոնոն իճրաւը պիւթին Գիլիսէտէն օլունմալը տըր : Իլք Գիլիսէլէրին պու խուսուստա պէյլէ ամէլ էյլէտիքլէրի՝ թէվարիխտէն աշիքեար տըր (ա) : Լաքին եսվաշ եսվաշ Գիլիսէ խատէմէլէրինին մէսնէսի էիւճէլտիյի կիպի՝ պու հէօքիւմէթին իճրասընը քէնտիլէրինէ հագգ էյլէտիլէր . լաքին սլթընճը տէհրէ գատար՝ խալգըն տախի պու խուսուստա հագգը վար իտիյի ումումն ինքեար օլունմատը : Լաքին պէշ էիւզ իքի տէնէսինտէ Սիմմալոս նամ ֆափանըն կիւնիւնտէ Բոմասա ճէմօլան սինաթոսուն պիր գանոնու խալգտան պու հագգը գալտըրտը (բ) :

Իլք պէշ տէհրէլտէ զաթիյէ պիր իըրա հատէպի իլէ հիշ պիր աֆօրօզ թագրիր օլունմուշ տէյիլ իտի (գ) : Կար թագինէտէ 412 թարիխինտէ ճէմօլան սինաթոսուն 30ուն ճու գանոնունա կէօրէ, աֆօրօզ վէ Գիլիսէտէն ըէտտ օլաճագ օլան քիմսէյէ ըէտտ օլունմաղտան էվլէ՝ սէյլէմէյէ ըուխսաթ վէրիլիրիտի՝ վէ միւթէպէր շահիսլէր շէհատէթի իլէ օնուն իւզէրինէ հիւքմօլունուրուտու : Վէ Որոգինէս տէր քի (դ), " Պիլ հիշ քիմսէյի Գիլիսէտէն ըէտտ էտէմէյիլ, քի օնտա պիր գապահաթ իսպաթ օլունմամըլ տըր " : Լաքին պէշինճի տէհրաէն սօլլա, աֆօրօզ էթմինին գուվ վէթի դայէթ ֆէնա պիր թարզ իէ գուլլանըլլըր իտի, վէ դայէթ նահագ պիր թարիգ իլէ՝ հիւքիւլլէյին ուլղուն ուլ սէպէպլէր իշլն իճրա օլունուրուտու : Պու՝ Գիլիսէ-

(ա) Սիլէ . ճիւղ . Բ . սահ . 134 : (բ) Հարսոն . Սիւաթ . ճիւղ . Բ . սահ . 978 : (գ) Սիլէ . ճիւղ . Բ . սահ . 133 : (դ) Որոգին . Գուհաղա . Նօլա :

նին փաբըղընը հըֆղ էտէճէք մերամընտա ըուհանի պիր շէյ օլաճագ եերինէ՝ պիւթիւն պիւթիւնէ՝ նէֆսանիյէթ-տէ գուլանըրը պիր ճիւմանի սիլահ օլտու : Պուքէյֆիւթէթէ՝ պու միսիլու ույղունսուղուգլարա գարշը օլան պէօ-յիւք շէքեսայէթլէր գուլվէթլի իսպաթ տըր : Իշպու ույ-ղունսուղուգլար օլ տէրէճէ չօղալտըլար քի՝ տազ Կարողոս նամ իմիէրաթօր տօգուղունճու տէհրտէ պու քէօթիւլիւ-յիւն էօնիւնիւ ավանդա մախսուս ֆէրմանլոր սատըր էթ-մէյէ մէճպուր օլտու , քի ծնլարըն իչլինտէ պու սէօղէր պուլունուր , քի “ Հիչ պիր Եպիսկոպոսուն հիչ քիմնէյի՝ պիր սահիհ վէ աշէքեսարէ եարամազլըգ սէպէպի օլմատըգ-ճա՝ Քիլիսէ իլհագըղընտան ըէտտ էթմէյէ ըուխսաթը օլմասըն ” , (ա) :

(ա) Capitular L. VI. Tom. VII. c. 10 :

ՊԱՊ ՕՆԱԼԹԸՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԼԱՐԸՆ ՊԻՔԻՐԼԻՅԻ

Իշպուս ատէթին Ազիզ Քիթապլարն էջրէթտինի պիր շէյ օլմատըղը պու պապըն սօնունտա կէօթէրի-լէճէք տիր : Լաքին պիրի սիւալ էտէ պիւրի քի , էջլէ իսէ նա՞սըլ իշթիհար պուլա պիւմիշ տիր : Օնա ճէվապ վէրիրիզ քի , պու՝ եավաշ եավաշ մէյտան պուլմուշ պիր շէյ տիր , վէ օնա գուլաղուզլայան սէպէպլէրին պազը-սը պունլար տըր : Չօգ քիմնէլէր՝ պէքէարըղա ազիմ՝ րաղպէթ վէ իթիպար էտէրլէրիտի . վէ էպէնմէմիշ գալմագ՝ էվլէնմէքտէն տահա փաք վէ ազիզ պիր հալ սայրըրըտը , վէ պունտան էրքէքլէրտէն վէ գարըլար-տան չօգլարը պու հալի սէչալիլէր (ա) : Պազը էվլէնմիշ քիմնէլէր պիւլէ օ գատարա վարտըլար քի , գարը գօ-ճա՝ իթթիֆագ իլէ պէքէար էօմրիւ կէչիրիրլէրիտի , վէ պունու՝ վլւճիւտլէրին ագտ պէնսինտէն փաք՝ պիր ճան-լար նիքէահը սայարըլարը (բ) : Հայրապետլէրտէն Հե-րոնիմոս՝ Եմբրոսիոս վէ Օդոստինոս միսիլու քիմնէլէ-րին պազըսը պունճիլէյին պէքէար հալէ էյլէտիքլէրի ազիմ մէտոլէր իլէ պու ատէթին իտիսալինէ չօգ էար-տըմ էթտիլէր : Պէքէարըզ հալլինին ազիզլիյինէ տայիր պու միսիլու ազիմ իթիպար վէրէն զիւլմէր ալէմէ տաղըլարգտան սօղրա , փափաղլարա մախսուսէն պիր ֆարզ սայըլաճաղը մասլահաթըն թապիաթընա մուվա-ֆըզ պիր հալ տըր : Լաքին էկէրչի պու թալիմ խու-սուսունտա չօգլարը պու միսիլու զիւլմէր հըֆը է-

(ա) Կիւր . գիւրլէի հալի իւլ . վէ Եւանգ . Demonstr. Evangel. I. c. 8 : (բ) Uoսհայ՝ de Rebus Christ. p. 595 :

տէրընրիտի իսէ տէ՝ պազը միւթէպէր քիմսէլէրին պու խուսուստա զիւիւմէրի փէք Ֆարզը իտի : Կղէմէս Ա. զէքսանդրոսցի պու պապտէ ազլ ու խորաքէ վէ Ազիզ Քիթապլարա մուվաֆըզ րէյ ու զիւիւմթագրիւր էտէր (ա), վէ Ոսկեքերան՝ Քիլիսէ խատէմէլէրի մախսուսէն էօմիւրընրինի պէքեար կէշիրմէյէ պօրճլու տուրլար տէյիւ զիւիւմ էտէնլէրէ աջգտան աջղա զըտա սէյլէր (բ) : Իւչ էիւզ էլլի սէքիզ թարիխինտէ Էնկիւրիւտէ՝ վէ իւչ էիւզ պէշ սէնէսինտէ Էլիպէուտէ Ճէմօլան սինաթոսլար՝ զիքր օլունանլարըն իլքի 141նճիւ վէ սօղրաքի Յիւնիւնիւ գանուլարընտա Քիլիսէ խատէմէլէրինէ էվլէնմէյի եասագ էթմէք ուսուլունու րէտտ էտէրլէր . վէ պու պապտէ գուլանտըզլարը թապիրլէր պուլլար տրր . “ Թէքիտէն գանուս օլունուր քի , Եպիսկոպոսլարա՝ Իսթիարլարա՝ (եանի երէցլէրէ) վէ սարկաւագլարա վէ ճիւմլէ Քիլիսէ խատէմէսի օլան զաթլարա՝ քի խըզմէթէ թային օլունմուշլար՝ քէնտի գարըլարընտան վէ էվլատ եէթիշտիրմէքտէն կէրի չէքիւմէսի եասագ օլուուն . հէր պէյլէ էտէն , (եանի Քիլիսէ խատէմէլէրինտէն քէնտի գարըսընտան պու վէճհ իլէ կէրի տուրան հէր քիմ օլուրսա օլուուն) “ քէնտի մանսուպունտան ազլ օլունսուն , : Իւչ էիւզ էիրմի տէօրթ թարիխինտէ Գանգրա սինաթոսու պիր գանուս գօտու քի , պիր էվլէնմիշ օլան փափազըն տին խըզմէթլէրինէ վարըպ պուլունմագտան չէքիւնէն հէր պիր քիմսէ՝ Քիլիսէնին իւհագլըղընտան րէտտ օլունմալը տրր (գ) : Բէսուլի թապիր օլունան գանուլար՝ թահմին օլունուր քի իւչիւնճիւ եախօտ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ եազըլտըլար . պու գանուլարըն պէշինճիսի տէր քի , “ ճիւ պիր Եպիսկոպոս եա Իսթիար , (եանի երէց) “ եա սարկաւագ՝ տինտարըզ պէհանէսի իլէ գարըսընը պօշամալը տէյիլ տիր . լաքին էկէր օնու պօշայան օլուրսա , օ՝ մանսուպունտան ազլ օլունսուն , վէ էկէր ինատ էտէրսէ՝ Քիլիսէտէն րէտտ օլունսուն , :

(ա) Կղէմ . Աղէմ . Սիւրօմ . Է . սահ . 847 : (բ) Ոսկէք . Ա . Կուրն . Իւչ . Վաշ Ժի . Ա . Կուրն . Է , 1 Իւղբիէն : (գ) Նէանքէր Քիլիսէ Բէշարիւ . Ճիւր Դ . սահ . 229 :

Կերէք էրբէքէրտէն վէ կերէք գարըլարտան զահւոյ
 ժլոնան ըռհպանըգ Թարիգի տախի պու ատէթին գուվ
 վէթ պուլմաննա չօգ եարարմ էյլէտի . ղիրա պուն
 լար՝ քէնտի սիւրսիւքլէրի պէքեար հալ իչլին մախսու
 սէն ազիզլէր սայըլտըղը իչլին՝ էվլէնմիշ օլան Քիլիսէ
 խատէմէլէրի օնլարտան սահա աղ ազիզ սայըլաճագ
 լարը աշիքեար տըր : Իչպու Թարիգին Թէքմիլէն նիզա
 մա կիրմէսինէ՝ կիւնտէն կիւնէ արթմագտա օլան Բօմա
 Եպիսկոպոսլարըն հիւքիւմէթի տախի ղայէթ ազիմ եար
 տըմ էյլէմիշ տիր (ս) :

Քիլիսէ խատէմէլէրին պէքեարըղը՝ պու միսիլու սէ
 պէպլէրտէն եավաշ եավաշ մէյտանա չըգտը . քի իպ
 թիտա՝ ալէմին իչլնտէ իշթիւնար պուլան ղիւլիմ իտի .
 քի պու հալ տինտարըղըն իլէրիլէմէսինէ ղայէթ Ֆայ
 ուալը տըր . վէ օնտան սօղըա՝ էտէպ ու էրքեանէ մու
 վաֆըգ պիր պօրճ տէյիւ պաղը սինաթոպարըն գա
 նունլարը օնա նուֆուզ վէրտիլէր . վէ նիհայէթի՝ օն
 պիրինճի տէհրտէ հիլտէպրանս փափանըն եէտի իլէ՝ փա
 փա հիւքիւմէթի իլէ ճէպրան սապիթ վէ գայիմ
 օլունտու :

Քիլիսէ խատէմէլէրինին պէքեարըղընա հեր նէ գա
 տար ազիմ ըաղպէթ վէ իթիպար վէրիլի իտի իսէ տէ ,
 հեր քէսին հիւանիւ իրատէթինէ պրաղըմըշ օլուպ՝ տէօրթ
 էիւղ սէնէյէ գատար Քիլիսէ խատէմէսինին ըլլթպէ
 տէ էն էսնիսարտան Եպիսկոպոսունա վարընճայատէք
 էվլի օլմաղա ըռիսսաթլարը վարըսը (բ) : Իչպու եիւ
 քիւ օնլարըն իւզէրինէ եիւքլէթմէյէ իլք օլունան ճէհտ
 335 սէնէսինտէ օլտու . լաքին պլլթիւն էօմրիւնիւ պէ
 քեարըգ իլէ կէչիլէն մուքերէմ փաւնութիոս պունա
 օլ գատար ղայրէթ իլէ գարըջ տուրտու , վէ օնտան
 Քիլիսէյէ կէլէճէք ղարար ու քէտէրլէրի վէ Թէհլիքէ
 լէրն օլ տէրէճէ աշիքեար կէօսթէրսի քի , պու Թէք
 լիֆ ըհաս օլունտու : Օլ զէմանլէր մէհէլլէրինտէ եա

(ս) Սիլէւ, ձլւ Բ . սահ . 15 : (բ) Գօթօւիք Ռէւլիֆ
 լէրպէն Thenier Einführung der erzwung. Ehelosigkeit. ձլւ
 Բ . սահ . 69 . վէ Մօհայթ Քիւ . Բար . ձլւ . Ա . սահ ,
 203 :

դան Սոկրատէս (ա) զէ Սօղոմէնոս (բ) միւհրրիւնէր ի-
քիսի տէ պէոյլէ շէհատէթ էտէրլէր :

Պէքեարլըղը դանուն իլէ ֆարղ էթմէյէ իլք ճէհա
էտէն՝ 385 Բարիթինֆէ Բօմա Եպիսկոպոսոս Սիբիդիոս իտի
(գ) . զէ պունտան սօղրա դարպ աէմթլէրինտէ պիր
գաչ սինաթոսլար տախի պունա չալըշտրլար : Լաքին
հիչ պիր զէճհ իլէ օ զէման ալէսսէվի օլմատը : Պու
դանունու պօզանլար չօգ իտի . զէ օնլարա պէօյիք հա-
ղիմիք իլէ մուամէլէ օլունուրուտու : Հէմտախի իգթի-
զալը պուլունտու քի , պու դանուն սլիր չօգ քէրրէ
թաղէլէնսին , քի պունուն ճիւմլէսի կէօսթէրիր քի , պու
միսիլու թապիաթա զըտտ զէ Աղիզ Բիթապլարա մու-
ղայիր պիր ատէթի իտխալ էթմէսի նէ գատար կիւճ պիր
շէյ իտի :

Լաքին շարգ Բիլիսէլէրինտէ պու պէքեարլըգ դանու-
նու րէտտ օլունտու : Օրալարտա էկէրչի պաղը էվլէնմէ-
միշ Եպիսկոպոսլար պուլունուր իտի իսէ տէ էքսէրիսի
էվլէնմիշ իտի (դ) : Տէօրտիւնճիւ զէ պէշիճի տէհրլէր-
տէ չօգ էվի Եպիսկոպոսլար պուլունուրուտու (է) : Պտո-
ղէմայիս նամ պէլտէնին Եպիսկոպոսու Սինէսիոս էվի
իտի (զ) : Վէ Գրիգոր Նաղիանդալընըն փէտէրի փափաղ
իտի : Հէմ Գանգրա՝ չիմտի Չանկըրը տէիլէն ա-
նատօլուտա վագի շէհրին սինաթոսու տէօրտիւնճիւ գա-
նունունտա տէր քի , էկէր պիր քիմսէ Բապալըն Ախ-
լամ Թաամըրը պիր էվի փափաղըն էլլինտէն ալմաղա
իմթինա էտէրսէ , լանկթ օլունմալը (է) : Իշպու էյա-
լէթ սինաթոսու թաղրիպէն 344 սէնէսինտէ ճէմ օլ-
տու :

Ալթը եիւղ օթուղ իքի թարիխինտէ Խաթանսօլտա
շարգ Փաթրիզլէրինտէն զէ իքի եիւզտէն զիյատէ Ե-
պիսկոպոսլարընտան պիր սինաթոս ճէմ օլտու : Պու սի-

(ա) Սոկ . Քիւ . Բար . Քիւ . 1 . 11 : (բ) Սօղմ . Քիւ .
Բար . Քիւ . 1 . 23 : (գ) Թարրաֆօնիա Եպիսկոպոսոս Հիթէր .
Քի . պապ . 7 . 9 . 13 : (դ) Սիւլէր Քիւլիւն Բէլալիլի . պապ .
4 . 95 : (է) G. Claxti de conj. clericorum p. 258 : (զ) Եւագ-
թիոս , Ա . 15 : (է) Սիւր . Քիւ . Բար . Բ . 43 . զէ Սօլ .
Քիւ . Բար . Դ . 24 :

նաթոսունն օն իւշիւնճիւ գանուուն՝ օլ զէմանտէ զարպ
Քիլիսէլէրին չօղունտա ճարի օլան ատէթէ մուղայիր՝
փափաղարու էվլէնմէյէ ըուխսաթ վէրիր . Լաքին օպիր
թարափտան տա՝ 12ինճի գանուուն էվլէնմէյի Եպիս-
կոպոսլարա եասագ էտէր : Վէ Եպիսկոպոսլարա պագի Վի-
լիսէ խաթէմէսինքնէն Քարգ օլունուպ օնլարա էվլէնմէյի Եասագ
էպէն իւք գանուուն պոս պոս : Վէ չիւն քի պու սինա-
թոսունն նուֆուզու շարգ Քիլիսէլէրինտէն գապուվ օ-
լունմուշուտու , պու Քիլիսէլէրտէ Եպիսկոպոսլարուն էվ-
լէնմիշ օլմայրպ՝ փափաղարուն էվլէնմիշ օլա պիլմէնին
թարիխի՝ պու զէմանտէն՝ եանի հէման 700 սէնէսին-
տէն պաշլանմըշ օայրլա պիրիր : Իւշիւնճիւ գանուունն
տա՝ Քիլիսէ խաթէմէսինէ իպինճի Կէֆա էվլէնմէյի՝ եա-
խօտ պիր տուլ գարը ալմայը եասագ էտէր . վէ կէօ-
րիւնիւր քի՝ պու միսիլլու իքինճի տէֆա էվլէնմէյի տա-
խի եասագ էտէն իւք սինաթոս պու տուր : Սէքիզ
Էիւզ օն պիր սէնէսինէ կէլէնէ գատար պիր սինաթոս՝
ադա էյլէտիյի գանուունլարունն պիրինտէ Քիլիսէ խա-
տէմէսինէ էվլէնմէյէ աշիքեարէ ըուխսաթ վէրիր (ա) :

Լաքին էկերչի Քիլիսէ խաթէմէսինին էվլէնմէմէսի
խուսուսուննաա պիրի պիրի արտըսըրա տիւրլիւ տիւրլիւ
թէրթիպլէր թանղիմ օլունտու իսէ տէ , պու գանուուն-
լարը՝ հալա զիքր օլունտուղու միսիլլու պօզանլար չօգ
օլուրուտու : Չօգլար վարըտը քի , աչըգտան աչըլա՝
Քիլիսէ խաթէմէսինին էվլէնմէսի խուսուսուննու հիմա-
յէթ վէ թէսահհիւպ էտէրլէրիտի . վէ ալէլ խուսուս
Միլանօ շէհրինտէ պու պիր աշիքեար ատէթ օլմուշուտու
(բ) : Իւպու ատէթ 1074 սէնէսինէ գատար սապիթ վէ ու-
մումի օլմամըշտը , քի պու թարիխտէ հիլտէպրանտ
նամ եէտինճի Գրիգոր թէսմիյէ օլունան Փափա պիր
ֆէրման չըգարտը քի , “ Պունտան սօլըա հիւ պիր փա-
փազըն գարըսը եա օտալըղը օլմասըն , վէ հէր քիմտէ
վար իսէ , եա օնլարը եախօտ մանսուպուննու պրագմա-
լը տըր ” (գ) : Լաքին . զէման պիլէ՝ իգթիզա

(ա) Նէանքէր Քիլիսէ Թէվրիթի . Ճիւ . Դ . սահ 229 :

(բ) Սիւլէր Քիլիսէ Թէվրիթի գըմ Բ . 30 . սահ . 113, 114 :

(գ) Ենիէ օրաթ . գըմ Գ . պագ 1 . 47 . սահ . 160 :

էյլէտի քի, Փափա քէնտի Ֆէրմանընա խալցը միւթի էթ-
մէք իշիւն պէրտեվամ զայրէթ ու ճէհտ էտէրէք ա-
զիմ շիտտէթ իլէ հարաքէթ էյլէսին: Իվվէլա օլ էվ-
լի օլան Բիլիսէ խատէմէլէրինէ՝ քի էվլէնմէյէ գարըը
օլան էսքի գանուկարա իթաաթ էթմէմիլլէրիտի, շիտ-
տէթ իլէ հարաքէթ էյլէտի. Լաքին օնուկն պու շիտ-
տէթի հէր պիր եէրտէ քէնտիսինէ գարըը իսթիլալէր
թահրիք էյլէտի: Էրֆուրթ վէ Սէնչ շէհրէլէրինտէ՝
Բիլիսէ խատէմէլէրինին էվլէնմէմէլէրի պապընտա օլան
Ֆէրմանը իճրա էթտիրմէյէ ճէմ օլան իքի մինաթու-
սուկն սօնուկ՝ ազիմ նիզալար վէ գարըըզըզա գարար
գըլտը (ա): Փարիզ շէհրինտէ տախի ճէմ օլան պիր սի-
նաթուսուկն սօնուկ պէյլէ օլտու (բ): Ինկիլթէա՝ Իթա-
լիա վէ հօլանտաաա տախի պու միսիլու գարը-
ըզըզըլտը վագի օլտու (գ): Լաքին Փափա՝ քէնտի
մէրամընը իճրա էթմէյէ գարար գըլտը, վէ պու խու-
սուստա չօգ մէմէլէթլէրէ՝ Թէքմիլ հիւքիւմէթ տահի-
պի վէիւլէր կէօնտէրտի, քի իթաաթսըզալարը Թէքտիր
էյլէտինլէր. վէ պայազը խալցը՝ էվլէնմիշ Բիլիսէ խա-
տէմէսի իւզէրինէ թահրիք էթտիրտի (դ): Վէ պուկն
ճիլէյին շէտիտ հարաքէթլէր իլէ՝ քէնտի Ֆէրմանընա-
ընա կէօզէ կէօրիւնիւր ալէսսէվի պիր իթաաթ իճրա
էթտիրմէյէ գաաիր օլտու: Ազիզ Բիթապլարա մու-
ղայիր օլան պէյլէ պիր տտէթի իտիալ էթտիրմէք ի-
շիւն պու սավաշ վէ նիզալար՝ օնուկն միւնասիպէթտիզ
օլտուղունա քիֆայէթ էտէր պիր իսպաթ տըր:

Բիլիսէ խատէմէլէրինին էվլէնմէմիշ գալմալարընտան
իպթիաա մէրամ օլունան՝ տինտարըզըն իլէրլէմէսի օլ-
տուղունա շիւպհէ եօգ տուր: Գըլաա օլունուրուտու
քի, պու՝ ազիզ պիր էօմիւրէ մախուսէն Ֆայտալը
տըր: Լաքին Թէզ ալնաշըլտը քի, զօր իլէ իճրա էթ-
տիրիլտիլի թագտիրտէ, քէօթիւլիլիւն ազիմ պիր
փունարը օլտըրուտու: Իւչ եիւզ եիրմի պէշ սէնէսինէ

(ա) De rebus German. ad ann. 1074 . p. 378 . (բ) Vita
Gallerii Abb. S. Martini juxta Pautisaram c . 2 . (գ)
Martene et Durand Thesaur nov. anecdot. T. I. p. 231 :
(դ) Մուհամմ, Բիւլ. խար: Բիւլ. 3 . գլմ. 2 . ստ. 4 .
193, 194, 195 :

գատար էրքէն՝ Նիկիա սինաթոսու՝ պիր Եպիսկոպոս սուն եա իսթիարըն (երէցին) եա սարկաւագըն էվլնտէ վալիտէ եա գըզգարնսաշ իսմի իլէ պիր գարընըն պուլունտուլունու եասագ էտէր : Պու գանուն օլ զէ մանըն շու ատէթի իչին ագտ օրունմուլուտու քի , Քիլիսէ խատէմէլէրինտէն պիր չօղու՝ քէնտի էվլէրինէ՝ վէ պագըսը եաթագլարընս պիլէ՝ տայիմա պիքիր գալ մաղա ահտ էթմիշ տիշէհլէրտէն ալըրլար իտի , լա քին պու ճիւմէ իլէ տախի՝ պու գըզգարընտաշլար իլէ պիր եարամաղ մուամէլտէ օլմատըգլարընը զայէթ աղըր պիր թարղ իլէ թաստիգ էտէրլէրտի (ա) : Պու ատէթէ՝ Հայրապետլէրտէն տախի՝ Վիպրիանոս՝ Եպիսկոպոս՝ Յուստինոս վկայ վէ Ոսկէքերան կիպի զաթլար վէ ախէրլէրի շիտտէթ իլէ գարշը տուրտուլար :

Սէքիզ եիւզ օթուզ ալթը սէնէսինտէ ճէմ օլան եքս լա Շապիւլ սինաթոսու շիքեայէթ էտէր քի , իսթիարլար (երէցլը) վէ ըութպէսի տահա էանա Քիլիսէ խատէմէլէրի՝ Քիլիսէ խըզմէթճիլիյինէ զիւլ կէթիրէրէք՝ քէնտի էվլէրինտէ գարըլար սագլարլար . վէ պունու տէֆ էթմէք իչին էպքի սինաթոսլար վէ հիւլ քիւմտարլար գանունլար ագտ էթմիշլը իսէ տախի՝ շլարա ասլա ըաղպէթ ու իթիպար էթմէլէրէք իճրա էլլէրլէր : Հէմ տախի պու սինաթոս տէր քի , “ Մանասթըրլար պագը մահալլէրտէ տէյիլ մանասթըր՝ իլլա քէրխանէ կէօրիւնիւրլէր ” (Բ) : Սէքիզ եիւզ սէքսէն սէքիզ սէնէսինտէ ճէմ օլան Մէն սինաթոսու տէր քի , “ Հիւլ պիր իսթիար (երէց) քէնտի էվլնտէ եաթմաղա պիր գարընս ըուլսաթ վէրմէլի տէյիլ տիր . շէյլէքի ֆէնա թէվաթըրլէրին վէ եարամաղ իչլէրին ֆուրսաթը պիւթիւն պիւթիւնէ քէսիլսին ” (Գ) : Պու խուսուստա պիր չօգ էօրնէքլը տահա վէրիլէ պիլլը իտի - լաքին պունճիլէյին խօշ օլմայան պիր մատտէյի պուրատա պիթիրմէսի տահա միւնասիպ կէօրիւնտիւ :

Իշպու մատտէ իւղէրինէ Ահտի ճէտիտին էյրէթտիյի՝ զայէթ աշիքեար տըր : Քիլիսէ խատէմէսինէ էվլէն

(ա) Harduin. Concil. T. IV. p. 1397 : (Բ) Harduin Concil. T. VI. p. 1398 : (Գ) Եփէ օրոք T. VII. p. 406 :

ժողովի պորճ էտէն հէր պիր գանուան՝ Ահաի ճէտիտէ մաւ
 ղայիր տիր : Ա ՏԻՖ . Գ . Չտէ տէնիր քի , “ Եպիսկոպոսա
 կերէք տիր քի գուտուրսուղ՝ պիր գարննն գոճաւ օւ
 լա ” : Աէ ՏԻՔ . Ա . Նաա սէյլէնիր քի , իսթիարլար եա
 նի երէցլէր “ պիր գարննն գոճաւ ” օլմալը ալը : Ա Կոնի .
 Թ . Նտէն կէօրիւնիւր քի , կերէք Պետրոս վէ կերէք Ա
 ռաքեալլարտան սայիրլէրի էվլի իտիլէր : Աէ Պօղոս տէր
 քի , քէնտիտինին հէմ Բառնարաւն տախի էվլէնմէյէ վէ
 դարլլարլնը պերապերլէրինճէ վարադլարը եերլէրէ կէ
 Թիւրմէյէ հագլարը վարըտը . լաքին քէնտիտի պու հագ
 գընը իսթիմալ էյլէմէտի : Թաճիւպէ շայէսթէ եալընըղ շու
 տուր քի , ինճիլին պու գատար ալըդ Թագրիրլէրինէ դար
 չէ պու ատէթ Քիլիսէ խաաէմէտի իւղերինէ զօր իլէ Նաւու
 Էիւքլէնտիրէ պիլինմիշ տիր :

ՊԱՊ ՕՆԵԿՏԻՆՃԻ

Ի ԱՏԻՊԼԻՔ ՈՒՍՈՒՂՈՒ

Բաճիպլիյին Թապիաթը՝ պու միւլաճաղալարն
ձեյվէսի տիր քի, ապէ՛նէր էանըստն զիր Բարաֆա շե-
փէլիւ՝ տինէ տայիր ըյաղէթէրտէ վէ Թէֆէքքիւր-
էրտէ մէշղուլ օլարագ Էօմիւր սիւրմէք ղայէթ սէվապ
պիր շէյ տիր : Լաքին իշպու միւլաճաղալարն Ազիզ
Քիթապլարտա ասլա եէրի եօգ տուր : Քրիստոս Է-
ֆէնսիմիզին վէ ծնուն շայիրտլէրինին իպրէթի պունուն
ճուղայիրի իտի : Օնլար Թէրքի տինեա Էտիպ՝ Էալը-
նըղըգտա Էօմիւր կէշիրմէք իչին ասէմէր Էանընտան
պիր Էանա չէքիլմէտիւր . իլլա տայիմա տին-
Էանըն իչինէ գարըշորլար, վէ քէնտի Էօնէրինէ կէ-
լէնլէրէ Թալիմ ու նասաճաթէր վէրտիւր, վէ ծնարը
կիւնաճարընտան՝ ազիզլիյէ չէվիրմէյէ չալըշորլար :
Բաճիպլիք ուսուլու ազիզլիյի Էալընը տղնաարր : Ա-
զիզլիք տէմէք՝ տինէ տայիր կէրչէքլիյի Թէնճայէ չէ-
քիլիպ Թէֆէքքիւր Էթմէք օ գատար տէյիլ տիր . իլլա
տաճա ղիյատէ՝ կիւնաճըն հէր պիր նէվլնտէն իհթի-
րաղ Էթմէք՝ վէ պու Էօմրիւն տիւրվիւ տիւրվիւ մէսնէա
ու մէրթէպէսինտէ վէ միւնասիպէթէրինտէ սըտգ ու
ղայրէթ իլէ պիզէ պօրճ՝ օլանը իճրա Էթմէք տիր :
Ճէսարէթ իլէ սէյլէրիզ քի, Ազիզ Քիթապլարն հիչ
պիր մաճալինտէ րաճիպլիյէ պէնզէր հիչ պիր իպրէթ
պուլունմազ, նէ տէ օրատա տէրճ՝ օլունան գանուն ու
գավախտին պիր Թէքի պունու պիր պօրճ Էտէր : Պիլ
աքս՝ Ազիզ Քիթապլարն ըուհու վէ մէյլի՝ պիր սօ-

Ֆուլուգ վէ վիւճիւտէ իգթիզատըղ կղեյէթ վերմէք թար-
ղը իլէ ազիղլիք խտտաւորնտա օլմայը զէմմ ու բէտտ
էտէր : Բապալ Լֆէնտիմիդին Փարիսեցիլէրէ էյլէտիյի
չէտիտ թէքտիրլէրի միւշահէտէ էյլէ , քի ծնլարըն ախ-
լագլէրինին պիրի՝ քէնտի սօֆուլուգլարը վասիթասի
իլէ ազլմ ազիղլիք գաղանմըշար սէյիւ էօյիւնմէք խտի :

Լաքին էկէրչի Ազլղ Գիթապլար պու միսիլու էօ-
միւր սիւրմէք թարիգինէ քիւլլիյէն պիր սէպէպ վէր-
մէղէր իսէ տէ , պունուն էսէրլէրի Բրիսթիանլըղըն
իքինճի տէհրինին սօնունա վէ իւլլիւնճիւ տէհրին իպթիսա-
սընա տօղրու կէօրիւնմէյէ պաշատը : Մմա պունա՝
Հերմասըն չօպանը վէ Կղեմէս Ալէքսանդրացի կիպի
միւլլիֆլէր գարը սուրտուլար , քի պունլարըն սօղ-
րաքիսի 220 սէնէսինտէ վէֆաթ էյլէտի : Իշպու բա-
հիպլիյէ գարը պու զաթ տէր քի , Հինտլիլէրին ա-
րաւորնտա զայէթ սէրթ պիր էօմիւր կէչիւրէն սօֆու-
լար վար , քի ծնլարա Սամէանի տէնիր . վէ պունտան
պու Հայրապէտ պասթի քէլամ էտէր քի , ախէր տին-
լէրտէ տախի պուլունան՝ վէ պաթըլ իթիգատլէր իլէ
գարըշըգ օլան աաէթլէր՝ Բրիսթիանլըղա խասս օլա-
մաղլար : Փուլմէրէսթլէրին պաթըլ իպատէթլէրինտէն
պաղըսը՝ փափաղլարընտան պէքէարըղ՝ վէ էթտէն փէր-
հիղ թալապ էտէրլէրիտի : Հէմ տախի տէր քի , “Պօ-
ղոս առաքեալ թագրիր էտէր քի , կէօքլէրին փատի-
շահլըղը թաամ վէ իչքի իւղէրինէ մէպնի սէյիլ տիր ,
վէ պունտան պէօյլէ էթտէն վէ շերապտան փէրհիղ
էթմէք իւղէրինէ մէպնի օլամաղ . իլլա սասապաթ
վէ սէլամէթ վէ Ազլղ Բուհտա սէվինճ իւղէրինէ մէպ-
նի տիր : Նիճէ քի ալլաօ կէօնիւլլիւք վիւճիւտիւ ալ-
չաղլաթմատան տէյիլ՝ իլլա ախլաղըն միւլլայըմըղընտան
աշիքեար օլուր . պունուն կիպի փէրհիղ տախի ճա-
նըն պիր Ֆաղիլլէթի օլուպ՝ ատէմին տէյիլ տիշարտան
կէօրիւնէն՝ իլլա իւլլիտէ օլան շէյ իւղէրինէ մէպնի
տիր : Փէրհիղ՝ սալթ պիր շէյտէն՝ սատէճէ սէֆաաթ-
տան կէրի սուրմագ սէյիլ տիր . Լաքին ագչէյի
թահգիր էթմէք՝ տիլի զապթ էթմէք՝ ազլ ու խո-
րաք իլէ կիւնահա զալպ օլմագ տախի փէրհիղ-

տէն տիր , (ա) : Պու Հայրապետ՝ տիւնեա նիյմեթլերի . նին թէրքինի Վրիսթիւն թէքմիլլիյինտէն սայանլարըն եաղնը զլւիւմիւնիւ տողրուլթմագ իչիւն մախսուսէն պիր ըիսալէ եաղտը , քի օնուն իւնվանի պու տուր . " Զէնկին ատէմ՝ խէլաս պուլմագ իչիւն նէ ախլագ ու մէշրէպ սահլպի օլմալը տըր , " : Պու ըիսալէնին օն պիրինձի գըսմընսա տէր քի , " Գուրթարըճըմըլ՝ չոգ քիմնէլերին հիչ պիր սէպէպ եօղ իքէն էյլէսիքլերի կի . պի՝ տիւնեալի նիյմեթլերիմիզի եապանէ աթմազա էմր էթմէյօր , իլլա (էմր էտէր քի) ագչէնին արզուսու . նու՝ օնուն իչիւն օլան խըրսը , քի ճանըն սըրըր փէնչէսի տիր՝ տիւնեալի էօմրիւն գայկըլարընը՝ քի սլահանի էօմրիւն թօխուսունու պողան տիքէնլեր տիր , տէֆ էտէլմ , " : Օնտան սօղըս տէր քի , " Վրիստոսուն էօյ . բէթտիյի թալիմլերէ մախսուս օլուպ՝ անլարը պագիլէ . ըին ճիւմլէսինտէն ֆարգըր էաէն պու տուր քի , օնլար պիր տիշարտան կէօրիւնիւր ամէլ իճրասընը պօրճ էթմէզլեր , նիճէ քի ախէրլերի էտէրլեր . իլլա տահա ալա՝ տահա ալլահանի՝ տահա թէքմիլ պիր շէյ (թալապ էտէրլեր) , քի ճանտա եապանձը օլան հէր պիր շէյի՝ քէօլիւ վէ տալլերի իլէ սէքիւպ աթար , " : Հէմ տախի տէր քի , քէնտի տիւնեալի նիյմեթլերինի եապանա աթըպ թէրք էթմիշ օլան քիմնէլեր՝ տահա զիյտտէ ֆօտուլուգ վէ մաղրուրլուգ վէ ախէրլերի իչիւն թահգիր էթմէքլիք իլէ տօլմուշլար տըր : " Պիր ատէմ , (տէյօր) " քէնտի տիւնեալի էմլաքինի եապանա աթըպ տա՝ եինէ եիւրէյինտէ օնլարըն արզուսունու հըֆզ էթմիշ օլա պիլըր : Էկէր հիչ քիմ . սէտէ վէրմէյէ դուսրէթ գալմազսա , (ատէմլերին) պիրի պիրինէ իհսան էթմէյէ նէ՝ չարէլերի գալըր : Վէ էկէր Բապարմըղըն էյրէթտիյի պու իսէ , օնուն ախէր պուն . ճէ ճէլիլ թալիմաթընա մուվաֆըգ օլմադտան նէ՝ գա . տար կերի գալըրլար , " :

Լաքին իշպու լահիղլիք թարիգինէ Գիլիսէնին միւ . թէպէր զաթլարը զոտտ սէօյլէտիլեր իսէ տէ՝ եինէ եա . յըլմատա օլտու : Իպթիտա՝ տէօրտիւնձիւ տէհրտէ Մը .

(Ժ) ԿԼԵՄ . ՄԻՐՈՒՄ . ՓԻՒՊ 3 :

սրբոյն պաշտօնատէր : Հալա եօգարուսա իշարէթ օլունտու-
ղու վէճ՝ իւզրէ՝ չօգ քիմնէլէր վիւճիւտէ էզիյէթ
վէրմէք խուսուսունու՝ օրուճու վէ պէքեար էօմիւր
սիւրմէք հալինի՝ պունտան էվվէլ՝ ազիւմ ֆազիլէթլէր
սայմաղա պաշտամըշլարըտը : Իւչիւնճիւ տէհրտէ՝ Դէ-
կիոս իմիէրաթօրուն եէտի իլէ օլան ազիւմ վէ շէտիտ
գօվաշայըշ սէպէպինտէն թէքաիս էյալէթինտէն օլան
Պօղոս նամ պիր քիմնէ՝ զալըմ գօվաշայըշլարըն էլին-
տէն գուրթուլմագ իչիւն չէօլէ գաշըպ կիզլինմէյէ մէճ-
պուր օլտու : Օրատա ճէպը իւէ կէչինմէյէ գուլալուզ-
լանտըղը եալընըզըգ էօմրիւնիւ՝ սօղատան փէնփի հիւսնի-
րիւսը իւէ իիւթիար էյլէտի (սէչտի) , վէ օրատա քէն-
տի վիւճիւտիւնէ շէտիտ էզիյէթլէր էտէր իտի (ա) :
Գօվաշայըշ զէմանընտա պազը սայիր Գրիսթիանլար տա-
իի չէօլէ վարտըլար , լաքին օնլարտան հիւ պիրի Պօ-
ղոս կիպի մէշուր օլմատը . վէ պունտան իչիւն չօգ
քիմնէլէրին զիւիւմիւ պու տուր քի , լահիպլէք ըու-
հունուն թէքմիլէն իլք զուհուրու՝ իշպու Պօղոստա կէօ-
րիւնտիւ : լաքին տտէթա լահիպլէյին վիւտէրի տէյիւ՝
տէօրտիւնճիւ տէհրին իպթիտասընտա հայաթտէ օլան
Անտոնիոս սէյլէնիւր . չիւն իլք պու՝ Մըսըրտա լա-
հիպլէրի պիր եէրէ ճէմ էտիպ՝ օնլարտան պիր ճէմա-
աթ թանգիւմ էյլէտի , վէ օնլարա մախուս կէչինմէք
սապիթ գանուլարը ագա էյլէտի (բ) : Պիր թազըմ
չէօլտէ էօմիւր սիւրէն ըուհպանլէր պէյնինտէ պիր
քէրրէ պէյլէ պիր ալագա իհտաա օլտուգտան սօղ-
րա , Անտոնիոսուն շայիրալէրինտէն Պաքոմիոս նամ
քիմնէ՝ Մըսըրտա թապէննէսիս տէնիլէն պէլտէտէ՝
340 սէնէսինտէ պիր գօվուշ եափտը , քի Գրիսթի-
անլարըն պէյնինտէ եափըլան իլք մանասթըր պու ի-
տի . վէ օրատա սաքին օլանլարըն իտարէսի իչիւն պա-
զը գանունլար թանգիւմ օլունմուշուտու , քի օնլարըն
պաշը՝ օրանըն պէյիւյիւնէ իթաաթ իտի (գ) : Լահիպ-
լէք ուսուլու Մըսըրտան՝ Հիլարիոն նամ Անտոնիոսուն

(ա) Հէրոնիմոս , Պօղոսան էօբիւ իւլէրիէ : (բ) Acta
Sanctorum ad diem 17 Januarii, tom. 2, p. 17 : (գ)
Հէրոն . Մէ . 18 (սայիւլէրի 23) Եւսթաիոս :

շայիրութիւնին պիրի եկտի իւէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Պաղեստինէ վէ Սիրիայէ կէթիրիւտի , վէ փէք ազդէման իշինտէ պու մէմլէքէթլէրտէ սախի ըուհպանլար՝ իւք իճատ օլունտուգլարը մէմլէքէթաէքի դատար չօգ պուլունուրուտու (ա) :

Պու ուսուլու տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Էրմէնիսթանա վէ քիւչիւք Ասիայա իւք իտիսալ էտէն՝ սողրատան Սիվաս (Սեբաստիա) Եպիսկոպոսու Եւստաթիոս իտի (բ) :

Իշպու ուսուլ իպթիտա՝ դարպ Գիլիսէլէրինտէ խօր կէօրիւլիւր իտի . լաքին էվլէլա Աթանասիոսուն (գ) վէ օնտան սողրա Ամբրոսիոսուն վէ Հերոնիմոսուն նուֆուդու վէ Ճէհտէրի իւէ՝ օնլարն արասընա տախի կիրմէյէ պիր եօլ պուլտու . շէյլէ քի տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունտա՝ օնլարն արասընտա չօգ մանասթըրլար պուլունուրուտու : Ղարպ սէմլէքէրինտէ իւք մանասթըրլար՝ Սան Հօնօրէ վէ Սան Մարկարէթ վէ Հիէրէս տէնիւէն քիւչիւք ասալարտա իհտաս օլունտուլար . վէ պազըլարը տախի Իթալիանըն պազը մահալլէրինտէ իհտաս օլունտուլար : Տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունա սողրու թօուր Եպիսկոպոսու Մարտինոս՝ շէհրին Էանընտա պիր պէյիւք դովուշ իհտաս էյլէտի (դ) . վէ պու թարիխտէն փէք ուզագ սէյլիլ՝ Յովհաննէս Կասիանոս նամ քիմսէ տախի՝ Մարսիէատա իքի դովուշ իհտաս էյլէտի :

Բահիպլէք ուսուլու նագլիյէթի թարիխինի պունտան զիյատէ իզլէմէյէ հաճէթ եօգ տուր . շու դատարընը իշարէթ էթմէսի քեաֆի տիր քի , տէօրտիւնճիւ տէհրտէն պաշլայարագ՝ փէք չափուք հէր թարաֆա էայըլար : Իշպու թարզ էօմրիւն ղայէթ սէվապը օլմասընըն պաթըլ վէ Աղիզ Գիթապլարա մուղայիր օլան խիւլէասը՝ վէ պազըլարընըն շէտիտ ըիագէթտէ Բրիսթիանըըն քէմալիյէթի պուլունուր տէյիւ թարիֆլէրի չօգ քիմսէլէրի պայաղը էօմրիւն հալլէրինի թէրք էտիպ՝ մա

(ա) Հէրոն . Հիւր . Էօբէ : (բ) Սիլաս . Գիլ . Թէվ . Դ . 23 , 24 : (գ) Հէրոն . Մէթիւս 96 (տիէրէրի 16) Փէրիէֆիոս : (դ) Severi Sulpicii Martini vita, Epistolae 3 de Martino.

Նասթըրըլարա սէյրտմէյէ գուլաժուզատը : Պաղըլարը տախի օ գատարա վարտըլար քի , ըահիպլէք հալինէ՝ էկէրէի Առաքեալլարըն կէշինտիյի էօմիւրէ քիւլլէյէն մուղայիր իսէ տէ՝ Րէսուլի (ա)՝ մէլէքի վէ սէմաժի էօմիւր իւնվանլարընը վէրտիլէր : Պու զէքր օլունան զէմանլէրտէ պուլունան ըուհպանլարըն սայըսը՝ ինանըմազ տէրէճէ չօղ իտի : Պաքոմիոսուն քէնտի մանասթըրընտա 1,300 ըահիպի վարըտը , վէ օնուն նազարէթի ալթընտա օլանլարըն ճիւմէսի 7,000է պալիզ իտի (բ) : Թէ-բախ նամ պէլտէտէ պիր մանասթըրտա տէնիր քի 5,000 ըուհպան վարըտը (գ) . վէ Մըսըրըն պիր չէօլ մահալինսյէ օլան Նիթրքա նամ պէլտէտէ էլլի մանասթըր վարըտը (դ) : Հագիգաթ օլ գատար չօղալմըշլարըտը , վէ պու գատար չօգ քիշինին իշէրինի կիւճէրինի պրաղըպ մանասթըրլարա երղըմալարը չօգ խուսուսլարտա օ տէրէճէ զարարը պիր չէյ օլմուշուտու քի , վալէնտիոս իմիէրաթօր պու քէօթիւլլէյին էօնիւնիւ ալմագ իշին մախսուսէն Ֆէրմանլար չըգարտը (է) : Լաքին օնուն ճէհտ ու զսյրէթլէրի չօգ պիր քէար էթմէտի :

(ա) Եղիթ . Հէրէդի . 61 . 4 : (բ) Սօղմ . Գիւ . Բար . 3 . 14 : (գ) Գատանոս , de institu. Coenob. Դ . 1 : (դ) Սօղմ . 6 , 31 : (է) Cod. 'i heodos. XII. I, 63 :

ጣሊያ ዐሪ ሀኑቶት ደቡብ

ՄԵՌՈՆ , ՎԷ ՎԱՖԹԻԶՏԷ՝ ԵՊԻՍԿՈՍ-

ግበህ ሂቲ ቀረቀረ። ቅረብ ስቲህ ከቅህኑዋ-

ፖርቱጋል ስራው ሲያደርግ

ቴህሊ ተረፎ ቴህሊ፡ፌሪሃህዳ

1) Գլխավորապես իշխուհի ատենելին գուլանը մասը խա-
սուսունտա իշարելթ էտերիդ քի, միւսը իշարելին պի-
շարունուն րէյի պու տուր քի, պու էաղամագ ատենելի
Քրիսթիանը գասընըն քէնտիսինսէն զուհուրէ կէլմիշ
տիր : Տէրէր քի Քրիստոս՝ էսխոտ Քրիսթիան
լուզէթի պիր Եունանի լուզէթտէն ալընմը տըր քի,
ծնուն մանաւը էաղամագ տըր . վէ պու սէպէպտէն
իւք Քրիսթիանը՝ փէք միւսասիպ սայմըլտորըսը քի,
գլխավորէն սօղրա ամէլէն պիր միւս էանի էաղամագ
տախի իճրա էթսինէր : Եւթերէրի թահմին էտերէր
քի, պունուն պտըսնէրճը՝ իւք Քրիսթիանը տաւն չըգ-
մըլ օլմալը, քի ծնըր՝ Քրիսթիանը իւք սէհրէ-
րինտէ պու ատենելի քէնտի կիզլի սըրըլալընտա գու-
լանըլտորըսը : Պու զլիւմտէ օլանը՝ Տէրտուղիանոս
տան շէհատէթ կէթիլիլէր, քի տէր . Սըրըլտա
էաղ իլէ ալընտա պիր նիշան էափըլըր իսի, քի
Գլխավորապես օլան յիշան կիպի օլուրուտու :

Լաքին պու առեթին զուհուրինէ վէսիլէ հեր նե
օլուրսա օլուռն, Լ՛հտի ճէտիտտէ ասլա պիր եերի
եօգ տուր: Յովհանէս Լապրեալըն պիրինձի մէթիւպիւ-
նիւն իբինձի պասլընըն 20 վէ 27 խանէսինսէ զիբր
օրան եաղլամագ՝ շիւպհէսիզ իօիտագ վէ Բէլադի ու Բէ՛-

միւ իւն աղնաշրմալը տըր , վէ մանասը՝ Գրիսթիանը ,
 րա վերիլէն Ազիզ Բուհուն լուծֆ ու ինայէթէրի տիր :
 Պունտան՝ հէր պիր Գրիսթիան եաղ իւն մէսհ օւ
 մաղա պօրճլու տուր տէյիւ աղնամալը տէյիլիլ : Իկէր
 պունուն մանասը օ օլսայըտը , Առաքեալ տախի հէփ
 վաֆթիզ էյլէտիլի քիմնէլէրի եաղ իւն մէսհ էթմէլի
 իտի : Լաքին պու միսիլու եաղլամանըն սիր թէք
 իճրասը վուգու պուլտուղու Ահաի ճէտիտտէն կէօս
 թէրիլէմէլ : Չօգ տէֆա սու զիքը օլունոյօր . վէ ջօգ
 քէյֆիյէթլէր պուլունուր քի , վաֆթիզտէ սու դուլ
 լանըլտըղընը աշիքեար էտէրլէր . Լաքին եաղըն հիչ պիր
 քէրլէ գուլանըլտըղը ասլա պուլունմայօր : Իկէր պու
 ատէթ Ղաաքեալարտան իճրա օլունմուշ օլսայըտը . Ահ
 տի ճէտիտտէ զիքը օլունմամասը միւմքի՞ն մի իտի :

Լաքին պու՝ հէր նէ գատար Ազիզ Գիթապլարտա
 պուլունմազ պիր շէյ իսէ տէ , փէք էրքէն պիր ատէթ
 օլտու : Իպթիտա պունու 220 սէնէսինտէ վէֆաթ է
 տէն Տերսուղիանոս զիքը էտէր (ա) . վէ պունտան կէօ
 րինիւր քի , իքինճի տէհրին սօնունտա՝ եախօտ իւչիւն
 ճիւ տէհրին իպթիտասընտա՝ իճրա օլունուր օլմալը ի
 տի . ամմա ծնուն՝ քէօրքիւնճիւ քէհրքէն էվլէլ ալէսսէվի
 օլտուղունա հիչ պիր իսպաթ եօգ տուր : Լաքին պու
 թարիխտէ Գիլիսէնին պիր գապուլ օլունմուշ ատէթի
 միսիլու ալէսսէվի օլտուղու՝ Նիւրեղտէն (բ)՝ Բէ
 սուլի թապիր օլունուր գանունլարտան (գ) վէ Հե
 րոնիմոստան (դ) աշիքեար տըր :

Լաքին իպթիտա եաղա՝ մախսուս պիր դուվվէթ ու
 ֆազլէթ վերիլմէլ իտի : Պու՝ քէնտի իսմինին մանասը
 ,՝ Եաղլանճը , տէմէք օլան պիր քիմնէյէ իճրա օլունմաղա
 քաքէճէ Դաւաթի պիր շէյ սայըլա՝ օնտա ալէսհանի պիր
 քէրամէթ վար զանն օլունմազ իտի : Պու քէյֆիյէթին
 պէօլէ օլտուղու՝ իւչիւնճիւ տէհրին օրթասընա գատար
 հայրապետէրին հիչ պիրինտէն պունա պունճիլէյին պիր

(ա) Տերքուշ . Վաֆիլիւ Իւլէր . պապ . 7 : (բ) Նիւրեղ ,
 քին Լալիլի : (գ) Բէս . գան . գըս . 3 . պապ . 17 .
 վէ գըս . 7 . պապ . 22 : (դ) Հերոն . Եւլէիլէ . Իւլ .
 ի :

գումվելթ վերիլմէտիյինտէն խապաթ օլունուր : Շնչարըն պաղըսը զանն էսէր իտի քի , էալլամագ՝ հէր վաֆթիղ օլմուշ քիմէնին քեահին վէ փատիշահ , էանի՝ տիւտար ամէլէր իլէ Ալլահա մագպուլ հէտիլ յէլէր թագաիմ էթմէք իչլան քեահին՝ վէ քէնտի խըրսլարը իւղէրինէ հիւքիւմէթ սիւրմէք իչլան փատիշահ օլտուղունուն պիր նիշանէսի իտի : Պաղըսը տաիսի պուլ նու՝ Գրիսթիանըն կիւնահ իլէ կիւրէշլճէք վէ ազլղէք իճրա էտէճէք պիր փէհլիվան միսիլու՝ Եւանանլէրին փէհլիվանլարը կիւրէշէ կիւրէճէք օլտուղլարը զէման էալլանսըգլարընա պիր թէշպի՝ սայարլարըսը :

Լաքին սօղրա՝ պուլ միսիլուլ րուպարլար իլէ գանաաթ օլունմայրպ , էաղ իլէ՝ Ազիղ Բուհ վէրիլըր աէյիւ՝ աղնաջըլըր թապիրլէր գուլանըլմաղա պաշլանսը : Պունճըլէյին աղնաջըլըր թապիրլէր Կիպրիանոստա (ա)՝ Ամրոսիոստա (բ) վէ Օգոստինոստա (գ) պուլունուր : Պէյլէ պիր թալիմ պէյան էտէն՝ էալսօտ պէյլէ աղնաջըլա պիլէն թապիրլէր պիր քէրրէ մէյտան պուլրոուգաան սօղրա , պունուն պէյլէ ինանըլաճաղը՝ մաղահաթըն թապիւթընա մուվաֆըդ օլտուղուլ աշէքէար տըր : Վէ էաղլամագտա գուլանըլան պաղըսուլ սուրէթլէրի տաիսի սուլ զիւլիւմէ գումվելթ վէրսիլէր (դ) : Լաքին իպթիտասընտա օնտա օ գատար քէրամէթ ինանըլմաղըտը :

Լաթին Վիլիսէսինտէ փաիաղ թագաիւ օլմասընտա քօգոլլանճա քէհրէ գատար Մեուսն գուլանըլմատըղընա՝ հէփ միւէրրիսլէր պիլ իթթիֆադ շէհատէթ էտէրլէր : Պունուն պէյլէ օլտուղունուլ՝ պուլ առէթի գապուլ էտէնլէր աէ էթմէյէնլէր աէ իգրար էտէրլէր : Եկէր պուլ թարիստէն էվլէլ պէյլէ պիր շէյ վադի օլմուշ իսէ , նատիր պիր շէյ օլմալը իտի . ամմա օնտան սօղրա պուլ առէթին մէվլուտ օլտուղունա չօգ շէհատէթլէր վար : Լաքին Էրմէնի Վիլիսէսինէ պուլ թարիստէ սուհա պուլ առէթ կիրմէմիշ իտի . վէ պուլ՝ պիր գաշ

(ա) Կիպր . Մէհ . 70 . ad Januar : (բ) Ահր . de iis qui initiatur . (գ) Օգոս . րէսուլէ 6 . Զեւան . Զեպ . Իւլէ : (դ) Պիւլիսա , Քիլ . 1 . սու . 371 :

աէֆա զիքր օլունան Բենեգիկաոս Փափանըն Իրմէնի
 Կաթուղիկոսոնա եազուրղը մէքթիւպտէն խալաթ օլու-
 նուր : Օրատա աշիքեարէ տէր քի , Իրմէնիէր արա-
 սընտա “ պիր Եպիսկոպոս վէ իսթիար (երէց) Թագ-
 տիս օլունասղու վուգըթ տախի օնըարըն էլէրինի վէ
 պաշարընը եաղ իլէ եաղլամազար , (ա) : Պու՝ 1341
 սէնէսինտէ իտի . իմաի օնըարըն արասընտա պու ա-
 տէթ օնտան սօղըա՝ եանի 500 սէնէտէն պէրու կիր-
 միշ օլմալ :

Լաթին Գիլիսէսինտէ խասթայը էօլլմ տագիգա-
 սընտա իքէն եաղլամազ ատէթի աօգուզունճու տէհրսէ
 զուհր էթտի . վէ իտաիա օլունուր քի , պու՝ Յակո-
 բոս Առաքեալըն մէքթիւպիւնիւն . Ե . 14 սէօղէրի իւ-
 ղէրինէ պինա օլունուր : Լաթին Ահտի Ճէտիտին իշ-
 պու խանէսի պու միսիլլու պիր ատէթէ Թէմէշ օլմա-
 տըղը փէք աշիքեար տըր . չիւն քի պու այինէ “օն
 Եաղլամազ տէնիլիպ՝ էօլէճէթ մէմլու օլունան խասթայա
 իճրա օլունուր . ամմա Առաքեալըն սէօղէրի պու՝
 խասթանըն սաղաւաթ Իւթն օլունմալը իտիլինի պէյան
 էտէրէր : Լաթին պունտան մաատա պու խուսուստա
 իքի շէյ տահա տէնէ պիլեր . վէ պիրի պու տուրքի ,
 օլ զէմանէրսէ՝ եաղ ալէսսէվի պիր իլաճ կիպի գու-
 լանըլըրտը . վէ իքինճիսի՝ սաղալթմայը Գէյի Եաղլ
 “ Իման Գոսսը , իճրա էտէր իտի : Իմաի պուրատա
 զիքր օլունան եաղլամազ՝ իշպու իւջ շէյին պիրի՝ եա-
 նի եա միւճիւղաթը շիֆանըն պիր Թէշպիհի՝ եա Բապ-
 պըն իսմինտէ պոյաղը ատէթ օլան չարէյի գուլանմազ՝
 եախօտ նիհայէթի շիֆայը իճրա էտէճէք օլան Ա-
 զիզ Բուհուն պիր Բուհանի եաղլամասընըն Թէշպիհի ու
 նիշանէսի իտիլի փէք աշիքեար տըր : Շէյէ քի Ա-
 ռաքեալըն իշպու սէօղէրի՝ պիր քիմսէյի Էօլիւ Իփէն՝
 կիւնահարընտան փաթլէմէք իշիւն եաղլամազ այնինէ
 խալաթ օլմալ :

Իպթիտա պոյաղը խալգտան հէր քէս՝ խասթա-
 լըգտա քէնտինէ վէ կէրէքքէնտի ատէմէրինէ վէ տօսթ-

լարընա պու եաղլամայը իճրա էտէր իտի . լաքին սող-
րալարը պու ատէթի փափաղաք պիր մուգաթա էթ-
սիլէր : Յէքիզ եիւզ էլլի սէնէսինսէ Փավլա սինաթո-
սունսա էմր օլունտու քի , պու ային էօլլամէ եաղըն
օլան քիմսէլէրէ՝ վէ եաղընը Բապպըն Ախշամ Թաա-
մընը ալմաղա լայըգ օլանլաքա իճրա օլունսուն . հէմ
սէ սըրըսը սըրասընա կէջլիլի :

ՊԱՊ ՕՆՏՕԳՈՒԶՈՒՆԺՈՒ

ԱԶԻԶ ԵՍՎԱՊԼԱՐ

Եւստի ճէտիտտէ՝ Առաքեալարն՝ կերէք տին խղ-
մէթլերի իճրասընստա իքէն՝ վէ կերէք ախէր զէման-
լէրտէ՝ պագի խալզըն կիյտիյի էսվապլերտէն ֆարգլը
քիսվէթ վէ էսվապ գուլանսըգլարընա սալա պիր իս-
պաթ եօգ տուր : Հէմ տախի Բրիտիանլըն Իւ Իւ
Խէհրլէրիտէ Գիլլիսէ խատէմէսի տէ պու խուսուստա
պէյլէ իտի : Պուռու կերէք Գաթօլլը վէ կերէք Բր-
թէսթանդ միւլլիֆլէր լէքիսի տէ պէյլէ իգրար էտէր-
լէր : Գաթօլլըքլէր՝ էկէրչի փափաղ էսվապլարընը զա-
յէթ էլլէմ շէյլէր սայարլար իսէ թէ , ծնլարըն Թ-
մասսինոս (ա) վէ Փէլլէքիա (բ) միսիլլու միւլլիֆլէ-
րի՝ պու ատէթին զուհրուպու տէօրտիւնճիւ աէհրէ վէ-
րիրլէր :

Պէյլէք Կոստանդիանոսուն զէմանընտան՝ ալթընճը
տէհրտէ Պէյլէք Գրիգորիոս Փափանըն զէմանընա դա-
տար փափաղ էսվապլարը կիթտիքճէ սալթանաթլը վէ
աղըր օլմագոս օլտու : Գիլլիսէ խատէմէլէրին հէր պիր
տէրէճէսինէ մախսուս պիր քիսվէթ վարըտը , քի օ-
նուն պահալը վէ սալթանաթլը օլմասը՝ կիյէնին մէսնէտ
ու բութպէսինէ կէօրէ իտի . շէյլէ քի՝ Եպիսկոպոս-
լարըն քիլիսէ քիսվէթլէրի զայէթ սալթանաթլը իտիլէր :
Իչպու Գիլլիսէ խատէմէսինին էսվապտա զիյնէթ ու

(ա) Թոմասին . Քիւլի . Լէրմիպի , գէմ Ա . Քիլ .
2 . պապ 45 : (բ) Փէլլէք . de Christ. eccles. politi, p. I
սթէ . 120 :

սալթանաթ մուհապպէթի՝ ալէլուուսա ալթընճը
տէհրտէ փէք չօդ կէօրինտիւ : Օ ղէմանտէն շիմ
տիյէ գատար սլու աուէթ տէվամ էթմէքտէ օ-
լուպ՝ խուսուսա շէրգի վէ բօմա քիլիսէլէրինտէ ճա-
րի տիր :

ՊԱՊ ԵՒՐՄԻՆՃԻ

ԵԻՏԻ ՍԸՐՐԼԱՐ

Սըրր լուղէթի կիզի պիր շէյ մանասընա տըր . վէ պու լուղէթ էպօի ղէմանընաէ պիր աղիզ ային պէյանէ թմէք իչլան տախի գուլանըլըրըաը : Պու մինվալ իւղըէ Օգոստինոս ճիննէրէ վերիլէն անա տուասընա՝ (ա) վէ Գաթիգումէնոսլարա՝ Էանի տին Թալմի ալթընտա օլան քիմսէլէրէ վերիլմէյէ առէթ օլան Թուզա (բ) սըրր թէսմիյէ էաէր : Իւչ Եիւզ տօգուան Էէաի սէնէսինաէ Կարթագինէ շէհրինաէ ճէմ օլան իւչիւնճիւ թինաթոս տախի պու Թուզա սըրր տէր (գ) : Կիսրիանոս Բապպըն տուասընաա սըրըլար ղիքը էաէր (դ) : Հէմ պու սըրր լուղէթի հանկը այն ու առէթէրէ գուլանըլըր օլտուղու տէյիլ սալթ գարար վերիլմէմիշիտի , իլա պիր սըրր նէ տէմէք օլտուղու տախի էյի պիլինճէլիտի : Պու խոսոստա իխթիլաֆ վարըար , վէ Թա օն իքինճի տէհը տէ Լօմպարտոս նամ քիմսէնին ղէմանընա գատար պու քէյֆիյէթ իչպու հալտէ գալար (է) : Պուռուռ մանասընա պիր գարար վերէն հուկօ նամ քիմսէ իլէ օլ ղէմանըն պաղը քիմսէլէրի խիլէր , քի սըրր աէմէք՝ պիր լութֆ ու ինայէթ նիլանէսի , վէ օ ինայէթին վերիլմէսինին պիր վէսիլէսի տէմէք իմիչ (զ) :

(ա) Օգոստ . լուղ 83 , de Diversis Exorcismi. (բ) Օգոստ . de peccator meritis, Բէթ . 2 . պապ . 26 : (գ) Կարթ . Սիւ . 3 . Գան . 5 : (դ) Կիսր . de oral. Domini, աւ . 142 : (է) Կիւէր Գիւ . Բէլ . Ճիւ . 2 . աւ . 339 : (զ) Hugo de Sacramentis. lib.2. p. 15 . c. 3 .

Օն ալթընձը տէհրէ գատար օնա պու մանա վէրիւր իտի, քի օ ղէման՝ քէնտի իման ու ամէլէրիւնէ եալընը Ալլահն Վէլամընը գանուն թութան քիմ սէլեր՝ պու ղուիւմիւ ըէտտ էթտիլեր, վէ թադրիւր էյլէտիլեր քի, սըրր տէմէք՝ Գրիստոստան թային օլունմուշ պիր այինի տին տիր, քի օնտա կէօզէ կէօրիւնիւր նիշանէլեր իլէ՝ Գրիստոսուն Ննճիլ վասիթասի իլէ պիղիմ իչիւն քէսպ էյլէտիլի նիմէթ ու ինայէթլէրի կէօսթէրիլեր, վէ պու նիյմէթլեր ու ինայէթլեր՝ իման կէթիւրէնլերէ պու ային վասիթասի իլէ միւհիւրլէնիլեր վէ սըրրլարըն գուվլէթի օնլարըն ղաթընտա եախօտ օնլարը իճրա էտէն քիմնէտէ տէյիլ տիր, իլլա օնլարը իման իլէ գապուլ էտէնլերտէ Գրիստոսուն պէրէքէթի վէ Ազիզ Բուհուն իճրասը իլէ իչէր: Պու մինփալ իւզրէ կէօրիւրիւզ քի, պիր ոըրրտա՝ սըրրըն գուվլէթի վէ օնու իճրա էտէն փափազըն մէսնէտի վասիթասի իլէ՝ օնու ալան քիմ օլուրսա օլուն՝ վէ իմանը օլուն օլմասըն՝ օնա լութֆ ու ինայէթ վէրիլեր տէյիւ օլան զիւիւմ՝ օն լէքինճի տէհրէ գատար Վիլիսէտէն պիր թալիմաթ տէյիւ ինանըմագիտի. վէ սըրըն մանասը պու տուր տէյիւ գանուն էտէն իլք սիւնաթոս՝ 1439տա Ֆիօրէնչա սինաթոսու իտի (ա), վէ օն ալթընձը տէհրտէ Տրիտէնգ սինաթոսունտան մուգարէր օլունտու (բ):

Լաթին Վիլիսէտիտէ սըրրլարըն «այլաջ հագդընտա չօգ իիլթիլաֆ վարըաը: Նէքիզլինճի տէհրտէն տօգուղունձու տէհրէ գատար՝ եալընը տէօրթ սըրր սայըլըրըաը, քի ժնլար, 1 վաֆիթիլ՝ 2 Բապպըն Ախշամ Թաամը՝ 3 իդրար՝ 4 փափազ թագտիս էթմէք իտի: Իլք եէտի սըրր թալիմաթըն՝ Փոմէրանիա մէմէքէթի նին էհալիսինէ՝ 1124 սէնէսինտէ Պամպէրկի Օթթօ նամ Եպիսկոպոս վազ էյլէտի (գ). լաքին օնտան սօլրա կէլէն Պեսրոս Լօմպարտոս վէ Գրատիանոս նամ

(ա) Սըրրլար իւլէրիէ Ֆիօրէնչա սինաթոսունտան գանուն լարընտա. Գան. 1—13: (բ) Սէկէւ. Քիւ. Բէլ. Ճիւ. Բ. աս. 8: (գ) Vita S. Ottonis, in (Canisii)lectiones antiquae, Ճիւ. 3. Գլա. 2. աս. 61;

քիմանէլէր՝ սըրըլարըն սայըսընը եէտիյէ չըգարտըլար (ա) . վէ Թօմաս Ագուինալը պու խուսուս իւզէրինէ Քիլիսէնին Թալիմաթընը Թէքմիլէն աշտը (բ) : Իկէրչի պու զիքը օլունան սօլըպքի իքի միւթէպէր միւսէլլիֆէր միսիլու քիմանէլէր պու զիւիւմլէրէ սահապէթլէք էտէրլէր իտի իսէ տէ , ընլար տահա Թէքմիլէն սապիթ օլմուս տէյիլլէրիտի : Զիքա ախէրլէրտէն մատատ՝ Աղէքսանդրոս Հալէս նամ՝ օլ զէմանըն զայէթ ալիմլէրինտէն պիրի՝ սըրըլարըն սայըսը եէտի օլմասընա գայիլ օլմայօր : Օ տէր քի , " Իկէր եէտի սըրը վարըսա , նի՛չիւն Բապարմըզըն քէնտի վէրտիյի սուրէթէ կէօրէ եաղնըզ իքի վար , քի պիրի վաֆթիզ վէ պիրի Բապպըն Ախլամ Թաամը տըր , " (գ) : Օնտան սօլըա՝ սըրըլարըն իքի օլուպ՝ ընլարտան մատատ օլմատըղընա վէ ընլարըն քիֆայէթ էթաիյինի իսպաթ էթմէյէ չալըզըր : Նիհայէթի՝ Ֆիօրէնչա սինաթոսու գանուկէյլէտի քի , Քիլիսէնին գապուլ էտէճէյի սըրըլարըն սայըսը եէտի տիր . վէ պու պապտէ Քիլիսէ՝ Նուֆուզու իլէ վէրիլէն իլք գարար պու տուր . վէ եիւզ սէնէտէն սօլըա Տրիտէնդ սինաթոսու պու գանուկլարը սապիթ էյլէտի :

Պոնտան կէօրիւրիւզ քի , սըրըլարըն նէ օլտուղու վէ ընլարըն սայըսը պապընտա Քիլիսէլէրին շիմտիքի Թալիմաթլէրի՝ օն պէշինճի տէհրէ գատար Թէքմիլէն սապիթ օլմամըզտը :

Իչպու խուսուս իւզէրինէ Թագտիմ օլունան պու ալէսսէվի միւլահազալար քիֆայէթ էտէր , պախուսուս՝ պու եէտի սըրըլարըն հէր պիրի՝ նէ զէման պիր սըրը սայըլմաղա պաշանտըղընը վագթընը Թատգիդան պուլալմայըզ : Վաֆթիզ վէ Բապպըն Ախլամ Թաամը՝ տայիմա հէր պիր Քրիսթիան Փըրգասընտան պէյլէ սայըլըրլարըտը : Լաքին պագիլէրին հէր պիրինին պաշգա պաշգա սըրը տէյիւ մէյտանա չըգտըլարը սէնէլէրինի վէ ընուէյլէ չըգարան քիմանէլէրի այնի այնինճէ պուլմասը՝ միւսքիւնսիւզ կիպի պիր շէյ տիր : Պու գատարը աշիքէար

(ա) Պէպ . Լօպարպ , Sent. Քիլ . 4 : (բ) Թօմաս . Summa Theol. P. 3 . Qu. 60—150 : (գ) Alex. Hales. P . 4 . Qu . 8 . Art 2 . 3 :

Օլունմուշ տուր քի , եէտի սայըսը՝ օն իքինձի տէհրտէն
 էվվէլ Թէքմիլէն գապուլ օլունմամըշտը : Օլղէմանէ գա-
 տար սըրըլարըն սայըսը հիչ պիր սինաթոսուն գանունու ի-
 լէ քէսիլմիշ օլմասըղընտան՝ պու մաստէ իւղէրինէ չօգ իխ-
 Թիլաֆ վարըտը , վէ պունա պիր գարար վէրմէնին կիւճ-
 լիւյիւ պունտան արիզ օլույօր : Չիւն քի եէտի սայըսը
 սապիթ օլմագտան չօգ եիւզ սէնէ էվվէլ վաֆթիզ օլանը
 Գիլիսէյէ սապիթ էթմէք վէ փափաղ Թագափս էթմէք ա-
 յինլէրի սըրըլարըն սայըսընա գաթըլարըլար : Իհթիմալ տըր
 քի սօն եաղլամագ՝ էվլէնմէք վէ իգրար՝ օն իքինձի տէհրտէ
 պու սըրայա կէչմիշլէր իսէ տէ՝ ալէսսէվի գապուլ օլունմա-
 մըշ օլա պիլիր . չիւն քի օնլարը սըրը Թագրիլր էտէն սի-
 նաթոս օն պէշլինձի տէհրտէ ճէմ օլունտու :

Ախէր ատէթլէր տախի զլէքր օլունա պիլիր իտի . լա-
 քին պաշըճալարը իւղէրինէ սէյլէտիյիմիզ իչիւն՝ պուն-
 տան զլյատէսինի իշարէթ էթմէսինի իգթիզասըզ սայա-
 ըրզ : Լաքին նէթիճէի քէլամ զըմննտա պու գատարը-
 նը սէյլէրիզ քի , շարգ Գիլիսէլէրինսէ հալա ճարի օլուպ
 Աղիզ Գիթապլարըն իւղէրինէ պինա օլմայան այն ուատէթ-
 լէրին ճիւմլէսի քի օնլարըն իւղէրինէ սէյլէմէմիշիզ՝ Գէօր-
 Գիւնձիւ Գէհրգէն պէրոս՝ վէ օնլարըն լօղոս օնպան Գոթի լօգ սօղ-
 քա զոսէր էլիմիշ օլմալը Գըրլար :

ՊԱՁԸ ՄԻԻԼԱՏԱԶԱԼԱՐ

Ինչպու րէստէմիզի՝ մատաէնին թապիաթընտան իւրի կէլըր պազը միւլահազալար իւն թէքմիլ էտէրիզ:

1. Իւթ իւչ տէհրտէ՝ Վրիսթիան տինի դայէթ քապէ սապէ իտիւր: Օնուն այն ու ասէթէրի վիէք սզ վէ սասէ իտիւր: Կէօզէ կէօրիւնիւր զիյնէթէրտէն վէ սալթանաթ մագուլէսի օլան հէր շէյտէն սագընըլըր: Օ զէմանըրն Վրիսթիանըրն՝ մախսուս Վիլիսէ պինալարը պիլէ եօղուսու (ա), վէ քէնտի իպատէթէրինի էվէրտէ վէ տաղլարըն մաղարալարընտա վէ դայալարըն ինէրինտէ իճլա էթմէյէ մէճպուր իտիւր: Օնըրըն իպատէթինին մէրամը՝ սասէլլի վէ աղըրըղը իւէ եիւրէյէ թէսիր էթմէք իտի, վէ այն ու ասէթէրին չօգլուղու վէ սալթանաթ ու կիւզէլլի իւն ազըր ճէլպ էտիպ եիւրէյի էսքի հիյէթինտէ գօմագ տէյիլտի: Քէնտի պաթըլ տինէրինին դայէթ չօգ այն ու ասէթէրինէ տըշմըշ օլան փուլէրէսթէրէ օլզէմանըն Վրիսթիան տինի հէր պիր զիյնէթտէն օլ տէրէճէ չըփրազ վէ սասէ կէօրիւնիւրիւտիւ քի, պու խուսուստա օնու զէմմ էտէրլէրիտի:

Օնուն թալմաթէրի տալի ալէսսէվի պէյլէ իտիւր քի, ճիւմլէսի Ալլահըն Վէլամը իւզէրինէ պինա օլունմուլարըր: Օ զէմանըն Վիլիսէսի հագգընտա՝ տայիմա սնտա օգուան ինճիլին կէօսթէրտիլ թարիգէ զըտտ րէյ ու զիւլամէր վէ ամէլ ու հարտքէթէր

պուլժուրուտուտու տէյիւ շիքէայէթ օլունամազ : Օնուն գուլպուզու տէյիւ ինսանլարըն թէնսիհէրի՝ իլա Աւլահըն Բէլամը իտի , վէ ինսան սըփարըշէրի իլէ Աւլահըն թէնսիհէրինի իպթաւէթմէզիտի :

2 . Լաքին Էկէրջի Քիլիսէնին ասլիյէ սատէլլի վէ փաքըղը պէօյլէ իտի իսէ տէ , Կէօրփէնճի Կէհրփէ Թապապի Կէօյի Բէպփիւլի օլմազա պաշլափ : Կոստանդիանոս իմփէրաթօր թախթա չըգտըգտան սօղրա օլ գէմանէ գատար մէվճուտ օլան ազ այն ու ատէթլէրէ պէօյիւք իլավէլէր օլունմալա պաշլանսը : Քիլիսէ իպատէթինէ իլավէլէր օլունուպ տահա ուզուն օլտու , վէ մախսուս սալթանաթ վէ կէօզէ կէօրիւնէճէք զլյնէթ իլէ իճրա օլունուրուտու : Տիգգաթ իլէ օգույան իշպուրիսալէտէ կէօրէճէք տիր քի , այն ու ատէթլէրին սայքի հէփիսի Կոստանդիանոսուն գէմանընտան սօղրա զուհր էթմէյէ պաշլատըլար : Տէօրաիւնճիւ տէհրաէ պու միսիլու աճայըպ վէ ափանսըզ այն ու ատէթլէրին չօղալմասընա Քիլիսէ միւլէրիլէրինին ճիւմլէսի շահիտ տիրէր . վէ պու պապտէ գալպէ հէր շէյտէն զիյա տէ գասալէթ վէ աճը վէրէն շու տուր քի , օնլարըն պիր չօլու փուլթիէրէսթլէքտէն ալընմըշարըսը :

Շլէկէնամ Գաթօլթէ միւլէլիֆլէրինին պիր մէշնուրու տէր քի , (ա) “ Շիւպհէսիզ տիր քի , Կոստանդիանոս էօյլէ Էայընըլըգլար էյլէտի քի , օնլարըն նէթիճէսի Քրիսթիանըլա զարարը օլտուլար : Քիլիսէ խատէմլէրինէ՝ օնտան ագտէմքի փուլթիէրէսթ փափաղլարընա մախսուս օլան ըուխսաթ վէ միւսասաթաթընը վէրտի , վէ Եպիսկոպոսլարըն քէնտիլէրինէ ազամէթ ալըրգլարընը կէօրմէքտէն հազզ էտէր իտի . զիյա աիւշլանիւրիւտիւքի , Եպիսկոպոսլար հէր նէ գատար չօգ իթիպար սահիպլէրի օլուրլարսա , փուլթիէրէսթլէր սախի օ գատար զիյասէ Քրիսթիանըլը գապուլէթմէյէ մայիլ օլաճագլար . վէ պու մինվալիւղըն Քիլիսէ խատէմլէրինին պէյնինտէ սալթանաթ վէ կէօսթէրիչ մուհապպէթինի սօգտու , : Փուլթիէրէսթլէքտէթլէրինին Քիլիսէ իլինէ պու սօգուլմասը՝ Լա-

(ա) Մօսկային՝ ճիւլ 1 . սահ . 263 խմբիւրաճէն Կէօրէ :

Թին միւլիֆլէրտէն Պափիթիսթա Մանթուալը (ա) վէ Պարոնիոս (բ) միսիլլա քիմսէլէր վէ ախէրլէրի իդ-րար էտէրլէր :

Կէսլէր միւլէրրիս տէր քի (գ) , “ Գիլիսէ շիմտի , (եանի տէօրաիւնճիւ տէհրաէ Կոստանդիանոստան սօղ-րա) “ քէնտի տիւլմէնլէրինին իւղէրինէ զաֆէր պու-լուպ՝ զէնկին վէ գուվիլէթլի օլտու , քի պու քէյֆի-յէթլէրին հասըլաթը՝ օնուն այն ու ատէթլէրինին սալ-թանաթը չօղալմասընտա կէօրիւնտիւ : Հէմ տախի Գ. րիսթիանըղա եէնի տէօնմիւլ քիմսէլէրտէն պիր չօլու՝ պէրապէրլէրինճէ փուլթիէրէսթլիք իսթիսատը օլան՝ տինտէ տիշարտան կէօրիւնիւր սալթանաթ հավէսինի կէթրիաիլէր , : Հէմ տախի պու միւլէրրիս տէր քի , “ Չօգ քիմսէլէր՝ եա փուլթիէրէսթլէր տահա գօլայ Գրիսթիանըղա ըաղպէթ էտիպ կէսինլէր տէյիւ՝ եա-խօս օնլարըն եաղնըլ տինտարըգ սայա պիլմիշ օլտուգ-լարը պիր շէյէ ըաղպէթ էթմէլէրի իշիւն՝ պու իսթի-տատէ միւսաատէ էյլէտիլէր :

Տէօրաիւնճիւ տէհրին սօնու իլէ պէշինճի տէհրին իպթիտալարընտա օլան Գիլիսէ Հայրապէտի Օգոստի-նոս տէր քի , պիր զէման Եհհուաիլէրին պօյնունա գօ-նուլմուշ օլան պօյունտուրուգ՝ քէնտի զէմանընտա չօգ Գրիսթիանըղա պօյնունտա պուլունան պօյունտուրուգ-տան չօգ հաֆիլի իտի (դ) :

Գիլիսէ միւլէրրիսի Մօսհայմ տէր քի (ե) , “ Ե-պիսկոպոսար՝ տինէ չօգ այն ու ատէթլէր իլալէ էթ-մէլէրի իլէ՝ օնուն սահիհ թապիաթընը գարարթուրար , վէ իճրալարընա էնկէլէր գօտուլար . վէ փէք աղ պիր թէպաիլիք իլէ՝ Գրիսթիան իպատէթի սուրէթինէ շօլ այինլէրի վէ գանուլարը զամմ էթտիլէր քի , էպի զէմանտէ օնլարըն վասիթասի իլէ Եոռանլար վէ Բօ-մալըլար վէ սայիրլէրի քէնտի պաթըլ իւհէլէրինէ տին-

(ա) Bapt. Mantuan. in fastis mense Feb. et Novemb. (բ) Պարոնիոս Բէլարիի , 58 . 76 : (գ) Կէսլէր Text Book պապ . Ե . 96 : (դ) Օգոստ . Դե . 119 ad Ianuarius . Էպի Լուգսիի իւլլէ : (ե) Մօսհայմ , Գիլիսէ Բէլարիի , Էպի Լուգսիի , պապ 4 . 1 :

տարըդարընը իզհար էտերլեր իտի . չին գըյաս էյլէ տիլէր քի՝ խալգ էկէր պապալարընտան գալմա օլտն քէն տի այն ու առէթլերինի Գրիսթիանլարըն պէյնինտէ տահա թէպտիլ օլունմամըլ գալմըլ կէօրիւրլերսէ , Գըրիսթիանլըյը տահա էյի գապուլ էտէճէքլէր „ : Գըրիսթիանլըյա պու մինվալ իւզըէ օ գատար շէյլեր իլավէ օլտու քի , պու միւէրրիխ տէր . “ Գրիսթիանլար իլէ փուլթփէրէսթլերին իպատէթ սուրէթի պէյնինտէ փէք ազ Ֆարգ վար . ղիրա իքիսինտէ տախի սալ թանաթլը էսվապլէր՝ թաճլար՝ պէօրքլէր՝ պալմուլաւրը՝ խաչլար՝ ալայլար՝ ապտէսթլեր վէ հիսապորըլ ախէր շէյլեր վար :

Պու խուսուստա տահա չօգ շէհատէթլեր վէ ինաւ նըլըր միւէրրիսլէրտէն իսթիլրաճլէր կէթիլիլէ պիլեր իտի . լաքին պու՝ օլ տէրէճէ ինքեար օլունմաղ սապիթ պիլը մատտէ տիր քի , պունտան զիյատէսինէ հաճէթ էօգ տուր :

3 . Էկէր պու՝ Գրիստոստան վէ օնուն շայիրտլէրինտէն պու գատար էիւզ սէնէ սօյրա իճատ օլունան վէ Գիլիսէյէ սօդուլան՝ առէթլեր վէ թալիմաթլեր Գըրիսթիանլըյըն սահիհան Ֆարղլարընտան վէ պու գատար իգթիզալը շէյլերտէն իտիլեր իտէ , նիճէքի չօղլարը զանն էտէյօր , օլմուլ օլույօր քի Էֆէնտիմիլ օլ իհտաս էթմէյէ մախտուսէն տինեայա կէլմիլ վէ էօլմիլ իտիլի վէ Աւաքեալար օլ վաղ էյլէյիպ ուղուրունա էզլիյէթ վէ էօլիւմ չէքալիքլերի տինի ղայէն նօգսան պըրադմըլար տըր , վէ իլէրինի եարը պուչուգ դօմուլար : Վէ օնլար քէնտիլքլերինտէն կէլմէյիպ՝ Ալլահտան կէօն տէրիլմիլ օլտուգլարը հասէպի իլէ , տէնիլէ պիլեր քի , Աւաչըն իւի ղայէն էսիէ Էօրիւմիւլ Գիւր : լաքին օնուն տա իլէրինտէ էքսիքլէք վար տէնէ պիլլըմի : Պէօյլէ սէօյլէմէյէ քի՞մ ճէսարէթ էտէ պիլեր : Ազիլ Գիթապ ալըգտան ալըլա սէօյլեր քի , “Օնուն ամէլի թէմամ տըր „ : Բ թէլ . Լ Բ . 4 : Ալլահըն եափտըլը պիր ամէլինէ պագ , հէր հանկըսը օլուրսա օլտուն , վէ կէօր քի նէ՝ գատար թէմամ տըր : Պիր թէք ֆիտան եա չիչէք թէֆթիլ էյլէ , վէ տիգգաթ էյլէ քի օնուն հէր պիր

Թարափը նե՛ գատար թէմամ տըր : Օնտա հէր պիր շէյ միւմքիւնի մէրթէպէ թէմամ օլուպ՝ օնտան զիյատէ թէմամ օլամազ : Վէ պու ճիւմէ իլէ՝ օ կիւզէվէ հէր խուսուստա թէքմէլ չիչէք պիր գաչ կիւնտէն սօղրա հէլաք օլունմաղա թագաիր օլունմուշ տուր : Իմաի պու գատար ազ զէման իջինտէ կէչէճէք օլան պիր շէյ պուն ճիլէյին հէր վէճ՝ իլէ գուսուրսուզ եապիրլմը իսէ , ճանա՝ էօլումսիւզ ճանա հէլաքտէն գուրթուլուպ խէլաս էօլունու կէօսթէրմէք վէ կէօք սաատէթինէ հաղըրլամագ իջին մէրամ օլունան Քրիսթիան տինի Էֆէնտիմիզտէն վէ օնուն շայիրալէրինտէն Կօֆան ալաւալու պիր տագիգէ պիլէ տիւլինիւլէ պիլի՞րմի : Իշ պու մէրհամէթ թանղըմաթը հագգընտա՝ օնու գուրանլարըն ազիզ էլլէրինտէն գուսուր չըգաը տէյիւ ագլտէն կէչէ պիլի՞րմի : Վէ ճահիլ վէ նատան վէ հէր հալտէ գուսուր իլէ տօլու՝ վէ կիւնահ վասիթասի իլէ քէօրլէնմիշ ատէմլէր օնու տահա էյի վէ տահա թէքմիլ էտէճէքլէրի՝ խիւլէա օլունաճագ շէյ մի տիր : Յէր չէքլէքտէն ուզագ վէ ագլէ մուլայիր պունտան զիյատէ պիր շէյ օլամազ :

4 . Պու պապտէ թէֆթիշիմիզ պիզէ կէօսթէրիքի իշպու ատէթլէր՝ քի Ինճիլէ իլավլէրտէն իպարէթ շէյլէր տիր՝ Էրմէնիլէր իջինէ Բումլար իլէ Լաթինլէր իջինէ կիրտիքտէն չօք սօղրա կիրմիշէր տիր : Թասվիլլէր՝ թէպաիլի զաթ վէ Եպիսկոպոսլարը վէ վիափազալը թագաիրտէ Էաղլամագ հագգընտա պու իսպաթ օլունմուշ տուր : Թասվիլլէր՝ Բումլար պէյնինաէ սէքիլինճի տէհրտէ՝ վէ Լաթինլէր արասընտա սօգուզունճու տէհրտէ ումումի օլտուլար . լաքին Էրմէնիլէր արասընտա օնտէօրտիւնճիւ տէհրէ կէլնէ գատար՝ Էանի պունտան ալթը Էիւզ սէնէ էվլէլինէ գատար գապուլ օլունմամըջըտը : Իշպու ըիսալէնին թասվիլլէր իւզէրինէ օլան տէօրտիւնճիւ պապընա պագ : Փափազա մալսֆիտէ իգրար էթմէք Բումլար վէ Լաթինլէր պէյնինտէ սօգուզունճու տէհրտէ ալէսսէվի օլաու . լաքին օն իքինճի տէհրէ գատար պու ատէթ Էրմէնիլէրին իջինէ կիրմիշաէյիլ իտի :

Թէպտիլի զաթ՝ իպթիտա սոգուղունձու տէհր-
տէ զուհր էյլէտի , վէ էնձամը օն իւշինձիւ տէհրտէ
սապիթ օլտու . լաքին պու խուսուստա եէտինձի պապ-
տա պէյան օլունտուղու միտլըլը՝ օնտան եիւզ սէնէ
միգտարի սօղոյայա գատար պիլէ պու թալիմ՝ էրմէնի
Վիլիսէսինտէ գապուլ օլունմամըջտը : Թագտիստէ Մե-
ռոն գուլսնմասը սոգուղունձու տէհրտէ ախէր Քիլի-
սէլէր սէյնինտէ ալէսսէվի օլմուշուտու . լաքին օն տէօր-
տիւնձիւ տէհրէ գատար՝ էրմէնիլէրտէն գապուլ օնուն-
մամըջտը : Պադի ատէթլէրին չօղու հագգընտա՝ էրմէնի
Քիլիսէսինին նէ զէման գապուլ էթտիյինին թարիխի-
նի թահգիգան պիլէմէյիլ . չիւն պու պապտէ իշարէթ
օլունմուշ թէլիֆաթլէր էօգ տուր : Լաքին եօգարըտա
զիքր օլունան խուսուլարտա աշիքէար օլտուղունա կէօրէ՝
օ ատէթլէր էրմէնիլէր պէյնինէ Բումար վէ Լաթինլէր ա-
րասընա էայըլտըգտան չօգ սօղրա կիրմիշ օլմալը տըրլար :
Վէ պունտան տահա զիյատէ՝ էրմէնի միւլէլիֆլէրին-
տէն էկէր հէփիսինտէն տէյիլ՝ չօղունտան իգրար օլուն-
մուշ պիր կէրչէքլիք տիր քի , պու խուսուլարը էրմէ-
նիլէր ալէսսէվի Բումարտան վէ Լաթինլէրտէն ալմըշ-
լար տըր : Իմտի էկէր էրմէնիլէր պու պապտէ պէյլէ-
ձէ սիւլըլէրինէ ույտուլար իսէ , օլմուշ օլուր քի , Բում
էա Լաթին Վիլիսէսինէ կիրէն պիր ատէթ էա ային՝
հէր հանկը զէմանտէ օլուրսա օլունն՝ էկէր էրմէնիլէր-
տէն տախի գապուլ օլունտու իսէ , չօգ սէնէլէր՝ վէ
պաղը խուսուստա եիւզլէրձէ սէնէլէրտէն սօղրա օլմալը
տըր . շէյլէ քի հէր պիր խուսուստա պունու՝ միւլտէլէ-
յէ կէլմէլ պիր կէրչէքլիք սայմալըյըլ քի , պա ալիւլէ-
րի էրմէնիլէր՝ օ պիր Քիլիսէսէլէրպէն սօղրա գապուլ էթ-
միշլէր տիր : Օնլարըն պու վէձ՝ իլէ գարնտաշարը
Բումարա վէ Լաթինլէրէ ույտուլարը՝ էրմէնիլէր
պէյնինտէ զայէթ միւլթէպէր օլան Ներսէս Շը-
նորհալի վէ ախէր միւլէլիֆլէրտէն իգրար օլու-
նուր :

Ծ . Էկէր պու շէյլէր Քրիսթիանըղըն Փարզլէրին-
տէն օլուպ՝ պէհէր հալին իգթիզալը վէ էլզէմ շէյլէր
խտիլէր իսէ՝ օնլար քահա Քիլիսէսէլէր իսէն՝ էլ՝ էլ-

Գեորգիին էսփի Գրիսմիանլարն հաւել նի՞ճէ օյնու օյնուր : Օնլար խէլասս պունլմատըլտըմը : Ալլահտան գապուլ օլմատըլտըմը : Օնլարտա՛ աղիզէրին թաափըլէրի եօղուտու : Օնլար փափաղա իգրար էթմէղէր իտի : Թէպտիլի զաթա ինանմաղարըտը : Աղիզէրէ շէֆաաթճըլար միտիլու տուա էթմէղէրիտի : Օնլարն շիմիթի կիպի՛ փերհիզ էյամլարը եօղուտու : Իպասէթ հտէճէք աղիզէր քէմլէրի վէ հսերէրի եօղուտու : Օնլարն արասընտա պուլ՝ վէ տահա զիքը օլունա պիլէն պունճիլէյին պիր չօգ շէյլէրին հիչ պիրի եօղուտու :

Լափին օնլարտա էկէր պուլ շէյլէր եօղիտի իսէ , օնլարն ալա պիր տէրէճէ տինտարըլը վարըտը : Չօգ Գրիստիանլարն Գրիստոսա վէ ծնուն տինինէ վէ տինինին իլէրէմէտինէ օլան մուհապէթի ուղուրունա շէհիսլէք իլէ եօլտիքլէրի զէմանլէր պունլար իտի : Գրիսթիանլըն պաշանտըլը զէմանտէն պէրու պունճիլէյին խալիս վէ փաք տինտարըգ օլմատը : Պու՛ Գրիսթիանլըն ալթուն տէվըր իտի :

Իմաի էկէր օլ զէման պուլ շէյլէր եօղիքէն պէյլէ պիր տինտարըգ օլա պիլտի իսէ , շիմտի տախի պունլարսըլ օլա պիլիր : Օնլար օ զէման աղիզլիյէ վէ խէլասէ իլթիզասըլ օլտուգլարը կիպի՛ շիմտի տախի էյլէ օլա պիլըրէր : Վէ տահա էյիտի՛ պուլ շէյլէր Կոստանդիանոստան սօլլա Գրիսթիանլըլա կիրմէլէրի իլէ՛ պունլարն արտըսըրա փաք թալիմաթըն վէ հօմիւր աղիզլիյինին պիր ինգըրաղ պունլասը կէլտիյի միտիլու՛ զայէթ աշիքնար տըր քի պուլ շէյլէր տէյիլ սալթ իլթիզասըլ՝ իլա զայէթ զարարըլ օլմալը տըրլար : Օնլարն Բիլիսէյէ կիրմէտի Գրիսթիան տինինին պօղուլմասընըն՝ պիւլթիւն պիւլթիւնէ տէյիլ իսէ՛ պաշըրճա սէպէպի օլմուշ տուր : Պունա հէվի տինտար Բիլիսէ միւէրրիսլէրի իթթիֆադ էթմիշէր տիր :

6 . Իւլու մապէպէն՝ Գահա պիր չօգ մահիմ նէլիճէլէր շէֆա : Կէօրիյօրուլ քի՛ խիմէրի աղիմ իթիպարտէ օլան Գրիգոր Լուսաւորի՛ Յուստինոս վկայ՝ Երանոս՝ Տերտուղիանոս՝ Որոգինէս՝ Օգոստինոս՝ Աթանասիոս՝ Գրիգոր Նազիանզալ՝ Դեբիգոր Նիսալ՝ Ոսկեբերան՝

Բարսեղ Գալսեղը միտիլու վէ տխր չօգ Գիլիսէ Հայ-
րապետէրի պիբիր Մարիամըն շաննա պիր եօրթու
թութմուշ օլամաղար . չիւն քի օնլարըն կիւնէրինտէ
պէօլէ պիր եօրթու մալիւմ տէյիլ իտի : Պու ըիսա-
լէնին 24իւնճիւ սահիփէսինտէն 4օինճի սահիփէսինէ
գասար պագ : Հիւմ օնա պիր շէփատթճը տէյիլ Նի-
տա էթմիշ օլամաղար . չիւն օ՝ օնլարըն սաիրինտէ մախ-
սուսէն իալատէթէ լայըդ պիր դաթ սայըլմաղար :
Օթուղունճու սահիփէտէն 3օինճի սահիփէյէ գասար պագ :
Վէ օնլար թասվիր ու սուրէթլէր գուլանմըն էախօս
դուլանմաընը թէսահիլապ էթմիշ օլամաղար . չիւն քի
պունլար՝ օնլարըն ղէմանընտան չօգ սօղրա իտիսալ օ-
լունսուլար . 58—60, սահիփէլէրէ պագ : Վէ կերէք
պունլար՝ կերէք պունլարտան սօղրա կէլէն Վիւրեղ՝ Թէ-
ոգորիտոս վէ տխր Հայրապետէր միտիլու զաթլար
թէպտիլիլ զաթա վէ փափաղա իգրար էթմէյէ ինան-
մաղարտը . չիւն քի օնլար պու թալիմէր զուհուր
էթտիլի՝ վէ իսալգտան ալէսսէվի գապուլ օլունտուղու
ղէմանտէն չօգ ոէնէ իլէրի էպէտի ըահաթլէրինէ վար-
մըշարտը : Վէ պու Հայրապետէրին հիշ պիրի՝ փեր-
հիլին իգթիղալը օլունտուղու վաղ էթմիշ օլամաղ .
ղրա փերհիլէր՝ օնլարըն վէփաթընտան սօղրա թային
օլունտուլար . 40—52 սահիփիլէրէ պագ : Իհթիմալ
տըր քի օնլար չօգ քերրէ օրոճ թութուլար . լաքին
օնլարըն կիւնէրինտէ վէ օնտան պիր չօգ սէնէլէր սօղ-
րա շիմտիքի փերհիլէր Քրիսթիանլարըն պէյնինտէ
քիւլիլէն նամալիւմ իտիլէր : Հիւմ օնլար վէ օնլարտան
սօղրա կէլէնէրին պիր չօղու՝ պիր չօգ սէնէլէր Բապ-
պըն Միսիմ թաամընըն էքմէյինէ վէ շէրապընա սէճ-
տէ գըլմատըլար . չիւն քի պու՝ օնլարտան չօգ էիւղ
սէնէ սօղրա իճաս օլունտու . 98—102 սահիփէլէրէ
պագ : Նէ տախի աղիւղ էսէրլէր տէնիլէն շէյլէրէ սէճ-
տէ էթմիշ վէ պու տալէթի վաղ էթմիշ օլա պիլիլէր . չիւն
քի պու՝ օնլարըն ղէմանընտա եօղուտու . 121—124 սա-
հիփէլէրէ պագ :

Օլ ղէմանէրտէ աթօրօղ Գիլիսէտէն սատէճէ պիր
ըէտտ օլմագ օլուպ՝ օնուն իլէ պէրապէր հիշ պիր թէք-

տիր իճրասը օլունմազ պիր շէյ օլմաղըլա՝ պու Հայրապետէր վէ պունլար միսիլու Կիպրիանոս՝ Եփրեմ Լսորի՝ Եպիփան վէ պիր չօդ սայրէրէրի՝ Քիլիսէտէն ըկտտ էյլէտիքէրի գապահաթլըլար իւզէրինէ անաթէմա թապրիր էթմիշ օլմաղըլար : Պու՝ Քիլիսէտէն ըկտտ օլունանլարըն պաշը իւզէրինէ լանէթ ու անաթէմա եղլմանըն ասէթի օնլարըն զէմանընտան չօդ սօղլա զուհր էյլէտի :

Լաքին իշպու նէթիճէլէրին իսթիլորաճը տէվամըն տան ֆէրաղաթ կէլրիզ . պու բլթապըն սօնունտա՝ պիրի սու առէթլէրին չըգտըզը զէմանը վէ օպիրի Քիլիսէսին մէշուր Հայրասէտէրինին օլոուզու զէման ու թարիսինի պէյան էտէն իքի Փիհրիսթ իլավէ էտէրիզ . վէ իսթէյէն՝ պու բուպարը արղուէտիյի գասար քէնսիսի էտէ պիլիր :

7 . Լաքին պէլքի պիրի տէյէճէքքի , “ էկէր պու միւլահազալար կէրչէք իսէ , Քրիսթիան տինինին իւզէրինտէն հէր պիր կիյիմի ալընտը , վէ պիր չըվլադ վուճիւտ դալտը ” : Պունա ճէվապըմըզ պու տուրքի , ինճիլին վէ Քիլիսէ թէվարիսինին պիզէ էջրէթատիյի վուգուաթլար պունլար սըր . վէ պու վուգուաթլարը թէպտիլ էթմէսի միւմքիւնսիւզ տիւր : Պիղիմ մէրամըմը՝ Քրիսթիանըզըն իլք տէհրէրինտէ սահիհան վուգու պուլտուգլարը կիպի վուգուաթլէր իզյար էթմէք տիր : Պիզ Քրիսթիան տինինին իւզէրինտէն՝ Քրիստոս ուն վէ օնուն Լաքեալարընըն՝ վէ օնլարըն ագապինճէ իլք տէհրէրին զէմանընտա օլան շէյլէրին հիլ պիրինի գալտըրմայօրուզ : Օնու սատէճէ՝ ինսան իլավէլէրի վէ իճատլարը իլէ տահա սօգունուլմամըշ օլուպ՝ իլք կէօրիւնտիյիւ զէման նասըլ իտի իսէ՝ էջլէ կէօսթէրմիշիզ : Օլ զէման օնու իւգրար էտէնլէրին իւզէրինէ օնուն պիր աղիլէտիճի՝ վէ զայէթ գուվլէթլի վէ գանսըրըճը թէսիրի վար ըաը : Իմաի՝ էկէր օնուն շան ու շէօհրէթի օնուն սաաէլիյի իտի իսէ , օնուն՝ քէնտիսինին օլ իլք հալինէ կէթիրմէք՝ թէքրարէն օլ շան ու շէօհրէթին օնա պուլտուգլա սըր : Գալպին տինի՝ պիր թաղըմ սօլթանաթլը այն ու պառէթ :

էրին օրթասընտա հայաթ ու սահաթ պուլամազ : Ինչ
սանըն էիւրէյի՝ վաք աչըն էէրինէ այն ու ասէթլէ-
րին իճրասը իլէ խօշլանմաղա՝ վէ տէրունի ազիղլիք քիււ-
լիյէն թէրք օլունմուշ իքէն սասէճէ պիր տաշքալի ի-
պասէթ սուրէթի իլէ դանմաղա զայէթ մայիլ տիր : Եւ
քին էիւրէք ազիղլիյի կէթիրմէյէն իպասէթ սուրէթ-
լէրի՝ հէր նէ գատար խօշ կէօրիւնիւրլէր իսէ տէ՝ Ալլա-
հա մագպուշ տէյիլ տիրլէր . վէ պունտան պէօյլէ պիւ-
թիւն պիւթիւնէ խայտասըզ տըրլար : Ալլահ քէնտի-
սինէ սէճտէ վէ իպասէթ էսէնլէրտէն՝ օնու րուհ իլէ
վէ կէրչէքլիք իլէ էթտիքլէրինի թալապ էտէր , Յոլն .
Դ . 24 , վէ սասէճէ այն ու ասէթ սուրէթլէրին-
տէն իքրահ էտէր : Եւայ . Ե . 11—17 :

Պիզտէն պու պապոէ շիքէայէթ էսէնլէր՝ Ինճիլին
քէնտիսինէ վէ Ալլահըն մոգատտէրինէ վէ թէվարիսէ
գապահաթ պուլմուշ օլուրլար : Մնար տէյիլ պիզլիմ
իլէ՝ իլլա կէրչէքլիյին Սահիպի ազիղի իլէ դավլա է-
տէրլէր : (1)՝ օնու էօյլէ օլտուղու կիպի էթմիշ տիր .
վէ պիզլիմ սասէճէ արղունուզ պու տուր քի , Քրիս-
թիանլիք՝ օնու գուրան Քրիստոս Էփէնտիմիլ վէ օնու
Աստիքալարը պրագտըգլարը հիյէթտէ գապուլ վէ օ-
րուսուտէ իճրա օլունսուն :

Ինսան խէլաւընըն ազլիմ չարէլէրի վէ վէսիլէլէրի՝
ինսան գըսմընա աչըք վէ սասըգանէ վէ տէվամիլզընէ
քէնտի թապիաթլարընըն սասէլիյինտէ վսզ օլունան
Ինճիլին սասէ վէ աղըր կէրչէքլիքլէրի տիր . Ազիղ
Բուհուն գուվիլթի իլէ ինսանըն խէլասընա պունար
գուլաղուղուգ էտէր , վէ տէյիլ տիշարքտան կէօրիւ-
նէն այն ու ասէթլէր սուրէթլէրի : Քրիստոս Էփէն-
տիմիլ՝ “ Օնլարը կէրչէքլիյին իլէ ազիղլէ . սէնին քէ-
լամըն կէրչէքլիք տիր ” տէյիւ տուա էյլէտի , Յոլն .
Ժ . 17 , օնլարը այն ու ասէթլէր իլէ ազիղլէ
տէյիւ տուա էթՌտի : Պէտրոս տէր քի , “ Չիւրիւր
թօխումտան տէյիլ իլլա չիւրիւմէզ Բօխոմփոն՝ Ալլահն
եաշայան վէ էպէսէն գալան օչօլէն իլէ թէքրար տօլ-
տունուզ ” (Ա Պէփ . Ե . 23) . տէմէյօր քի , րուսու-
մաթլէր վէ սալթանաթլը լիթուրեալար վասիթասի իլէ

եէնիտէն տողարսընը : Պիղ ինսանլարըն տիգգաթընը
 պու սյն ու ատէթէր սուրէթինտէն վէ ըուսուամթ-
 լարտան՝ Ալլահն Գէլամընտա պուլունան պու
 ազիզէյիճի վէ խէլասէ գուլաղուզլոյան ճէլիւ
 կէրէքիքէրէ չէվրմէյէ իսթէրիզ . զերա իթիմաս է-
 տէրիզ քի , օնլար իլէ՝ վէ եալընըզ օնլարըն վասիթա-
 սի իլէ ինսանլար էպէտի էօմիւրէ մալէք օլա պիլիւ-
 լէր : Էյ օգույան ազիզիմ՝ սէնին սիւրիւր ու սէվն-
 ճին վէ հէր կիւնքի տէրսին պունլար օլսուն :

ՖԻՆՐԻՍԹ Ե

Իշխոս ընտանեպէս զիտր օլոնան ան ու արեւելիքին
պաշտանիւնը թարգմանիկն պէյանի :

ԵՕՐԹՈՒ ԼԱՐ

Պատէս իւր Պէնպէնիսպէ իւր տէնրտէ մէվճուտ իւ
տիւէր : Սահիֆէ 14 , 15 :

Պէօյիտ ճոսմա իւրին տէօրտիւնճիւ տէնրտէ ալէս
տէվի թուլթուլմաղա պաշտանը : 18 , 19 :

Քրիստոսոսն Մէվլոսոսն տէօրտիւնճիւ տէնրտէ թային
օլունտու : 19 :

Շէհիպէրին զիտրինն էօրթուար տէօրտիւնճիւ տէնրտէ
զուհր էթտիւէր : 24 , 25 :

Աստեալարն էօրթուարն ալթընճը տէնրտէ զուհր
էթտի : 29 , 30 :

Պիտիւր Մարիամն էօրթուարն :

1 . Պիտիւր Մարիամն քաշանմաըն ալթընճը տէնրտէ
թային օլունտու : 37 :

2 . Պիտիւր Մարիամն քաշանմաըն ալթընճը քաշանմաըն
տիւնճի տէնրտէ զուհր էյլէտի : 39 :

3 . Մարիամն Եւթաբէրն զիտրինն էթտի տէնրտէ
ալէստէվի պիր էօրթու օլունտու : 40 :

4 . Մարիամն իւրթաբն իւր Էթաբն լէֆմաըն պէշինճի
տէնրտէ զուհր էթտի տէնրտէ իւրթաբն տէնրտէ զաւտար ու
մուսի օլմամընտը : 40—43 :

5 . Մարտիմեն Ֆելլապոս՝ եկտինձի տէհրտէ պաշ-
լայըս՝ օն պիրինձի եա օն իքինձի տէհրտէ ումուսի օլ-
տու : 43 :

6 . Մարտիմեն՝ լեւեւիւ անա բահինէ իկեմեի՝ օն իքին-
ձի տէհրտէ զուհր էլլէտի : 43—45 :

Օ Ր ՈՒ Ճ

Օրուձ ատէթի՝ քիլիսէյէ ազար ազար կիրտի :
47 , 48 : — Պիւթիւն պիւթիւնէ հէր քէսին իրատէթի-
նէ պրաղըմըտը : 47 , 49 : — Իպթիտա՝ օրոձ Իպի , Գէրհիւ
Խէյիլ Իպի : 50 : — Իւչիւնձիւ տէհրտէ Գէրհիւ օլտու :
51 : — Ալթընձը տէհրտէ պիր իգթիզայը ամէլ տէ-
յիւ թային օլունտու , 52 , վէ օնտան էվվէլ չիւ պիր
միւային փէրհիզ եօլունտու :

ԱԽԵՐ ԱՅՆ ՈՒ ԱՏԵԹԼԻՐ

Աւիւււէրէ վէ Միււււէրէ Իպաթէնին զահարոս : Պու-
ստէթ տէօրտիւնձիւ վէ պէշինձի տէհրտէ պաշլանտը :
53 : — Մարիամա՝ պէշինձի տէհրտէն էվվէլ պագի
աղիզէրտէն զիյատէ թաղիմ օլունմաղտը : 56 :

Թաալիււէրէ Իպաթէնին զահարոս : Բումլարըն արա-
սընտա սէքիզինձի տէհրտէ՝ վէ լաթինլէրին արասընտա
աօգուզունձու տէհրտէ պաշլանտը : 64 : — Իրմէ-
նիլէրին արասընտա օն իւչիւնձիւ եա օն տէօրտիւնձիւ
տէհրտէ կիրտի : 64—66 :

Խաւա Իպաթէնին զահարոս : Իպթիտա՝ տէօրտիւնձիւ
տէհրտէ խաչա իպատէթ օլունտու : 69 , 70 :

Փաթաղա Իգրար Էլմէնին վէ Դաթաթալ ամէլլէրինին զա-
հարոս : Պու ալինլէր՝ օն իւչիւնձիւ տէհրտէ ալէսսէվի
օլտու : 71—78 : — Իրմէնլէր արասընա՝ օն տէօրտիւն-
ձիւ տէհրտէն եարըսընտան սօղրա կիրտիլէր : 78 , 79 :

Թէպաիւի զաւն զահարոս : Թէպաիլի զաթ թալի-
մաթը՝ իպթիտա աօգուզունձու տէհրտէ իախալ օլուն-
տու . լաքին օն իւչիւնձիւ տէհրտէ գատար ումուսի օլ-

մամբընտր : 80—98 :

Բապուլն Ախլամ Թաամենն Էմբենն Խաթաբենն զուհուր :
Օն իւշիւնձիւ տէհրտէ զուհր էյլէտի : 98—101 :

Փառլէյիճի աթէշ : Օն պէշինձի տէհրտէ սապիթ օւ
տու : 106 :

Էօլիւէր Իլիան Լիթուրէալար : Օն ալթընձը տէհրտէ
Թէքմիլէն սապիթ օլտու : 108—110 (ա) :

Էօլիւէր Իլիան Գոաալար : Տէօրտիւնձիւ տէհրտէ՝ վէ
օնտան սողրա կէօրիւնտիւ : 111—114 :

Հաճ ու Ղիյարէիւէր : Տէօրտիւնձիւ տէհրտէ Իշթիհար
պուլտու : 115 , 116 :

Էսէրէրէ Իւլէի ու Բալիճ : Տէօրտիւնձիւ տէհրտէ
Խշթիհար պուլմաղա պաշլատը : 121—Պէշինձի վէ ալթընձը
տէհրտէ տէհրտէ հատտէն զլյատէ արթտը : 122 , 123 :

Քիւնլիւի վէ Գանթիւ Էագճագ : Տէօրտիւնձիւ տէհրտէ
Խախալ օլունտու : 125 , 126 :

Կիանթիւիւն յոալար վէ Գանթիւ Էագճագ : Նէ զէման
Խախալ օլունտու զունուն զէմանը էյիճէ մալիւմ տէյիլ
տիր : 127—130 :

Ալիլլէնիշ սո : Ալթընձը տէհրտէ մէյտանա չըպ-
տը : 132 :

Աֆօրօլ վէ անաթէմ : Աֆօրօլ իւք տէհրտէ սալթ
գապահաթլուր Բիլլիսէ ազալղընտան րէտտ էթմէք-
տէն իպարէթ իտի : 133 :—Աֆօրօլ իլէ պէրապէր լանէթ
օգունմագ իպթիտա պէշինձի տէհրտէ զուհր էթտի : 136 :

Փաթալարէն պիթիլիյի : Իւք տէօրթ տէհրտէ՝ քիւլ-
լիյէն հէր քէսին րիղասընա մէրպուլթ իտի : 144 :
—Իպթիտա 335 սէնէսինտէ պու շէյի պօրճ էթմէք
խուսուսունա ճէհտ օլունտու : 144 :—Օն պիրինձի
տէհրտէ զօր իլէ ֆարզ ու պօրճ օլունտու : 145—147 :

Բահիպլի ուսուլու : Պու իպթիտա՝ իքինձի տէհրտէ
սօնու վէ իւշիւնձիւ տէհրտէ էվլէլէրի Թարիխինտէ

(ա) Սահիֆէ 110 տա՝—1 սալթըրտա օն ալթընձը տէհր
տէհրտէ՝ Էաղըլլէրգ իլէ օն տօգուզունձու տէհր պա-
թըլլէր տըր :

կէօրինմէյէ պաշտար : 151 : Տէօրտինճիւ տէհրտէ
ջօղալար : 154 , 155 :

Էաշտմագ վէ մեռն : Պու տախի իպթիտա իքինճի
տէհրին սօնունա վէ իւջիւնճիւ տէհրին էվլէլէրինէ տօղ-
րու զուհր էթմէյէ պաշտար : 157 :—Քիլիսէ խատէ-
մէլէրինի մեռն իլէ էաղլամագ՝ տօգուզունճու տէհրէ
դատար ատէթ օլմամըրար : 158 :—Սօն էաշտմագ 159 :

Ալիւ էսլաղար : Տէօրտինճիւ տէհրտէ զուհր էյ-
լէտի : 161 :

Եէթի սըբլար : Պու՝ օն իքինճի տէհրտէ՝ էէտիյէ
դարար վէրիլիպ սապիթ օլունտու : 163 . 166 :

Ստեփաննոսուհի Փափա օլմասը	257
Արնորբիոս	297
Սուրբ Դիոնէսիոս Աղէքսանդրալը	232
Վէ հերետիկոսլարտան՝ Սաբէլիոս , Պօղոս Սամու-	
տացի , Մանէս , Կելսոս , Մոնտանիոս , վէ սայրիւէրի :	

ՏԵՕՐՏԻՒՆՃԻՒ ՏԵՀՐ

Սուրբ Աթանաս	371
Լազտանաիոս	321
Եւսեբիոս	340
Սուրբ Կիւրեղ Երուսաղէմլի	385
Սուրբ Հիլարիոն	361
Սուրբ Բարսեղ Գայսերլի	378
Սեղբեստրոս . Փափա օլմասը	314
Սուրբ Գրիգոր Նիւսալը	394
Սուրբ Գրիգոր Նաղիանջալը	390
Սուրբ Ամբրոսիոս	397
Վէ հերետիկոսլարտան՝ Դոնատոս , Արիոս , Մակե-	
դոն , Յովնիանոս վէ սայրիւէրի :	

ՊԵՇԻՆՃԻՒ ՏԵՀՐ

Սուրբ Եպիփան	403
Վիգնչիլոս	450
Յովհանն Ոսկեբերան	449
Բուփինոս	410
Սուրբ Օգոստինոս	430
Սուրբ Կիւրեղ Աղէքսանդրալը	444
Թէոդորիտոս	460
Սուրբ Իսիդորոս	440
Սուրբ Հերոնիմոս	420
Սողոմոնոս միւէրրիխ	450
Զոսիմոս . Փափա օլմասը	417
Վոնիփակիոս . Փափա օլմասը	418
Գելասիոս . Փափա օլմասը	457
Վէ հերետիկոսլարտան՝ Եւտիքէս , Կեղեստիոս , Նեա-	
տոր , վէ սայրիւէրի :	

ԱԼԹԸՆՃԸ ՏԵՅՐ

Սուրբ Բենեդիկտոս	.	.	.	.	554
Պոէտիոս	.	.	.	.	523
Էւադրիոս	.	.	.	.	596
Սուրբ Գրիգորիոս պէօյիք՝ փափա	.	.	.	.	504

ՊՈՒՆՏԱՆ ՍՕՂՐԱՔԻ ՏԵՅՐԼԷՐ

Յովհաննէս Դամասկալը	.	.	.	.	750
Սուրբ Բեքնարդոս	.	.	.	.	1154
Գիգօլա տէ Լիբա	.	.	.	.	1380
Յովհաննէս Թորէքրէմաթա	.	.	.	.	1400
Սքողարիոս	.	.	.	.	1460
Ղուտեր	.	.	.	.	1546
Մարտինադոս	.	.	.	.	1583
Պարոնիոս Կարդինալ	.	.	.	.	1607
Պեղարմինոս Ճիզվիթ Կարդինալ	.	.	.	.	1621
Փէրրոն Կարդինալ	.	.	.	.	1618
Պէթավիոս Ճիզվիթ	.	.	.	.	1652

ԷՐՄԷՆԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԼԷՐ ՎԷ

ՄԻԻԷԼԼԻՖԼԷՐ

ՏԵՕՐՏԻՒՆՃԻԻ ՏԵՅՐ

ԺՍ ՄԼԷՐ

Գրիգոր Լուսաւորիչ
 Յակոբ Մծբնայ հայրապետ
 Էփրեմ Ասորի
 Սահակ Պաղթն հայրապետ
 Մեսրոպ վարդապետ
 Նդաթանգեղոս միւկրրիս
 Զենոբ Եպիսկոպոս՝ Ասորի միւկլիք

ՊԵՇԻՆՃԻ ՏԵՅՐ

Մովսէս Խորենացի՝ Արքեպիսկոպոս Արշարունեաց
 Յովհանն հայրապետ Մանդակունի

ԱԼԹ ԸՆՃԸ ՏԵՃՐ

Կորին Միւկրրի
 Մովսէս Խորենացի Միւկրրի
 Լոյսէ վարդապետ Միւկրրի
 Ղազար փարպեցի Միւկրրի
 Եզնիկ Կողբացի Միւկրրի

ԵԿՏԻՆՃԻ ՏԵՃՐ

Կոմիտաս Կաթողիկոս
 Անանիա վարդապետ Շիրակունի
 Սահակ Հայրապետ

ՍԵՐԻՉԻՆՃԻ ՏԵՃՐ

Յովհանն իմաստասէր Օձնեցի
 Ստեփաննոս Եպիսկոպոս Նիւնեաց

ՏՕԳՈՒՉՈՒՆՃՈՒ ՏԵՃՐ

Յովհաննէս Զ. Կաթողիկոս

ՕՆՈՒՆՃՈՒ ՏԵՃՐ

Նիկոն Հայրապետ
 Դրիգոր Նարեկացի

ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ ՏԵՃՐ

Պետրոս գետադարձ Հայրապետ
 Մեծն Գրիգոր Մազիսարոս Պաշտօնի
 Գրիգոր վկայասէր Հայրապետ

ՕՆԻՔԻՆՃԻ ՏԵՃՐ

Ներսէս Կլայեցի շնորհալի Հայրապետ
 Ներսէս Լամբրոնացի Արքեպիսկոպոս Տարսնի

ՕՆԻՉԻՆՃԻՒ ՏԵՃՐ

Դրիգոր վարդապետ Սկնռացի
 Մեծն վարդան արդիւնակուն վարդապետ
 Յակոբ վարդապետ Կլայեցի
 Յովհաննէս վարդապետ պլուգ

ՖԻՆՐԻՍԹ՝ Գ՝

Մուգատակմէ	3
Տիպաճէ	2

ՊԱՊ ՊԻՐԻՆՃԻ

ԵՕՐԹՈՒԼԱՐ : Քրիստոստան էա Առաքեալարտան թային տէյլ իտիքերի : Նահիֆէ 9 : Իւք տէհրէրտէ՝ օնլարը թուծմասը հէր քէսին իրասէթինէ պրաղըլարը , 11 : Իպթիտա փէք աղ օլտուղու , 11 : Չօղլանմալերինին սէպէպլերի , 12 :

ՓԱՍԼ 1 . Պառէ+ լէ Գէնփէլափէ Եօրնալարը , 13 : Առաքեալարտան թային օլմատըղլարը , 14 : Օնլարը թուծմասը իրասէթէ պաղըլ օլտուղու , 16 :

ՓԱՍԼ 2 . Պէօյա+ Ճոմաա Իննի- , 18 : Պու Եօրթու Նիկիա սինաթոսունտան սօղրա սապիթ օլտու , 18 , 19 :

ՓԱՍԼ 3 . Քրիստոստան Ֆէլափու , 19 : Ահաի ճէտիտտէ զլքրի Եօգ սուր , 19 : Պու Եօրթու իլէ՝ վաֆթիզ Եօրթուսու հադդընտա Քիլիսէնին իսթիլաֆը , 20 : Պու Եօրթունուն իշասա օլմատընըն սէպէպլերի 21 :

ՓԱՍԼ 4 . Շէհփալէրին Եօրնալարը , 24 : Նասըլ պաղսնարըղլարը , 25 : Շէհիտլերէ իպատէթ օլունմասը՝ փուծփէրէսթլքսէն ալընմա պլր ասէթ օլտուղու , 27 , 28 :

ՓԼՍԼ 5 . Առաքելալար էօրթուստ , 28 : Պունա սէ-
պէս վերէն քէյֆիյէթէր , 28 :

ՓԼՍԼ 6 . Պէֆի Մարիամն էօրթուստը , 30 : Ազիզ
Բիթապարտա պունա սէպէս վերէն քէյֆիյէթէր , 30 : Քրիստոս Էֆէնտիֆլին վալիսէսինէ
իւք տէնրլէրտէ իպատէթ օլունմազար , 31 : Պունա
գարշը չօգ հայրապետէր զըտա սէյլէսի , 32 , 33 : Պու
իպատէթին զունուրինէ սէպէսլէր , 34 : 35 : Է վէ Դ .
36 : Դ . 37 : Պիլի Մարիամն փաքլանմասը եօրթու-
ստ , 37 : Միւթտէսի , 39 : Էղլիսաթէթ զիյարէթի ,
40 : Վէֆաթը վէ կէյէ ալլանմասը , 40 : Պու կէյէ ա-
լլանմասը իւզէրինէ միւլիթէթ զիւլիւմէր , 41 : Մա-
րիամն մէվլուտու , 43 : Մարիամն անա րաճմինէ
լէքէսիզ տիւշմէսի եօրթուստ , 43 :

ՊԼՊ ԻՔԻՆՃԻ

ՕՐՈՒՃ , 46 : Առաքելալարն վէ իւք Բրիսթի-
անլարն պու խուսուստա հարաքէթլէրի , 46 , 47 :
Գաջ կին օրուճթութուլտուղու , 49 : Իրատէթէ պաղ-
լը օլտուղու , 49 : Փէրճիզ , 50 :

ՊԼՊ ԻԻՉԻԻՆՃԻԻ

ԱԶԻԶԼԵՐԻ ՎԷ ՄԵԼԷԲԼԵՐԻ ԻՊԼՏԻԹ ,
53 : Պունա սէպէս օլան շէյլէր , 53 : Է . Դ .
վէ Դ . 54 : Է . 55 :

ՊԼՊ ՏԵՕՐՏԻԻՆՃԻԻ

ԹԼՍՎԻՐԼԵՐԻ ԻՊԼՏԻԹ , 58 : Իւք տէնրլէր-
տէ եօղուտու , 58 : Կասըլ պաշանտըղը , 59 , 60 :
Իւք Բրիսթիանլարն պունա գարշը տուրտուղու , 60—62 :
Էրմէնիլէրին արոսընա պու այնին հէֆիսինտէն սօղթա
կիրմէսի , 64—66 :

ՊԼՊ ՊԵՇԻՆՃԻ

ԽԱԶԱ ԻՊԼՏԻԹ , 67 : Ազիզ Բիթապարտա հիւ

զիբրի եօգ , 67 : Խաչ չըգարմանն ասը , 67 : Իպ-
թիտա սասեճէ պիր նիշան օլտուղու , 68 : Կոստան-
գիանոսուն կէօքտէ խաչ նիշաննը կէօրմէսի , 68 :

ՊԱՊ ԱԼԹԻՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԱ ԿԻՒՆԱՀ ԻԳՐԱՐԸ , 71 : Ազիզ Գի-
թապլար միւճիւպինճէ՝ Ալլահա օլունմասը , 71 : Փա-
փազա իգրարն զուհրու վէ Ազիզ Գիթապլարտան օնա
կէթիրիլէն իսպաթլար , 71 : Իգրար՝ շիմաի օլուն-
տուղու կիպի էսքի Քրիսթիանլարա մալիւմ աէյիլ ի-
տի , 72 : Օնլարն նասըլ իճրա էթտիքէրի , 72—74 :
Օնլարն զէմանընտա հէր քէսին զամիրինէ պրաղըմը
լտը , 74 . 76 : Օնլար՝ փափազտա կիւնահ աֆվ էթմէք
դուվէթի վար զանն էթմէզէր իտի , 76 : Էրմէնի Քի-
լիսէսի պու ատէթի պագի Քրիսթիանլարտան սօղըա
գապուլ էյլէսի , 78 :

ՊԱՊ ԵԿՏԻՆՃԻ

ԹԷՊՏԻԼԻ ԶԱԹ , 80 : Իւք Քրիսթիանլար՝ Բապ-
պըն ախշամ թաամընն ըէսմինի՝ պու կիւնքի պազը
Քրիսթիան Քիլիսէլէրինին էթտիյինսէն չօգ ֆարգլը
իճրա էտէրլէր իտի , 80 : Օնուն հագգընտա օնլար
նէ՞ ինանըրլարտը , 81 : Օնլարն ֆիքրինի պէյան է-
սէն շէյլէր , 81 : Ը . 82 : Հայրապետէրտէն պուխու-
սուտա իսթիլարաճլար , 83—86 : Դ . 87 : Պու՝ հերետիկոս
իճատը սըր , 88 : Պունու թէրթիպ ու նիզամա գոյանլար ,
90 , 91 : Պիր զէմանէ գատար՝ պու խուսուտա հէր
քէսին իսթէտիյի զիւլիւմտէ օլմաղա ըուխսաթը վարըտը ,
92 : Էրմէնի Քիլիսէսի պու զիւլիւմիւ փէք սօղըա գապուլ
էյլէտի , 94 , 95 : Գանսըզ Գուրպան , 95 , 96 : Ահ-
տի ճէտիտտէն պունա գարը իսպաթլար , 96 : Բապպըն
ախշամ թաամընն էքմէյինի վէ շէրապըն եօգարը գալ-
տըրմասը վէ օնա իպատէթ էթմէսի , 98 , 99 :

ՊԱՊ ՍԵՔԻԶԻՆՃԻ

ՓԱԲԼԵՅԻՃԻ ԱԹԷՇ , 103 : Փութիէրէսթլէք .

տէն ալընմա օլտուղու, 103 : Էսքի Հայրապետէրին
պու թալիմէ ինանմասըգլարընա քէնտի թալիմաթէ-
րինտէն իսպաթլար, 104, 105 :

ՊԱՊ ՏՕԴՈՒԶՈՒՆՃՈՒ

ԵՕԼԻԻԼԻՐ ԻԶԻԻՆ ԼԻԹՈՒՐԵԱ, 108 : Պու
ատէթէ Էօլ աչան շէյլէր, 108 :

ՊԱՊ ՕՆՈՒՆՃՈՒ

ԵՕԼԻԻԼԻՐ ԻԶԻԻՆ ՏՈՒԱԼԱՐ, 111 : Հայ-
փապետէրին պունա գարշը սոյլէտիքէրի, 111—113 :

ՊԱՊ ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ

ՀԱՃ ՈՒ ԶԻՅԱՐԵԹԼԻՐ, 115 : Էսքի Քրիս-
թիանլարա մալիմ տէյիլ իտի, 115 : Հեղինէ մէլքէ-
նին խաջը պուլմագ իշիւն Երուսաղէմէ կիթմէսինտէն
պու այինէ աչըլան Էօլ, 115 : Հայրապետէրին պու-
նա գըտտ սէյլէմէսի, 116—118 :

ՊԱՊ ՕՆԻՔԻՆՃԻ

ԵՍԻՐԼԻՐԵ ԹԱԶԻՄ ՈՒ ԻԶԶԵԹ, 120 : Պու
փութփերէսթլքտէն ալընմա տըր, 120 : Պու ատէթ-
տէն Հասըլօլան սպթըլըգլար վէ հիլէլէր, 121—123 :

ՊԱՊ ՕՆԻԻԶԻԻՆՃԻԻ

ՔԻԻՆԼԻԻՔ՝ ՎԷ ԿԻԻՆՏԻԻԶԻԻՆ ՄՈՒԾ
ՎԷ ԴԱՆՏԻԼ ԵԱԳՄԱԳ, 125 : Էսքի Քրիսթիան-
լար իպատէթտէ քիւնլիւք Էագմագ ատէթինի մէքրուհ սա-
յարլարըտը, 125 : լէան Փափա պունու պիր ատէթ Էթ-
մէյէ չօգ ճէհտ էյլէտի, 126 : Էսքի Քրիսթիանլար
միւլմ վէ գանտիլի իպատէթ վագթընտա սալթ կէճէ ի-
լէ Էագարլարըտը, 127 :

ՊԱՊ ՕՆՏԵՕՐՏԻՆՃԻԻ

ԱԶԻԶԼԻՆՄԻՇ ՍՈՒ, 131 : Պէյլէ պիր ային
փութփերէսթլքտէ վարըտը, 131, 132 :

ՊԱՊ ՕՆՊԵՇԻՆՃԻ

ԱՖՕՐՕԶ ՎԷ ԱՆԱԹԵՄԱ , 133 : Իւք Գրիւթիանլարըն աֆօրօղու՝ գապահաթըյը սալթ պիր Գիւլիսէտէն ըէտտ էթմէքտէն իպարէթ իսի , 133 : Ոսկեբերանըն պու խուսուստա տէսիյի , 133 : Սօղրալարը պունա անաթէմա եանի լանէթ տախի իլավէ օլունտու , 135 : Սօղրա տիւնեալի թէտիպ վէ ազապ տախի իլավէ օլունտու , 136 , 137 : Պու՝ ինճիլին ըուհունա զըտտ օլտուլունա իսպաթլար , 137 : Առաքեալըն՝ “ Շէյթանա թէսլիմ էթմէք ” , թապիրինին մանասը , 137 , 138 : “ Անաթէմա մարանաթա ” , թապիրինին մանասը , 139 :

ՊԱՊ ՕՆԱԼԹԸՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԼԱՐԸՆ ՊԻՔԻՐԼԻՅԻ , 142 : Հայրապետէրին պազըսը պէքեարըդ հալինի մէտհ էթտիլէր , 142 : Շարդ Գիլիսէլէրինտէ փափազլարըն էվլի օլմասը պագի գալտը , 145 :

ՊԱՊ ՕՆԵԵՏԻՆՃԻ

ԲԱՀԻՊԼԻՔ ՈՒՍՈՒԼՈՒ , 150 : Ազիզ Գիթապլարըն ըուհունա գարը տըր , 150 , 151 : Պու ուսուլա իւք սէպէպ՝ գօլալայըն օլտու , 153 :

ՊԱՊ ՕՆՍԵՔԻԶԻՆՃԻ

ՄԵՌՈՆ , ՎԷ ԵԱՂԼԱՄԱԳ , 156 : Պու ատէթէ սէպէպ օլան շէյ , 156 : Փափազ վէ Եպիսկոպոս թադտիս էթմէքտէ մեռոն գուլանմագ , 158 : Սօն եաղլանմագ , 159 :

ՊԱՊ ՕՆՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ

ԱԶԻԶ ԵՍՎԱՊԼԱՐ , 161 : Իւք տէհրէրտէ պէյլէ շէյ եօղուտու , 161 :

ՊԱՊ ԵՒՐՄԻՆՃԻ

ԵԷՏԻ ՍԸՐՐԼԱՐ, 163: Սըրըւորըն սայըսը
հագգընտա իսթիլաֆ, 164:

ՊԱԶԸ ՄԻՒԼԱՀԱԶԱԼԱՐ

Իւք իւչ տէհրտէ Գրիսթիանըդ դայէթ փաք վէ սա-
տէ իտի, 167: Սօլըատան Գիլիսէտէ պիր պէյիք
թէպտիլլէ օլունմաղա պաշանտը, 168: Էկէր պու՝ Գը-
րիսթիանըղա սօղրատան կիրէն առէթէր իգթիզալը ի-
սէ, Բրիստոս քէնտի Գիլիսէսինի նօգսան պրադմըչ
օլմալը, 170: Պու իլավէ առէթէր՝ Էրմէնիլէր իչնէ
հէփիսինտէն սօղրա կիրտիլէր, 171: Էկէր պունլար
հէր հալտէ իգթիզալը շէյլէր իսէ, Էպփ Գրիսթի-
անլարըն հալի նի՞ճէ օլուր, 172: Նէթիճէլէր, 173. 175:

3 2044 038 361 564

